

KNEZ VLADIMIR
Zbirka kratkih priča

PETI REGIONALNI FESTIVAL FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI
REFESTICON 2017

KNEZ VLADIMIR
Zbirka kratkih priča

Peti Regionalni festival fantastične književnosti
REFESTICON 2017
Bijelo Polje, 25. - 27. maj 2017. godine

Izdavač:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Za izdavača:

mr Dragić Rabrenović

Priče odabrao međunarodni žiri: Adnadin Jašarević (BiH), predsjednik
mr Blaga Žurić (CG)
Goran Škrobonja (SRB)
Mirko Grdinić (HR)
Tihomir Jovanović (SRB)
Šeki Musić (CG)

Urednik: mr Dragić Rabrenović

Lektor: Milan Knežević

Predgovor: Marijan Mašo Miljić

Kompjuterska obrada teksta i naslovnice: Marko Tvrdišić

Na naslovnoj strani korišten fragment

slike "Sveti knez Vladimir" akademskog slikara mr Abaza Dizdarevića

Štamparija: MN Grafokarton - Bijelo Polje

Tiraž: 500

Ova knjiga je nastala u sklopu projekta REFESTICON 2017

Pokrovitelji:

Ministarstvo kulture Crne Gore

Opština Bijelo Polje

Organizator:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Suorganizator:

JU Centar za djelatnosti kulture "Vojislav Bulatović Strunjo" - Bijelo Polje

JU Ratkovićeve Večeri poezije

JU Muzej Bijelo Polje

Partneri

Akademija društvenih nauka

Umjetnost bez granica

Međunarodni partneri

Muzej grada Zenice - Zenica (BiH)

Festival fantastične književnosti - Pazin (HR)

Istrakon - Pazin (HR)

Znanstveno fantastična konvencija SFeraKon - Zagreb (HR)

Festival fantastične književnosti ArtAnima - Beograd (SR)

UG Fanovi naučne fantastike SCI&FI - Beograd (SR)

Festival fantastične književnosti Marsonicon - Slavonski Brod (HR)

Slovenski festival fantazijske književnosti - Celje (SLO)

KNEZ VLADIMIR
Zbirka kratkih priča

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje
Bijelo Polje, 2017.

Skiptar, ljubav i svetost u oreolu fantastike

1000 godina svetog kneza / kralja Jovana Vladimira

Peti Regionalni festival fantastične književnosti *REFESTICON 2017*, u Bijelom Polju, posvećen je knezu / kralju Jovanu Vladimiru, jednoj od najvećih i najznačajnijih ličnosti u hiljadugodišnjoj crnogorskoj povjesnici. Njegova vladarska veličina i svetiteljski značaj prevazilaze nacionalne i državne granice na prostoru nekadašnjeg Ilirika, kasnije Balkana, danas Jugoistočne Evrope.

O njemu svjedoče istorija, narodna tradicija i legende, crkvena predanja i hagiografije, ali i umjetničke obrade u književnosti, slikarstvu i himnografiji. No, ta priča je vrlo složena, pokrivena velom tajanstva i neke posebne mistike – i još uvijek nedopričana.

Riječ je o vladaru s početka crnogorske državnosti i svetitelju nepodijeljene Hristove crkve. Povijest o njemu teče između fikcije i istorijske stvarnosti. Ona obuhvata njegovu vladavinu, legendu o ljubavi između mladog dukljanskog vladara i makedonske princeze Kosare (Teodore), ćerke cara Samuila, njihov uzorni hrišćanski život i brak, njegovo mučeničko stradanje za istinu i vjeru, njegova čudotvorstva i nastojanje svetačkog kulta (u Duklji – Zeti, Makedoniji i Albaniji), čudotvorni drveni Krst koji čuva uspomenu na svetog kralja i spaja narode različitih vjera i kultura.

Po nekom paradoksu ili ironiji sudbine dukljanski knez / kralj Jovan Vladimir, čija se država prema izvorima zvala Kraljevstvo Dalmacije i Duklje iliti Kraljevstvo Slovena (*Scavorum Regnum*), od istorijske postao je legendarna ličnost. Legenda je, pošto su zatirani tragovi slovenske prošlosti, priznata i shvatana kao istorija. Crkva je legendu transponovala u hagiografsko štivo, a njega kao istorijsko unijela u sinaksar. Tako su vremenom istorijski događaji postajali legendarni, a legendarni istorijski. Zato je i danas u priči o sv. Jovanu Vladimiru teško razlučiti istoriju od legende i hagiografskih sadržaja. S druge strane, sve do danas da istina o ovome vladaru sa svetiteljskim oreolom teško izlazi iz okvira tradicionalne historiografije koja je postavila

aksiome kada je u pitanju prošlost Balkana: koliko nacionalnih historiografija, toliko istorijskih istina, uz omiljeni manir projektovanja sadašnjosti u prošlost, posvajanja i prisvajanja.

Predanje o svetom Jovanu Vladimiru, uprkos istorijskim neprilikama sačuvano je u Duklji – Zeti – Crnoj Gori, i pored njihovog potiranja iz kolektivne memorije i tradicije, pogotovo na prostoru kojim je vladao. Njegov duh je ostao sačuvan u tradicionalnom viševjekovnom običaju iznošenja Krsta na Rumiju 22. maja / 4. juna svake godine. Jovan Vladimir je za svetitelja proglašen 1020. godine u Ohridskoj arhiepiskopiji. Njegove mošti je Kosara, zajedno sa Krstom, prenijela u Krajinu u manastir Prečista Krajinska.

Vladimirov lik je predstavljen na ikonama i freskama. Prva je iz godine kanonizacije. Njegovo ime u oreolu svetosti i slave sija i nakon cijelog milenijuma.

Međutim, sve je to priča istorijska i hagiografska. I hagiografska imaginacija se koristi fantastikom, ali se ona kreće u okviru religioznih predstava o čudesima.

Pored ikonografskih predstava lika sv. Vladimira i narodnog eposa, u 20. i početkom 21. vijeka bilo je više pokušaja umjetničke obrade legende o Vladimiru i Kosari u jugoslovenskim književnostima.

Najnovija istraživanja su utvrdila da je legenda o Vladimiru i Kosari inspirisala Viljema Šekspira za dramu „Bura“.

Ali fantastična književnost i istorija se isključuju.

O razlici između književnosti i istorije pisao je još davno Aristotel u svojoj *Poetici*. Po njemu nije „pesnikov zadatak da izlaže ono što se istinski dogodilo, nego ono što se moglo dogoditi, i što je moguće po zakonima verovatnosti i nužnosti“: Književnost prikazuje više ono što je *opšte* a historiografija ono što je *pojedinačno*. U stvari, književno djelo je spoj, viša sinteza opšteg i pojedinačnog u posebnom.

Zato je vraški teško istoriju transponovati i pretvarati u literaturu, događaje i istorijske ličnosti u književne junake i književne situacije. U tom pogledu neophodna je destrukcija istorije.

U odnosu prema stvarnosti fantastična književnost nije mimetička, ona je kreacija a ne podražavanje. Ona prevazilazi i nadilazi stvarnost i uspostavlja novu – svijet umjetničkog djela koji je po sebi i za sebe. Hegel je kazao da je umjetnost „ideja u čulnom obliku“ ili „oduhovljena čulnost“. Umjetničko djelo je istovremeno i biće i saznanje. Umjetnička istina se od naučne i filozofske razlikuje po tome što je „živa“. Zahvaljujući mašti i fantastici književnost je moćna i nadmoćna. Ona ne dovršava samo ono što je priroda započela već stvara nešto sasvim novo, ulazi u neke više sfere, nove moduse postojanja i u makrokosmosu i u mikrokosmosu. Način postojanja umjetničkog djela je i način otkrivanja istine. Stvaranje je ujedno i saznanje.

Fantastika je specifičan oblik u kome se ispoljava duh umjetnosti. Imaginacija nadilazi znanje, ona ne priznaje nikakve principe, nikakva ograničenja, ni vrijeme ni prostor, nikakvu logiku.

Fantastična književnost je posebna književna vrsta u kojoj je mašta apsolutni gospodar. Kratka priča je samo jedan od njenih oblika.

Ovogodišnja Zbirka kratkih priča pod naslovom *Knez Vladimir* donosi nešto novo i osobeno. Nju čini 27 kratkih priča koje je žiri odabrao na međunarodnom konkursu i tri priče u dodatku, čiji su autori iz različitih sredina i književnih tradicija. Priče su inspirisane knezom / kraljem Jovanom Vladimirom, oslonjene na fantastiku, a ne na istoriju. One su stvorene maštom (imaginacijom, uobraziljom), po njenim načelima, što je njihovo osnovno obilježje: nestvarno se čini stvarnim i obrnuto. Fikcija stvara najčudnije situacije i pruža neograničene mogućnosti, čime se otvara put prema tajanstvenom, natprirodnom, fantastičnom, čudesnom, nesvakidašnjem, kako u kosmosu tako i u čovjeku. U svijetu kratke fantastične priče autori se oslobađaju od vremensko prostornih relacija, otvarajući nove ili dajući slobodu estetskom biću da se samo ispoljava. Fantastika daje zadivljujuću moć da se prevaziđe i nadmaši ljudsko i prirodno.

Delpas – eksperiment je pokazao da se samo mali dio ljudskih sposobnosti koristi (nešto više od jedne desetine) što znači da su ljudske mogućnosti beskrajne, stvaralačke posebno. I u ovoj knjizi autori sagledavaju svijet, bez obzira na zadatu temu, na drugačiji način, sugerišući da je ostvarljivo i ono neostvarljivo. One upućuju na nešto novo u čovjeku, kosmosu i istoriji. Ta moć pripada umjetnosti uopšte, književnosti posebno, nadasve fantastičnoj, naročito kratkoj priči kojoj se otvaraju beskrajne neslućene mogućnosti na početku novog vijeka i novog milenijuma, pred izazovima budućnosti, tajnom, mistikom i magikom stvaranja i postojanja.

Ludvig Foerbah je svojevremeno zapisao: „Religiji je istinito samo ono što je sveto, dok je filozofiji sveto samo ono što je istinito“.

Umjetnosti nije sveto ni jedno ni drugo, fantastičnoj književnosti posebno, već ono što je estetski živo, istinito i lijepo.

Marijan Mašo Miljić
U Podgorici, maj 2017. godine

Hrvoje Prčić

SVE PIŠE U KRIŽU

*Gorko cvili sužanj Vladimire
u tamnici kralja bulgarskoga,
gorko cvili, danak proklinaše,
u koji se na svit porodio.*

*Cvili jadan, da ne čuje niko,
al to čuje Kosara divojka,
lipa ćerca kralja bulgarskoga,
koji biše roda slovinskoga.*

Andrija Kačić Miošić: Razgovor ugodni naroda slovinskoga – Pisma od kralja Vladimira

Ja sam pripadnik naroda Eloha. Mi smo energetska bića i uvijek živimo u simbiozi s organskim bićem. Ono toga nije svjesno, daje nam nužnu energiju, a mi zauzvrat pojačavamo njegove intelektualne i analitičke sposobnosti. Skoro svaki genij u vašoj prošlosti bio je u simbiozi s nekim Elohom. Malo nas je u ovom dijelu galaksije iako smo prije milijun godina upravo mi na ovom planetu stvorili čovjeka. Ne, nije to bilo kao uzgajanje stada domaćina za simbiozu, više kao eksperiment možemo li stvoriti prigodnije domaćine od onih s kojima smo došli. Posao je dobro obavljen, predobro, povezivanje s novim domaćinom moglo se obaviti na mnogo dubljoj razini, emotivnoj. Proživljavanje domaćinovih osjećaja donijelo je nevjerovatno poboljšanje naših života. No, sve ima svoju cijenu. Povezivanje na tako dubokoj razini više nije moglo biti raskinuto do smrti domaćina. Znači mnogo godina bili smo vezani uz u osnovi nemoćnog simbionta, koji je uz našu pomoć čak i dulje živio. A bila je tu i opasnost od naše vlastite smrti. Naime, nasilno odrubljivanje glave domaćina ili smrt mozga na neki drugi način dovodila bi i do raspada naših energetske veza. Smrt. Ništavilo. Ali Elosi su ipak jurišali da se spoje s ljudima zbog jedinstvene osjećajne simbioze. Ljubav. To je bilo to nama dotad nepoznato čuvstvo. Zanimljivo je nama povjesničarima bihe-

vioristima kako Zemljani malo cijene tu jedinstvenu osobinu ljubavi. A taj je osjećaj nama bio poput droge, stvarao je ovisnost i zato je vrhovni savjet trojice odlučio strogo ograničiti dolazak Eloha na Zemlju. Znanstvenici su mogli slobodno dolaziti. Gab-Ril, moj prijatelj, bio je znanstvenik. I ja, Mih-Al, bijah znanstvenik.

Još uvijek živim na ovom plavozelenom planetu, sad već preko 1500 zemaljskih godina. Možda ste čuli za imena mojih simbiolata – Sima Tan, Herodot, Prokopije, pop Dukljanin... Pokušavam sve to vrijeme naučiti Zemljane da uče iz prošlosti i ne ponavljaju greške. I moj prijatelj Gab-Ril ponovio je mnoge greške koje je bio spoznao u prošlosti. I zato se njegova energija spojila s energijom svemira, a ja sam još zarobljen na Zemlji. Zauvijek.

U to vrijeme, prije više od tisuću godina, živio sam u simbiozi s jednom ženom. Mi Elosi nemamo spol i svejedno nam je kojeg su spola simbionti. Princeza Kosara bila je predivan humanoid. Kći cara Samuila, velikog vladara. Većina Eloha voli biti u simbiozi s moćnim ljudima, vladarima, gospodarima, jer tako mogu biti mnogo učinkovitiji. Ja volim manje moćne ljude jer ja sam više promatrač, povjesničar, enciklopedist, sveznadar. Kosara je bila izvrstan simbiot, prirodno lijepa i inteligentna, a uz moju pomoć usvajala je znanja koja su bila nedostupna ne samo ženama u to doba. S Kosarom tada nisam bio spojen dubinski. Volio sam svoju slobodu i nisam dopuštao ovisnostima da me obuzmu. Želio sam da je mogu napustiti kad poželim.

Moj prijatelj Gab-Ril živio je u blizini, u simbiozi s dukljanskim vladarom Vladimirom. On je bio među onima koji su voljeli suživot s vladarom. Duklja je bila maleno ambiciozno kraljevstvo u susjedstvu, zapravo meta Samuila koji je želio širiti svoje granice i sfere utjecaja. Kralj Vladimir bio je naočit i sposoban mladić, više okrenut kulturi i znanosti, duhovnom razvoju prije nego ratovanju. Trebam li naglasiti utjecaj Gab-Rila? Šalili smo se kako smo neprijatelji i analizirali zbivanja. Gab-Ril također nije bio ratnik. Zanimalo ga je duhovno uzdizanje ljudi, njihovi odnosi, kultura koju su gajili, umjetnost koju su stvarali, religijski osjećaji kojima su se podčinjavali. U sukobu s carstvom Samuila Dukljani nisu imali šanse. Poraženi su, a Vladimir je zaslužjen. Prijetila mu je smrt. Teško je patio u memljivoj tamnici okovan zahrđalim lancima. Gab-Rilu je bio simpatičan taj momak pa me pitao mogu li kroz Kosaru nešto učiniti da ne strada. Obećah pomoći.

Moj simbiot Kosara i inače bijaše vrlo dobrohotna i milosrdna djevojka. Trebalo mi je samo malo usmjeravanja da je pokrenem u akciju pomoći sužnjima. Bez problema je izmolila oca da joj dopusti posjetiti tamnicu i olakša život tim jadnicima.

Nikad neću zaboraviti energetske vibraciju i promjene u aurama kad je Kosara ušla u tamnicu i njih dvoje se ugledali. Moje energetske frekvencije bile su naprosto pod udarom simbiota. Nikada takvo nešto nisam iskusio.

Aura sužnja Vladimira intenzivno je mijenjala boje. Pokušao sam kontaktirati Gab-Rila, ali bio je nedostupan. Čuvstvo koje je ovladavalo mojim frekvencijama nisam mogao kontrolirati, uvlačilo me je poput crne jame. Krajnjim naporom visokoenergetskih frekvencija uspio sam se othrvati. Kosara i Vladimir počeli su razgovarati a aure su im blistale. Gab-Ril se i dalje nije javljao.

Kosara je od tada koristila svaki trenutak da bude s Vladimirom i nisam ni trebao podsvjesno joj sugerirati da traži njegovo oslobađanje. Sama je pošla ocu Samuilu i žarko počela moliti za sužnja. Moćni vladar sa smiješkom je gledao kćer i nakon nekoliko dana odobrio puštanje Vladimira, postavio ga za vazalnog vladara Duklje i dodanih teritorija i pristao na udaju svoje kćeri za njega. Kosara i Vladimir sada su po cijele dane bili zajedno. Vibracije i turbulencije energije postajale su sve intenzivnije. Sjećam se točno trenutka kad su se prvi put poljubili. Nisam mogao održati koherenciju svojih energetskih spojeva i stopio sam se s Kosarinim. Povezali smo se na dubinskoj razini. Nisam mario, takvo kruženje energije dotad nikad nisam iskusio. Nisam želio da prestane. U podsvijesti me je preplavila strava jer sam znao da sam zarobljen u tom tijelu. Ali bilo je to poput sunčevih protuberancija. Moćnije od svega.

- Je li ti sada jasno zašto nisam odgovarao na tvoje impulse? - oglasio se Gab-Ril. – I ja sam se s Vladimirom povezao dubinski još pri prvom susretu. Sada razumijem one eloške ovisnike.

I ja sam ih razumio. Tok energije između Kosare i Vladimira nevjerovatno je utjecao na moje energetsko biće izazivajući izboje vrhunske ugone. I ja sam žudio za tim da oni što više budu zajedno. Zato mome zadovoljstvu nije bilo kraja kad smo svi otišli u Duklju. Uz Gab-Rilov i moj utjecaj Vladimir i Kosara su razvijali svoju državu i bili sve omiljeniji. Danas uviđam našu grešku – nismo dovoljno razvijali vojsku, radili smo na miru i blagostanju, vjerovali smo dogovorima i ugovorima, vjerovali smo ljudima. A humanoidi imaju gen prijevare. Mi Elosi to dugo nismo spoznali jer kod nas ništa slično ne postoji, nije moguće. I zato smo loše usmjeravali Vladimira i Kosaru.

No dekada koja je protekla od povratka u Duklju donijela je nevjerovatno iskustvo stalnog visokoenergetskog fluksa. Posljedica je to dubinske povezanosti sa simbiotom. Kosara je snažno empatski emitirala i primala u svojoj vezi s Vladimirom, a to sam onda i ja osjećao. U mojoj energetskoj matrici formirala se svojevrsna ženska svijest. Moj prijatelj Gab-Ril formirao je mušku s Vladimirom. Te frekvencije nikad dotad nisam mogao dosegnuti.

A onda je stigao poziv Samuilova nećaka Ivana Vladislava koji je preuzeo prijestolje uzdrmana carstva. Pozvao je Vladislava na svoj dvor i kao zalag dobrih namjera poslao mu i zlatan križ, simbol vjere. Plemeniti i časnii Vladimir mu je odgovorio, a tu vidim energetski utjecaj Gab-Rila, da Krist,

nije raspet na zlatnom, niti srebrnom, već na drvenom križu, i da mu takav pošalje ako su mu namjere časne. Vladislav je to učinio i Vladimir je s Kosarom i svitom odmah krenuo u Prespu. Dok smo ulazili osjećao sam vrlo neugodne frekvencije. Tek što smo ušli Vladislav je izdao naredbu vojnicima koji su zgrabili Vladimira, bacili ga na tlo i u hipu mu odrubili glavu.

Neeeeeee!

Anihilacija energije pogodila me poput udara nove. Vladimire! Gab-Rile! Energijo moja!

Kosara se obeznanila a ja sam u kovitlacu harmonika promatrao što se zbiva, nemoćan da išta učinim. Kosarina osobna energija bila je na rubu rasula. Shvatio sam što za ljude znači očaj – potpunu blokadu energetskih sinapsi. I moje su bile na rubu kolapsa.

Vladimirovi ostaci odmah su ukopani. Još sam osjećao tragove Gab-Rilove energije. Postavio sam u grobnicu maleni energetski portal da uvijek mogu doći. Energija portala pozitivno je djelovala na ljude koji su dolazili, pa su neki i izliječeni od svojih bolesti. Vjerovalo se da su to čuda. I ja sam tako naveo poslije u svom ljetopisu koji je pisao moj sljedeći simbiot pop Dukljanin. Nisam mogao objasniti da je riječ o najjednostavnijem transferu energije. Ljudi još nisu bili zreli za to.

Uplašen od čuda, Vladislav je nakon nekoliko godina dopustio Kosari da Vladimirovo tijelo preseli. Odlučila se za crkvu iznad Skadarskog jezera, da potoci suza imaju kamo oteći. Velik dio moje osobne energije emanirao je uz manifestacije Kosarine tuge. Ali istodobno je dolazilo do nevjerojatnih tvorbi koherentnih harmonika izuzetne snage, za koje nisam ni znao da ih mogu koncentrirati. Koincidirale su s naletima osvetoljubive Kosarine mržnje. Mi Elosi smo racionalna bića, utemeljena na energetskoj potki fizikalne realnosti, emocije na humanoidni način nisu nam poznate. Valjda iskustvena razina emocija u simbiotskoj vezi zato i jest toliko narkotična za nas.

Vladislav je odlučio učiniti ono zbog čega je dekapitirao Vladimira – uzeti Duklju. S velikom je svitom stigao da preuzme vlast. Kosara je bila kod Vladimirove grobnice kad je stigla vijest o Vladislavovu dolasku pred Drač. Osjetio sam snažan udar energije. I ne samo njezine. Osjetio sam i Gab-Rila. U dubinskoj povezanosti sa simbiotom dolazi do stapanja energija. Zato i neke smrti domaćina znače i smrt Eloha. No, dok domaćin umire odmah, energija Eloha još ostaje vezana uz njegove materijalne ostatke i kako organske veze nestaju tako polako dolazi i do rasipa energije Eloha. Osjetila sam iskru energije moga Gab-Rila/Vladimira koja je interferirala s Kosarinim izbojima silovite, osvetničke energije. U to super poniranje energija uključila se i moja. Moji senzori vidjeli su energetski otisak Vladimira koji je bljesnuo prema Duklji. Vidio sam što i on vidi. Vidio sam kako se ustremkuje prema Vladislavu koji je ponosno hodao dukljanskim tlom, a onda se svjetlosna

energetska oštrica zariva u njega. Moje sinapse su treperile zadovoljstvom dok se energija vraćala u naša tijela.

Legende Dukljanana kažu da je Vladislava, kad je došao preuzeti vlast, presreo i ubio anđeo u liku kralja Vladimira. To je i ostala legenda, ja sam je kao takvu i zapisao u svom potonjem ljetopisu. Ali to nije bio anđeo, to je bila moja tamna energija, i Vladimirova, i najviše Kosarina.

Ostao sam živjeti u tom samostanu pokraj skadarskog jezera, pored vječnog počivališta Vladimira/Gab-Rila. Moje tijelo predano je zemlji podno njegovih nogu. Osjetio sam tek pokoji treptaj Gab-Rilove energije. Sada su to bili više slobodni naboji. Bez gotovo imalo svijesti. Gab-Ril/Vladimir i Kosara zajedno su stopili svoje energije s energijom univerzuma.

Moja energija je opet bila slobodna. Ali odlučio sam da više nikad neću napustiti zemlju Duklje. Drugi Elosi polako su napuštali Zemlju, ostavljali Zemljane da sami kroje svoju sudbinu, no mene je držala energija Gab-Rila/Vladimira i Kosare. Ipak sam odlučio da nikad više neću sebi dopustiti dubinsko povezivanje. Nisam mogao zamisliti novo dubinsko povezivanje nakon Kosare. Bila je jedinstvena. Bira sam uvijek simbiote iz ovog kraja – popa Dukljanina, Balšu I, Ivana Crnojevića, Njegoša, Matiju Zmajevića, don Branka Sbutegu... Sada mi je simbiot jedan mladi student povijesti. Vjerojatno posljednji, jer su moje energetske sinapse sve nestabilnije. Mislim da ću uskoro doživjeti konačni rasap i stapanje s energijom univerzuma. Ali ljudi moraju kad tad doznati pravu istinu o Elosima, Vladimiru/Gab-Rilu i Kosari. Sve tri vjere i narodi ovoga kraja slave Vladimira/Gab-Rila i Kosaru i zato sam povijest o njima i znanja Eloha energetski utisnuo u križ svetoga Vladimira. Isti onaj drveni križ koji je Vladimiru poslao prijetvorni Vladislav. Tisuću godina već ga štuju i katolici i pravoslavci i muslimani pa u takvu relikviju valja i pohraniti povijesne istine i znanja koje posjedujem. Znat ćete ih pročitati kad za to dođe vrijeme.

Ja, Mih-Al, posljednji Eloha na Zemlji, sad se opraštam s vama da se stopim s energijom svemira. Mi smo, kao što rekoh, racionalna bića. Ne patimo kao ljudi zbog neminovnih stvari poput rastanaka, smrti, odlazaka, promjene. Sve je energija. Pa ipak, dok mi tama polako obuzima um, osvrćem se na svoj život, svoje živote, i ćutim žal za minulim vremenom, za svjetlom, povjetarcem, srećom, boli, ljubavlju. I prepuštam se krilima što me obavijaju i nose. Sve je energija.

Relja Antonić

TROJIČIN DAN

Videći ih on kako dolaze u takvom broju i poretku, i ne podnoseći tu nesreću hrabro i uzdržljivo, spopade ga vrtoglavica i u nesvest pade na zemlju. Prisutni mu vodom i mirisima povrate svest i on se malo oporavi. Povrativši se zatraži da popije hladne vode. Uzevši i popivši je, dobije srčani napad i posle dva dana umre.

– Ιωάννης Σκυλίτζης „Σύνοψις ιστοριών”

Otac je mrtav, davno se ohladio. Pored oca, moja je ljubav... moj čovek je mrtav. Sveže umoren. Postojale su velmože koje su jedva pad očev dočekale, da mene lično ojade. Ovo na dobro neće izaći, sve i da kakva odmazda padne naknadno. Nema nade, crnilo se nadvija.

Ne daju mi dušmani ni muža da ljudski sahranim. A telo psima bačeno donosi nedaće svima, jer zbog toga su i Teba i narod tebanski propali, za doba drevnih.

Ono što popovi neće u žitija zabeležiti – to je da su dva Nićifora sile nečastive. Nićifor prvi Zvezdani je užas od iza nebesa, što pade ovde da nam crnom solju zasoli. Drugi ovaj, Ξιφίας Mač, ili služi Četvrtom konjaniku, ili onom Najcrnjem – jer druge nema. Zavađeni su, što sam uvideti u ovome stanju mogao, i svaki bi me rado ugrabio – onaj nebesnik-demon sebi na gozbu, a drugi ovaj istinskom gospodaru svom: da se taj silom iz mene napoji.

Požalim ponekad što se u životu ne osetih svecem, ili potomčetom Najvećih. Obučio bih se da se od nji' dvojice o'branim, samo da sam svoje prirode bio svestan.

Ali put sveca pokojnički ne da nije lasniji, no je teži no ičiji. On je, iza Vela, poput luče koja svakakve kukce i gadije mami k sebi – pohlepne su pogani na blagorodnu dušu – valjda jer svoje duše nemaju. Znano je vazda bilo, da se tek u telu od istinskih kušnji može o'branim. A puti su iza vela čudnovati. Možeš biti na tri koraka od svoga trupa, ali će se Dahu tvome

činiti kako si dane jahanja udaljen – a konja ovde nećeš dobiti. Moram pohitati. Dva su Nićifora blizu, osećam vonj nečistog nemira njihovog – iako tela nemam, te ni nosnica kojima bih njušio. A njuše i oni, zveri, ovde iza vela i između svetova.

Eh, da nisam tek po umoru doznao da sam blagorodan – da se nisam iza skromnosti krio, no prirode svoje istinske iznegovao! Možda bih se i živim očuvao, ako sam dostojan i ako je to usklađeno Gospodnjem naumu – a možda bih krvnike sprečio da mi meso skrnave, da mi trupa konjima razvuku na jednu stranu, a glavu u jarugu bace negde drugde. Ali nemam kada da padam u kušnju samožaljenja. Zemlja, ili ono što ovde zemlji nalikuje, smrdi po Nićiforu Uranu. Ni slutio nisam dokle seže zloba tog nebića. Crna magla popada sa raznih strana, nahranila bi se zver vaseljenska, i misli da je, poput kakva pauka, uhvatila svetog vladara u zamku.

A crn me pop ili monah jedan, te žrec neznabožački u crnu samourovinu zagrnut, i nekakav treći još crnji čekaju o prvom raskršću. Ne znam jesu li samo u duhu prisutni, ili su se telom zaogrnuili, toliko živim deluju.

„Ko ste vi?“, velim. „Kazujte!“

„Mi smo niko,“ kazuju, „ali volimo da sačekujemo.“

Mrkim su zaodenući, ili se tako meni ukazuju odežde njihove – ali su im duše bele, po licima im otkrivenim to vidim. Upitam ih što su se namrčili.

„Da nas ne vide,“ veli onaj pastir hrišćanski. „Ne valja buditi mrka bića, što života i luče izjedaju. Beži, ako ti je život mio!“

„Život? Zar ne vidiš...“

„Nismo slepi,“ govori žrec neznabožački. Čini se, ovde, iza Vela, nisu u sukobu – samo što se u jednog ne stope. „Ali, ni živi ne znaju šta je život.“

„Kuda trupa da iskam?“, pitam. Jer, znam, i bez njihovih beseda, šta mi valja činiti, ali ne znam kuda vode ove smrtnom oku nevidne a duševnom oku vidljive staze što se beskrajno ukrštaju i u mreže pletu.

„Smernost stazu bira i otvara,“ govori onaj treći, čudnovati svat.

„Želja meso sastavlja,“ veli onaj drugi, žrec-neznabožac.

„A pečat otisnut u smrtnom ruhu k određištju vodi,“ veli onaj prvak u javljanju – sveštenik lika tako poznatog, i tako sličnog licima mnogih kaluđera koje sretah. *Šta li to znači?*, ne stignem ni da se upitam, kada ovaj nadodaje: „Jer dolinu suza vredi napustiti, ali je pre konačnog ispisa treba i pečatirati.“

I tako se navršava naša beseda. Njih odjedared više nema, ali lavirint puteva i dalje bazdi na gladnog Urana, koji i jeste i nije ovde negde, u blizini.

Bežim, ali se sve nadam da ću zateći kakvu okuku da se skrijem, te da Nićifora Urana u zasedi dočekam. Maća i koplja mogu stvoriti iz ruke dok sam još bestelesan – a ako je Dah moj neopipljivi hrana njegova, mora biti da se i on iz tela svoga izdimio ne bi li me ganjao: istim sastavljeni mogu jedni

druge i povrediti – mač ognjeni probošće gada dimnog. Uništenje takvih stvorova nije greh – a vidim, prašta mi se i vojevanje, dokle god požaliti čoveka umem. Al' i progonitelj i ja znamo: on nije čovek, te se nema čak ni šta žaliti. Sada kada sam umoren, ne znam kako ne uvideh za života kakva je to spodoba s kojom smo u bitku ishodili. Jer SADA, to se tako očitim čini, iako je tada možda kakvim mađilucima skriveno bilo od mene.

No, puti unedogled idu te se uvijaju poput sklupčane guje, stranputice su besprohodne, ali nigde dovoljno visokog zaklona oko bilo koje okuke nema. Prosto mi se ne da proći gde, sem kud je ugaženo. I velim, sačekaju ovoga zlotvora očima Daha u oči dima njegova otrovna. U telu da sam, preznojio bih se – a pitam se živo kako strah osećam kada nema utrobe da se stisne i leđa da se naježe – niti kože ima da se znojem orosi.

„Dođi, Νικηφόρος! Niko se ne boji pustih seni!”

To kažem, ali bojim se – jer moram da priznam sebi da nije kako sam za života verovao, olako. Pod mač sam spokojno kleknuo, ali nasrtaji na dušu, iliti na Dah moj lutajući, su nešto neuporedivo grđe od obezglavljenja mesa.

A Νικηφόρος Οὐρανός, koji bi trebalo da je već šest livada obrstio odozdo, zgušnjava se nasred puta. Neke ni smrt neće. I gnusan je u ovome liku, vidim gde su vragovi šalu odneli. *Απαγε*, vičem, a on se ceri kroz onu svoju poluprovodnu glavu kojoj nikada lica upamtio nisam – i shvatam gde ću po drugi put poginuti, i govorim sebi „poginućeš junački”, ali ne žudim za tim. Prilazi, pričinjenije, no se i takav doima stvarnijim od puteva kojima tabanam – a vazda sam mislio da ću lišen mesa moći i kroz gustiš da se probijam.

I mislim: jer mnogo je lakše misliti kad se upokojiš... Kome to ja imam da se dokazujem? Mesnati aršini čovekovi više ne vrede ničemu, a junak je junak i čovek je čovek i bez stalnog nadzora tuđih očiju.

A kako to pomislim, novi se jedan put otvara, a na ovog Nićifora Urana udare neke bele ptice, te ga stanu kljuvati, i vidim da sam u pravu. Biti hrabar ne znači biti i budala, a *smernost staze otvara*, reče onaj. Da sam se nastavio oholiti, tako bih ili doveka lutao stazama i bogazama – ili izjedan skončao na ovom ukrstu staza, a sada sam na prvom odredištu, stojim ispred svog obezglavljenog tela, i velim mu ponizno:

„Oprosti mi što postrada, i, molim te, ustani!”

I ono ustaje.

„Ostavite nas,” govori Vladislav, i svi izlaze iz šatora. A više se plašim sa njim nasamo ostati, no da me stotina njegovih opkoli i bodežima usmrtni. I znam vrlo dobro da se otac ogrešio o njega – te da možda i ima prava Vla-

dislav, ali pomoći nema. Ne mogu da ga razumem, a ma sva od truda skapala. Mrzim ga, i sigurna sam da je svestan da bih ga ubila kao šugavo pseto, no me samo zakon, zemaljski i nezemaljski, u tome uzdržava.

Pribojavam se, zapravo, težine te kušnje da na njega nasrnem. Kako bih odolela? I mnogi bolji su krvniku smrsili konce. Zbog toga sam i došla nenaoružana – a ne hodim inače nenaoružana nikuda, još od devetog imendana. I kako bih se posle Usnuća, o Konačnome Sudu opravdala? Moj je čovek mirno legao pod mač, nije ni prstom makao. Znao je za života kada se treba boriti, a kada časno postradati za svoje.

Dobar pastir daje dušu svoju za svoje stado, rekao je. Nisam mogla da gledam ono što je usledilo. Ljudi Jovana Vladislava su me prisilili, držali su mi glavu – jedan mi je oči držao otvorenim, da vidim nedela.

Ali rod smo... Valjda mogu nekako da ga namolim, ako ni zbog čeg drugog, a ono zbog običajnog zakona u Hristu.

„Rođače, kumim te, neka moj čovek sahranjen ljudski i po Božjem zakonu bude. Molim te. Ne daj da ga psi razvlače. Nismo pod Trojom, niti pod Tebom. Ne živi *njihova* krv u nama, da pokojnike bacamo u jaruge. Preklinjem te...”

„Ućuti,” veli Vladislav, „inače ćeš mnogo grđe od smrti, i neuporedivo beščasnije, doživeti od pola vojske.”

Zadavila bih ga. Kržljiv je, za glavu sam viša, ne bi teško bilo. Ćutim. Protiv Sile i Vlasti se ne može – kad nad jednom glavom isteraš pravdu, druga se posadi na njeno mesto. A i ako se može, nečasno je tako. Nisam ja on: verololnik, zlotvor, te mučki i ubilački da postupam. Ali smognem li iole snage, sahraniću muža kako valja i treba. Ubij me posle slobodno, Vladislave! Preživim li taj prekršaj smrtničke bezbožne zapovedi, napustiću njihova vlastelinska, krvožedna i mesnata sveta i Onostranom se posvetiti.

Volim te, Vladimire. I zbilja se nadam da čuješ, da kakav san postoji što usmrćenje vezuje za Uskršenje, te da ne čekaš do Sudnjega dana u mraku – ne bi li tek u Svetlosti ponovo čuo gde ovo govorim, neizbrojane eone od sada.

„Gde nam je glava?”, pitam svoje telo koje navodim kroz mrežu puteva.

Ono ne odgovara. Naravno da ne odgovara, čime bi odgovorilo? Prstom ukazalo na smer – a nema očiju telesnih da vidi ono što oči bestelesne ne vide?! Nema tu pomoći, dok ne sretnem one koji vide Dah, da ukažu smeru kojim mogu i duša i telo da hode – iako hode različitim putima.

A hoću da spavam. Žudim da se odmorim, jer najbolje je i najbezbednije u moštima svojim snivati do ponovnog Buđenja. Tu ti makar onaj drugi Nićifor, zvani Mačem, duks Filipopolja i pradrevni užas, nije za petama. Ako sam

mislio da mu je prvi imenjaka stravičan, nisam odistinski ni mislio. Ova zver pokušava da me se dočepa dok mi je telo ovakvo, nepotpuno. One prostije karakondžule bi možda ostavile dovoljno parčence duše da se oporavim, ali ovaj ako me uhvati i postelju mi telesnu izjede, poginuću nanovo zasigurno.

Nego, kakva je kukavica, naravno da se uzda u to što slep opipavam puteve bez glave, a nikoga nema da mi kaže kojom stazom da krenem. Uvek biram onu na kojoj je kamenje malo oštrije.

Naime, svakakve đavolije su me napadale ovakvog, ali im se mogu odupreti i bez telesnih očiju. Većma je dovoljno klepiti ih po njušci ili im otkinuti krilo. A ovog crnog Nićifora osećam iznad bubaca u ovom trupu koje sam sveže vratio. Tu je, i dobro ga čujem kako šmrkće za mnom, kao da je i sam slep, poput vojske mog tasta. Mogućno je da su to pravila ovog međusveta. Tu je, samo nekoliki korak iza, i ako ne pronađem svoju glavu, neće mi biti ni duše niti dušine postelje.

Ali želja meso sastavlja. A postoji samo jedno u Vaseljenu što želim.
Teodora...

I sledeće što napipavam, to je moja odrubljena glava. Od tog trenutka ponovo vidim, kroz njene oči.

Kada nema čega drugog da ojača ljudsko čeljade, tu je vera. Svesna sam vrlo dobro da muža sama pronaći ne mogu. Crkvenjaci iz Prespe su voljni da ga sahrane, ali ne smeju da se razlivaju po šumama – kažu, greh bi bio ubiti se, jer se vojska Vladislavljeva razlila i razmilila svuda, možeš od njih samo poginuti. I vele, to bi isto bilo kao da na sebe digneš ruku.

Zato samo stojim, a vetar mi kosu rastura i haljine nateže poput barjaka, i čekam. Verujem. Nekako će mi Vladimir doći. Pronaći će put. Bog će ga navesti, neko će sa karavanom da se provuče neopljačkan i nezaklan, pronaći će telo i reći sebi da je neljudski tako ga ostaviti. Neko će drugi glavu pronaći. Doći će ovde – jedni i drugi, i oba će se sastaviti.

Da ne bi koji pomislio da sam jurodiva, verovala bih u Vladimira, verovala bih da će sam svoje telo i glavu svoju dogoniti i dohodati da ga sahranim... Ali, jeresi se plašim više no jurodivosti, te ne želim nikome da istinski zborim o tome šta za mene znače reči koje izgovaram u vetar:

„Dođi mi, Vladimire. Volim te.”

A oni crkvenjaci me čuju, pa tiho, šapatom, da ih ko ne čuje, govore:

„Dođi nam, kneže. Cenimo te najvećma od sviju vladara. Zadužio si nas, i slavimo te zauvek.”

Telo je duhu i Dahu kuća. Možeš da putuješ i lutaš svugde bez tela, ali opasna je to rabota. Najbolje je kada čovek ima gde da se vrati i prespava. Mrtvo je ono, ali samo za oči živih. Ali kako u kući – od mrtva materijala dignutoj – života ima, tako ga ima i u upokojenom truplu. I kako dvore svoje u sred gradova smestimo, tako i telo neživo treba smestiti u zemlju osvećenu, da se Dah ima gde povrnuti iz svojih pohoda. Pojmim ja, sada kada sam upokojen, ljude bez zagrobnog doma, koji po smrti lutaju zemljama i Vaseljenom i mesu se ne nameravaju vratiti, kvarljivom ili nekvarljivom – ali to su čeljad nesmirena, a ja se želim smiriti i počinuti pre konačnog Buđenja; posle koga više nikada neću moći usnuti i odmoriti se.

Plen sam novome gadu. Ili možda nisam, nisam se ustavljao da ga upitam. Svejedno, čovek me neki u žutoj rizi prati i lica mu od obrazine ne vidim. A umreti možeš stotinu puta, nikada nećeš zavoleti to da si praćen. I što bih činio, no da bežim? A puti se poput guje uvijaju. I čini se, beskonačno to traje. Vreme pokojnika nije što i vreme živoga.

Grad se oko mene uzdiže, ali to nije Prespa niti išta iz nje – iako se zidanje čini njenim selima i varošima sličnim, katkad ugledam i crkvu, gde sam naumio stići. Liči jako ovaj predeo, doduše, al' samo na trenutke, pa potom ničemu ne nalikuje. I čini se da se ponavljaju građevine i sokaci, i kao da se u beskraj uvijam. Toliko da glava pod miškom, čijim očima gledam, postaje teška. A Žuti mi je i dalje za petama. Nemam nameru da proverim da li je dobrih nauma, a sve se čini da ću morati, jer sam izgubljen i više nemam kuda. Zaboravljam sebe, polako. Ne pamtim lica i dela onih koji su mi život obeležili. Krvnike svoje zaboravljam – krvnika s naređenjem i krvnika s mačem. Zaboravljam šta sam od ONE trojice čuo, a znam da je u svetu mesa danas isto dan Trojice – svetih, a ja sam zabasao među one klete – da me gone poput hrtova, jer samo kleti proveravaju da li je čovek svetac.

I baš mislim, glavom duha kao i telesnom, gde ću da podlegnem ovoj, poslednjoj kušnji, te se neću skućiti i u telu i u zemlji u onoj crkvi ukraj koje sam umoren, kada čujem ovo:

„Dođi mi, Vladimire. Volim te.”

„Dođi nam, kneže. Cenimo te najvećma od sviju vladara. Zadužio si nas, i slavimo te zauvek.”

Teodora Kosara, supruga moja najdraža. I nekakvi popovi. Čini se, dozivaju. Možda preživim ovu konačnu kušnju, mislim se. Možda ih i dosegnem da se sahranim, na mestu gde me iščekuju. Ako to nije onaj *PEČAT u svetu* o kome je popa govorio, ne znam šta onda jeste.

Nebo krvari jer Sunce zalazi, a moj upokojeni suprug dolazi. Pokojan je, ne može više biti – nema varke i lažne nade da je preživeo – a da se ne lažemo, nadala sam se da jeste i pored toga što sam se u njegovo mučko ubistvo osvedočila. Nosi sopstvenu glavu pod miškom.

Znam da mu se ne mogu obratiti – ali radujem se potajno, *u sebi* kao i svaka čestita princeza: jer neki grehovi će biti iskupljeni. Ne i svi, ali čovek ne bi trebalo da bude lakom.

Mrtve treba sahraniti i poštovati. Da li ćemo ih posle nanovo sresti – nije na nama da odlučujemo.

Za života bih očekivao belo nebo pri okončanju puta moga. Ali, ono je boje rubina, krvavo i blještavo o istom aršinu. Ne znam šta me čeka tamo posle Suda, ali znam da sam se danas – i pored svih kušnji i uz pomoć svih bližnjih mojih – skućio u telu, sanduku i zemlji, i da ću taj Dan mirno dočekati.

A čoveku treba dom, a dom domom čini to što on tu ima nekog svoga...

KAD BISMO ZNALI

- Ušao sam prvo u crni, pa u beli krug, i tako prešao granicu. Bilo je lako. Teško je zapravo dobiti dozvolu za prelazak. Nisam je ni tražio. Naravno da su znali šta ću učiniti. Osetio sam da stoje nedaleko od kruga, ali su me pustili da odem. Nisam hteo da im gledam lica.

- Bio sam svestan da znaju šta mi je na pameti još davno pre mog poduhvata. Čekali su da to iznesem, da o tome raspravljamo, da mi objasne zašto to nije dobro, da sam uvidim... Tamo nema kazni, pa me niko neće nigde zatvoriti da okajavam greh. Dakle, kazna je isključena, bar onako kako je ljudi vide.

- Sam bejah, u novom prostoru u kojem sam se obreo. Malo me je začudilo gde sam. Ni soba ni polje, već nešto između. Svetlost je bila slaba, ne sunčeva, nego više žarna, kao svetlost sveća ili vatre u sobi, mada se preda mnom u nedogled prosulo pusto, crno polje. Čudan svet. Zatvorih oči da prevrnem daljine što traju eonima, da u sebi naslutim mesto koje tražim. I znao sam tada kuda odatle dalje da idem.

- Preda mnom se iznenada pojavi neobičan stvor. Tako kažem jer ga ne mogu drugačije imenovati. Plod moje mašte nije bio, to sam siguran. Sen? Đavolov rod? Ko će ga znati. Gleda me i u isto vreme gleda negde pored mene. Diše čujno i ćuti. Diše, dakle vampir nije. Obrise tela mu ne vidim jasno, u paučini plove. Čini mi se da ima šiljatu glavu i udove kao grane. Kažem, ćuti, a ipak govori, i čujem kad kaže: „Smiri misao do pobočnog puta”.

- Turpiju slušam, ne glas.

- Gledam mirno, a krijem začuđenost. Klimnem, iako ne znam šta je tačno mislio, i taman da prođem, a on će: „Kuda ćeš”?!

- Neću da kažem. Zna, verovatno. Pogled mu je tako delovao.

- Dok ne izađoh na uži, kameni put što se odvajao zdesna, misao nisam mogao do smirim. To je bila kobna greška. To sam mnogo kasnije shvatio. Odjednom se sila crnih prilika sjati u roju, razvukoše mi misao kao psi plen i predelom se prolomi pakosni kikut. Sve je brujalo kao u poganjoj košnici, i oni potekoše kraj mene napred, ka vratnicama, euforično kličući. Pravio sam se da ih ne vidim, dok mi je zvuk udarao u čelo i dobio po ušima. Pružih

naglo ruke kroz vratnice, iako se ništa, do guste tame, kroz njih nije moglo videti.

- Eto, to sam sanjao, Kosara.

Ona ga gleda, zenicama mu nasumično ispisuje mrežu po licu, kao da pokušava da shvati ono što joj je upravo ispričao. Zašto li je to sanjao? Ne zna šta da mu kaže. Mora je to, nesumnjivo. Taman da izusti, a on je prekida:

- Znam, znam, mila, pomoliću se, i odlazi da klekne ispred oltara u kapelici.

Kosara ostaje da sedi kraj uskog prozora, zamišljena. Jutro je svojeglavo, senke gmižu po tihom predelu, oblaci se zbrajaju pred suncem.

Sluge su se povukle i ostavile bračni par da obeduje u tišini. Odsjaj vatre razgoni mrak oko teškog, drvenog stola, treperi na kamenom podu, na srebrnim činijama, na Kosarinim bisernim mindušama, na zlatovezenom okovratniku kneza Vladimira. Vatra nije dovoljna da rastera tamu sa tapiserije rastrte od plafona do poda u dnu trpezarije. Da tu ima svetla, videla bi se na njoj scena lova. Ovako, mrlje senki kao da se ugibaju po tkanju. Tamnija od senki je sova na prozoru.

- Znaš, opet sam sanjao...onaj san što ti ga onda ispričah, sećaš li se?

Kosara se dobro seća onog jutra pre par meseci. Pamti ona sve i brižljivo slaže u ostavu duše.

- Čudno... sanjao sam... šta je dalje bilo.

Ona spušta pehar, ne otpivši, i gleda muža. Čeka da progovori. Sova prigušeno počinje da huče sve dok sluga ne izađe u dvorište i ne otera je. Vladimir dugo čuti. Kosara je naučila da ga ne požuruje. Večera još neko vreme protiče u tišini.

- Kroz vratnice sam prošao kao kroz testo. Čuo sam čudno pucketanje. Osvrnuh se, a tama zatvori one iscerene, gadne prilike.

- Pred sobom ugledah poznat predeo. Grad je bio mrk pod bledokravim suncem na zapadu što mu je selo na zidine. Ali mene ne zanima Drač, tražim bugarskog cara, a on je u logoru pod gradom kojeg opseda da osvoji. Car, ljubo moja, nije tvoj otac Samuilo; njega nema iz nekog razloga. Ni brat rođeni tvoj nije car, što je neobično, jer bi baš on trebalo oca na prestolu da nasledi. Car je, zamisli, Vladislav, brat tvoj od strica! On se, izgleda, nepravedno na presto popeo! I baš njega dugo tražim.

- Niko se ne osvrće na mene dok koračam kroz logor, mada, istina, nema mnogo vojnika napolju; većina se već skrila u šatore da odmori od borbe, noć samo što nije. Izgleda da je vrlo hladno, vidim inje po vojnim spravama za opsadu i na blatnoj zemlji što se skorela. Prolazim kraj dvojice,

šćućorili se kraj carskog šatora u tami i rukama daju znak trećem, skrivenom podalje. Ne vide me. Mirno prolazim kroz šator.

- Vladislav je tu, ugledam ga kako meso kida rukama i guta, pa zaliva vinom. Grdi nešto slugu i ovaj odlazi. Sedam baš naspram njega na neki sanduk, rešen da malo pričekam. Videće me kad mu dozvolim; sad samo čuje tihi zveket mog mača o bedreni štitnik. Izbulji se u pola žvakanja u prazninu pred sobom.

- Vladislave! - šapnem tiho. Ne mogu ti, Kosaro, opisati osećaj nadmoći koji osećam u tom trenutku.

- Car ubeleo, ispušta zalogaj iz ruke i ogleda se oko sebe kao preplašena zver. Vidim da hoće da vikne slugu, pa ga uhvatim za ruku. Trese ga drhtavica i iz grla mu ispada čudan jauk.

- Sedi tu i ne mrdaj! - režim mu u uvo.

- Poslušan je kao dete.

- Znaš li, Vladislave, da su ti uhode pred šatorom, spremaju se da te smaknu noćas?

- Smrt ima više krvi od njega. Masne ruke mu padaju u krilo, a vilica počinje da se trese kao u stogodišnjeg starca.

- Tvoji vojnici će te izdati ove noći, sve su ugovorili sa Vizantincima.

- Caru suze počinju da teku. Odmahuje glavom, liči na podivljalo klatno. Stenje tiho. Gledam ga pomno, nijednu njegovu kretnju ne propuštam. Bože, oprost, kako me njegovu stanje raduje!

-U jednom trenutku ugledam u njegovim očima nadu. Hvata se car vazduha sklapajući ruke:

- Spasi me, anđele! Spasi me, nebeski glasniče! - hropće i pada na kolena.

- Pruža drhtave oči u pravcu mog glasa. Ne vidi me, a meni se usne razvlače u osmeh. Pomislim, pa ja uopšte i nemam krila.

Vatra pucketa u kneževskoj trpezariji. Sova je opet stala na prozor. Knez i kneginja ne vide kako komada sitni plen koji drži u kandžama, pa onda okreće žute oči ka njima dvoma što sede tiho zastali u pola večere.

- I tada mu se pokazujem.

- Uzimam svoju glavu koju držim u ruci i vraćam je nazad na ramena. Sve to činim svečano, mirno. Vladislav zna šta to znači. On je tu glavu jednom presekao. Sada ga posmatram, jadnog, kako cvili, zgužvan na zemlji, sputan svojim carskim ogrtačem. Šapuće sam sa sobom zgranut:

- Vladimir!... Vladimir!... Vladimir!...

- Vrlo lagano, značajno, vadim mač iz srebrnih korica. Bljeska na sjaju sveća. Vladislavljevi jecaji me još više draže. Osećam da sam veći i od noći; snaga u meni seže do najdalje zvezde nad Dračom. Šušti mi u glavi, a srce kliče strašnu pesmu osvete. Na vrhuncu melodije, sa kristalnim glasovima što se promoliše iz tame i zapevaše najviše note, ponesena ritmom, moja

ruka se trgnu, i zvuk mača što zapara utrobu pade kao grom i u trenu sruči iznenadnu tišinu.

Kneginja sedi kao kip, bleđa, sklopila je ruke pod bradom. Knez Vladimir odsutno vrti vrat pehara što stoji pred njim na stolu.

- On me je izgleda prethodno u smrt poslao, razumeš? I sada sam mu se osvetio, sad smo jednaki. Ja sam svoju izvršio... Eto, to je san. Znaš li šta to sve znači, Kosara?

Ona ćuti, čudi se tom košmaru. Ne sme da pomisli da je možda predskazanje. Beži od te pomisli kao od kuge i hvata se Boga.

- Bog će ti reći, Vladimire, šta san koji te muči znači. Njega pitaj!

- Pitao sam... On ćuti.

Vatra malo zgasnu i mrak se približi stolu.

Sve se dogodilo iznenada. Na nekoj magli sam prošao nazad kroz krugove u trenu, i preda mnom se stvori poznato lice. Bilo je još njih negde u blizini; nisam ih video, ali su svetlucave iskre nagoveštavale božansko prisustvo.

Moj vodič ništa nije rekao, samo se tužno smešio. To me je ljutilo. Poznade to i reče:

- Jesi li konačno zadovoljan, Vladimire? Je li ti srce mirno?

Ćutao sam. Rastuži ga još više moja pojava.

- Nije trebalo da ideš. Čemu osвета?... Nismo li sve dogovorili još pre rođenja? Složio si se, nije bilo problema. Zašto si opet silazio dole?

Ništa nisam odgovorio. Konačno slegnuh ramenima i rekoh:

- Učinilo mi se kao jedino ispravno rešenje da se osvetim krvniku što me je onako prevario. Krstom me je u smrt domamio, pred crkvom ubio!

Biće je čekalo dalje razjašnjenje.

- Glavu saseći, procedih, ne sećam se da je baš bio takav dogovor ovde gore o mojoj smrti... Mućilo me to.

- Zar je bitan način smrti, kad znaš da smrti ionako nema? Prođeš ugovoreni život na zemlji i vratiš se ovde, pa vidiš šta si naučio.

Hteo sam da kažem da meni jeste bitan.

- Sišao si i dozvolio senovitim bićima da ti još i nagoje osvetničku misao, nije li tako? I šta si na kraju učinio? Šta si postigao?... Trebalo je da završiš sa Vladimirovim životom onog trena kad si jednom došao ovde.

Klimnuh, pa reći pustih na istinu:

- Ali nisam mogao! Ne mogu... Možda sam to učinio zbog drugih... zbog naroda koji je ostao za mnom, zbog njihovog uzdanja u mene, zbog njihove vere...

- Zbog naroda? Dođi da vidiš taj tvoj narod!

I pre nego što završi rečenicu, povuče me u beskraj i posadi ispred jasno ogledala u kojem se čitala budućnost.

- Gledaj! *Tvoj narod!*

Ono što videh me porazi. Gledao sam ljude na gorkom Balkanu, u dalekoj budućnosti, za hiljadu godina, i ono što mišljah da će postati, što sam želeo i snatrio, to se ni za česticu ne ostvari.

Gledam ih sirote, uboge kao zveri, i ljute. Vidim, ne htedoše da budu sjedinjeni u jednoj zemlji već se rascepkaju kud koji, pa kretaju se da se glođu i međusobno optužuju. I njihov bes potpiruju njihove vođe, gospoda širokog osmeha i zverskog oka, te ljudi grde jedni druge i svome zlu u drugome uzrok nalaze. Ne ugledah nigde junaštvo gospode, ni čovečnost, ni ljubav! Vidim mnoge, verolomne i pokvarene, kako sve opogane i u mrtvilo dovode. I prenerazim se što su ljudi toliko zalučeni strahom i mržnjom, da ne vide kako svi istu klicu nose, da su zapravo jedno!

A ni Boga više ne vide, ne nalaze ga u sebi, već misle da je On nešto spolja, neka strašna, preka sila koja samovoljno kažnjava... Gledam, sažinjaju se i mojoj uspomeni – i jedni i drugi i treći i četvrti – i u meni ponekad traže spas. Ali shvatam da mene, kneza Vladimira, svaki svojata na štetu onog drugog. Jedni kažu: On je samo naš! Drugi vele: Nije! Treći poručuju: Mi smo ga oduvek poštovali, a vi ga niste ni znali do skora! Četvrti kažu: Kad ste svi tako dobri, što mu onda mi jedini svetinju dostojno sačuvamo?! I tako me razvlače kao vuci i shvatam u trenutku da sam ničiji. Da sam im, o tuge, čak i ja za raskol i nadmetanje!

I okrenem leđa ogledalu.

Dragić Rabrenović

TEODORINO ZAVJEŠTANJE

U spomen na Ninu Rabrenović

Presavila je stranicu nakon što je potpisala. Uzela je kovertu sa stola kraj kreveta dok je još leškarila obasjana sunčevim zracima. Ispisala je adresu tako čitkim slovima da je izgledalo kao da ih je otkucala, a onda ubacila pismo i zalijepila kovertu. Prije tog pisma je napisala jedno koje nije ubacila u kovertu. Samo ga je spustila na isti onaj sto od kedrovog drveta, koji je donijela sa posljednjeg putovanja po Moskvi, gdje je nekada radila. Tamo je saznala da stanovnici Altaja vjeruju kako je ovo drvo živo biće. A kasnije je čitala da su ga i Sumeri poštovali kao drvo života. Zbog toga je sve vrijedne stvari držala baš na tom stolu. Kada je sklopila kovertu lagano je, kao da odlaze sokolovo pero, spusti kraj sebe. Jednom rukom uze jastuk, a drugom sa stola dohvati pištolj. Prislonila ih je uz glavu i ispalila metak.

Nakon pucnja zavladała je tišina. Bolni muk. A onda jauci. Vrisak i metež po stanu u kome je živjela sa roditeljima. Jedva su njezini otac i majka uspjeli da otvore vrata skrhani bolom koji su osjetili. U nevjerici su gledali kako se krv sliva niz bijeli jastuk, poput lave koja kulja niz vulkan. Umirali su tu na pragu posmatrajući spokojno tijelo, vrelí pištolj i umrljano pismo kraj nje.

Nina je imala 50 godina. Nije se udavala i nije imala djece. Živjela je kod roditelja posljednjih mjeseci dok je završavala knjigu. Odlučila je da napusti ovaj svijet nakon što sklopi korice. Tako je i bilo. Ranije je poslala rukopis izdavaču, a sada je adresirala pismo u kome je objasnila svoje postupke.

Pisala je priče sa granice. Priče koje obuhvataju istorijski period od sredine šestog do kraja devetog vijeka. Istraživala je period vizantijskog carstva kao pravnik i pristupala mu kao književnik. Jer je bila i jedno i drugo. Govorila je nekoliko stranih jezika, zanimala se za istoriju, filozofiju i teologiju. Proučavala je svjetske religije, državna uređenja i ljudske slabosti. Komunicirala je sa sudionicima prošlosti. Osluškiavala je njihove priče i zapisivala ih. Onako kako su joj kazivali. Nije uljepšavala, niti mijenjala događaje. Napisala je dvanaest priča o životu i stradanju. Ipak, u knjizi se našlo njih jedanaest. Posljednja priča je ostala kod nje.

Šetala je hladnim kamenim pločama staroga Bara. Povremeno bi osluškivala vjetar i smješila se suncu koje zalazi bacajući tamno-žute zrake na zidine nekada moćnog grada koji je proučavala. Željela je da osjeti prostor, da posmatra more sa iste tačke odakle ga je i on gledao. Htjela se približiti.

- Znaš, takvi putevi nemaju granice djevojko - začu duboki muški glas koji je razbudi iz zanesenosti i maštanja o stotinama godina starim zidinama koje je sa divljenjem posmatrala.

- Ukoliko se odlučiš da tim putem pođeš, - nastavi glas iza njenih leđa, - spoznaćeš sudbinu koja te ovdje dovela.

Navikla na priče iz davnina koje su joj dolazile u snovima od različitih careva, gospodara ili ratnika, smogla je snage da se okrene. Ipak, nije dovoljno spremna da u ovakvom trenutku pogleda u oči jednog sveca.

Pred njom se iznad zemlje ukaza Vladimir. Knez Duklje ogrnut tamno-zelenim plaštom se obratio kao da traži oprostaj što se tako iznenada pojavi.

- Tvoj put je do sada bio usmjeren ka meni. Sada možeš izabrati, da li želiš da čuješ moju priču ili ćeš nastaviti dalje.

Nije željela sada da odustane. Još ta priča je nedostajala da upotpuni period od petsto godina Vizantije. Htjela je da otrgne od zaborava sudbinu čovjeka, vladara i sveca čijim djelima se divila. Ali nije željela da slijedi legendu. Već da spozna istinu.

Kada se vratila u Podgoricu odlučila je da okonča rad na knjizi, ali i svoj, ovozemaljski, život. Često je posmatrala fotografiju koju je napravila tog dana. Oslíkani svetac kao da joj se osmježivao sa freske gotovo izbljedjele, sa porušenog zida nekadašnje crkve u gradu na obroncima Rumije. Skoro da je mogla da mu čita sa usana. Dozivao ju je. U to je bila sigurna.

Dok je ispisivala njegovu priču, koju joj je kazivao onog dana, prisjećala se tog stasitog mladića duge brade, obasjanog svjetlošću. Sa glasom kao žuborom bistrog planinskog potoka. Pogledom koji umiruje i osmjehom koji ohrabruje. Čak joj se jednom učinje da je nazvao Teodora. Tada se sjetila da su joj roditelji pričali kako su htjeli da je nazovu Teodora. Bila je božji dar za njih. Ali je nakratko prizvala sjećanje na vizantijsku caricu, suprugu Justinijanovu o kome je pisala u prvoj priči, pa se onda prisjetila i carice Teodore, Teofilove supruge, o kome je pisala posljednju priču.

Tek kasnije je shvatila da je Vladimirova Kosara bila Teodora, Samuilova ćerka, princeza zbog čije ljubavi je na prevaru posjećen. Tog dana joj se knez obraćao kao da je poznaje dugi niz godina. Nakon što je potvrdno odgovorila na pitanje da li želi da putuje van granica koje poznaje ispričao joj je o posljednjem danu svog života.

- Iako si govorila da ostanem, da imaš zle slutnje, toga dana te nijesam poslušao, - govorio je umilnim glasom, kao da želi da se opravda pred njom Vladimir.

- Znaš da sam morao da odem zbog svog naroda. Prvi put sam se predao tvome ocu i našao vječnu ljubav. A drugi put sam pošao na pregovore sa tvojim bratom od strica Jovanom Vladislavom i pronašao vječnu slavu, - kazivao je mladić sa krunom na glavi.

- Tek sam u putu prema Prespi shvatio da je poziv u pomoć protiv Vizantije bio lažan. Saznali smo da je on ubio tvog brata Gavriila Radomira i cijelu njegovu porodicu kako bi se dočepao vlasti. Zbog toga sam nastavio putovanje kako bi se osvetio i kako bi mu oduzeo krunu koju je na prevaru prisvojio.

- Pred Bogom se zakleo u crkvi da nije krivac za smrt tvoje familije i da će me podržati da zauzmem prijesto. Pomolio sam se Svevišnjem, neznajući da to činim posljednji put. Zatražio sam od njega da mi pruži ruku i pokaže put. Kada smo izlazili iz crkve okrenuti leđima prekrstio sam se i pognuo da cijelivam prag koji sam prešao. U tom trenu osjetio sam oštar bol u vratu. Gledao sam kako stoji okrvavljenog mača iznad moga tijela dok rukama pokušavam da dohvatim glavu koja se zaustavila uz kameni pod crkve. U jednoj ruci mi je ostao drveni krst koji si mi dala kada sam pošao, a drugom sam uspio da dohvatim glavu i privijem je uz tijelo. Kada je to ugledao Vladislav je ispustio mač i pobjegao zajedno sa svojim ljudima.

Dok je ovo govorio djevojci su se slivale suze niz lice. Znala je dobro legendu o Vladimiru i Kosari, ali nije ove trenutke zamišljala tako.

Okupan sunčevom svjetlošću dukljanski knez je nastavio:

- Saznao sam da je na prevaru, zbog vlasti, ubio tvog brata u lovu, ali i njegovu ženu Irinu i djecu. Nije želio da razmišlja da li ćemo mi jednoga dana zatražiti prijesto. Ubio je mene i namjeravao je da i tebi oduzme život.

Kada je čula ime Irina, hladne graške znoja su joj izbile po čelu. Kao da su joj noge tonule u ovaj uglačani kamen. Ostajala je bez daha, a srce je sve brže kucalo. Njena sestra, koja je iznenada izvršila samoubistvo prije deset godina, tako se zvala. Pitala se zbog čega joj ovo govori. Zbog čega danas priča o svemu. Zašto je odabrao nju, nakon hiljadu godina.

Mladi knez kao da je čuo pitanja.

- Teodora, - sada je jasno čula kako joj se obraća - trebalo je mnogo vremena da prođe da bi se opet sreli. Želim da znaš istinu. Postoji pravda na svijetu i postoji sila koja njom upravlja.

Iako je bila pravnica često se pitala da li je neka veća sila od zakona pravednija i djelotvornija. Zbog toga su joj ovi odgovori izazivali nova pitanja.

- Proganjao sam ga nakon smrti i čuvao te. Nijesam dozvolio da i tebi oduzme život. Molio sam Gospoda da mi te pošalje kada budeš spremna.

Ove riječi su odzvanjale u Nininoj glavi dok je ispisivala posljednje re-dove Vladimirove priče. Posljednje priče u knjizi. Znala je da treba da je zadrži za sebe. Pomolila se Gospodu i zatražila oproštaj za čin koji je namjerila

da uradi. Znala je da postoji pravda. Željela je da što prije ode u zagrljaj svom voljenom. Ispisala je stranicu papira. Priča je bila gotova. Ustala je sa kreveta. Otišla je do prozora, otvorila ga i razgrnula zavjese. Već je svanulo. Zapalila je cigaretu i ispuštala dim lagano da na jutarnjem suncu gleda kako odlazi u nepovrat. Kako prelazi zamišljene granice neba. Još jednom je zakresala šibicu, ali ne da zapali cigaretu već je iznad plamena postavila stranice priče koju je ispisala.

Vratila se u krevet i uzela kovertu sa stočića.

VILENJAK

Zemaljska godina 2084. Planetarni sistem na zemlji poznat kao: LkCa 15. Za lokalno stanovništvo tog dela svemira poznatiji kao „Gneздо”, komandni brod Invazione flote:

- Zapovedniče Thn, vi ste na toj plavoj planeti boravili i ostvarili kontakt sa njihovim stanovništvom. Ispričajte mi šta ste tamo doživeli.
- Komandante Žnk, tada sam još bio u izviđačkim formacijama. Zadatak nam je bio pretraživanje galaktičkog kraka. Instrumenti su mi pokazali pokrete na površini treće planete od centralne zvezde. Vođa odreda mi je naredio da izbliza proverim tu anomaliju. Trebao sam da utvrdim da li je planeta naseljena razumnim bićima i ako jeste na kom su oni civilizacijskom nivou. Tokom približavanja planeti zaustavni motori su mi otkazali. Normalno kočenje je bilo nemoguće. Izvršio sam manevar kako bih smanjio brzinu, ali sam shvatio da ću završiti na površinu planete. Imao sam sreće te sam pao u jezero. Voda je poprilično ublažila moje prizemljenje, ali letelica je ipak bila onesposobljena. Zahtevala je popravku. Ni ja nisam bio u ništa boljem stanju od mog broda: poprilično ugruvan i siguran da sam polomio par kostiju u udovima. Izašao sam iz svog broda, doplivao na obalu, a grupa primitivnih humanoida me je zarobila. Verovatno su mislili da sam nekakva posebna vrsta. Nisu me tretirali kao zver, ali ni kao sebi ravnog. Smestili su me u kavez na kolima koja su vukle snažne četvoronožne životinje. Držali su se na odstojanju od mene. Nisam shvatao njihov sistem govora. Razaznavo sam glasove, ali sve mi je zvučalo previše složeno da bih uspeo uspostaviti komunikaciju sa njima. Za mene su govorili: „Vlnjk, Vlnjk...”, ili sam barem ja to tako čuo. Vikali su tu reč svaki put kad bi mi se obraćali. A onda me je grupa tih lovaca odvela u nekakvu kamenu građevinu i zatvorila u podzemnim prostorijama. Vezali su me debelim gvozdenim lancima, te nisam mogao da se previše pokrećem. U početku su bili radoznali, posećivali bi me

često i razgledali. Bio sam atrakcija. Jedan od njih, shvatio sam vremenom da je to njihov vođa, poprilično se mrštio kada bi me posmatrao. Bilo mi je jasno da me se plaše. Mogao sam lako da položim okove, ali nisam imao oružja a ni snage za beg. Uvideo sam da su dobri strelci. Vešto su baratali primitivnim mačevima, sekirama i kopljima. Ranjen ne bih mogao da se vratim u svoj brod, te sam rešio da se primirim i da čekam pravu priliku za beg. Sve manje su me obilazili, skoro i da su me zaboravili. To mi je odgovalo, jer sam mogao da se oporavim. Niz zid moje tamnice kapala je voda. Ta tekućina je bila previše gorka ali je ipak poslužila da ostanem u životu. Ne znam koliko sam dugo tako mirovao. A onda su u ćeliju do moje doveli jednog ranjenog mladića. Bio je naočit, visok, snažan. Čak i tako ranjen imao je držanje starešine. Iako pretučen bio je lep. Od udaraca usne su mu bile rasečene, nije pričao.

Shvatio sam da se njihova vrsta deli na dva pola. Ratnici su bili grubi i ružni, a lepši pol gotovo da nisam ni viđao u tamnici sve dok nisu doveli tog mog suseda, za kojim su ženski primerci njihove vrste uzdisali.

Poput mene i on je bio vezan lancima za zid, ali gubio je snagu. Rane su mu se gnajile. Po mirisu njegovog daha znao sam da neće dugo izdržati. Ali onda se pojavila ona. Na sebi je imala plavu odoru sa zlatnim vezom. Raskošna haljina je lelujala oko nje, ali nije skrivala obline njenog pola. Dugu crnu kosu ukrašavala je cvetnim vencem, koji je unosio blagodatni miris među trulež tamničkog smrada. Stražari su je poštovali. Ispunjavali su svaku njenu naredbu. Ipak, primetio sam da je dolazila krišom, kao da se bojala da je neko ne vidi. Prvih dana tih poseta vidala mu je rane. Bivalo mu je bolje. Konačno vratila mu se snaga, počeo je da jede obroke a uskoro je mogao i da govori. Obraćao mi se istim onim rečima kao i lovci: „Vlnjk”. Ipak u njegovom govoru nisam osećao prezir ni strah već toplinu. Nisam uspeo da naučim njihov jezik ali sam sa njim razgovarao pogledima, ulivao mi je veru da ću izaći iz te tamnice.

Devojka je uporno dolazila svakog dana, donosila mu hranu i plaćući mu celivala obraze. Dok je tako sedela kraj njega i nežno mu milovala ruke u okovima, začuli su se koraci. Duboki glas njihovog vođe odzvanjao je među tamničkim zidovima. Video sam da su moj sapatnik i njegova draga uplašeni. Zagrlila ga je i čekala da galamdžija dođe. Ušao je i glasno joj je govorio nekakve, shvatao sam tada, veoma ružne reči. Povlačio ju je za bujnu kosu a zarobljenika je šamarao kako bi ih razdvojio. Čuli smo njen plač i vrisku dok su je odnosili uz stepenice tamničkih podruma. Narednih nekoliko

dana niko nas nije posećivao. Ni hranu nismo dobijali. Samo bi po koji stražar povremeno proverio da li smo živi. Imao sam vode, ali moj sused je počeo da gubi svest. Među slamom na podu pronašao sam nekakvu krpu, natopio sam je vodom i pružio je komšiji. Iscedio je kapljice na dlan i sa njega pio dragocenu tečnost. Dodavao sam mu tu vlažnu tkaninu a on je ćutao, ali su njegove oči pokazivale svu zahvalnost.

Dani su prolazili: previše dugi, mračni. Osećali smo se zaboravljene. A onda se pojavila ona u pratnji straže. Sada se nije krila ni od koga. Ušli su u njegovu odaju, odvezali ga i dali mu zlatnu odeću. Osmehnuo sam mu se kada sam ga video u gospodskoj raskoši. A on je nešto šapnuo njoj. Začudila se, ali je zatim naredila stražaru da i mene oslobode. Tada su mi dali kitnjastu odeću sličnu njegovoj. A on mi je rukama objasnio da ga pratim. Tako sam i postupio. Narednih nekoliko dana bio sam njegova senka. Ćutao sam i trudio se da budem što manje upadljiv. Prisustovao sam nekakvom bajkovitom obredu upriličenom njima u čast. Nakon tog obreda krenuo sam ka njegovom domu. Velika povorka išla je preko planina i dolina, kroz šume i sela. Iznenada, usput, prepoznao sam jezero na čijem je dnu ležao moj brod. Sunce se ogledalo u plavetnilu mirne vode. Prišao sam mom spasiocu i sapatniku iz tamnice, pokazao mu da ga ovde napuštam. On je sa svojih grudi skinuo mali drveni krst i dao mi ga... Još uvek ga ćuvam...

Posle sam došao do svoje letelice. Popravljao sam je danima. Nakon nekoliko mukotrpnih pokušaja konačno sam uspeo da je osposobim.

- Zanimljiva priča zapovedniče Thn. Ti znaš zašto krećemo da osvojimo taj primitivni svet? – reče strogi komadant Invazione flote.
- Da ekscelencijo, na toj planeti se nalaze razna organska jedinjenja neophodna našim laboratorijama. Sa tim jedinjenjima mogli bi da obogatimo zbirku naše genetske baze.
- Tačno Thn. Iz tvoje priče shvatam da oni nemaju tehnologiju kojom bi nama mogli da se suprostave. Niti nam predstavljaju pretnju.
- Da, mada udaljeni su 450 svetlosnih godina, prošlo je poprilično od moje posete. A još tada su bili veoma srčani.
- Posmatrali smo ih, još uvek su daleko iza nas. Tu je naša prednost zapovedniče. Slobodni ste sada.
- Samo još nešto komadante...
- Da?
- On me je ipak spasao... Pa... Možda da se ipak pokušamo sporazumeti sa njima... Razmena njihovih resursa za neku našu bezopasnu tehnologiju olakšala bi posao.

- Zapovedniče, to je nepotrebno gubljenje vremena... Ne brini, bićemo milostivi... – rekao je komadant, dodavši tiho za sebe: „ako je baš neophodno.”

Zemaljska godina 2117. Planeta Zemlja, Evropa, Bijelo Polje, ulica Omladinska:

Budim se, napolju je još noć. Belina mesečine probija se kroz pukotinu na roletni. Pada na njeno golo usnulo telo. Pratim taj trag svetlosti kako klizi niz njenu meku toplu kožu. U meni se budi želja za njenim mladim telom, za našim poljupcima. Slusam kako diše i pokušavam da smirim otkucaje svog srca da je ne bih probudio. Spuštam poljubac na njen stomak u kome raste moje seme, plod naše ljubavi. Samo da se sada ne probudi. Neću imati snage da odem. Spavaj draga, ovako mora biti. Ovako je jedino moguće. Na prstima izlazim. Odlazim u drugu sobu. Ruke mi još uvek mirišu na njenu kosu. Noćas sam je milovao. Još uvek mi prsti drhte od mekoće njenih kovrdžavih vlati. Što tiše oblačim uniformu i poput lopova iskradam se iz stana. Ne smem da pogledam ka nazad, niti da joj čujem glas. Dezertiraću ako mi samo kaže jednu reč, ako se samo zakašlje. Zna da odlazim u smrt.

Pilot sam, vojnik. Poput mojih predaka nosim slavno prezime Androvića, čuvara Vladimirovog krsta. Spodobe iz svemira planiraju da osvoje moju planetu. Odbraniću je... Hmm, kako to zvuči „odbraniću je”... Zapravo braniću je, a da li ću uspeti... Odlazim da bih bio prva linija odbrane... Visoko na nebu pokušaćemo da sprečimo dolazak tih stvorenja... Pre dve nedelje prvi nalet je odbijen... Samo pre dve nedelje svet je bio toliko divno mesto. Bilo je to istog onog dana kada smo saznali da ćemo imati sina. Bio sam na odsustvu i zajedno smo otišli kod lekara. Sećam se njenog osmeha i doktorovih reči dok nam saopštava tu najlepšu vest. Vratili smo se u naš mali stan, držeći se za ruke. Kada smo konačno zaključali vrata za sobom ljubili smo se dugo. Bio je to najukusniji poljubac, bez prljave strasti, bez požude, satkan od čiste sreće. Dok smo planirali da pozovemo prijatelje i da im saopštimo radosnu vest, komšija je zakucao na vratima.

- Izvolite čika Marko – otvorio sam uvek dobroćudnom čičici iz stana ispod našeg.
- Tu si dete. Nisu te zvali? Šta će to biti sinko? – zabrinuto me je iz oblaka radosti spustio sused.
- Šta to? Šta je bilo? – zapitao sam zbunjeno.

Od tolike njegove panike razaznao sam samo reči: „Nekakvi dušmani iz svemira...”

Dvadeset i sedam nepoznatih svemirskih objekata napalo je najveća vojna postojenja na planeti. Na svu sreću komunikacije su funkcionisale,

pa su velike sile uspele da iskoordiniraju odbranu. Osujetile su napad. Ali po koju cenu... Požari bukne na sve strane. Planeta je u haosu. Narodi su u panici. Bande ološa krenule su da divljaju i šire anarhiju među uplašenim ljudima. Jedina nada nam je zajednička borba: sabornost i vera u zajedničku pobjedu. Svima je jasno da su ti brodovi bili prethodina, opipavanje pulsa. Glavni udar tek dolazi.

Dok me vojni džip odvozi ka aerodromu kroz glavu mi prolaze slike moje poslednje noći sa voljenom. Mekoća njenih dlanova i njena divlja snaga da sakrije suze bude mi jecaj u grudima.

Zemaljska godina 2118. Kojperov pojas, negde iza Plutona, komandni brod Invazione flote:

- Kako je to moguće!!! Kakve su to gluposti!!! – urlao je komadant Žnk dok je u salu ulazio novopostavljeni komadant Thn.
- Žnk smenjeni ste! Čeka Vas letelica da Vas deportuje do Gnezda.
- Zapovedniče kakva je ovo glupost!!!
- Nisam više zapovednik, sada sam komadant. Savet me je postavio da preuzmem komandu nad Invazionom flotom. Tvoj nepromišljeni napad na plavu planetu razbesneo je članove saveta. Suspednovan si. O tvojoj daljoj sudbini će se tek odlučiti. Odgovaraćeš zbog primene prekomerne sile i zaobilaženja mirnih sredstava.
- To je taj tvoj ludački predlog da sa inferiornim civilizacijama trgovamo!!! – besneo je smenjeni komadant Žnk.
- Moj predlog ili ne, to više nije tvoja briga – odgovorio je komadant Thn – otpratite ekselenciju na letelicu...

Thn je zatim izvadio mali drveni krstić iz džepa svoje uniforme i pozvao posilog.

- Odnećeš ovo na plavu planetu!

Zemaljska godina 2118. Planeta Zemlja, Evropa, Đalovića pećina:

Konačno grlim moje najdraže. Vratio sam se iz baze. Na glavni udar smo čekali deset meseci. Narod se u tim mesecima panike povukao pod zemlju. Još uvek ne veruju da je opasnost prestala. Trebaće još vremena da prođe pre no što se svi vrate na površinu. U pećini se rodio moj sin. Dali smo mu ime Vladimir. Konačno ga držim u svom naručju. Miriše na majčino mleko i na čistu nevinu kožu. Grlim ga i udišem. Opet sam srećan. Pod jastukom kolveke pronalazim mali drveni krst. Draga mi objašnjava da se pojavio sam od sebe onog dana kada su objavili da je ostvarena prva komunikacija sa došljacima.

Prva reč koju su nam poslali bila je: „Vlnjk”. Izgleda da oni ne mogu da spoznaju samoglasnike...

ZAŠTITNIK LJUBAVI

U pretoplom kupeu preznojavam se i usporeno pričam sa putnicima. Kao svaki voz i ovaj klopara, misteriozno se zaustavlja, ubrzava i staje. Na polju je 40 stepeni. Imam utisak da mi i delovi mozga isparavaju. Putujemo tačno deset sati i deset minuta. Bračni par je mojih godina. Idu na odmor u Budvu. Ja sa sinom idem u Sutomore.

- Da li ste bili u Starom gradu Baru? - onako usput pita me saputnik.

- Ne, nisam! - odgovaram zbunjeno. Bila sam u Baru nekoliko puta ali za te zidine nisam čula. Gde se nalaze?

- Nekoliko kilometara iznad Bara, ispod planine Rumije! Ništa lepše nikada nisam videla! Ako ste pesnik morate to da vidite! - tiho mi kaže saputnica.

Sama pomisao na kamenje, zidine, desetine vekova unazad, pokreće moju maštu iz letargije. Ne znam zašto me je ova informacija tako dotakla? Zašto su se moje ćelije uznemirile kad ništa ne znam o tome? U tunelu smo. Taj poseban zvuk, kao vetrometina duše, nagoveštava da uskoro stižemo i da je putovanje vozom uvek novo rađanje.

Nekoliko dana kasnije, taksista Đuro nas dovozi do ulaska u utvrđenje. Pre toga smo zastali u podnožju da vidimo Staru maslinu. Kada bi maslina progovorila o dve hiljade proživljenih godina možda bi bolje razumeli božje stvaralaštvo i kvantnu fiziku.

Podne je najgore vreme za šetanje, bez hladovine... Toliko sam nestrpljiva da treperim od predstojećeg susreta sa nečim, što je sivo i ogromno. Što blješti svom mudročću koje su donosili: Sunce, oblaci, kiša, plavetnilo mora, miris jezera, škripa soli, utoke i otoke pune riba. Nagomilana mudrost koju je stvorila priroda... A čovek joj je dodavao samo odsjaje.

Na samom ulazu u grad srušenih i nesrušenih zidova klecaju mi kolena od susreta sa drvenim presama za ceđenje. Sina i sestru ostavljam da se sami snalaze. Hodam dalje... Vrelina isparava iz kamenih blokova, stepenica, crkvice... Isparava iz puzavica, grmlja, zelenila. Od prizora, sa svih strana, koje vidim, zastaje mi dah... Ne smeta mi više vrućina, prženje i pečenje, koje razigrava vetar....

Svaki deo mene se vrti. Stičem utisak da sam na izvoru sićušne unutrašnje svetlosti, koja povremeno počinje da buja kao trava.

Sama sam u ovom trenutku, na ovom mestu, u ovom vremenu koje se otvara i hoće nešto da mi kaže.

U trenutku kada sam u ponoru zbog neostvarene ljubavi. Kada mi je potrebno da savladam patnju, strast i beznade.

U trenutku kada želim da prevaziđem nataloženu bol i nemir.

Koračam još nekoliko metara i najednom, ispred sebe, vidim ostatke stepenica, ogrnute razgranatim žbunjem. Moram da sednem, ispod te blage senke, koju prave ružičasti cvetovi.

Vadim iz ranca veliku maramu. Savijam je, stavljam na stepenik i sedam na nju, da se bar malo razdvojim od užarenog kamena. Da se odmorim i utišam bunilo koje kipti ili možda snoviđenje, koje me budnu sažima...

Od mora do Skadarskog jezera ptice lako prelete. Između sna i jave, na ovakvom mestu, oči ne prave razliku. Uši čuju ono što im je suđeno. Duša otkriva značenja i zapise, utisnute u najtvrđe čestice, koje tvore vasseljenu... Ne! Sinoć nisam pila vino. Pesnik sam, i do sada me nisu proglasili ludom...

Skoro da mogu da ih dodirnem. Osećam miris jasminovog ulja, miris prastare kože, šuštanje baršunastog ogrtača... Sunce zalazi i kao da će upasti u more... Muškarac leži na šarenoj prostirci. U desnoj ruci drži drveni krst... Levom rukom miluje ženu, usnulu na njegovom ramenu.

- Kosara, pogledaj nebo! - šapuće joj najnežnijim glasom.

Ona se ne ljuti što je budi. Okreće se na leđa. Ostaje u njegovom zagrljaju i sada zajedno gledaju u visine.

- Vladimire, ti si lepši od neba! - šapuće mu Kosara, sjajnih očiju.

- Ti si lepša od najlepše ptice! - uzvraća joj Vladimir, milujući njen obraz dugom kovrdžavom bradom

- Ti si anđeo, nastao iz krvi najboljih ljudi... Od svakog po kapljica...

- Kosara, ljubavi... u tvom je srcu zlatna ruža... U njemu nema okova...

- Onog trena, kada sam te videla u tamnici, spoznala sam da je život željan čistog života. Da je ljubav večna...

- Zato što je Bog jedan! - odgovori joj Vladimir i podiže krst, da ga zajedno poljube.

Ustali su istovremeno. Vladimir nije ispuštao krst. Lep kao ikona, blag kao najmekši zrak, ispravio je svoju kneževsku odoru. Uklonio je trunčice trave a zatim u prelepu Kosarinu kosu, dodirrom ruke, spustio božanske iskre.

Kosara je bila njegovo rebro, njegov grudni koš. On je bio srž svih njenih kostiju. Udisali su isti vazduh. Vazduh ispunjen ratovima. Prevarama. Carstvima koja se šire i nestaju. Dušama, koje se predaju đavolu i umiru bez ljubavi... Svojim molitvama, želeli su to da promene... Kovali su, pleli su i negovali veru.

- Vladimire, ljubavi! Pogledaj pučinu plavu! - reče Kosara prilazeći stepenicama na kojima sedim ja, omamljena od svega što danas doživljam.

- Stani Kosara! Zar ne vidiš ženu iz budućih vremena, koja na stepeniku spava?

- Zamalo da prođem kroz nju! - uznemiri se Kosara i načini korak unazad.

- Ona upravo nas sanja! Hajdemo u naše odaje. Sutra će ovuda proći litija.

- Znam Vladimire! Svake godine litije su sve duže a naše smrti sve kraće.

- Kosara, ne mogu više da te grlim. Moram da držim odsečenu glavu.

Tako će me sutra videti.

- Uzmi svoju glavu, pravedniče! - veselo mu uzvratila Kosara.

- Grlim te hiljadu godina i ko zna koliko ću te još grliti! - opomenuo je Vladimir.

- Gde je tvoja druga glava? - nastavila je Kosara.

- Zmije su je čuvale, celo popodne! - tiho odgovori Vladimir i podiže svoju glavu, blaženu.

Knez i princeza zastadoše u veličanstvenom prividu.

Iz njihovih duša počeo da isijava čudotvorna svetlost. More i nebo se spojiše. Čuteći, zahvališe se Bogu na ukazanom poverenju i mogućnosti da svojim stradanjem nepokolebljivo vole čitav svet. Da ljubavlju svojom rasplamsavaju u ljudima nadu. Jer mudrost i lepota dva su večna kamena.

Da li me je prenulo šištanje zmije ili smeh grupice dobronamernih turista ne znam. Proključala, izgorela, sunčevom vatrom pročišćena, nekako sam ustala. Vratila sam maramu u ranac i potegla prokuvanu vodu iz boce.

- Izvinite, da li znate kada prolazi litija? - pitao je stasiti mladić.

- Sutra! - odgovorila sam iz grla, kao iz topa.

- Hvala, baš ste ljubazni! - neko je odgovorio i svi su nestali.

Udahnula sam duboko, da održim unutrašnju temperaturu. Izdahnula sam polako, da ne zapalim drveni most. Ako njihov zid zaista postoji i ako preko njega puca pogled na beskraj...

Bože!

Vučem noge u neverici...

Zid je tu... Sve je plavo...

Nema razlike između mora i neba.

Okrećem se ka planini.

Zapljuskuje me bezbroj sivih nijansi.

Na vrhovima se igraju beličasti pramenovi.

Sama sam u ovom trenutku, na ovom mestu, u ovom vremenu koje se otvorilo i nešto važno mi reklo. Znam da su moja sestra i sin digli ruke od vrućine i otišli na sladoled.

Mene nije dokrajčio toplotni udar!

Krenula sam od haosa. Od zgusnutih čestica stvaranja, da bih razmrsila ponor. Jer potisnuta čežnja, ta tajnovita nostalgija, večna je potreba duše da dodirne svemir.

Ne stideći se kamenja, počela sam da plačem. Plakati iz duše, znači plakati božanskim suzama, ljubavnim, teškim, potresnim. Plačem jer sam prvi put sama osetila beskraj...

Otvaram ranac.

Preturam po stvarima.

Konačno izvlačim olovku i parče zgužvanog papira.

Pišem pesmu...

Ispod vrhova Rumije raste lekovita trava, natopljena duhom zaštitnika. Sveće po zidinama omamljuju zmije. Narod se sabira. Molitve se množe.

Na padinama Rumije rob i princeza, hiljadu godina nose pobožnu krunu. Plamen na kamenju priziva sećanja... Ko ljubi Boga... Ljubi sve...

Iznad vrhova Rumije Jovan Vladimir bdi. Prvi među pravednima! U desnoj ruci drži krst. U levoj svoju glavu, odsečenu glavu kneza i svetitelja.

Iznad planine Rumije kruže slobodne ptice, nošene duhom večnosti. Glas pravednih priziva nadu. Život se sabira. Molitve se množe.

U utrobi zemlje pevaju pobožne kosti. Odsjaj na stenama prenosi sećanja... Ko ljubi Boga... Ljubi sve...

Mirko Grdinić

ZAMJENA

*U spomen mome voljenom stricu,
Radisavu Grdiniću.*

Zuji, lupa, udara.

Iznad krova je padalo sunce još pogodno za čitanje, onaj komadić dana koji više nije tako omamljujuće sparao niti se još počela osjećati hladnoća nesputane šumske noći, dajući zrikavcima poticaj za novo uvježbavanje noćnih arija, pomiješan s upečatljivim zvukom četvorotaktnog benzina stare Lada Nive, jedinog vozila koje se smjelo kretati Parkom. Čuo ju je prije nego što ju je vidio. Skinuo je svoj okljašteni Personalni očni terminal, osposobljen samo za prijem podataka i priključio ga na solarni punjač, koji se je piskutavo požalio na spajanje velikog gutača struje.

Uzeo je lulu iz vanjskog spremišta i sjeo na trijem, naslonivši se leđima na ogradu. Prstohvat duhana, stiskanje potiskivačem, paljenje šibicom. Rutina. Vlastiti uzgoj, tu u plasteniku iza kuće, zajedno sa šljivama i marelicama, koje su mu donosile malo privilegija u vidu pecare. Državne povlastice koje su im dane zbog života u zaštićenom području rijeke Tare. Pecare, krivolov u zaštićenim šumama, uzgoj životinja prirodnim putem bez nadzora, šverc i prodaja prirodnog mesa...

Dolaze Zetapoliski rendžeri u svoju mjesečnu kontrolu i po zalihe njegove brlje i prirodne konoplje i duhana, kojima trguje za jedino što mu treba ovdje... knjige. Ostali trguju nečim drugim i za nešto drugo, što im i omogućava opstanak ove čudne ponude i potražnje, njima svakodnevne robe, a za Zetapolis neobične i luksuzne... iako vrijedi i obratno.

Lula se još mučila sa zadnjim tračkom dima, kada se auto zaustavio pred trijemom, a iz njega su izašle tri osobe čija se odjeća razlikovala, izuzevši to što je bila crna. Na još živućem dnevnom svjetlu vidljiva, razlika je pokazivala različite statuse definirane krojem i načinom nošenja, a ne bojom. Zetapoliski Miritelji. Loš naziv za još gori posao. Čuvari. Panduri. Drotovi. Žbiri. Vucibatine... puno naziva popularno preživjelih kroz povijest, bez obzira na Polis. Onaj kojega je poznavao, rendžer Igor, imao je potamnijelo lice

od sunca, dok su ostala dvojica očigledno boravila u uredima Zetapolisa po cijele dane, dolazeći i odlazeći smrknutih lica uzrokovanih poslom i lošom probavom.

– Pozdrav Čuvari, kojim dobrom dolazite?

– Vi ste Vladimir, operativni broj građanina Zetapolisa 476570, star 30 godina, s mjestom prebivališta Sinjajevina 68, Zaštićeni park prirode Tara?

Počeo je Igor nabrajati očigledne činjenice, s obzirom da smo se vidali jednom mjesečno, čime mi je dao do znanja da je posjet iznimno služben i, vjerojatno, neugodan po mene. Nastavio je ne obazirući se na to da li ću odgovoriti ili ne, samo pojačavajući ozbiljnost situacije.

– Ovo su Niži strateg Novica, Zamjenik Stratega za Vanjska pitanja Zetapolisa – pokazao je na starijeg i ležernije obučenog sjedokosog muškarca, uskog obrijanog lica - i Glavni isljednik Milan, Predsjednik Zetapoliske komisije za otkrivanje artefakata. Niži muškarac, utegnute odore, s višednevnom kozjom bradicom i nemirnim očima kratko je kimnuo glavom.

– Kako vam mogu pomoći gospodo?

– Ti nama nikako, mi tebi možda... – znakoviti izostanak pristojnosti u tihom i postojanom glasu sjedokosog Novice, rekao mi je sve što trebam znati. Oni znaju. Nastavio je – nemoj nam trošiti vrijeme, već nam natoči te brlje koju si spremio za Igora i ponudi nas duhanom, da ne pričamo u prazno. Nismo od jučer. I da, postavi i za Strica. Pozvali smo ga.

Igorov panični izraz kojime je samo potvrdio našu transakciju rekao mi je ono što sam i naslućivao, nepozvani gosti su bili stari i iskusni Čuvari, terenci, koji su na svoje pozicije došli manje politikom, a više iskustvom. Teška artiljerija za rad na terenu.

Pokazao sam im rukom teške drvene klupe, mahnuo Igoru prema vanjskom spremištu za duhan, iznio priručne lule od izdubljenog i obrađenog krumpira za goste i krenuo prema kuhinji po staru šljivu, jer ovo neće biti laki razgovori.

Lule su dogorjele.

Čekali su šutke sat vremena, ali nije bilo vajde. *Strah je ubojica uma.* Stara mantra, ali na žalost, u njegovom slučaju, beskorisna.

Morao je doći. Stric. Poziv je zabilježen. Nije imao izbora. Znao je što će zateći, što će vidjeti... znao je da je krhki mir između Brđana i Čuvara narušen jer ga nisu slušali.

Dojahao je na bijelom brdskom konju, uspravnih leđa, kao i u mladosti. Sitna prilika, uvijek svježije obrijana, kose prošarane sijedim. Kimnuo je čuvarima dok je polako sjahao.

– De ste sokolovi?

– Eto, došli da te vidimo Gujo ljuta! – odvrati mu Novica, nakon čega su se obojica grohotom nasmijali i zagrlili se, poljubivši se triput u obraze.

– Ne boj se Vladimire, znamo se od malih nogu, Novica je naš, Rovčanin – dodao je Stric, vidjevši Vladimirovu upitno podignutu obrvu.

– Jesam i nisam Radisave, dušom jesam, ali vjera mi je na drugoj strani, na državnoj sisi i ti to znaš. Sjedi, popij i da ne okolišamo puno. Nije moje da te nudim, jer i kuća nije moja niti si mi došao u goste, ali trebat će ti.

– Što se dešava, Novo? – upitao je Radisav, koristeći ime iz djetinjstva, čineći razgovor intimnim, dok je sjevši na klupu, točio šljivu u čašu.

– Uuuu, dobra je, dobra...

– Jeste, Rajo, kao da smo je mi pekli – Novica se kucne čašom s Radisavom.

– Da ne duljim, Rajo, ovaj tvoj sinovac je čudo napravio. Sve nas je uvalio do guše. Tiranopolis zna, odnosno ima dokaze da su mošti Svetog Vladimira kod nas. Točnije, znaju da su Mošti tu, na Sinjajevini. Neko vas je otkucao. Ovo više ne možemo prešutiti i okrenuti galvu zbog naroda, jer i sam znaš da Sporazum ne dozvoljava oduzimanje povijesnih i vjerskih artefakata od drugog Polisa. A da ne spominjem krađu, koju je mali izveo, a ti ako i nisi amenovao, nisi se ni bunio. Mošti se moraju vratiti, kako bilo da bilo. Ako vi nećete, vlast sigurno hoće. Rajo, di su mošti?

– Tu su, na konju u njihovom sanduku. Znao sam da je to u pitanju, jer se ti tu ne vraćaš da obiđeš familiju. Mali, skini sanduk i daj ga Glavnom isljedniku i Nižem strategu da provjere sadržaj – formalni ton Strica je označio da je razgovoru kraj.

Čuvari su prišli srebrnom sanduku i aktivirali svoje Personalne očne terminale, te su se spojili na mrežu s prenosnim čitačem DNK, nakon čega su pažljivo otvorili sanduk i uzeli uzorak prašine milimetarski apsorbirajućim štapićem. Dok se čitač spajao po mreži tražeći potvrdu da se radi o moštima svetitelja Stric je progovorio.

– Zar sumnjaš u nas Novice?

– Ja ne. Ali Čuvari Tiranopolisa da. Od kada su dobili dojavu da su mošti nakon krađe tu, ludi su do kraja, jer nikako nisu mogli dokučiti kako ste im ukrali kosti Svetog Vladimira. Traže da im izručimo počinitelja, ali i oni znaju da je to pucanj u prazno, jer Strateg ne želi pobunu u Zetapolisu, tako da će se sve ovo vraćanje obaviti u tišini. Današnji naraštaji možda i ne vjeruju u svece,

ali svi mi imamo roditelje i pretke. A Sveti Vladimir je ipak prvi crnogorski svetac. Iskreno, zanima me samo gdje su se nalazile: u Katedrali u Tirani ili u muzeju?

Radisav se na to samo nasmijao i pokazao na Vladimira.

– Pitaj njega, ja o svemu tome ništa ne znam, niti želim znati. Ali pretpostavljam – dodao je - da ti on sada ništa i ne želi kazati.

Pištanje čitača obasjano zelenim svijetlom privuklo je Novičinu pažnju, te je nakon samo par trenutaka preletio izvještaj DNK.

– U redu je, tovarite sanduk. Tiranopolis je potvrdio da je to DNK Svetog Vladimira.

Dok su ostali Čuvari tovarili sanduk, Novica se okrenu po zadnji put prema Radisavu, ali je nakon što je vidio njegov hladni pogled, samo odmahnuo rukom i sjeo u auto.

Nakon što su se šutke vozili, Milan pogleda Novicu.

– Moram priznati da nisam očekivao da će proći ovako lako i da nam podrška neće trebati. Kako ste Vi pričali, mislio sam da ćemo imati pobunu Brđana, a oni su se očito uplašili i predali kovčeg. Sjajno odrađeno gospodine.

– Misliš? Ja baš i nisam siguran, nešto mi tu smrdi. Da je Rajo znao da imamo timove u zraku, znao je, u to ne sumnjam ni malo. Međutim, da dođe ovako sam... Nešto su iskemijali sigurno, ali što i kako ne znam, niti me ne zanima. I ja imam staru baku koja je vjernica i ako čuje da sam vraćao mošti Vladimirove u Tiranopolis, odreći će me se. I Milane, nikada, NIKADA, nemoj više ni reći, a kamoli pomisliti da su se Brđani i jednog jebenog trenutka uplašili. Samo su se primirili do slijedeće prilike.

Tišina u autu je potrajala, kada se Novica oglasio, pričajući sam sebi u brk – tko li ih je izdao, da mi je samo znati, to mi ne da mira. I kako su to znali? Imam dojam da će uskoro i Kosarini ostaci nestati samo tako...

Kada je Niva zamaknula iza obronka, Vladimir je uključio ometače prislušivanja i natočio još dvije šljive za Radosava i sebe.

– Dobro sinovac, ajde, sada si me zaintrigirao. Mislio sam da si lud kada si javio da donesem mošti i da ih vratimo. Sreća pa nitko van ovih brda nije ni znao da ih imamo, jer ne bi ovo dobro završilo. Digo bi se narod za Svetog Vladimira. Što si izveo, da čujem? I ne muljaj me i reci di si zakopao mošti.

– Eto strikane, da pojednostavim, zeznula ih je njihova tehnologija. Kada smo prošli zašтите u Muzeju, bilo je lako hakirati DNA bazu i ubaciti sličan DNA, odnosno računalno ga pomiješati sa zapisom Vojislava, brat mu od strica i njegovih potomaka. A sve ostalo je bilo lako po dolasku. Kostići smo zamijenili potomcima Vojislavljevića, tako da je podudarnost DNK velika.

Sada imaju DNA mošti istog razdoblja, nekog kopileta Vojslavljevića kojega smo našli na mreži, tako da i analiza starosti s ugljikom potvrđuje identičnost kostiju. Ne mogu vjerovati da nisu ni posumnjali da smo im hakirali bazu podataka.

– A tko nas izdade?

– Ja strikane. Da bi prevara uspjela i da bi se Sveti Vladimir vratio kući, morali smo im vratiti mošti. Mi ćemo znati da je tu, ostali će sumnjati, ali će se naš glas ovime u obiteljima, bratovštinama i plemenima Zetapolisa bolje čuti. Kako si i planirao. Zato si mi i pustio da ja sve odradim, nisi li?!

Radisav je dugo gledao sinovca, pitajući se da li će ga on naslijediti svojom lukavošću ili bezobrazlukom. To se tek mora vidjeti. Kao da je znao u što će se pretvoriti, kada je inzistirao da ga nazovu Vladimir.

– Mošti zakopaj ispod onog velikog hrasta, pored izvora. Tamo sam sanjao orla crnogorskog na vrhu drveta s plamenom krunom na glavi. I, molim te, smisli kako ćemo doći i do Kosare. Ipak su se jako voljeli. I da, strina Dragica stalno pita za tebe, mogao bi joj se i javiti kadkad.

BLAGO

Krnjavi mjesec je svojim dugim jezikom halapljivo lizao strme ivice oštre uzvisine i pri tome osvjetljavao uzani put kojim su sporo hodale tri pogurene muške prilike. Probijajući se kroz morsku buru i junački se odupirući hladnim vjetrovima sa Lovćena, trudile su se da što prije stignu na sami vrh pustoga brda čudnoga imena Oblik.

Prekriveni pijeskom i morskom solju, iscrpljeni i umorni, bijeli poput aveti, trojica mladića se napokon i popeše na njega.

Ovlaš rastresoše prašnjavu kosu i nadlanicom obrisaše lice i oči, spustiše rance na zemlju i na par minuta odahnuše. Kamenjar koji se u pomračini nazirao krio je u svojim rupama i vrtačama ostatke stare kršćanske crkve.

- Jesi sto posto siguran da je to ođe?, upita Vlado, visoki mladić ljepuškastog lica i zgodne vanjštine. Gledao je budnim okom u mrak koji se mreškao među ruševinama. Nekada davno, po staroj narodnoj legendi tu se nalazilo svetište Vladimira Dukljanskog, kneza i sveca crnogorskog, a njih trojica su bili u potrazi za njegovim izgubljenim blagom.

- Nu, no šta sam no siguran. Po dedovoj priči, na pravom smo mjestu!, odgovori mu najniži od njih Žarko, momčić okruglih obraza i sa neobično svijetlim očima. U tami bile su skoro pa bijele.

- Da se nije šta prevarila stara mrcina? Dolazmo već petu noć za redom i opet ništa! - dodade treći, najstariji među njima i njihov vođa Mile, apsolutno nikšičkog Filozofskog fakulteta, Odsjeka za istoriju. Nervozno je prevrtao požutjeli list papira među prstima, nezadovoljno otpuhujući kroz nos.

- On da se prevari? Ma nema teoretske šanse! Taj namiriše zlato na kilometar! - Žarko razvuče guste brkove i pune usne u široki osmijeh. Njegov ded je mogao biti ama baš sve sem lažov, u to je bio siguran.

Ipak, u njegovoj familiji se oduvijek sumnjalo u priču da je ogromnu kuću uz glavnu budvansku plažu napravio od težačkog rada, stare barke i sa svojih devet prstiju. Palac je izgubio nesretnim slučajem, šezdeset i treće godine, u kobnom susretu sa italijanskim ribama i domaćim, crnogorskim dinamitom. Često ga je pokojna baba Obrenija, Bog da joj dušu prosti, u ljutnji znala zvati: grdilo, kusionja i nevjernik, grobar i lopov.

Iako je bilo mnogo toga sakrivenog i nedorečenog u starčevom životu, on nije mogao biti lažov jer se to kosilo sa čojstvom, čašću, imenom i prezimenom velikih Petrovića.

Mile je gledao u ispisane riječi i crtež na papiru, podizao ga u vis, okretao se na sve strane i škrgutao ljutito kroz zube:

- Po njegovom kazivanju, tu će stoiti Žarko treba' bi bit' ogroman zid, a će stojim ja, da su ostaci crkvenog zvona! A će si ti Vlado da je izvor! Niđe nema ni zida ni zvona, a ni izvora!

- Ako stari Radule kaže da je tu ono što tražimo, onda mora biti tu! Ne bi nas on slaga'! - nadoveza se Vlado.

Uvjeravao je sebe u nevjerovatne stvari koje im je ispričao ishlapljeni starac samo noć ranije uz deset u čašicu rakije. Nije mu promaklo da je starina često mijesao sadašnjost i prošlost, i da je sa teškom mukom razdvajao stvarnost od mašte. Nemoguće da su sva trojica nasjeli na njegova prazna laprdanja. Iz razmišljanja ga trže Milev razočarani glas:

- Žao mi je što vam ovo moram reć', ali idemo nazad!

Mladić je već podizao ranac na ramena kada se u njihovoj blizini začuše koraci. Vlado se instiktivno saže i šapatom upozori svoje prijatelje da učine isto. Sva trojica čučnuše. Skriveni u sjenama ruševine, nestrpljivo su iščekivali neočekivanu pridošlicu.

Kroz sparušene grmove velebilja prema njima je išla vitka prilika i u naručju nosila poveći smotuljak. Ogrnuta dugom pelerinom i lica sakrivenog crnim velom, kao duh je klizila po kamenju. Da tišinu nije paralo struganje kamenčića pod njenim stopalima, činilo bi se da zaista lebdi iznad zemlje. Stade na isto ono mjesto na kojem je do maloprije stajao Mile. Pade ničice koljenima na zemlju i nježno spusti teški teret ispred sebe. Podiže čipku i bolno zajeca.

Mjesečina obasja prelijepo, tužno lice mlade žene. Kako se pomjerala, tako se ispod ogrtača nazirala prozirna, mliječnosiva haljina i blijedi vrat. Između punih i nabijenih grudi ocrtavao se lančić ukrašen

neobično velikim drvenim krstom.

Mladiće obuže prijatna jeza kada ljepojka razmota zavežljaj i iz njega izvuče nešto veliko i sjajno. „Zlato! To je zlato!”, Mile ushićeno pomisli i laktovima dodirnu dvojicu prijatelja, upozoravajući ih da budu što tiši. Djevojka primače zagonetni predmet bliže sebi i poljubi ga. Vрати ga ponovo na isto mjesto i zatrpa kamenjem. Zatim hitro skoči na noge, otrese prašinu sa sebe i prekrsti se. Navuče koprenu na uplakano lice i svečanim korakom se vrati tamo odakle je i došla. Sivi oblak koji u tom trenutku zakloni žuti mjesec, pruži djevojci sigurno utočište u tmurnoj noći, krijući je od zabezeknutih pogleda trojice mladića.

- Jel' vi videste što ja viđo'?, prošaputa Žarko, oprezno izvirujući iza zidine.

- Ka' da je znadem?, bio je siguran da ju je negdje već vidio, ali nije znao gdje.

- Ne čini li se i vama znana?, pitao ih je.

- Jebeš me u zdrav mozak, ako ono nije bilo zlato!, brkovi mu zaigraše od sreće i on potpuno zaboravi na ljepojku. Baci se na zemlju i četvoronoške pokuša da dođe do njenog zavežljaja.

Vlado je već bio kod svoga ruksaka i iz njega izvlačio svjetiljku. U širokom snopu je obasjao Mileta koji je stajao nad raskopanom rupom i među prstima stezao zlatni krst. Lice mu je bilo u grču, usne razvučene u tanku liniju sličnu osmijehu, a niz čelo su mu klizile krupne graške znoja.

- Jeba te ćaća, Mile, šta si se tu ukočio ka' sveti Vladimir?! - Žarko se brecnu na njega, udari ga nogom u stegno, ali Mile nije reagovao i dalje bio nepomičan i nijem.

- Đed je govorio istinu! Znao sam da stari prdonja ne laže! - Radulov unuk priđe bliže zavežljaju i zarovi se u njega. Srce mu je lupalo kao ludo.

- Ima li još šta u toj krpi? Je li, student? Jesi li je dobro pregleda'?

Mjesec ponovo izviri iza oblaka i obasja krunu na njegovim dlanovima. Gorjela je tihim plamom poput upaljene baklje. Zbog crvenih rubina kojim je kruna bila ukrašena i Vlado ubrza svoj korak, ali se nespreno spotaknu i pade u prašinu. Dopuza do svojih prijatelja i nestrpljivo zagura šake među debelo platno. Podiže se nekako na noge i izvuče i on svoje blago na vidjelo. Njegov vrisak zapara tišinom. Mla-

dić se zatetura unazad i sa strahom baci iz ruku ono što se do maloprije nalazilo u krpenom zavežljaju.

Pred trojicom mladića, na zemlji, ležala je odsječena muška glava. Sa podbuhlog i modrog lica gledala su ih dva natečena oka, a ispod krvlju ulijepljenih brkova i brade nazirale su se širom otvorene usne i četvrtasta vilica.

- Šta ste se prestravili obojica?! - glasno se nasmija Žarko.

- Ka' da u vama nema ni kapi krvi junačke! - sada se već rugao dvojici prijatelja.

- Baš ste pičkurine!

- Rečite vi meni ko bi iole pri pameti odsjeka' nekome glavu?!

- Pa nijesmo u srednjem vijeku! - bio je sve sigurniji u sebe.

- Viđi se iz aviona da to nije prava glava i da nas neko straši! - uvjeravao ih je i dalje, stavljavajući zlatnu krunu u svoj ranac.

- Muči Žarko! Kako znaš da nije prava? - mucao je Vlado, trudeći se da ne gleda u prerezani vrat sa kojeg je visio grkljan.

- Čuj kako?

- Lako!

- Viđi tu dugu i valovitu kosu! I tu bradu! - Žarko je pokazivao na tamne pramenove koji su okruživali muževno lice glave.

- Vidim! - sada sa nevjericom prošaputa i Mile. Glas mu je bio neobično tih.

- Da li vam na nekoga sliča ta glava? - Radulov unuk se ponovo smiješio, ali sada zagonetno. Vlado i Mile su zbunjeno odmahivali glavama.

- Što znam na koga sliča?

- Sliča mi na pravu, pravcatu glavu, jebate ćaća! - odgovori mu histerično Vlado i dodade nešto mirnijim glasom:

- Ta kosa i brk ka' da je ko u onoga mrče iz parka!

- Misliš da sliča na knjaza Vladimira? - otpuhnu ponovo Mile.

- Možda malo sliča, kosa!

- Naravno da mislim na knjaza, na koga ću drugog! Reko' vam ja da je ovo nečija igra! - uskliknu Žarko.

- Ko još zna, sem nas, šta tražimo? - brkovi mu se ponovo pobjedonosno razvukoše u osmijeh.

- Crni i Neno su nam napravili zamku!

- Ovo tu nije prava glava, no maska!

Žarko podiže nogu i krenu da šutne glavu, ali ona se naglo pomjeri i otkotrlja u desno. Mrtve oči se nabraše ljutito, a sa blijedih usana do njih dopre stravičan glas:

- U Ime Oca i Sina i Duha Svetoga!

- Koji se to junačina strvi na me?

Sada u isti tren zavrištaše sva trojica mladića. Ne stigoše se ni pomjeriti sa mjesta jer se zemlja pod njihovim nogama uruši i zarobi ih, a i ispred njih se uzdiže kameni zid. Visoko na nebu klatilo se srebrno zvono i zvonilo na sav glas.

- Lja? Đevojke! - Žarko šapnu dvojici prijatelja.

Znao je da mu je đevojka od nekuda bila poznata. Sada je stajala i gledala u njih sa ogromne freske na zidu. Čak i naslikana živopisnim bojama bila je prelijepa. Pune grudi krasio joj je onaj isti lančić sa drvenim krstom. *Kosara, pa to je Kosara! Đed je govorio istinu!* Zujalo je u Žaretovim ušima, dok je blijedo zurio u nepomičan lik na kamenoj zidini.

- Lja glave! - pisnu Vlado uplašeno i podiže drhturavu ruku ispred sebe. Pored Kosare, naslikan, stajao je stasit muškarac obučen u kraljevsko ruho sa ukrašenom krunom na glavi i ogromnim zlatnim krstom u rukama. Lice sa odsječene glave imalo je dosta sličnosti sa onim na freski.

- Probudi me! Sanjam! - u bunilu je ponavljao Mile.

Zvonjava stade, a žuborenje vode ih trznu iz velikog šoka. Po kame-njaru i kršu izli se na desetine malih izvora. Poput bujice nosili su sve pred sobom i pravili usjeke i put niz strmo brdo.

- Lja i izvora! - Vlado reče i pokuša da se izvuče iz blata koje se razli ispod njih.

Nešto ih uhvati za noge i povuče u dubinu.

Bjesomučno su čupali sve oko sebe pokušavajući pobjeći nevidljivim prstima koji su ih čvrsto stezali. Bili su već na izmaku snaga, potpuno prekriveni muljem i prljavštinom kada do njih dopre isti onaj strašni glas.

- Od kojeg ste plemena, junačine?

- Da li ste od časnijeh ili od grdonja?

- Rečite slobodno gospodaru svojemu!

- Ja sam od časnijeh, slavnijeh Petrovića! - odgovori mu Žarko. Znao je da su za Petroviće svi u svijetu čuli.

- Ene! Petrovića reče? - glava promrlja i na momenat ušuti.

- Hm! Nijesam za te Petre nikad čuja!. Zvono ponovo zazvoni, a crkveni zid se nakrivi nad njima prijeteći da će ih poklopiti svojom težinom.

- Poštovana glavo, mi smo svi od časnijeh Vladislavljevića! - kroz plač reče Mile. Zid ponovo zadrhta. Sada su lica kneza Vladimira i prelijepa Kosare bila tako blizu njihovih, tik iznad očiju.

- Jeba te ćaća, Mile! Kako ćeš našem svetome knjazu reći da je glava! - zahropta Vlado između dva udisaja. Blato mu je skroz prekrivalo lice i kosu. Samo su mu nos i usne virile iznad vode. Mile zavapi ponovo:

- Knjaže Vladimire, vladaru i gospodaru Duklje, mi smo tvoji ubogi podanici koji milost za svoje bijedne živote tražimo! - njegovo historijsko

znanje kao da je nestalo u kapljici mutne vode koja mu se slijevala niz nos. Nadao se da je to što im se dešava samo ružan san.

- Mi smo od časnoga plemena Paštovića. Imena i prezimena smo njihova kao što su oni tvojega. Glave svoje pred tvoje noge ponizno bačamo i blaga razna ti donosimo! Samo nas pušti! - nabrajao je Mile između dva udaha zraka.

- Lja njega opet sa glavom! Ne spominji je, jado! - prosikta Žarko i nestade pod crnom vodom.

- Mi smo unuci Radula slavnog, Njegoša velikog i Gorčila veličanstvenog! - gušeći se izusti Vlado. Škripa stade.

- Što, jado, odmah ne reče da si sa Radulove gore list! - onaj glas radošno podviknu:

- Lažova, lopova, kukavicu i grdonju Radula poznam!

- A tu drugu dvojicu ne znam! - histeričani osvetoljubiv smijeh se sada razliježe poviše njih. Glava je veselo skakutala po brdu i kikotala se od radosti.

- U Ime Oca i Sina i Duha Svetoga!

- Gospodaru jedini, koji vladaš nebesima, primi ove junačine u naručje svoje?

- Oslobodi mene i ljubav moju vječne patnje!

- Amen! - glas utihnu.

Zvono potmulo zazvoni pozivajući žive na molitvu i mrtve na dugi počinak. Zemlja velikodušno raširi svoje kamene čeljusti i proguta crkveni zid, srebrno zvono i trojicu prijatelja. Brdo se zadovoljno i sito zatrese. Rascijepi se na površini i iz svoje utrobe izbaci tijela trojice mladića.

- Jeba' nas đed Radule, da nas jeba'! - Vlado bolno izusti i potom izdahnu u teškim mukama.

Mileta su našli blizu njegovog prijatelja Vlade sa ogromnim drvenim krstom na grudima. Lomili su mu prste da ga odvoje od njega. Svi su se divili njegovoj pobožnosti i ljubavlju prema Bogu. Babe iz Bara, Ulcinja i sa Cetinja posjećivale su njegov grob i sakupljale potpise da ga proglase svecem. Kad može knjaz Vladimir, može i njihov nesretni student Mile.

Za Vladom su žalile sve djevojke u Budvi, Baru, Cetinju, okolici, pa i dalje. On nikako nije mogao i da je htio da bude svetac.

Žarka su tražili danima. Tijelo su mu izvukli ispod neke štale u brdima, a glavu su mu pronašli stotinjak metara dalje, tik uz kolski put. Kažu da su mu brkovi bili razvučeni u široki osmijeh a oči tamnije i od same noći, dok je oko čela imao krunu od bodljikavog trnja. Samo su mu oni najbliži i najhrabriji bili na sahrani. Gradom je kružila priča da ga je đavo uzeo odavno pod svoje.

Dukljanski prsti su tu bili umješani, kleo se njegov đed Radule, dok je u lokalnoj birtiji po ko zna koji put prepričavao svoj susret sa knjazom Vladi-

mirom i knjeginjom Kosarom. U tu priču, kako ih je prevario, pokrao i ostao živ, srećom, niko nije ponovo povjerovao. Znalo se da Petrovići ne lažu, pa su mislili da je starac poludio zbog unukove strašne smrti.

- Jeba' nas ćaća, da nas jeba', kud nas trojica da mu povjerujemo! - psovale su u isti glas tri pogurene prilike koje su lebdjele kasno noću iznad brda Oblik i iz dosade prepadale nedužni narod. Tek pred zoru, glasovi bi utihnuli, duhovi se primirili a magla prekrila ostatke porušene Vladimirove crkve. Samo bi sjeverni vjetrovi, vjerne sluge tame, ostajali i otužno fijukali po kršu i goleti u vječitoj potrazi za skrivenim i svetim kneževskim blagom.

- Jeba te ćaća, Žarko, da te jeba', pa kud ćeš nogom na knjaza!

REX JE OTPLOVIO U MRAK

Glasove čujem... od najranije dobi, mimo ikakva pravila. Svakojake: ponekad kao nerazumljive riječi na nepoznatim jezicima, nalik zdrobljenim rečenicama u kojima se matrica sintakse i ne naslućuje – češće kao bezlično bruhanje, škripu kočnica nevidljiva vlaka, sirenu broda s pučine udaljene tisućama milja, zvonjavu s tornja što se ne diže nad hramom nijedne od poznatih vjera. Redovito me posjećuju pred značajne događaje u životu, ma prekasno da bi zazvučali kao upozorenje: njihovo javljanje osvijestim kada mi to nešto već prilazi pragu, korakom teškim, sudbonosnim. Ali, češće mi se javljaju naoko bez razloga i povoda, jer ih ne prati ništa osobito... ne sustiže me nikakva njihova jeka, pa pomišljam da sam ih našao kao krhotine tko zna kada i gdje nastalih suzvučja rasutih vremenom koje ne poznaje prostora, poput rezonantna glasanja žice na klaviru što zatitra u gluhoj noći dodirnuta vibracijom tramvaja preko mosta.

Taj put, međutim, glas iz neznana izvora objavio mi se začudno sadržajan i jasan: površan san (svladan umorom, bjež naslonio glavu na zamagljeno okno autobusa kojim smo se vraćali iz Rima) razbio mi je ponovljenim *Comè? Comè?* onoga slijepa harmonikaša u barci iz koje su građani Riminija čekali da morem skrivenim u tminu prođe znameniti Rex, ponos talijanske brodogradnje, oblikovan u slavu apeninskoga *savoir vivre* pod fašističkim znamenjem. Trgnuo sam se, iskoračio iz nezaboravnog prizora u Fellinijevom Amarcordu i spontano pomaknuo zavjesu, pogledao kroz prozor: autobus bješe zastao na križanju u centru Mantove, nikoga nije bilo pod raskošnim uličnim svjetlima... a golemi parobrod preobličio se u zgradu na uglu, s ponekim svjetlom na pročelju od ružičasta travertina. *Comè? Comè?* opet sam čuo slijepoga harmonikaša... *Kakav je?* i nečiji odgovor, kroz tremolo Nina Rote: *E grande! Velik!*

A gore, u luksuzno namještenu stanu, elegantno odjevena i ljepotom ozarena žena, kretnjom što sublimira više od pažnje: posvećenost, mâr, ljubav samu... prinosila je čašu vina nekomu nevidljivom u kutu salona diskretno osvijetljenog plamičcima boje meda. Slika od onih što se nepovratno urezuju u žutu pjegu, usporediva s reakcijom emulzije nekadašnje fotografske ploče,

potonula je u ambise memorije, svjetlo na semaforu se promijenilo i autobus je nastavio ulicom gluho-pustom kao da je sve živo pobjeglo pred opasnošću jezivom u njenoj neznanosti, ne ugasivši ni apsurdnu rasvjetu najnepotreb-niju na svijetu... Rex je iščezao u eonima za nama.

Zapao sam u stupor obremenjen olovom svijesti o promašenosti svega što sam učinio dotad u životu, što u tom trenu činim – teži sâm sebi nego ikada – u isti mah i lišen svake dimenzije, odbačen u vakuum neizvjesnoga u kojem sam nazirao samo jednu točku: do krajnosti zgusnut osjećaj da tako više ne ide. Pogledao sam ispod oka Kristinu usnulu na sjedalu do hodnika; sjedila je s desnom nogom podvijenom pod lijevu, bokom uz naslon, s ruka-ma opuštenim u krilu, glave zabačene unatrag kao da prkosi nekomu vidljivu samo njoj... toliko mi daleka i strana da sam pomislio: izaći ću na sljedećem semaforu, nikada se neće upitati kamo sam i u kômu času nestao, štoviše – obuzme li je ikakva emocija, bit će to samo olakšanje što smo jedno drugom konačno iščiljeli iz svekolikih stvarnosti poštedjevši se još jedne svađe.

Uskoro smo izašli iz grada, dohvatili se ceste prema Trevisu omeđene golemim kvadrima tvornica i skladišta, uronili u ostatak noći kao havarirana lađa što posrće bez kormila i posade sposobne upravljati njome... plovi između parkirališta pod studenim neonom, sve dalje od one palače s visokim prozorima i zavjesama dovoljno razmaknutim da kasnu namjerniku dopusti vidjeti prizor iz svakodnevnice nekih drugačijih ljudi, profinjjenih, opleme-njenih ritualima koji su dio njihove svakidašnjice, lijepih. U svanuće, naš je vodič diskretno provjerio raspoloženje putnika: većina je htjela provesti nekoliko sati u Veneciji, ali i stići do Trsta u vrijeme popodnevnog otvaranja dućana. Ostalo mi je još nešto novca, ali ne i volje za tumaranje bilo zimski sumornom „kraljicom Jadrana”, ili prigraničnim emporijem čije su zlatne godine zauvijek utrnuti trgovački centri na prilazima gradova od Ljubljane do Vladivostoka.

Ona, naprotiv, u Sistiani se naglo razbudila, živnula kao da smo banuli na rasprodaju pred zatvaranje najčudesnijeg *megastorea* u cijeloj Europi, na-prasno obuzeta konzumerističkom euforijom do posljednjeg eura. Savršeno mi je odgovaralo da misli kako me spopala mrzovolja što moram klipsati za njom, prožetom raspoloženjem što ga (srećom!) nikada neću upoznati: čudovišnom mješavinom vjere da joj kupovna moć pribavlja osobit status u očima trgovaca bez iznimke sklonih ciničnu podrugivanju klijenteli s istoka i trijumfa pri kupnji nečega izuzetnog, skupocjenog, modernog... u njenim pojmovnim kategorijama vrednijeg od ičega u ormaru prijateljica s kojim se godinama uspoređuje.

- Pa, odaberi si nešto, zaboga... - trudila se uvjeriti me da nasušno trebam ovo ili ono, zanemarujući sve što znade o meni – pokazujući da se zapravo nikada nije ni potrudila upoznati ni razumjeti moj odnos prema stvarima.

- Samo ti uživaj, - odgovorio sam trseći se da izbjegnem i najmanji trag ironije. - Ono malo što možda trebam negdje će me već dočekati.

- Ah, ti... Što je opet, zaboga? - ipak je osjetila: nešto je drugo posrijedi, negdje sam drugdje, ni u kom smislu njezin, vjerojatno više ni svoj.

- Baš ništa... novo. Mada, vjerojatno, u drugačijem pakovanju, - prhnula mi s jezika nikada ranije izgovorena rečenica banalna filmskog dijaloga.

- Da?!... I? Kakvom?

- Nespojivom s nastavkom putovanja... zajedno.

- Nisi mi to mogao ranije reći? Prije polaska iz Zagreba... U Rimu, Firenci. Čovječe, sedam se dana koljemo, a ti silaziš s vlaka...

- S autobusa, - svijest o besmislenosti razgovora našla je oduška u primjedbi da blesavije nije moglo biti.

- No, s autobusa... sada, tu... pred granicom, - spustila je vreće s nakupovanom robom na klupicu uz parkiralište, gledajući me s mješavinom nevjerice i dvojbe u moj razum. - Pa... što sad?!

- Ništa. Ostajem ovdje... Znaš put do kuće, a granica ti nije u Sežani, nego na Bregani. Ja sam svoju već prešao.

- Kada, zaboga?! I kako... zašto ja to tek sada doznajem? Koji ti je vrag?!

- Nije vrag! - zaustio sam s namjerom da sročim što kraće i što uvjerljivije obrazloženje, ali...

- Koji bog ti je onda, idiote?! - propadala je u razjarenost uobičajenim tempom od svjetlosne godine u nanosekundi - a onda se iz mene otrglo:

- Nije mi bog, nego svetac! Da, sveti Vladimir Dukljanski... onaj na prijevaru obezglavljeni, kao što si i ti mene prijevarom lišila glave, razuma. Samoga sebe.

- Ti nisi normalan, - procijedila je, istrгла mi iz ruke dvije-tri vrećice što sam joj ih pomagao nositi i požurila prema autobusu, ali se nakon desetak koraka okrenula, dobacila mi pogled obojen bijesom i čuđenjem... prosikta-la: - Ajd' ponovi tu idiotariju što si je lanuo!

Prišao sam joj, kročeći kao po minskom polju, nikada uvjereniji da mi je zaista trebalo onostrana nadahnuća da potrgam lance kojima me okovala u godinama kada se iz razumne i šarmantne mlade žene prometala u samoživu čudovište - izazivačicu glasova koji su me opominjali da se gubim u labirintima jalovosti, obesmišljenja... nikada dovoljno jasni da prepoznam pogubu u koju me porinula.

- Knez područja od Boke do Bojane potkraj 10. i početkom 11. stoljeća, blaženik i svetac... žrtva Samuilova nasljednika Vladislava, koji ga je dao pogubiti 22. svibnja 1016. godine... on mi je otvorio oči, ali ne bilo kakvim čudom, nego poukom kojom zrači njegov život, njegovo stradanje. Da mi se i dá objašnjavati u detalje, niti želiš slušati, niti možeš razumjeti...

- Ne želim slušati, zaista: budalaština o nadahnuću nekakvom ezoteričnom poukom otprije tisuću godina ne vrijedi ni trena moga vremena... a razumjeti? Možda može psihijatar, ja... ne bih ni pokušala. Nein, danke! odrezala je ne mičući usnama, problijedjela od gnjeva; nakon dugih minuta mûka (za to vrijeme uklanjala je nevidljive dlačice s kaputa), prostrijelila me kroz kapke sušene kao u promatračãa fenomena što ga ne priznaju, odbijaju prihvatiti mogućim... prosiktala:

- Znala sam da taj tvoj misticizam, opsjednutost iracionalnim, nije bez patološke osnove, ali da ćeš u tim godinama skrenuti... potpuno, nepovratno... ili nisam smatrala izglednim, ili sam omalovažila simptome. Svetac te inspirirao, je l'? Pa, čime li, matere ti lude konavoske? Zar je pûkom dekapi-tacijom stekao moć djelovanja koja se otima zdravoj pameti, čak i protjecanju vremena? Jesi li svjestan o čemu trabunjaš?

- Savršeno – i ni najmanje ne bulaznim! - pobunio sam se ne samo iznad njenih, nego i debelo preko vlastitih očekivanja. - Jest, potakao me... Vladimir Dukljanski, onako kao što civiliziranu čeljadetu iz dubina kulturne povijesti dopiru etički obrasci i moralna načela... primjerice, antička filozofija koja nas obilježava, čini suvremenici-ma Aristotelovim, Sokratovim... a Vladimir djeluje svevremenošću njegove tragedije, stradanja zapisanog u Kosarinoj ljubavi.

- O čemu ti, čovječe?! Autobus će otići bez nas.

- Bez mene svakako...

- Isuse Kriste, što ću s tobom!? Kakva sad Kosara, kakva ljubav? - zarežala je iz dubine grla – o, da! ona Kristina, vlasnica svih istina, autentična, razjarena spoznajom da gubi kontrolu nad sužnjem... osjećajem koji ju ovdoga puta konačno nije prevario.

- Po legendi, Samuilova se kći zagledala u zarobljenoga kneza... car je popustio, oslobodio Vladimira, dao mu princezu za ženu i rukopoložio ga vazalom u Duklji. Mada, skloniji sam mišljenju da je lukavi Bugarin poraženoga vladara uistinu imenovao upraviteljem zemlje stečene mačem u boju na Bojani, a Kosaru promovirao u njegovu nadzornicu. Ali, Vladislav nije držao do Samuilova scenarija, dozvao je Dukljanina na prijeveru u Prespu i...

- Daleko ode... predaleko, vidim. Znaš što? Jeb'o tebe taj Vladimir, jeb'la te i Kosara, Samuilo... svi! I mene, ako mi je išta jasno.

- Vjerujem da nije, jer se kroz bedeme tvoje egocentričnosti ne može probiti ni pitanje, a nekmoli spoznaja da je Vladimirova pogibija bila programirana... danas bismo rekli... njegovom vjerom da ga Kosarina ljubav štiti od podmuklice Vladislava i njegove nakane da zagospodari Dukljom bez posrednika.

- Dakle... - počela je, pa stala, dok su joj se oči orosile čudnim suzama: ledenim, kao u Bogorodica na ikonama kretske škole – onima što se ne pove-

ćavaju, pa da se makar jedna skotrlja niz obraz. - Ne vjeruješ više u iskrenost moje ljubavi, zar ne? Eh, samo ti spasi svoju glavu, kneže moj usrani... ako misliš da ti išta vrijedi bez mene.

Vozač se nije začudio kad sam ga zamolio da otvori spremište, kako bih uzeo svoju prtljagu – vodič, neodgonetljiva smiješka na službeno-studenu licu, poštedio me je svake riječi; nekako sam imao dojam da mu je sve to *debelo de ja vu*.

Kristina je odložila vrećice na moje sjedalo, pa izašla – samo s jednim pitanjem:

- Kada mogu doći po stvari?
- Javit ću ti kad se vratim, pa...
- Vratiš? Odakle? Pa ti si to isplanirao...
- Ni slučajno. Puki je slučaj tako htio: jedna jedina noćna slika u gradu

lijepih ljudi.

Uputila mi je zabezeknut pogled, dovoljno prisebna da ugrizom za jezik presiječe riječi što su joj se za njim tiskale – šapnula samo:

- A tako...

- Da, tako. Jer se po povratku iz kazališta, s koncerta... nakon naporna radnog dana... popije čaša vina, izrazi nježnost, ljubav sama. Ako razumiješ što ti želim reći.

- Ne. Ne razumijem.

- Nije važno... više zaista ne. Rex je otplovio pučinom utonulom u mrak.

Tihomir Jovanović

POSLEDNJA LUKA – DRAČ

Znao sam šta će se desiti a ipak sam otišao. Kosara me je uzalud odvrćala od puta govoreći da ne odlazim u Prespu iako je Vadišlav poslao drveni krst na kome se zakleo da mi neće učiniti ništa nažao. Jovan Vladislav nije bio čovek kome se moglo verovati, ali pođoh u Prespu i tu pred Bogorodičinom crkvom, gde htedoh da se pomolim Bogu, videh dva Vladisavljeva vojnika. Za pojasom su im bili mačevi u koricama i videh kako im ruke kreću ka drškama i kako sečiva bljesnuše na suncu.

Nisam mogao da se odbranim, nisam to ni želeo, samo sam se prekastio i uputio nemu molitvu Stvoritelju. Onda sam osetio bol u vratu i „video” telo odvojeno od glave. Krv je liptala a telo kao da još nije bio svesno gubitka glave. Prsti na rukama su se grčili i opružali kao da traže nešto po prašini. Oči se zatvoriše. Kapci se spustiše kao teški baršunasti zastori a ja sam i dalje gledao...

Kada odete „tamo” ne postoji vreme, ali vidite kako ono protiče u onom svetu satkanom od materije.

Sahranjem sam u istoj crkvi pred kojom sam pogubljen, moje telo položeno u sarkofag a ja sve to posmatram i sve što se dešava posle toga. A dešavalo se puno toga u svetu materije i vremena na šta nisam mogao da utičem. Samo da posmatram sve dok za neko delo ne dođe određeni trenutak, koji odredi poredak zvezda na nebu...

Veliki crveni mesec utonuo je u vodu. Morem se prosulo rumenilo. Zapalilo se i u uzburkalo kada su se drevni i zaboravljeni bogovi mora probudili i u dubinama nastavili svoje besmislene ratove.

Posle njih probudiše se i bogovi vetra...

Prelaska iz noći u dan kao da i nije bilo. Ostala je prisutna tama, teški oblaci su prekrili nebo i sunce skrili daleko iza njih. Kao da se preko nebeske kupole prevukao olovni pokrov koji preti da se svakog trenu obruši na zemlju. Sa pučine krenuše talasi. Isprva su se valjali lagano a zatim postaše sve žešći i sve viši, razbijajući se o stenje na obali i lomeći oklope školjki i rakova, zahvaćenih njihovim besom, kao nedužne žrtve.

Barke i ribarske brodice u luci su se njihale i trgale užad kojima su bile vezane za molove, kao da su ispletene od paučine.

Kao što je nevrete naglo počelo tako je i prestalo. Vetar i talasi su nestali a u oblacima se pojavi pukotina i iz nje se pruži traka svetlosti ka pučini i dodirnu more i brod koji je plovio ka obali. Napeta crna jedra i trup bez obeležja i imena... Da li je brod pratio trag svetla ili je svetlost pratila brod, tek zajedno su klizili morem ka obali koja je oživela njegovim dolaskom.

Ribari su napustili svoje kamene kuće i dođoše do obale da provere u kakvom stanju su njihove barke. Cele, oštećene ili uništene. I krenula bi po koja suza iz igla oka i razlila se i razbila kroz oštre dlake na obrazu. Čuo se poneki uzdah ili kletva upućena bogovima mora, poneka psovka... A sve to nije bilo od pomoći, samo trenutno olakšanje, jer samo ruke mogu da oprave i naprave. I svojim mislima i brigama zatečeni, crni brod primetiše tek na stotinak metara od obale.

- Pogledajte! - viknu jedan dečak koji ga prvi opazi. Brod crnih jedara!

Pogledi se usmeriše u pravcu dečakove ispružene ruke i drhtavog kažištrsta. Brod je skretao ka luci.

- Sablasni brod, dolazi nam neko zlo... - šapnu neko i prekide tišinu u kojoj je čak i taj šapat odjeknuo kao povik. Neka nam je nebo u pomoći...

Kao da su u tom času zaboravili kako je nebo jutros bilo besno. I na šta mogu računati kada je nebo u pitanju. Jer kada neko dirne u nebo i njegove zakone milost je ono što neće stići sa njega. U najboljem slučaju ravnodušnost...

A Epirci su svakako učinili nešto što nisu smeli. Davno je bilo to, učinili su to njihovi preci, na potomke nisu preneli priče o svojim delima ili su ispričane prisećajući ih se drugačije, sakrivajući i menjajući detalje, onda kada oseće sram od onoga što počinije...

U luci Drač, gde je brod pristao mornari sa drugih brodova nemo su posmatrali brod crnih jedara, tek poneko klimanje glavom i šapat, jedva čujan najbližem sagovorniku. Na neobičnom brodu mornari u neobičnim odećama. Više nalik ratnoj odori nego mornarskom odelu. A njihova tela mršava, kože suve i napukle, kao mumificirana, a ipak na neki način živa i pokretna. Spustili su most za izlazak i krenuli ka obali nekako nezemaljski. Odsutni, kao da ih pokreće tuđa a ne sopstvena volja i misao. Kao da je negde nad njima nevidljiva džinovska ruka koja povlači konce...

Otvorila su se vrata kapetanove kajute. Nekoliko sekundi su stajala odškrinuta vrata, kao da ih je samo vetar slučajno otvorio a onda se pojavi jedna osoba koja posmatračima oduze dah, jer videše nešto u šta nisu mogli poverovati, čoveka bez glave, koji hoda, nekako neodlučno praveći prve korake a zatim sve sigurnije i sigurnije. A taj njegov hod nimalo ne beše čudan mornarima na njegovom brodu. Sve je delovalo kao da se neko od njih grubo šali izigravajući osobu bez glave, samo da nije bilo krvave rane na vratu, previše uverljive da bi bila šala... A njegova odežda beše drugačija nego u mornara,

izatkana od fine tkanine i na njoj srmom izvezeni simboli krsta, žezla i mača.

Sišli su niz most na obalu. Mornari se okretoše i pogledom pretražiše okolinu, kao da proveravaju kojim pravcem treba poći. Videvši njihovu odeću i obezglavljenog kapetana jedan starac na klupi u luci se prekrsti ispustivši iz ruke bocu konjaka, koja se razbi o pločnik. Miris alkohola ispuni vazduh a starac prošapta:

- Vladimir, to može biti samo on, proročanstvo se ostvarilo...

Estaban je bio jedan od retkih koji se prisećao legendi i verovao u njih. Drugi su o tome pričali samo u krčmama posle previše pića. I sećanja na to su prestajala sa prestankom pijanstva.

Bila je to legenda o Vladimiru Dukljaninu.

Vladimir je bio knez u kneževini Duklji, koji se dobrovoljno predao makedonskom vladaru Samuilu da bi sačuvao svoj narod od propasti. Tamnovao je u zatvoru u Prespi gde ga je primetila lepa Samuilova kći Kosara i zaljubila se u njega. Zamolila je oca da ga ne pogubi i da se uda za njega. Samuilu ne mogade da ćerki odbije želju i prihvati Vladimira za zeta. No, posle Samuilove smrti i nakon turbulencija i dinastičkih borbi na presto Makedonije dođe Jovan Vladislav. Njemu Vladimir nije bio po volji te ga na prevaru pogubi odsekavši mu glavu.

Od tada se Vladimirovo zemaljsko telo nije smirivalo u boravištu. Prvo je počivalo u Prespi, a potom u crkvi svete Marije u Krajini, gde je njegove mošti prenela udova Kosara.

Posle dvesta godina Epirci su zauzeli Skadar i pri tome opljačkali crkvu Bogorodice, a mošti svetog Vladimira odnesoše u Drač. Kasnije su prenesene u Elbasan u Grčkoj. No u žurbi i usled narastajućih sukoba i pretnji Vladimirova glava osta u crkvi u Draču...

Estaban je shvatio da je Vladimir došao po svoju glavu, da se njegov duh neće smiriti dok se zemni ostaci ne spoje...

A kolona ratnika se konačno uputi tamo gde je i smatrao da će poći, ka Bogorodičinoj crkvi...

Estaban je video kako se meštani sklanjaju u stranu pred ovom čudnom povorkom, kako ulični psi odlaze povijenih repova i bez laveža sa ulice u bočne prolaze...

Ponovo sam bio pred crkvom gde sam pogubljen. Ne, nisu mi navirala sećanja na taj čin. Sećate se nečega kada protekne vreme od tog dešavanja. Za mene je vreme stajalo. Za mene se to upravo desilo. Moje telo i glava su se mumificirali u nekom drugom prostoru. Samo svež trag krvi na mestu preseka, na zemnim ostacima moga tela.

Moje telo uhodalo je u crkvu a za njim moji vojnici. Sveštenici koji su bogoslužili u toj crkvi su ustuknuli i klekli kraj oltara, krsteći se, i ne znajući kome da pripišu ono u šta su se upravo osvedočili. Gospodu ili nečastivom. Na

neki način svako od njih bi mogao biti odgovoran za to.

Moje ruke bile su slabe za podizanje poklopca sarkofaga. Mačevi vojnika iz moje pratnje poslužili su kao poluge. Ako je Arhimed tražio oslonac da pokrene Svet, poklopac sarkofaga je samo trun prašine... vrhovi su zavučeni u pukotinu između poklopca i kovčega i teški kamen kliznu u stranu...

Oči su mi se otvorile. Sasušene, upale i slepe. Ali videle su ruke koje se pružaju ka njima, ka obrazima. I prislonile su glavu uz grudi, suve i tihe, bez otkucaja srca... a ipak žive...

Odlazak čudne povorke iz crkve pratili su radoznali pogledi. Posmatrači skriveni iza zidova, zastora prozora..

Gradska straža je izašla na ulicu i stala na pločnik koji vodi ka luci. Pectorica njih sa rukama na drškama mačeva. Jedan od njih trgnu oružje, ali ga komandir dohvati za ruku i zaustavi je u polupokretu. Onda glavom da znak da se grupa povuče na stranu.

- Čekaj, reče on. - Ovo nije naš posao... Mogu li mačevi ubiti nešto neživo? Možemo li ubiti nešto nemrtvo?

Stražar vrati mač u korice, a grupa se povuče u stranu.

Na nebu su počeli da se stvaraju oblaci. Narastajući i zatamnjujući nebo. Počeo je vetar i uskovitlao prašinu između nogu mumificiranih ratnika na putu ka gradskoj luci. Sidro je dignuto i brodsko uže razvezano sa stuba na doku. Onda je vetar pojača i napuni crna jedra. Talasi postaše sve veći i zapljusnuše keaj.

Ponovo je počela oluja i kiša se sruči na grad, kao neka vrsta osvećene vode koja spire grehove nekadašnjih dela, predaka i vladara ovog grada. I proširi se dalje i dalje sve dokle dopirahu putevi kojim je hodio knez Vladimir.

APOKRIFNI ZAPIS

- Zapiši, pope Boško, sve što si čuo i vidio.
- Dobro, Sveti kralju, biće mi čast, meni grešnom.

Poslije *hiljadu godina* od mučeničke smrti dioklijskog kralja Jovana Vladimira uslišena je molitva njegove supruge Kosare (u kaluđerstvu narečene Teodora) da se, stvarno sretne sa svojim mužem, mučenikom. Bog je uslišio njenu molitvu, dao njihovim dušama astralna tijela, kao dvojnike zemaljskih, i upriličio njihov susret na bunaru u Ostrosu, u Krajini, koji neko zove Kraljevim, neko Kosarinim, na kome su posljednji put bili na razmeđu dva milenijuma – prvog koji se završavao i drugog koji je tek počinjao, a susret se desio na početku trećeg, 21. maja 2016. godine, uoči Svetiteljeve slave.

Raširenih ruku, u kraljevskim haljinama, trčali su u naručje jedno drugom. Prizor je bio zadivljujući.

- Evo nas opet zajedno, draga moja Kosara!

- Poslije hiljadu godina, Vladimire, gospodaru moje duše i srca, lučo života moga!

- Kao da se nijesmo ni razdvajali ljubavi moja vječna, besmrtna. U razmjerama vječnosti to je raspon između dva trenutka, a za to vrijeme, vjerujem, svašta se izdešavalo i u našim životima i u svijetu.

- Za ovaj trenutak molila sam se od tvoga pogubljenja, otkad te je Gospod častio vječnošću.

- Kao da nijesam ni odlazio, a sve se tako promijenilo, ali ne u razmjerama vječnosti već ovdje na zemlji.

- Nijesi ostario, Mučeniče – lijep si, drag i krotak, kao kad sam te prvi put vidjela, kad sam te našla u tamnici svoga oca Samuila, a posebno na svadbi u Prespi i na onoj mističnoj, noćnoj u Krajini. Vitkog stasa, zamišljenog pogleda, blage naravi...

- Kako si divna Kosara, smjerna Teodoro, dušo moja... Ne mogu oči da odvojim od tebe. Srećna si, a plačeš.

- Plakala sam Vladimire, toliko vjekova. Uželjela sam ti se, ako to, Svetitelju, smijem priznati.

- I ja tebe, Gospo divna, kraljice moja.

- Presvisla sam za tobom, onim stvarnim, ne iz legendi i žitija svetačkih, mada sve to poštujem.

- Ti si vremenom od vladara izrastao u Kralja svetitelja. U stvari, ti si i onaj što si stvarno bio, što si sada, ali i onaj što si vremenom postao, što su drugi ljudi i narodi projektovali u tebe, ono što su ti sudbina, Bog i vrijeme dodijelili.

- Ne znam, Kosaro – Teodoro draga, ja nijesam svjestan toga. Nijesam se promijenio, iako živim – postojim u nekom drugom svijetu na neki drugi, poseban način.

- Presrećna sam, a tako tužna.

- I ja sam se zaželio tebe, našega doma, države i Crkve Slovenske, svega... Posebno tebe stvarne, od krvi i mesa – da te gledam, da te volim, da ti se divim i da te uznosim do nebeske slave, iako je sve prolazno, a čovjek neprolazniji.

- Sve je taština, Gospodaru, taština nad taštinama. Samo vjera i ljubav nijesu taština. Jeste, na ovome svijetu, ali ne i na onome, odakle nema povratka. Ovo je izuzetak, ovo nas je Bog častio. Uvažio je moju molbu, suze i tvoju odanost Njemu. Obukao nas je u astralna tijela da se sretnemo i vidimo za tvoj jubilarni Sveti dan, 22. maja odnosno 4. juna ove godine, pa ćemo opet naredno hiljadugodište biti razdvojeni – ti u tvome, ja u svome svijetu. Ja među smrtnima, a ti među vječnima.

- Kraljice moja, kaži mi šta se sve desilo i dešavalo nakon mog pogubljenja od Jovana Vladislava, tvoga rođaka, ubice moga i ubice tvoga brata Jovana Radomira. Šta se desilo sa Kraljevstvom Slovena, Crkvom, dvorom, sa državom tvoga oca i braće?

- Svašta se dešavalo, ali to je posebna i duga priča. Sve ću ti večeras natanane i potanko ispričati. U stvari, tih priča, pogotovo o tebi, ima više: jedna je istoriografska, druga hagiografska, treća iz predanja i legendi, četvrta literarna, peta imperijalna. I tako – šesta, sedma, osma, deveta, deseta. Svaka je tačna, a nijedna nije istinita.

- Kako to, Gospodarice moja lijepa i mudra?!

- Tako, lijepo, Gospodaru. Jedno si ti u stvarnom životu, što si bio i kakav si bio, a nešto drugo što su i kako su istorija, crkva i vrijeme učinili od tebe, tvoje ličnosti, karaktera, imena i slave, tvoga bića i pripadnosti narodu. Slijedila sam te i u životu i po smrti. Zamonašila se, molila se danonoćno za tebe, čuvala ti ime, slavu, vladarsku i ljudsku čast i dostojanstvo, spomen na tebe, na tvoju lijepu mučeničku dušu i, na kraju, kad mi je došao sudnji dan, počinula sam kraj tvojih nogu, smjerno, kao kraljica, supruga i monahinja – u Prečistoj Krajinskoj, posvećenoj Bogorodici, Majci Božijoj, jer i ja sam bila majka, ali ta činjenica u priči o tebi nije prihvaćena.

- Zaboga, ženo, šta to pričaš?!

- Hagiografi su od tebe napravili ne samo heruvima, božje biće višeg reda, sveca, božjeg ugodnika nego i evnuha, asketu.

- Zar je to moguće, jedina moja.

- U vezi sa tobom, Božji zaručnice, više je legendarnog nego stvarnog i istinitog, pa i priči o meni, o nama dvojema. Recimo, u životima i predanju, u priči crkvenoj, ti si predstavljen krajnje idealizovano, svašta ti je dodavano i izmišljano. Isticane su samo tvoje vrline, podvižništvo, mudrost, privrženost Hristu i Sv. Trojici.

- Ne zna se skoro ništa pouzdano. Zna se tačno samo kad si pogubljen, ali ne kad i đe si rođen ili zašto si i *Jovan* i *Vladimir*?! Nejasno je, čak i istoričarima, zašto si ratovao sa mojim ocem Samuilom, je li on bugarski ili makedonski car. Ne zna se pouzdano kako te stvarno zarobio moj otac, da li je zarobljavanja uopšte bilo, kako smo se uopšte nas dvoje upoznali i kada, šta je uslovalo moju udaju a tvoju ženidbu, kakav je bio naš brak da li normalan ili besplotan i bezdetan.

- Zar je to moguće, stopanice moja vječna.

- I još gore: istorija i hagiografija neće da znaju za našega sina Vukana, koji je odrastao i, po tvojoj smrti, izrastao u dobrog vojskovođu i državnika. Crkva ne može da podnese da si sa mnom imao sina. Uz to sam bila i Božja suparnica.

- A zar je grijeh imati dijete, pogotovo nama koji smo imali lijep i častan hrišćanski brak, a ja bio poštovan kao svetitelj za života, vječna moja.

- Vidim, Vladimire, mnogi kraljevi i carevi, patrijarsi i episkopi i njima slični ljudi, koji su napravili užasne zločine i druga nepočinstva, čak i u našem okruženju, vadili jedni drugima oči žive, imali i zakonitu i vanbračnu decu, ženili se maloljetnim djevojčicama, činili svakojaka nasilja, ubijali ne samo svoje protivnike i inovjernike nego i sljedbenike pa su proglašavani svetiteljima, posvećivane su im crkve ili su oni sami podizali pokajnice. Zatim, pokoravali i pustošili tuđe zemlje, rušili gradove, otimali, posvajali i prisvajali, pljačkali i svašta još...

- Pa možeš li ti biti isto sa njima Jovane Vladimire, svetitelju dukljanski i opštehrišćanski, blaženi. I uvažavan i slavljen kod obje crkve, čak i kod inoveraca i jeretika.

- Teodoro moja, sve je to u Božjim rukama, mi o tome ne odlučujemo. Postoje viša savjest i viša pravda, vječna Sveta Trojica. Naše je, ljudsko, da vjerujemo, da se pokoravamo božjim i ljudskim zakonima, božjem strahu i sudu, da živimo u skladu sa Božjim poretkom.

- Ja to ne mogu da shvatim, Svetitelju.

- Da se malo našalim Vječna moja: ima u tebi i sada, čini mi se, malko bogumilske bugarske jeresi.

- Griješiš Jovane Vladimire, sveti kralju dukljanski, nijesam ja ni jeretik, ni bogumil, ni monofizit. Slijedila sam te i slijedim svuda i u svemu, ali nešto nije u redu u Njegovoj tvorevini.

Mene i danas istoričari, i ini, smatraju Bugarkom iako sam ja Makedonka jermenskog porijekla, a tebe Srbinom, iako si izvorni dukljanski Sloven, moravsko-češkog porijekla. To je tragična ironija sudbine. Danas se savremenost projektuje u prošlost i tako otimaju tuđe istorije, teritorije i kulture. To se dešava kada se laž uzdigne na razinu istine i institucionalizuje. Ali ovo nije kraj vremena... Sječaš li se one basne o ptici koja se kitila tuđim perjem?

- Plačeš li to, Kosara?

- Vjekovima plačem i tužim, Vladimire i nikad se isplakati neću. Plačem nad tvojom zemljom i narodom, kao i nad svojom zemljom i narodom. Plačem za oslijepljenom vojskom makedonskom nakon poraza moga oca na Belasici, za 15 hiljada vojnika i njihovim očima kao i onih 150 ostavljenih koje su gledale taj užas koji je napravio vizantijski car Vasilije II. Plačem za očima svoga oca i njegovim srcem koje taj užas nije moglo da podnese. Moj otac Samuil je, iako osvajač, bio veliki vladar i hrišćanin, u šta si se mogao i sam uvjeriti.

Moj otac je utemeljio prvu državu makedonskih Slovena, ali mu to imperijalne historiografije ne priznaju, već ga trpaju u bugarsko naručje. Istina, osvojio je tvoju Duklju i veliki dio Dalmacije, želeći da se domogne znamenja velikog Kraljevstva Slovena i imperijalnih insignija. Po tradiciji, jedini si ti imao to pravo kao kralj Dalmacije i Duklje. Mome i tvome narodu ne daju da je narod, otimaju mu ime i slavu i naturaju tuđe.

Za sveca nema granica, a za vladara ima. Ispada da si bio kralj ne svoga, nego nekog drugog naroda.

- Kosaro moja! Ja jesam svetitelj, ali kao čovjek sam nemoćan da bilo što učinim. Ali, ipak, s druge strane vremena, u vječnosti, pazio sam na svoj narod dioklitijski i tvoj makedonski, i sve one koji su me poštovali i slavili moju svetost. Štitio sam koliko sam mogao dok su prolazili kroz muke i iskušenja, iscjeljivao i nadahnjivao... Bilo je, vjeruješ li, i pokušaja krađe, otimanja i odnošenja mojih moštiju, ali ih je neka nevidljiva sila u tome uvijek sprječavala. S one strane pomogao sam moga brata od strica Vojislava i njegovu dinastiju, kao i one kasnije.

- Kosara, reci mi šta je bilo sa našim Vukanom?

- On je, kao vizantijski vazal, vladao kraljevstvom koje je od tebe naslijedio, ali je najčešće boravio i ratovao na Italikumu, koji su držali Sloveni i njihovi saveznici. Izvojevao je veliku pobjedu nad francuskom vojskom 1021. godine, ali i važne političke. Nakon njegove smrti 1035. godine počinje bjesomućna bitka za nasljeđe insignija, moći Kraljevstva Dalmacije i Slovena, što će kasnije, pod našim Vojislavom i njegovim nasljednicima dovesti do obnove Kraljevstva Slovena.

- Ali su neke sile, više zemaljske nego nebeske, zatirale sve naše tragove.
 - Znaš li, Jovane Vladimire, da su sve tvoje kosti, mošti svetiteljske posijane? Razvučene su i rasijane na sve strane, dok se za moje, Sveti, ne zna ništa niti će se znati šta je sa njima bilo. A možda je bolje i da se ne zna. Da se sa našim moštima drugi ne bore protiv našega naroda, zemlje kojom si vladao, tvoga državničkog i duhovnog nasljeđa.

- A tvoje mučeničke svete kosti ja sam, četiri godine nakon pogubljenja, prenijela iz moje domovine u tvoju da su počivale u Prečistoj Krajinskoj, sve dok ih 1215. Rascijani, zbog novoproglašenog svetitelja Simeona Mirotočivog, nijesu prodali ili predali Epircima, koji su ih odnijeli u Drač, a odatle usljed navale Agarjana u stari manastir Sv. Jovana kod Elbasana. Tvoje mošti su danas na više mjesta, a tvoja mučenička glava je na Svetoj Gori, u manastiru Zograf, ako je već neko nije ugrabio.

- I tvoje će se mošti, Teodora, nekad pojaviti. Zaslužila si da ti duša počiva u Nebeskoj ruži, do Božjeg trona.

- Evo razgovaramo, a nikad se ispričati nećemo, Sveti kralju. Kuda ćeš opet sa dvije glave – jednom sa krunom na ramenima, a drugom odsječenom u ruci. Nosiš ih 1000 godina. Koja je od njih stvarnija, Gospodaru?!

- Kosara, najdraža ljubavi, vjero vjere moje! Nosim ih u sljedeći milenijum. Slobodan a zarobljen, Duh a tako stvaran. Nosim dvije glave za dvozglavu zemlju. A ja sam samo jedan! Ako mi posijeku i ovu drugu, duhovnu, a hoće, onda nam se dobro ne piše.

Rumija je moja crkva, ta planina sveta, a čuo sam da je oskrnavljena.

- U to ćemo se sutra uvjeriti, Sveta Glavo. Sutra ćemo zajedno na tvoju svetu Planinu – crkvu. Na vrh će je, kako si mi pričao, u davna vremena žrtvovana i kamenovana dokleatska princeza, iz roda Carskih Skita, zaljubljena u mladog pastira, sa njim začedila.

- Tamo sam htio da podignem crkvu ali mi smrt pregrabi.

- Hajdemo, Vladimire, sutra je tvoj dan, tvoja slava. Sad ćemo da odmorimo a sutra na Rumiju.

- Zar se ne plašiš, Kosara, da bismo, ako nas neko prepozna, mogli biti kamenovani, ili da nas opuče niz rumijske strane. Ne trebamo mi njima nego moj kult, ime i slava.

- Znam samo da je tamo, na vrhu, podignuta neka neobična crkva, navodno tebi u čast, mimo volje ovdašnjeg naroda koji tu živi vjekovima.

- Hajdemo, sutra moramo biti tamo prije izlaska sunca. Ova noć će, vječna ljubavi moja, biti skuplja ne vijeka nego od cijelog milenijuma.

Učesnici litije su se već 3. juna po podne okupili, po tradiciji, u Veljim Mikulićima. Nakon bogoslužjenja u mjesnoj crkvi, koje je počelo u ponoć i trajalo sat vremena, litija je krenula prema vrhu planine.

Vladimir i Kosara prate njeno kretanje.

- Krst koji nosi čovjek na čelu litije je onaj drveni na kome se car Vladislav zakleo, krivokletnik, da ti se neće ništa desiti, a ti mu povjerovao, Sveti kralju. Iza čovjeka sa Krstom ide sveštenik, a za njim narod.

- *Nekad su u litiji bili i pravoslavni, i katolici, i muslimani, kao brašno iz iste vreće i sudbine, ali ove godine ih nema*, reče nečiji glas.

- Slušaj pjesmu, Kosara: „Krst nosim, Boga molim, Gospodi pomiluj?”

- *Čim litija izađe na vrh planine, u momentu izlaska sunca počće bogoslužjenje*, reče opet nečiji glas.

- Stigli smo u pravi čas, nadoveza se Kosara.

- *Na vrhu je, po predanju, navodno, stajala crkva Sv. Trojica, ali su je srušili Agarjani, mada od nje nikakvih ostataka nema, samo kamenje tumula i ono što je narod vjekovima iznosio*, oglasi se novi glas.

- U stvari, Kraljice, ja sam htio da je tamo podignem za dušu one dokleatske nesrećne princeze, ali nijesam stigao.

- *Narodno vjerovanje veli da će se kad se skupi dovoljno kamenja crkva sama obnoviti ili dolećeti* – javi se treći glas.

- A ovu su što vidite gvozdenu, koju je narod nazvao *Lamara*, donijele su gvozdene ptice, čudovišta ovoga doba, uz pomoć tuđe vojske i blagoslov episkopa, koga zovu Velikim Inkvizitorom.

Od 2005. godine on dolazi gvozdenom pticom da obavli arhijerejsku službu, reče isti glas.

- Vidi Kosara, stiže to leteće željezno čudovište!

Crkva gvozdена je šljaštala na jutarnjem suncu, sa gvozdenim krstom na vrhu.

- Zvonar je pokušavao da pokrene gvozdeno zvono, ali nije mogao. Videći da stiže vladika, domaćini se izbezumiše. Ali zvono zanijemjelo i ukrutilo se. Pritrča nekoliko momčadi, ali zvono ni da se pomjeri. Uto iz gvozdene ptice stiže vladika, začuđen i zabezeknut što ga ne dočekuje zvuk zvona.

Kad mu rekoše da se nešto čudno dešava, on dohvati konopac da sam pokrene tvrdoglavо zvono, ali ni makac.

O Bože, ima li te? Oglasi se jednom!, ču se nečiji glas.

Sveti Jovan Vladimir pogleda u nebo i javi se Gospodu, a Kosara je šaputala neku molitvu i krstila se.

Ova crkva je idolopoklonička tvorevina, kao Zlatno tele u *Starom zavjetu*, pomisli

Svetitelj.

Onda poče zemljotres. Sve je drhtalo, treslo se, planina je tutnjala. Planu svjetlica iz vedra neba, munja u obliku krsta, a nebo se oglasi grmljavinom.

Sve se u strahu skamenilo i zanijemilo. I vladika u zlatnom panciru, sa zlatnim krstom.

- Vidiš li, Vladimire, da ovaj episkop liči na moga brata i krvnika, cara Vladislava.

- Pa to je, Bože mi oprost, on u odeždi ovoga nesrećnog gvozdenog vladike.

- *Vidite, Sveti, kako mu ispod vladičanske okrute viri rep, anate ga mate bilo*, oglasi se nečiji glas.

- Vidiš li, Sveti kralju?

- Vidim! Vidim! Kosara.

Uto se iz velikog drvenog krsta, koji je u rukama držao njegov čuvar Andrović, izvi veliki plameni stub i poleće u nebo, a iz plamena se ukazaše likovi Svetog Jovana Vladimira i kraljice Kosare u purpurnim odeždama.

Kosara je imala bijelu maramu na glavi. Sveti kralj je, s krunom na glavi, u lijevoj ruci držao odsječenu, a u desnoj krst. Kosara je držala tu ruku, a u drugoj buket cvijeća rumijskog, pa su se oboje polako uznosili ka nebu. A onda je sa svih strana, sa planina i od mora zaječalo na hiljade nevidljivih zvona, u nekom vaseljskom kontrapunktu samo ono na Lamari crkvi nije mrdalo. Iznad mora je u nebeskoj plaveti, kao živi krst, kružio dvoglavi orao, obasjan jutarnjim suncem.

Sve je prožimao neki veliki strah, čuđenje i radost, neka neobjašnjiva jeza.

- Uzdrhtao sam i naglo se probudio. Kroz prozor je prodirao luč plave svjetlosti. Dolazeći sebi, prekrstio sam se i zavapio: „Zaboga, đe sam ja ovo? Zapisao je pop Boško u svoje libro.

VLADIMIROV IZBOR

- Dvije sedmice najviše, gospodaru. I to ako sasvim prištedimo zalihe. Nije dobro,

rekao je Hvalislav, savjetnik i desna ruka kneza Jovana Vladimira.

- Prijatelju, i prije no što si mi ovo rekao, prelomio sam. Dvije sedmice je premalo da se slomi volja Samuilova, a predugo da bi moj narod patio. Predaću se dušmanima.

- Ali kneže, oni će Vas ubiti! Ili bar utamničiti. Šta će onda biti sa narodom? Tek mu onda nema spasa od neprijateljskog mača i osionosti.

- Neće narod biti u većim mukama nego sada, vjeruj. Narod vodi svoj težački život gajeći stoku i ubirajući od zemlje što se može. Za njih je najvažniji mir, da ne moraju strijepeti svakog dana za decu svoju i glavu na ramenima. Na ostalo će se privići, bar dok ne dođu bolja vremena.

- Ali, Vladimire...

- Šutra, Hvalislave. Reci ljudima da im lakše padne san na oči, da ne bdiju i noćas.

Hvalislav, skrhan od tuge napusti Vladimirove odaje. Samo ga je beskajno poštovanje tjeralo da uradi onako kako mu je naložio najveći prijatelj sa kojim je najljepše i najteže sate života podijelio.

Te večeri samo su majke bile spokojne; svaka je nježno zagrlila čedo i uprkos nepravednoj sudbini pravednog Vladimira, ipak bila zahvalna na njegovoj odluci, jer majčinaska ljubav pritiska golemijom snagom od svake pravde. Vojnici su, pak, bili skrušeni, a poneki je čak, krišom, pustio suzu.

Noć je za neke bila najduža, dok se drugima doimala kao treptaj oka zvijezde, koja je samo tren zažmurila, umorna od zemaljskih peripetija.

Kročio je tiho i ponosno, Vladimir, knez dukljanski, a lance kojima su mu neprijatelji sputali tijelo nije ni ošeaćao. Od tih su veće tragove na njegovoj koži ostavili lanci koji su ga vezivali za ovozemaljsko materijalno bivstvovanje, jer njegov duh je težio da se približi višim sferama postojanja. Bijaše on davno zaslužio mjesto među nekretnicama, koje bdiju nad življem svojim, svijetleći mu put.

Do Prespe je stigao ni odveć brzo, ni previše sporo. Svakim udahom je zahvaljivao precima na snazi da donese ispravnu odluku, a svakim izdahom se molio za one kojima je podario mjesto pod suncem, a ne međ' zidinama koje sputavaju.

Tamnica u kotlini snenog Prespanskog jezera nije bila onakva kakve bi tamnice trebale biti. Imala je i visoke zidove da obeshrabre, tamničara da zastraši i hladan pod koji kroz žile kamena ubrizgava stopama čovječijim kostobolju. Ipak, kroz maleni otvor visine goluba, do nozdrva Vladimirovih je dopirao miris slatkih resenskih jabuka i zvuk praćakanja malenih jezerskih riba. Naslućivao je život van zidina i ošćećao se spokojno, jer je doprinio da se život njegove braće i sestara nastavi onako kako dolikuje.

San mu se već spustio na kapke kada se u tamnici pojavila svjetlost, iako je noć bila mlada.

- Vladimire, spavaš li? - začuo se ženski glas, mek kao paperje pćića.

- Ne... Ko si ti? U vile ne vjerujem.

- Došla sam da ti kaŹem da će te iz tamnice izbaviti kći cara Samuila, ali da ćeš nedugo nakon toga skonćati. Došla sam da ti kaŹem da si misiju koja ti je povjerena ispunio ćasno i da ne brineš. MoŹeš se spokojno prepustiti prstima nećeg mnogo većeg od sebe.

- No, šta će biti sa mojim narodom? Hoće li njih voditi kakav pravedan mudrac kada meni istekne vrijeme?

Svijetlost nije odgovorila.

- Dobro, jesi li se sada uvjerio? Ovo je već stoti put da provjeravaš, pitala je Tea.

- Sto šestu, zapravo. Moramo da budemo sigurni. Vrlo dobro znaš da promjena redoslijeda ili vrste samo jedne aminokiseline u mozgu daje potpuno drugaćija svojstva, a vještaćki proizvedeni polimeri se ne ponašaju uvijek predvidivo, rekao je Jakša.

- Prosjecćan mozak ima neurona koliko u Mljećnom putu ima zvijezda... Ne moŹemo uvijek sve predvidjeti, ćak ni u laboratoriji. U tome i jeste ćar nauke.

- Na Źalost, ne moŹemo biti sigurni, ali moramo dati sve od sebe da moŹućnost pogreške svedemo na minimum, nervozno će Jakša. Ne Źelim da svoju reputaciju dovodim u pitanje zbog nestrpljivosti.

- Dobro, de, smiri se i reci mi rezultat sto šestog mjerjenja, odgovorila je Tea.

- Opet isto. Ni jedno mjerjenje cerebro-talasa do sada nije pokazalo ni najmanje kolebanje u Vladimirovom mozgu. Niti jedne milisekunde, Tea.

- To znaći da će model VLA 990 odgovarati?

- Mislim da hoće. Provjeriću još koji put, za svaki slučaj.

Tea je izašla iz Jakšine laboratorije sa smiješkom na licu. Uspio je, pomislila je zadovoljno i zapalila cigaretu, koja više nije bila uobičajen porok, već više znak prepoznavanja situiranih ekscentrika. Tri hiljade šesnaeste godine tako nešto je sebi mogla priuštiti samo nekolicina. Kada počne prodaja VLA 990, biću bogatija od samog predsjednika, pomislila je Tea, vlasnica firme za proizvodnju androida u Uniji slobodnih svjetova. Napokon ću moći da se oslobodim Jakše, koji se nikada nije naučio ponašanju pred autoritetima. Taj pametnjaković mi više neće biti potreban, kao i mnogi slični njemu. Onda će samo nebo biti granica svemu što će kompanija „ANDROSAN” moći da proizvede, posebno za siva i crna tržišta van Unije.

Ratovi su odavno izgubili lice koje su imali do XXI vijeka. Puške su davno prevaziđene, kao i bojni otrovi i nuklearne bombe. Sada se ratuje se najnovijom tehnologijom primjenjenom na proizvode široke potrošnje: aplikacijama koje ispiraju mozak, aparatima koji omogućavaju da se većina radnji svede na pritisak na dugme, kao i androidima koji su postali svakodnevnica. Naizgled bezazleni, androidi su odmjenili ljude na mnogim radnim mjestima, a postalo je teško zamisliti domaćinstvo koje ne posjeduje bar osnovni model kućnog robota. Kako su ljudi postali nesposobni da bilo šta urade samostalno, na način njihove percepcije svijeta je u velikoj mjeri uticao taj novi stalni član porodice – kućni robot.

Kućni androidi su vaspitavali djecu, brinuli o higijeni, prehrani i zabavljali članove domaćinstva. Što se tiče njihovih motoričkih sposobnosti, robotika je dovedena do savršenstva. Jedini aspekt koji je mogao biti nadograđen je – mozak, i to regija za etiku. Modeli prije VLA 990 su imali prilično skučen osećaj za pravdu – sveden na primjenu širokog spektra zakona.

Jedno, od svega nekoliko zanimanja na kojima vještačka inteligencija nikada nije mogla zamjeniti ljudsku, je pravosuđe, jer je osim poznavanja zakona za donošenje ispravne odluke potrebno i razumjevanje konteksta u kome se neko djelo odvijalo, od psiholoških karakteristika, motiva aktera i slično. Sve to je bilo nemoguće svesti na androidima razumljiv jezik koji je sve podvodio pod nule i jedinice, da ili ne, crno ili bijelo.

Jakšino djelo je uvelo mogućnost sivog u svijet robotike. To znači da više ne postoji nikakvo ograničenje za androide: sa nadogradnjom dobijenom eksperimentom sa DNK materijalom Jovana Vladimira uzorkovanim sa njegovih moštiju, androidima su sva vrata postala otvorena. Sada su mogli raditi sve od zastupanja prava životinja, preko bračnog savjetovanja i čak, ozbiljnog političkog angažmana.

Uvođenjem smisla za moral i etiku, androidskom svijetu su otvorene neograničene mogućnosti. Ali, ne samo njima, već i onima koji su uložili velika sredstva da do toga dođe.

Uh, kako me boli glava, pomislio je Vladimir. Otvorio je oči. Kakvo je ovo mjesto? Šta mi je na glavi? Napipao je kablove kojim su elektrode povezivale njegov mozak sa cerebrometrom. Intuitivno je povukao skalameriju lagano, da se ne bi povrijedio. Uspio je da ustane sa stolice koja je levitirala pod dejstvom elektro-magnetnog polja. Bila je to sasvim uobičajena stvar na početku četvrtog milenijuma, ali za Vladimira nešto posve novo. Zapravo, cijela ta prostorija ispunjena svijetlećim, letećim, nakaradnim stvarčicama je bila najblaže rečeno – zbunjujuća.

Dobro... Pogledajmo za početak jesam li ja ovdje utamničen ili slobodan, pomislio je i potražio vrata. Kada se približio jednom prorezu na zidu, zid se razmakao i propustio ga van. Zanimljivo... Sve ovo je veoma čudno čak i za san, pomislio je i nastavio pravo hodnikom. Koraci su mu bili teški, ali nije imao vremena da se bavi uzrokom te pojave. Želio je da otkrije gdje je i zašto se nalazi u ovom fantazmagoričnom cirkusu.

Na hodniku se pojavila žena u haljini čiji su narandžasti vatreni kraci palacali lijevo-desno prateći njihanje estrogena u njenim kukovima. Vladimiru se djevojka nije doimala privlačno, naprotiv – izgledala mu je kao kćer mađioničara sa zavidnom karijerom među kurtizanima. Vjerovatno su simpatije bile obostrane, jer je ženska složila takav izraz lica kao da je vidjela čudovište.

Vladimir je tek tada, prateći smjer užasa u djevočinim očima, primjetio da mu je abdomen rasparan – iz njega su virile žice i silna gvožđurija (ali mnogo sjajna i nekako lagana u odnosu na metal na kakav je navikao). Pogledao je ruke – nisu bile njegove, već imitacije šaka prevučene nekim organskim materijalom, tako da su izgledale prilično uvjerljivo. Baš kad je htio da proba da zatvori metalnu utrobu prigrnuvši njene krajeve kao da zakopčava jaknu, pojavio se Jakša.

- Gdje ćeš, Vlado, pa nisi smio ustajati, reče i žurno uhvati VLA 990 ispod (kakve-takve) ruke, pa pođe put svoje laboratorije, vukući bjegunca kao kakvog pripitog boema.

Ćutke su ušli u laboratoriju. Jakša je tutnuo levitirajuću stolicu pod Vladimira. VLA 990 je ćutke sedio i puštao Jakšu da mu kači elektrode za glavu. Taman kad je zaustio da nešto upita Jakšu, ovaj ga je presekao.

- Taako... Sad ne mrdaj! - rekao je Jakša.

Nekoliko trenutaka kasnije VLA 990 je bio pod dubokom hipnozom. Ponovo je preživljavao svoj život kroz san, iznova donoseći odluku koja ga vodi u propast, ali je dobra za njegove podanike.

Jakša je zabilježio 107, pa još sedam ili osam istih rezultata. No, već je bio siguran.

Precizna kopija Vladimirovog mozga načinjena genetskim inženjeringom i uz pomoć 3D štampanja je sudeći po rezultatima ispitivanja ispala sasvim zadovoljavajuće. Naravno da Jakša nije mogao da zna da li su svi detalji identični originalu, ali sudeći po onome što je mogao pročitati o Knezu Vladimiru, suština je pogodena.

Kopija uma najvećeg broja ljudi bi se instinktivno uplašila da se probudi u svijetu dvije hiljade godina mlađem od onog koji poznaje, pokušala bi bježati, braniti se. Vladimirova razboritost je učinila da ostane smiren i pokuša da sazna šta se dogodilo. Da li si lud, ili je tvoja mudrost ne samo ispred tvog, već ispred svakog vremena?, pomislio je Jakša. Kada se gen za savršenu etičnost izgubio u bazenu ljudskog genetskog materijala? Kada je od ljudskosti ostalo samo mrtvo slovo na papiru, šecanje na stara junačka vremena, kada ona izreka da je čovjek čovjeku vuk, nije ni izbliza bila istinita kao što je danas?

Namrštio je vjeđe, a oblak melanholije se nadvio nad njegovim inače ozbiljnim licem. Jakša je bio romantičarska priroda, što je na prvi pogled izgledalo neobično s obzirom na njegovu profesiju. No, upravo zbog posla kojim se bavio, bio je svjestan truleži koja je potmulo lebdlela nad duhom njegovog vremena: tehnološki napredak je bio samo privid, opsjenarski trik kojim se skrivalo pravo lice društva ogrezlog u surovo laktanje, koje se klelo u zakon najjačeg, koje je gazilo kužnim stopalima tijela svakoga ko bi samo zastao da se zapita je li njegov put ispravan. U Jakšinom svijetu nema vremena za tuđe muke – sve je automatizovano i našminkano, ali se pod sjajnom aluminijumskom fasadom krije gnoj ljudskog šljama.

A što se Tee tiče, prolećelo je kroz Jakšinu glavu. Pustiću je da misli kako niša ne shvatam. Pustiću je da se sama opeče na vatru koju pali. Da misli da gospodari situacijom. Da me otpusti i pomisli da je pobjedila. Pustiću je da živi bez informacije da sam sve algoritme obrisao iz laboratorijskog materijala i da bez njih neće moći da napravi serijsku proizvodnju VLA990. Za njega, pak, imam druge planove.

- Vladimire, šta milsiš o ovom našem svijetu? - pitao je Jakša. Elektromobil kojim su se udaljavali od laboratorije je proizvodio umirujuće tiho brujenje, poput predenja mačke.

- Na osnovu toga šta si mi ispričao – nije baš sjajan. Ali nemoj misliti da je gori od bilo kog drugog. Ljudska oholost mijenja samo oblike, a suštinu ne. I u moje vrijeme je bilo svakakvih ljudi.

- Šta predlažeš da uradimo?

- Ono što sam uvijek radio. Predaću se neprijatelju za dobrobit naroda.

- Ali, ne smiješ! Oni će te zloupotrijebiti, onemogućiti ti da radiš prema svom nahođenju, svešće te na običnu marionetu za ispunjenje svojih planova.

- To nije velika cijena. Razmisli, ako im se ne predam, zatvaramo sebi velika vrata. Sa serijom androida mog modela mogli bi uticati pozitivno na svijet, čak i pod njihovom palicom. Znaš kako se kaže – prijatelja drži blizu, a neprijatelja još bliže.

- U pravu si... Pravda je spora, ali dostižna. Najbolje ćeš koristiti ljudima ako budeš upućen u namjere korporanata.

- Tako je...

- Hvala ti još jednom za tvoju žrtvu. Mogao si voditi sasvim pristojan androidski život u mom domu.

- Žrtva pojedinca je ništavna spram njegove moći da utiče na realnost. Poželi mi sreću.

Elektromobil je u širokom luku promjenio smjer kretanja. Malo po malo, i ljudi su počeli razmišljati o stvarima na drugačiji način poučeni primjerom jednog predstavnika vještačke inteligencije. Shvatili su da nije važno od koje smo stvari napravljeni, već kakva smo stvorenja u suštini. A na suštinu ne utiču ni čitavi vijekovi.

LET SVETOG VLADIMIRA

Ležao je izgubljen u šumi. Ukočenim očima je zurio u zlatom protkani veo. Ali u njima ne bješe radosti pod nebeskim sjajem. Među zubima vrebala je kletva koja se mučila da prodre na usta. Umjesto nje iskrao se jecaj. Nepromišljeno se po tlu pokušao blago pomjeriti. Pritisak oko kukova oduzimao mu je dah. Teška povreda ga je onemogućavala da se pridigne i stane na noge. Đavo je odnio onog konja, promrmlja za životinjom koja ga je mirno donijela do utrobe šume, a onda se odjednom uplašila od nečeg nepoznatog. Ili je možda posrnula preko grane oborenog stabla.

Ni sam nije umio kazati kako se to brzo dogodilo. Možda bijaše u pitanju zloba životinje. No, sva ova razmišljanja ne promijeniše ništa u činjenici da je on pao sa konja i sada bespomoćno leži između drveća koje ga skriva od bilo kakvog pogleda. Mogao je lagano umrijeti od gladi. Sa živog tijela mogle su mu još gamadi isključivati kosti. Ako se večeras ne vrati kući, ni jedna živa duša za to neće mariti. Ukućane je navikao da im, ni bilo kome, ne polaže račune. Mislili bi, da je zastao u gradu, sa prijateljima. A sad se, eto, lišen svake nade pripravlja za smrt. Zar je čitavu mladost ispunjenu iskušenjima proveo, da sada sasvim slučajno nestane u šumi, baš u vremenu koje mu je obećavalo ljepotu života.

Besciljno je lutao pogledom po nebu i drveću. Spuštao se suton. Borovi su se oštro zabadali u tamni svod podupirući ga. Cvrkut ptica se gubio pred sablastima noći. U šumi je nešto šaputalo, ječalo i uzdisalo. Svaki šum mu se ustostručavao. Nije li se upravo sada, činilo mu se, slomilo još jedno stablo? Nije li nestao još jedan život kao što će i njegov. Tješio se, da se to samo otkinula suha grana odvajanjem od života. Iz daljine se čulo škripanje slično rezanju jelinog drveta. Pripremaju se, valjda, daske za mrtvačke sanduke.

Nije li pila vriskala, poput deteta koje plače? Ne, ubjeđivao je sebe. Zvuk koji mu je parao uši bio je sličniji pjevu mačaka koje po krovovima pjevuše ljubavne pjesme.

Odmah zatim sve je to glasilo drugačije - nalik šapatu istrošenog stroja za govor.

Stavio je dva prsta na usta. Zvižduk oštro prereza vazduh. Glasovi u daljini utihnuše.

Je li ga ko čuo? Odziva nije bilo. On još jednom zazvižda glasno. Zvižduk se pretvarao u krik očaja. U odgovoru vazduh mu je donosio škripu zvukova, nalik ljudskom pjevu i ako se glas prekinuo i oštro trgao iz grla. Ali sada se glasovi uistinu složiše u neku melodiju koju je znao. Sjećao se nje još iz najranije životne dobi. Postajala je sve glasnija dominirajući njegovim pamćenjem. U duši mu je postajalo sve svjetlije i jasnije. Na usnama mu se blago ocrtavao smijeh. Tu je zanosnu pjesmu pjevala njegova majka kad se kao đak spremao za odlazak u školu. Na anđeoskim krilima lebdio je refren: „Sveti Vladimir leti šumom”!

Tako je glasila pjesma. Te riječi su se stalno ponavljale. Njegova usta su nesvjesno pjevušila:

„Tada tiho
načinom svojim
Sveti Vladimir leti šumom.”

Osjetio je ponovo blaženost djeteta. Suze su mu kvasile obraze. Kako daleko - kako neizmjereno daleko sada bijaše on od ove vjere iz prvih dana škole. Prošlost bijaše iščeznula. Bespomoćnost položaja vraćala ga je iz slika prošlosti u beznadežnu realnost. Pao je u njedra ogromne šume i sada čuo još jednom davno zaboravljenu pjesmu „Sveti Vladimir leti šumom.”

Ako Sveti Vladimir, sada za njega Bog, zbilja leti šumom, on mora imati zaista posebni način, da ga nađe.

Vjekovima i vjekovima preko šuma, mora, okeana, planina i polja širom planete teče neizmjerena rijeka života. U svojem bučnom toku ona se stalno prelijeva iz generacije u generaciju, iz vijeka u vijek, noseći sobom čovjeka i njegovu istoriju. Čovjekov duh se neprekidno muči i napreže da joj pronađe izvor, da joj sagleda utok, da ispita i razjasni zakone njenog toka. I tako uvijek kroz svu istoriju, čovjek se okretao nazad i naprijed, prema početku i kraju, pomjerajući svoje vrijeme prema vječnosti i božansku i svjetiteljsku vječnost prema vremenu.

A tajanstvena rijeka života teče s ljudima i u njima. Oni su dolina kroz koju ona teče. Oni su njeno korito i pritoke. Ljudi joj daju boju i ukus. Uz nju, događaji koji su slijedili opomenuće bespomoćnog u šumi, i na visoke simbole, najviše i posljednje istine svijeta i života. Opomenuće ga na drvo života. I da je on sam organ drveta života. Kada se povrijedi jedno mjesto na drvetu života, cijelo drvo strada i liječi oboljelo mjesto. Tako štiti cjelinu od bolijesti i raspadanja. Drvo života se tada pretvara u ljubav i žrtvu.

Svetom Vladimiru ne bijaše lako da nađe bespomoćnoga u šumi. Jer ograde, godinama podizane između ljudi i stvoritelja, nijesu se mogle porušiti brzo. Bijahu čvrsto utemeljene u nazorima svjetskim, što ih je opijao

svakog časa. Bespomoćni je ponovo pokušao da sebe lagano pomjeri iz svoje dotadašnje središnje tačke na vlastitoj slici svijeta. Pjesma utihnu.

Nešto čudno pojavi mu se pred očima. Ugledao je svjetitelja, kao Boga, u ljudskom obliku koji leti šumom, sa drvenim krstom u rukama. Istim onim sa kojim je stradao radi ljubavi. Na jednom od njegovih krila nalazio se nepoznati. Svjetitelj sleti u sjeni drveta. Iz njegova pravca prema bespomoćnome se uputi nepoznati. Svojom pojavom nije izazivao pouzdanje u sebe.

Na ramenu mu se ljuljao nemarno povezani zavežljaj. Zanemarena kosa i brada upotpunjavali su neugodni utisak koji se o njemu tog časa u očima bespomoćnog mogao roditi. Ličio je na onoga od koga bi se čovjek mogao uplašiti. Naročito u šumskoj tami. Odavao je sliku mučenika, stradalnika, pa čak i ubice.

Čovjeku koji je ležao na tlu činilo se da je prepoznao pridošlicu. Spazio je u njemu starog poznanika sa suđenja kojemu ga je podvrgao u gradskom sudu. Više puta ga je kao sudija zatvarao zbog prosjačenja i skitanja. I taj se drznik, razmišljaše bespomoćni, u svojoj drskosti pojavio da još jednom zamoli za milost. Nepopravljiva je kao sudija više puta ošinuo bičem pravde ili možda nepravde u namjeri da ga se riješi.

- Bog ti naplatio! Sveti Vladimir ti naplatio, rekao je nepoznati bespomoćnome.

Bespomoćnome sudiji sijevne munjevita misao: „Bog je kroz Svetog Vladimira naplatio.” Odmah iza ovog udarca uslijedila je kazna, hiljadustruko, kako je on to zaželio.

- Glupost! Baš sam glup, reče u bespomoćnom sudiji čovjek razuma. Bog i preko njega Sveti Vladimir koji je blagosiljajući letio šumom, nemaju nikakvog posla sa ovim prosjakom.

- Moj pad, nastavi sudija u monologu, bijaše nesrećan slučaj. Bog - Stvoritelj u tome nije saučestvovao. Njegovo učešće bi značilo promjenu poretka svijeta. Stojim, produži u mislima on dalje, van toga bivstvovanja, preko kojega se nije mogla prevesti nikakva dobra, ni zla želja.

Pridošli prosjak približavao se sudiji sve više, sve do na deset koraka. Tada je zastao. Kao da mu je neko naredio, da stane. Pogađao je misli što su kružile u glavi čovjeka koji bespomoćno leži na travi. Ili možda od straha od moćnika koji bješe pao sa konja.

Zbunjeno skide šešir sa utaknutom grančicom. Njime mahne u znak mirovnog raspoloženja:

- Vaš pokorni sluga, gospodine sudija.

Odgovora nije bilo. Oprezno krenu naprijed kao da se istovremeno boji i vreba na žrtvu. Dunu u ruke poput Svetog Duha i poskoči s jedne noge na drugu.

- Jeste li vi zviždali poštovani gospodine sudijo? Pošao sam za tim zviždukom. Pomislih, da to možda štogod znači.

Sudija je ćutao. Pridošli nastavi:

- Sreo sam vašeg konja na ivici šume. Dva čovjeka su ga vodila za uzde. Rđav konj, gospodine sudijo!

Ovaj u čudu pogleda govornika.

- A što je zapravo htio od njega? Njegove dragocjenosti?

Ovo je mogao uzeti bez dugačkog predgovora - bio je zapravo u njegovoj vlasti.

- No, dakle, reče sudija.

- Pijte gospodine, to će vas oživjeti. Danas je hladno u šumi, pa se treba malo zagrijati.

Pridošlica je pokleknuo uz sudiju na promrzlo tlo i lijevu ruku oprezno podmetnuo pod njegovu glavu. Bočicu sa rakijom stavio mu je na usta.

Sudija je pohlepno pio iz prosjakove bočice. Tijelom mu prođe prijatna toplina. Drhtavice se polagano oslobađao.

- Možete je zadržati gospodine sudija. Ipak će proći nekoliko sati, dok dođe pomoć. Ne ide to tako brzo.

- Jesi li ti.....? - izbijalo je nedorečeno pitanje u očima povrijeđenog.

- Jesam! - reče prosjak. Na licu mu se odrazi velika zbunjenost.

- Eto tako, nastavi on, idem putem i sretnem konja koji je prije toga imao jahača.

Konj sam. U njegovoj pratnji pas. Jahač i konj su se razišli, pomislim - to je sigurno. Nato konj odjuri valjda kući svojeg gospodara. Ukućani će znati, da se nešto dogodilo, jer se konj ne bi vratio sam. I pas je odjurio, ukazujući kao i konj na gospodarev trag. I tako bi bilo sve u redu. Ali čovjeku koji je jahao, treba pomoć, možda brza pomoć, ne zamjerite gospodine sudija, sinja sam kukavica, ali ni muhi ne činim ništa nažao.

Rukom potom očisti čelo, kao da ga je probio znoj usljed dugačkog govora, izgovorenog u svoju odbranu.

Sveti Vladimir leti šumom, pomisli u sebi sudija. Duša djeluje na dušu i u ćutanju, živo djeluje na živo bez riječi i govora, bez radnji i kretanja. Život je cjelina jer je djelo vječne ljubavi. A ljubav ne podnosi podvojenost, ni iscjepkanost. Život je organska cjelina po prirodi ljubavi koja ga tka. Ona prenosi život iz vječnosti u vrijeme. Sila je to što upliće živo u živo i pokreće

rijeku života. U svim slojevima povezuje žrtve i žrtvovanja kao što u prirodi oslanja jedno na drugo u beskrajnom lancu života. Ništa u svijetu nije namijenjeno samom sebi. Sve služi i sebe namjenjuje. Cijela je priroda zato i ljudi u njoj, jedan nepregledni žrtvenik na kome sagorijeva ljubav, prelivajući se u žrtvu kao svoj smisao i svoju tajnu. Ljubav i žrtva su polovi oko kojih se pomjera biće prema biću, vječnost prema vremenu i vrijeme prema vječnosti. Žrtva je tajna, istina i smisao ljubavi. Njeno jezgro i njen sadržaj. Ljubav nalazi sebe u žrtvi. U prinošenju i prenošenju sebe na drugog. U njoj je izvor radosti i smisao bola. Predstavlja mjeru stradanja za mjeru grijeha prema ljubavi. A ovaj nije ništa drugo do osveta uvrijeđene ljubavi, obesvijecene sebičnošću i grijehom. Bol čini mjeru stradanja za mjeru grijeha prema ljubavi. Žrtva se može nazvati radošću ljubavi, a bol žrtvom bez radosti. Bol postaje radost samo u davanju sebe same. Sve, baš sve se okreće oko ljubavi i žrtve. Što je ljubav bez žrtve ako ne sebičnost. Ljubav bez žrtve se pretvara u stradanje. Žrtva je nužnost ljubavi, a ljubav osmišljenje žrtve. Kada se sliju u jedno, onda je žrtva radost a ne stradanje. Doživljava se kao primanje, a ne davanje, u sudijinoj duši govoraše useljeni Vladimirov glas.

Sudiji je postalo jasnije zašto je tog jutra, prije nego je krenuo na put, plašljiva ptica slećela u ruke detetu koje otima njene ptiće. Ljubav se tu slila sa žrtvom. Strah je iščezao. Žrtva se pretvorila u dobijanje, a ne kao davanje. Mala ptica mu se najzad, sada, učini velikom i dostojanstvenom.

Za svaku mjeru grijeha u život moraš unijeti srazmjernu mjeru bola, preda Vladimir svoj melem duši sudije.

U znak zahvalnosti sudija pruži ruku prosjaku. Ovaj pogleda ruku, zatim pogled usmjeri u lice povrijeđenog i strese sijedom glavom.

- Ne, ne, to ne ide. Ovako gospodine ne trebate prijateljevati samnom. Onda ne bi bilo u redu kad me opet uhapsite.

- Pomoći ću ti da postaneš čovjek, reče sudija.

Prosjak dubokim naklonom spušta glavu na prsi, kao da je nanovo dobio udarac.

- Da, da, pošten čovjek, nastavi tiho prosjak. Lijepo je biti pošten čovjek.

- Takvih ima dosta. U kojem god pravcu da pogledaš ima ih na sve strane. A eto, ja sam već star, pa bi mi bilo teško na to se privići. Stari sam dub, koji se ne da presaditi. Istina, pokatkad me podiđe želja, da postanem uredan čovjek, pa onda se dam uhvatiti. Tada me na nekoliko dana pritvorite i onda imam svoj red. Zar gospodine sudija, vi mislite da sam baš tako glup, te u vas prosjačim, kad ne bih htio imati krova, da bar malo počinem. Čovjek, eto, stari, pa više ne ide kao u mladim danima. Ali vazda biti čestit čovjek, ne, to

ne mogu. Zato je moja čežnja velika. Kad životinje izađu iz svojih skrovišta, ptice propjevaju u šumi, onda ja dolazim u nju. Tamo me nešto goni. Tada se uklanjam organima reda koji me traže. Ali to vi, poštovani gospodine sudija, ne razumijete. Učen čovjek to ne može pojmiti, pošto ima svoj red i zakon. Tako mora biti. Ovo iziskuje pravičnost.

- Ja sam potpuno zadovoljan, produži prosjak nakon pauze. Dobri se Bog i Sveti Vladimir vazda brinu za mene. I ako udari sto gromova, oni opet daju da sine sunce. Stara si vucibatina, i nijesi nizašto na svijetu, nego da činiš sablazni i grjehe, zagrme oni s vremena na vrijeme nadamnom. Imaju potpuno pravo, uviđam. Ali, poslije pomislim, da ništarija mora biti. Gospod Bog i Sveti Vladimir su ih stvorili radi vas sudija, čuvara reda, da vi imate svoj pošteno zarađeni hljeb.

Prosjak zastade.

- Sada morate poteći još koji gutljaj, gospodine, da vam ne bude hladno. A ja ću nakupiti malo mahovine i granja, da vam glava koliko toliko bolje leži.

Kao majka oko svojega djeteta, tako se stari prosjak trudio oko svojega sudije, koji ga danas bijaše počerao od sebe udarcem biča. Iza njegovih postupaka ne vrebaše ni jedna misao sebičnosti. Nije ga mamio nikakav zemaljski dobitak. Što više, činilo se, ne bijaše ni svjestan, da je zakon o ljubavi prema bližnjemu izvršio najpunijom čistoćom.

- Stari si nitkov, govoraše mu Bog - stari se grješnik, koji samo grjehe pravi, dodavao je Sveti Vladimir.

I pored toga glas Božji bijaše živ u njemu. U njegovom osjećanju i djelovanju, a kod sudije sve bijaše mrtvo i zasuto. Sve do danas. Danas ga bijaše dotakao dah Božji i njegovog posrednika Svetog Vladimira. Danas je u ime Božje Sveti Vladimir letio šumom, kao u vrijeme njegove mladosti. Danas bijaše nakon dugog zimskog sna po prvi put otvorio oči i upoznao jednog čovjeka, čovjeka u prosjačkom ruhu, kome su tvrde kosti probile rukave. Upoznao je od sebe prezrenog osuđenika koji je u ovim časovima bola i beznadežne samoće stojao tako visoko nad njime.

Misli mu prekinu veseli lavež pasa i mukla škripa kola po šumskom tlu. Sad je sudija znao da se približavaju njegovi ljudi. Da dolaze za njega. Okrenuo se za prosjakom, ali ovoga nije više mogao očima pronaći. Bijaše se sakrio neđe u grmlju. Ili tajanstveno nestao kao i Sveti Vladimir. Upravo onako tajanstveno kako su ga pohodili u šumi ovoga dana.

Na mjestu nesreće ne ostade ništa drugo nego zgnječeni ležaj od mahovine i jedna ispražnjena bočica rakije. Bijaše se otkliznula sudiji, kada ga podigoše na kola. Pa i nije mu više trebala. Konjak i vino zamijeniše prosjakovu čast.

Uz veliku njegu ozlijeđeni je ozdravio. Samo je jedva primjetno šepanje podsjećalo na proživljenu nezgodu. Ali je ostao ožiljak na njegovoj duši koji se čak i spolja dao uočiti.

Postao je bolešljivo sentimentaln, govorili su njegovi prijatelji. Mekušac je postao od onog dana kada je pao sa konja. Kao da je potpuno izgubio glavu. Njegove presude u sudu bijahu sve bolećljivije i blaže.

Nijedan, i pored toga od sudijinih prijatelja, nije slutio što mu se desilo. Nijedan od njih nije osjetio dah Svetog Vladimira. Niti čuo glas Gospodnji.

Prosjaka sudija više nikada nije sreo. Samo Bog zna đe je propao. Ili je možda susret u šumi događaj koji ga je odveo na put bez sablazni i grijehova. Ovo nikada niko nije doznao.

Zna se samo jedno. Sveti Vladimir leti šumom. Uvijek kad treba.

VLADIMIR U TAMNICI

Mislio je da će mučenje proći kada stignu do Samuilovog grada na Prespi.

Trećeg dana puta ostao je bez jedinog sluge koji je pošao sa njim. Nesrećni starac je bio sasvim iznemogao. Nije mogao da hoda, pa ni da se drži na nogama koje su mu bile strašno otekle. Vetrovitu noć koju su proveli skriveni u vlažnoj jaruzi probdeo je ječeći, a sledećeg jutra se videlo da su mu se otvorile rane na tabanima.

Ni par bezdušno zadatih ćuški nisu učinile da ustane.

Cerekajući se, stražari su ga ostavili da bespomoćno leži pored, samo iz pakosti ugašene, vatre.

Bilo mu je žao prostodušnog sluga pa se pobunio i, u uzbuđenju zaboravivši svoj položaj, razgalamio.

Svukli su ga sa konja i naterali da ide peške čitav dan, a onda je uveče morao da pred mučiteljima klekne i kroz suze moli da ga vrate u sedlo.

Najteže mu je pao poslednji dan putovanja, kada su ga stražari, rešeni da po svaku cenu ne noće van zidina carevog grada, dovukli do tvrđave po mrklom mraku.

Čim se za njima kapija zatvorila, oni su ga pustili da sam brine o svojoj sudbini, te je umoran prespavao ostatak noći u dvorištu ispod jedne streje. Kada je svanulo odnekud se pojavio kazan sa kašom te je jeo sa slugama, kuvarima i stražom.

Nadao se da će izbeći nesreću čim bude primljen na dvor. Caru je sigurno već ispričana priča o predaji kojom je žrtvovao sebe da bi zaštitio vojske od pogibije. Car je hrišćanin, te će se dosetiti da je Vladimir podneo sebe kao žrtvu baš kao i jaganjac, odabravši da sopstvenu patnju i stradanje zameni za iskupljenje drugih. Sažaliće se i umilostiviti kada mu bude objasnio da je plemenitim delom predaje spasio živote mnogih ratnika. Možda ga neće dočekati baš kao sebi ravnog vladara, ali ni sa njim postupati divljački, okrutno, kao sa robom.

Kada se razdanilo pomislio je da su ga zaboravili i stao da premišlja da li da sačeka da ga car primi i pomiluje ili da ugrabi priliku i neopaženo prođe

kroz kapiju a onda se kriomice, da ga ne vidi i ne čuje zlo koje vreba usamljene putnike, vrati kući.

Ali dok se on dvoumio, baš pred ručak, u sred gužve oko kazana, dođe stražari, uhvatiše ga i gotovo odneše preko trga do najniže i od dvora najudaljenije kule.

Odvukli su ga niz strmo stepenište kakvo je video samo jednom u Ulicinju kada se penjao u pirk da vidi balistu, zastrašujuće moćnu ratnu spravu, koja je trebalo da odvrati gusare od napada na grad.

Tračak svetla koji je dopirao iz otvora u zidu nižeg sprata omogućio mu je da vidi tek siluetu tamničara. Ovaj se sporo podiže sa nekakvog ćepenka i stade da tera Vladimira da pomeri veliki kamen koji je stajao na podu. Kada on to ne učini zapevši svom snagom, pomogoše mu uz par udaraca i mnogo ružnih reči.

Zapahnu ga strahovit smrad a tamničar ga, onako prestravljenog, gurnu u rupu tako mračnu da nije mogao da vidi kuda ide i po čemu gaji.

Strmoglave stepenice su bile plitko ukopane u oštroj kosini stene. Zidajući kulu neimar zacelo nije ni pomislio da će tim putem, i to bez grčke baklje, ikada proći neko otmen, nežan i plemenit, pa je, ne trudeći se previše, napravio par stopica da se spretni ljudi, za nevolju, spuste ili popnu iz donjeg na gornji nivo kule.

Vladimir je pokušao da se održi na nogama, da se noktima prihvati zida, ali je posle nekoliko koraka promašio stepenik, nagazio na klizavu kosinu i stropoštao se u mrak uz krik kakav ispuštaju samo očajni ljudi.

Kao životinja smesta se probudio iz nesvesti, toliko brzo da je mogao da čuje kako visoko gore tamničar stenje, dok po kamenom podu ponovo gura teški kamen. Čelo ga je bolelo, iz nosa mu se slivala krv u usta, pljuvao je slamu pomešanu sa blatom, smrad ga je gotovo ugušio, ali je ipak pogledao uvis da vidi kako nestaje poslednji zračak podrumskog sivila.

Čvrsto je zažmurio nadajući se da će, nekim čudom, kada ponovo bude otvorio oči, košmar iščeznuti. Učinio je to još nekoliko puta, mnogo puta, ali tama nije nestajala. Čuo je sebe kako cvili kao izudarano štene.

Mora biti da je reč o nekoj grešci, pomislio je. Ovo ne može biti njegova sudbina.

Onesvestio se ponovo od bolova u leđima, ramenima, desnoj nozi, a san ga je nagradio sa nekoliko sati zaborava.

Probudila ga je galama, prodor svežeg vazduha negde sa tavanice i svetlost ne dovoljno jaka da se nasluti kako izgleda pod tamnice, ali taman takva da je mogao da vidi kako se na konopcu klati neveliki kazan.

Čuo je glas tamničara kako viče da je na dnu časa za novajliju. Tada se iz pomrčine pomolilo nekoliko ručerdi i stalo da mahnito grabi pomije. Jedna, spretnija i mišićavija od ostalih, zavukla se duboko u kazan i dočepala njegovog čanka.

Bilo mu je gadno i da gleda kako se kaša sliva sa te rutave ruke i kaplje iz čase.

Tamničar je očigledno procenio da je gozbe dosta i kazan je počeo da se podiže uvis.

Malo kasnije stao je da se spušta bakrač iz koga je na sve strane pljuškala voda.

Bio je strahovito žedan, ali mu bolovi nisu dali da ustane. Zavapio je za vodom gledajući, kao Tantal, kako se prosipa na sve strane, kako curi kroz šupljine koje su otvorile upotreba i rđa, kako iste one ruke odguruju tuđe čase.

Njemu da popije bar jedan gutljaj niko nije dao.

Duge sate je proveo ležeći bolan, bespomoćan i izgubljen u tami. U životu ga je držala nada da će se nešto dogoditi, da će se stvari promeniti, da će neko uvideti da je dosta šale sa njim, da je došlo do nesporazuma, da je jednom dobrom čoveku naneta nepravda, da se sve može i mora popraviti.

Tek kada je kazan sa pomijama ponovo počeo da se spušta u tamnicu, shvatio je da je prošao čitav jedan dan. Prvi dan zatočeništva u pomrčini.

Pokušao je da se pridigne i priđe kazanu sa pomijama, ali ga je neko gurnuo te je pao na slamu, od bola ispustivši životinjski krik.

Ipak, kada je tamničar spustio vodu, neko mu je grubo, umalo mu ne polomivši prednje zube, prineo ustima čanak.

Ispio je koliko je mogao a da se ne zagrcne. Žurba je bila velika, jer je nervozni tamničar ubrzo počeo da povlači konopac na kome se ljuljao bakrač, te mu je dobročinitelj pljusnuo vodu u lice, kako bi za sebe zagrabio još.

Sisao je kasnije svoju mokru košulju sladeći se vlagom koja je dobila slankast ukus znoja.

Sledećeg dana uspeo je da ustane i izbori se za onoliko kaše koliko je moglo da mu stane u sklopljene šake. Progutao je halapljivo i pokušao da ruke ponovo zavuče u kazan, ali se konopac naglo opustio, a odmah zatim zategao. Izmicanje kazana je bila stara zabava tamničara. Ta igra ga je veselila te se do srca smejao posmatrajući odozgo, u ulozu boga, te uvek gladne i žedne životinje.

Da su ispod, u toj smrdljivoj tami, bili ljudi a ne zverine ne bi ih arhont njemu, kao najgorem i najnesposobnijem od svih u tvrđavi, poverio na brigu i čuvanje.

Nekoliko dana kasnije Vladimir je tamničaru prestao da bude smešan, te se sažalio i zapovedio razbojniku da mu vrati času.

I to bi učinjeno u mraku.

Razgovor sa bagrom sa kojom je tamnovao pokazao se mnogo gorim od tišine, pa je ubrzo pozeleo da ne sluša hvalisanja tih odvratnih ljudi o tome kako su spretno klali, na prevaru ubijali one koji su im davali milosti-

nju, krali od nejači, silovali u kućama u kojima su bili gosti... Prostačke reči napabirčene iz raznih jezika, plitke misli, podle domišljatosti i neumesno cerekanje, ličile su mu na mumljanje medveda, groktanje svinja, na kričanje nerazumnih ptica, na škripu vodeničnih kamenova, rzanje konja...

Na smrad se navikao, na glad i žeđ oguglao, od razgovora sa ljudima se odučio nalazeći misli vredne življenja samo u sopstvenim sećanjima, ali ono što ga je užasavalo bio je mrak.

Vremenom je počeo da gubi nadu da će ga se neko od dvorjana setiti, da će neko duševan spomenuti caru njegove muke i zatražiti milost. Umesto nade sve više ga je obuzimala užasavajuća pomisao da više nikada neće izaći na svetlo dana.

Zgrozila ga je pomisao da može umreti a da sunce više ne vidi.

Iako sa bolom, sećao se u svom svetu ispod kapaka veličanstvene lepote kraja u kome je do skoro živeo, plavog neba i oblaka, pogleda sa vidikovaca na ravnicu i reku koja je kroz nju vijugala, vrhova planina u čijim su šumama večito vetrovi hućali sa mora, puni mirisa koji uznemiruju i teraju čoveka da nešto učini, da se pokrene...

Kako nije primećivao toliku sreću pred svojim očima?

Ništa mu drugo nije preostalo nego da sasvim izbriše razliku između jave i sna i počne da živi u ovom drugom. Jedino je tu, u sećanjima i mašti, nalazio svetlost, boje i mirise. Istina, snovi su mu bili turobni, slike u njima nevesele, zemljane, sa tmurnim nebom i sumrakom. Ali i to što je nalazio u sebi bilo je bolje od onoga što je mogao da doživi čulima.

Žudeći silno za svetlošću i misleći neprekidno o njoj setio se nekog hodočasnika koji mu je rekao kako je materiju dobri Boga stvorio zato da bi u nju, kao u stupicu ili mrežu, uhvatio svako zlo. Ovaj život predstavlja trenutak iskušenja u večnosti te se čovek kome je dato to blago mora dobro paziti da ne pogreši.

Na kraju mu je rekao da je jedini životni put čoveka koji želi da pobjegne od zla prosvetljenje.

Sada, ležeći u tamnici, shvatio je da je to bio anđeo. Ako u sebi samom nađe put ka svetlosti, onda još uvek može da učini ono najviše što je ljudima dato.

Od radosti koju mu je donelo ovo otkriće počeo je da se smeje zbog čega su zločinci zatočeni sa njim zaključili da je poludeo.

Nikada se toliko dugo i glasno nije smejaio kao tada kada je doneo odluku da svoj život preokrene i u sebi napravi vezu sa svetlošću. Prvi put u svom životu imao je cilj koji mu niko neće moći oduzeti. Uz puno sreće, možda ga jednog dana obasja svetlo u kome obitava onaj iz čije je zamisli nastao svemir. Nije ga više brinula slutnja da će se čitav njegov budući život usmeriti ka duhu.

Rešio je da sledećeg dana posle ručka, kada ga bude omamila hrana a snaga mu se još malo povrati, pođe na veliki put.

Čekao je uznemiren, kao i svi putnici pred polazak na daleki put, da prođu dugi sati i da se spusti kazan sa hranom. Obuzelo ga je toliko nestrpljenje da je čak pomišljao da se uključi u odvratna njakanja zatočenika kako bi prekratio vreme.

Sit se najeo kaše, dobro napio vode koja je smrdela na baruštinu, i smešta zažmurio ne čekajući čak ni da nestane svetla iz gornjeg podruma.

Ne časeći časa smesta je u tami sopstvene svesti počeo da traga za najmanjom iskricom koja bi tamo sinula.

Okretao se levo, desno, gore, dole u tami bez ijednog jedinog osećaja prostora u kome je lebdeo i postajao sve očajniji pred slikom beskrajnog ništavila.

Baš kada je pomislio da se našao u sred beskrajnog polja smrti probudio se.

Iako maglovita, bez zvezda i mesečine, bila je to prijatna prolećna noć, puna mirisa behara. Osetio je sreću, snaga mu se vratila u telo, pa je počeo da hoda.

Hodao je danima kroz noć koja se oteгла kao ona koja u bajkovitoj zemlji Hiperborejaca traje mesecima dok negde daleko na horizontu nije video svetlu tačku praskozorja. Obradovao se, možda prerano, i počeo da trči.

Kao da se sa njim poigrava, svetlo je stalo da se izmiče i nestaje, te je pomislio da nikada do njega neće stići.

Tek kada mu je hod postao težak, mučenički, postao je siguran da vidi svetlost. Zamislio je da to neko raspiruje veselu vatru i igra se dugačkim štapićem kakve nose putnici koji su daleko od svog doma.

Probudili su ga povici i čangrtanje čanaka kojima su grabežljive ruke kopale po dnu kazana, te je i on skočio razbivši svoj san sa šaku pomija.

Pošto je pojeo dnevni obrok popare i popio žabokrečinu, rešio je da ubuduće ne dopušta svome telu da ga ometa i bude prepreka na putu ka svetlosti.

Ovoga puta nije morao da korača, da vuče teške noge po lepljivom blatu već je lebdeo, što znači da vežba i iskustvo pomažu čak i u snu.

Istina i dalje se veoma sporo pomerao prema beskrajno dalekom sjaju. Napredovao je kao paučina koja se po letnjem danu vuče toplim vazduhom, kao puž, brzinom kojom raste kaćun ispod snega, maslačak u rano proleće, ili trava.

Ipak, u njegovom snu se polako razdanjivalo, te je vremenom mogao da nazre kako mu ispod nogu promiču busenovi planinske trave. Stopalima je dodirivao grmove trnovitog šipka, a lišće nara i smokava ga je šašaljilo. Uvideo je kako se polako uspinje uz neko njemu odnekud poznato brdo, na čijem vrhu ili sedi čovek koji je naložio vatricu, ili se pomalja prvi zrak sunca sa istoka.

Zlikovci sa kojima je tamnovao su se zbog njegovog dugog sna ponadali da je umro. Više puta su sa radošću delili njegove obroke, a onda se dosetili da je opasno provoditi vreme u blizini leša, te su nadali dreku preklinjući tamničara da ih spasi od kužnog smrada.

Kad god je morao da nešto uradi tamničar je bio ljut. Tako je i sada, štedeći svaki pokret, provirio kroz svoju božansku rupu i bacio par kamenica u pravcu u kome je sužanj boravio.

Probudio ga je baš u času kada se Vladimir u snu našao iznad vrela skrivenog u gustoj bukovoj šumi.

Niko od utamničanih se nije obradovao zbog toga što im je sapatnik živ, što je posle par dana sna ogladneo, ožedneo, bio oran da jede i pije, a najteže im je palo to što duboko zabada čanak u kazan.

Mrzeli su ga kao što obično zli ljudi mrze dobre, osećajući, kao psi u čoporu, da Vladimir nije jedan od njih, a kada je, odmah pošto je progutao dnevni obrok splaćina, ponovo zaspao počeli su da u besu urlaju.

Uzalud, jer je u snovima, vremenom, njegova duša dobila zavidnu visinu, te su ga čim je zatvorio oči po tabanima stali da miluju izdanci stoletnih bukava. Mogli su da galame koliko god ih grla služe, sada kada je on, iznad šuma i jaruga, već mogao da nazre stene koje su se uzdizale ka vrhu.

Ovoga puta ga ništa, mislio je u snu, pa ni bol u stomaku, neće omesti da dopre do svetlosti.

O čudu koje se desilo u mračnoj tamnici pripovedalo se danima u tvrđavi. Istina, prošla je čitava sedmica dok se o njemu nije čulo i u prostorijama dvora. Nije tome razlog bila daljina, jer je trg koji je delio novi i raskošni deo utvrđenja od tamničke kule bio malen i više ličio na poveće dvorište, već strah. Dvorani su se bojali da bi zbog širenja vesti o svetlosti koja se pojavila u potpunom mraku, moglo da se pomisli kako podržavaju nekog od utamničanih ili, još gore, žele da objave Eutihijevu, a možda i samu Manihejsku jeres!

Ali, vest se ipak širila utvrđenjem.

I kao što je kobno vreteno došlo do prstiju, ubolo i uspavalo princezu a sa njom i čitavo kraljevstvo, tako je i priča o čoveku koji se preobrazio i iz koga zrači božanska svetlost doprla do Kosare, careve kćeri, čija je lepota ostavljala ljude bez daha, ali i bila neraskidivo povezana sa svoje glavošću kakvu mogu da imaju samo razmažena a voljena stvorenja.

U tvrđavi zbijenoj između planine i jezera česte su bile jesenje magle, zimski snegovi su je zavejavali, u proleće je na sve strane mirisalo cveće, leti je sunce juga pržilo, ali je pravih čuda bilo malo. Ona su se dešavala u dalekim zemljama, u Antiohiji, Carigradu, Jerusalimu, Rimu, Aleksandriji, a ne u Prespi.

Pa zar da careva kći propusti tako nešto? Čudo koje se događa jednom u ko zna koliko godina?

Kosara je čoveka iz koga je zračila svetlost morala da vidi po svaku cenu.

I tako, baš kada se već navikao na misao da će skriven od jada, uostalom baš kao i od prevelike sreće, proživeti vek, bez uzbuđenja, uspona i padova koje donosi blizina moćnih ljudi, tamničar je morao da, poput Herakla, počisti ono što je nemoguće očistiti. Ali kako su slavnom i sumanutom heroju Grčke za čišćenje zapuštenih Augijejih štala na raspolaganju bile čak dve bistre reke, Alfej i Penej, a odavde je i jezero bilo daleko, morao se poslužiti lukavstvom, te je zli starac isprepadao nekoliko vodonoša i tako se spasio strašne kazne.

Kako bilo da bilo tek princeza se, iako sa velikim gađenjem i uz pomoć nekoliko ustreptalih slugu, spustila u podzemlje da vidi tek okupanog čoveka iz čije se odeće cedila voda.

Možda bi se na tom čudu sve i završilo, možda bi se princeza razočarala prizorom jada i mučeništva, možda bi joj dosadio smrad, možda bi ćudljiva lepotica poželela druga uzbuđenja, da se Vladimir, nekim čudom, u tom trenu nije probudio. Možda ga je prenuo jak miris ruža bez koga se Kosara ne bi makla iz kreveta, ali će pre biti da je sila nebeska, koja spajajući stvara i stvarajući spaja, u njegovom umu spojila san i javu. Otuda je tren kada se konačno našao na jutarnjim suncem obasjanom vrhu Rumiye i ispred sebe ugledao anđela, bio isti onaj u kome se probudio i ugledao princezu.

Teško je dokučiti da li su se svetovi pomešali radi njihove ljubavi, ili je ona svojom snagom pomešala svetove.

Tek, podesilo se da je Kosara za Vladimira bila prvo biće koje je sreo u svemiru svetlosti, a da je za nju on bio prvi čovek koji je u njoj video anđela.

Ona je u njegovim očima videla sebe onakvu kakvom se u mašti zamišljala. Ko zna – pomislila je puna mladalačke nade koju je probudila ljubav jaka kao grom, možda ovaj čovek vidi u njoj sve ono što bi ona možda stvarno mogla da bude?

Zar se može išta više i bolje od toga u životu dobiti?

Izazovu da bude omađijana očima čoveka koji je u njoj iskreno video anđela, princeza Kosara nije mogla, a ni htela, da odoli.

Ljubav nije slepa, kako mnogi govore, ali u njoj ima iskre onog preterivanja, onog viđenja savršenstva koje nas jedino može spojiti sa univerzumom ili Bogom.

Otuda je razumljivo ushićenje koje su ljubavnici doživeli.

Tamničar je posle trabunjao da su se princeza i sužanj ćutke gledali sve dok sunce nije počelo da zalazi i dok Kosara nije otrčala u dvor da pred oca klekne sa molbom da joj spasi život i podari muža, ali je malo ko verovao da je starac bio kadar da viri kroz rupu na tavanici i kuražan da uhodi i baca sen na carevu kći.

BORBA NESAGLEDIVA KRAJA

Na padinama crnogorske planine Rumije ukazivaše se danima posebna svjetlost. Noću su mještani obližnjih sela za to zahvaljivali svojevrsnom plesu zvijezda, dok bi danju Sunce upiralo snopove svojih zraka ravno na mjesto gdje je položeno Sveto tijelo. Još jedna u nizu čarolija svijeta, a koja je nago-viještala čudo u nastajanju. Legendu koja tek ima biti ispričana generacijama koje dolaze.

Ove su nebeske predstave dolazile taman pred tisućitu obljetnicu naprasna odlaska kneza Dukljanskoga. Potpisavši još jednom ondašnje grješ-nike oprost u taj se 22. svibnja trebao odložiti na prethodnu 999. godinu od njegovu vinuća među zvijezde. Pa ipak, ne bi tome tako.

Naslagaše se godine s džepovima punim neusuglasivih želja i težnji različitih naroda. Te želje i težnje malenog čovjeka iz velikog naslonjača postajaše sve veći uteg velikim ljudima koji se do danas okupljaju sjedeći na malenim, istrošenim i pohabanim stolicama pred skromno serviranim stolom. Već viđeno zatezanje omče narodu od njegovu glasnika, nebesima hvala, ne uspije proći bez uplitanja duha nadahnuta ljubavlju. Sa samoga je neba preko ljubljene Katarine i njena dragog Nikole dolazilo čovjekoliko poslanje kako bi zaustavilo sav kaos na ulicama, sva iskrivljena tumačenja, sve neosnovane optužbe.

Na tisućitu se godinu od smrti Svetog Vladimira rodi maleni Petar. Već prva odvajanja od majke Katarine dječak podnese sasvim junački. Ne bi on nikad spriječen vlastitom patnjom, no patnjom one koja ga je donijela na svijet. Ipak, morao je odrastati, ovako okrunjen njenom i ljubavlju svoga oca, bliži duhu svijeta no obiteljskom ognju. Ako i ne ostane dovoljno dugo da im podari produljenje loze, podarit će im spasenje svijeta, a što li ima većeg od toga u dobu u kojemu nevini padaju šetajući ulicom kao vjetrom odneseni?

Zaista, što li ima većeg od toga u dobu u kojemu urlici popunjavaju svaku udubinu u zidu kojega dotičemo, svaku rupu u asfaltu kojim hodamo, svaku reklamu koja pod gradskim svjetlima vrišti neku lažnu sreću dok sagibamo glave da bismo izbjegli metak i dok se manično osvrćemo za sobom istovremeno i smiješni i žalosni i drugima i samima sebi?

- Izmučeni bijahu ovi narodi. Izmučeni krvlju svojih prethodnika. Izmučeni ostadoše boli onih koji su iz njihovih srca prokljali. No ti ćeš svoje ruke kupati Suncem, a svoje ćeš dlanove pružati onima zavijenima u tugu – uzdahnula je i nastavila: nisam te dovela ovdje da bih te kao zalog svjetlijoj budućnosti predala nakon što si prvi puta proparao zemaljsku tišinu. Nisi iz moje utrobe potekao kako bi odriješio grijeha grešne, utješio tužne, namirio siromašne. Ipak, pomahnitalim vremenima treba jak i pravedan vođa. Tvoje poslanje nisam birala i vjeruj da nikada ne bi dušu svoje duše polagala na panj radi života onih dalekih mi – završila je Katarina iznošenje svom tek prohodalom paketiću čiste ljubavi taman pred njegov prvi rođendan.

Cvileći od tuge srce joj je paralo kamene zidove. Do sada su ti blokovi podnašali tisućljetne tuge i stoljetna razočaranja. Unutarnja previranja i dvojbe podnašali su od kada je ljudskoga roda. Glave koje su rukom nečovjeka padale i kotrljale se ostavljajući za sobom rijeke života u konačnom otjecanju i neizlječive krikove onih koji za njima ostaju također su stoički podnašali.

Pretpostavljala je da svako vrijeme žudi za svojim junakom. Prisjetila se i da povijest pamti heroje. Slave ih u godinama koje dolaze izvlačeći ih iz okvira davno minulih vremena da bi ih u naletu ponosa prinijeli bliže srcu i njihov lik približili svome pomlatku.

Bližilo se svitanje, a svako svitanje za nju bijaše novi ispit snage. Valjalo je odmaknuti od grudi biće stasalo spajanjem čiste ljubavi dvaju duša, zaključati bol u srce, do večeri izgubiti ključ i na lice za svijet napisati sreću.

Kako su se dani izmjenjivali tako se Petrova samilost spram drugih bića doimala upravo nevjerojatnom. Užitek je činilo makar promatrati s kojom je radošću i povjerenjem to maleno tijelo prilazilo svakom životu na kojega je putem nailazilo. Na njegove su prve riječi ptice odgovarale svojim pjevom i zaista ih niste morali dugo gledati da biste uočili sve posebnosti njihova odnosa.

Nekih dana njihov pjev bijaše veseo. Tada je prodirao kroz krošnje raznolikog drveća, hujao ponad svakog oblaka, lijegao na svaku travku. Tih je dana mlađahni Petar od svojih najranijih saveznika dobivao pozitivno obojene vijesti. Ploveći nebeskim svodovima, vireći u svaki kutak zemlje na svojim su krilima donosile dašak, Petru i njegovu narodu, dalekih svjetova. Njegovi su mu poslanici pričali o savezništvu s drugim vladarima, nadlijetali su sumnjom izvezena područja i provjeravali poštivaju li se postignuti dogovori.

Najednom su se stali množiti dani ispunjeni iz davnina oslobođenom gorčinom. Negdje se u tim sivim redovima stane gubiti istina. Mali su ljudi sa svojih velebnih dvorova, opasani zidinama, provocirali sukobe, a oni su veliki, imajući prevelike uloge, stali braniti svoj dom ograđivanjem, odbijanjem, zatvaranjem i proganjanjem.

Petar sve više stasavaše. Za čas posta mladić kojemu su godine crtale poneku boru na licu. Igrale se i šarale mu tijelo svim srećama i tugama koje doživje. I dalje mu ljubav bijaše prvi štit, a govor skrojen paralelno srcem i razumom bi mu glavni alat kojime je rušio mukom građene iluzorne zidove. Htjevši osigurati blagostanje i sreću za one čije nožice tek imaju harati ovom zemljom, osjećao je da mu je tijelo bilo u naponu snage.

O, koliko bi pogrešno bilo reći da je uvijek ljubio ljude i njihove odluke. Ta on ih se nerijetko stidio! Čak je i ljutnja zagrizla njegovo srce u trenutku kada uoči da krila voljenih mu glasnika slobode više ne bijahu spremna poletjeti kao nekad, da je šutnja okovala njihova slična srdašca i da mu se ne slijeću veselo na ramena kao nekoć.

Od silnih se izvidnica i nadlijetanja umoriše Petrovi saveznici. Ne smogavši snage za novi let, držali su se dobro im poznatih krošnji. Njihovi se glasovi javljaše sve rjeđe. Ne toliko zbog nedostatka sadržaja, koliko zbog duboka žaljenja.

Petar je cijelim bićem osjećao nadolazeću opasnost, no činilo se kao da se više nije moglo učiniti mnogo. Plesao je između ljubavi kojom ga je njegova obitelj pokušala sačuvati i ljubavi koju je on gajio za nevine. Noćima je prebirao misli. Preslagivao. Promišljao. Zapisivao pa brisao. Znao je da to što su se ptice umirile nikako, baš nikako, nije mogao biti pozitivan znak.

Na padinama crnogorske planine Rumije ukazivaše se danima turobna tama. Noću su mještani obližnjih sela za to potajice upirali prstom jedni u druge, dok bi danju Sunce stidljivo provirivalo odmičući sve dalje od mjesta na kojemu je položeno Sveto tijelo. Još jedna u nizu čarolija svijeta, a koja je nagoviještala čudo u nastajanju bijaše na svom odlasku. Legenda koja tek ima biti ispričana generacijama koje dolaze time je mijenjala svoje lice.

Vatrom opkoljeni gradovi. Krikovi bolesnih i umornih. Zaboravljeni starci. Dječica prepuštena sama sebi. Žurba. Žurba. Žurba. Trk u neizvjesno sutra. I borba. Kontinuirana borba nesaglediva kraja. Tunel za tunelom. Labirint u kojemu Petar shvati da će uskoro stići čas polaganja vlastita života.

Sve snove koje je sanjao prepustit će svome nasljedniku. Putem toliko željena blagostanja ovaj će svijet povesti Vladimir koji tek ima doći. Petrova je žrtva bila neupitna, a držao je da za više ciljeve valja prijeći na onu stranu.

Hođajući ravno u ruke svojih neprijatelja nije osjećao strah. Nije ga mučilo čak niti pitanje je li mogao učiniti više. Što je više u svijetu kaosa, nego odlazak da bi omogućio prostor za novo nebesko poslanje? Tu gdje završava njegov put, novi se rađa. Oduvijek tome bi tako. Naposljetku, ni on ne bi razumio govor ptica i bol svoje majke od trenutka začeca da nije bilo onih koji su umirali za ovaj svijet prije njega.

Promatrao je okupljenu gomilu na glavnome trgu. Potom je pogledao u pravcu planine i znao da su još jednom narodi ustali vođeni pogrešnim.

- Slijepci – pomislio je.

Koračao je dostojanstveno ne htjevši ih trgnuti iz sna sada kad je na odlasku. Posljednja im je lekcija morala biti za pamćenje, a on ju nije htio uprskati preranim upiranjem.

- Za koje se religije, koje vođe i koja prava boriše ovi slijepci. Koliko pogrešno činiše, uvjereni da činiše jedino ispravno – brbljao je više sebi u bradu no okupljenom svijetu: žalost ne leži na grobovima onih koji su prerano otišli. Ona sumanuto lebdi iznad glava ovih koji lutajući i galamivši u zidove ostaju – prišao je dvoru smještenom na glavnom trgu.

Čvrsto je odlučio presuditi samome sebi. Tamnica nije bila opcija, a promijenjena vremena naložila su da ni u kome slučaju ne valja metkom ugasiti život. Svaka godina njegova tamničenja, značila je godinu više bez nebeska poslanika. Saveznici su mu šapnuli da Vladimir ima drugačije planove i da svijet u ovoj magli ni trenutka ne može bez Ruke Svjetla.

Ipak ne mogavši se, sve dok mu majka postrance lije suze, ugasiti vlastitim metkom Petar odluči izazvati drugu stranu. Zakoračivši hlabro iz gomile uputio se ravno na vrhovna zapovjednika. Obrana stade sumanuto pucati. Savijeno mecima, njegovo beživotno tijelo pade pred noge krvnika.

Ptice skupiše snage za posljednji let. Sunovratiše se s obližnjih krošnji na palo tijelo te ispratiše njegovu dušu.

- Letite dolje i tješite moju majku. Pjevajte joj i pričajte. Ne dopustite da joj tišina bude jedini pratitelj – glasnija no ikad sipala je riječi Petrova duša.

Odlučne u namjeri da udovolje svome prijatelju, ptice se spustiše. Sle-tješe na leđa nad tijelom sina pognute žene i stanu naprasno pjevati melodiju kojom su godinama ranije po prvi puta pozdravile malenog dječaka.

Prepoznavši pjesmu, Katarina se trgne iz kruga boli i pogleda ih:

- U pravu ste, u pravu ste... – stane ponavljati i pruži im svoju nemirnu ruku. Ptice prihvate poziv.

Do kasno u noć Katarina im je pričala o svojoj boli koju je osjećala odgajajući svog dječaka, a istovremeno znajući da će ona biti ta koja će naposljetku zaklapati njegove oči. Trebalo je biti obrnuto, no ne bi uvijek kako priliči da bude.

Svanula je prva zora otkako presudiše njenom sinu. Iako tijelo još ne bi položeno ondje, ona se uz zvuk, koji se njoj učiniše kao cvrkut Petrovih najvjernijih prijatelja, pope na vrh planine.

Kada odaju počast onome koji je za njih bio poseban, ptice odbacuju svoje najljepše pero na mjestu rađanja nove nade. I ovaj put ne bi iznimke. Pred Katarininim nogama ptice otpustiše po jedno pero. Ukupno bijaše njih sedam. Jedno značaje požrtvovnost, drugo blagost, treće razumijevanje, četvrto poštenje, peto odvažnost, šesto upornost, a sedmo? Sedmo ljubav bijaše.

Nakon otpuštanja svoga blaga, ptice stanu u isti mah cvrkutati. Katarina primijeti da joj je njihov govor jasniji nego ikada prije.

- Ma ne može biti... – pomisli, a potom se uhvati kako razmišlja o imenu novoga srca koje pod njenim kuca.

- Da bi se bol svijeta uopće mogla pojmiti, kroz naše pore mora prolaziti bol pojedinca koji nije krv naše krvi. Sve iz boli nastaje. U njoj se sve previja. Iz nje sve proizlazi – izgovorivši to postalo joj je jasno da je shvatila. A shvaćanje se nagrađuje, ili možda kažnjava?

Naposljetku, nije bilo vremena u kojemu bi mogla vagati između nagrade ili kazne. Ona je bila ta pred čije su noge pala pera. Bila je ta čiji će plod ponovno razumjeti govor ptica i koji će se u njihovu društvu pripremati da završi ono što je prvorođeni započeo.

Naposljetku, nije li ovo nagodba u kojoj svatko dobiva? Oni koji su polegnuti na hladnu zemlju dobivaju mir. Narod posljednju priliku spasenja koju je Katarina mogla ponuditi, a ona... A majka... Ona dobiva zalječenje.

- Izaberi jedno od sedam pera – obratila joj se najmlađa od ptica i prenula ju iz misli.

- Ništa lakše sada kada mogu razumjeti vaše riječi – pomislila je i sa gnula se da izabere.

Nije trebalo mnogo i Katarina uze u ruke prvo pero.

- Požrtvovnost dakle? – reče i raširi svoja krila.

Katarina kimne glavom.

- Ovo ti je odgovor samoj sebi. Budeš li drugi puta birala ljubav prije požrtvovnosti, Sveto se tijelo možda i odluči izabrati drugu majku. No, dok god poimaš da je prinošenje žrtve katkada veće i od ljubavi same, dotle ćeš biti birana – obleti ju pa joj sleti na rame: osjećamo da razmišljaš o imenu... kako ti se čini Vladimir?

KLETVA

- Tiše! Umukni, budalo! - viknu prvi.

- Što, da neće možda da nas čuje? – kroz smeh drugi prozbori – Da neće da ustane i da kaže „ada makte se, dok vas nijesam...” – ne završi ni rečenicu, već mu obraz obli crvenilo.

- Rekao sam ti da umukneš! Tebi čovek po pet puta treba da vezuje usta, za svaki slučaj.

Fitim je ućutao. Nije htio da nastavlja ovu polemiku sa ocem. Mada, iskreno govoreći, plašio se više oćevog kaiša, nego li bilo kakvog ćuvara. Bio je iznerviran i ćešao se stalno, što od nervoze, što od nekupanja. Krili su se tuda već danima i pokušavali da proniknu put do crkve, a da to niko ne vidi. No, kako im to nije polazilo za rukom, a Šin-Đon se bližio, mlađani Fitim se malo unervozi.

Nasuprot njemu, njegov otac beše miran ćovek. Miran, ali samo kada se radilo o ćekanju. Fitim je uvek olako mogao da ga iznervira, te je vazda umeo da se uhvati za kaiš, korbać, šta god se tu našlo. Jednom je i sedam dasaka o njega razbio. Mnogi su se ćudili takvom odnosu. Komšije iz rodnog Lješa nisu verovala da neko tako krvnićki mođe da tuće svoje dete. I kad bi ga pitali „Baškime, što ga tako tućeš?” - odgovor je vazda bio isti – „zato što sam ja njemu otac, a ne on meni. Bolje da ja njega dobro tućem pre nego što on mene loše zakolje”.

Pred crkvom su boravili danima. No, nikako nisu bili dovoljno blizu. Fitim je naćuo da se tek tako mođe ući, pa brže-bolje ubedio oca u to. Zato ga je svakog dana tukao otkad su tu. Dok je otac to ćinio, stalno mu je ponavljao: „Jeste, oće, rekao mi je Kuštrim da se sigurno tu mođe ući nekoliko dana pre praznika Šin-Đona. Kako da ne! Kakva sam ja budaletina da ti još poverujem. Od tebe samo zlo mođe da ispadne, a neću ni da se zaćudim da se jednog jutra ne probudim, zahvaljujući tvojoj ruci!”

Ćekali su nemo i dalje. Nisu imali kud, jer su smatrali da će uzeti šta im treba za jedan dan i posle toga će se vratiti u Lješ. Međutim, vrata crkve bila su zaključana, i Fitim je dnevna sledovanja redovno dobijao.

Narednog jutra su počeli da se bude jer su spavali ispod drveta kraj reke... Baškim ustade da se umije i ugleda da su vrata crkve otvorena. „Fitime! Fitime, sine! Otvorili su vrata” – počeo da budi Fitima kao da je on sin. Fitim sanjivo pogleda prema ocu, skoro pa uplašeno, ne shvatajući šta se događa. Kad je, napokon, shvatio, počeo je da skače maltene kao zečevi po koprivama u avgustu.

- Večeras krećemo – reče Baškim.

Čekali su več. Bili su nervozni obojica. Fitim se šetkao nervozno; lo-mio je prste i gledao ka nebesima. Baškim je tupkao nogom i stalno gledao na sve strane da li nekog ima u blizini.

Noć se već spustila i njih dvojica se ponovo privukoše do žbuna. Fitim je bio mršav dečak, prilično lagan i brz, te je mogao i posao da obavi mnogo lakše nego već ostareli Baškim, koji se prilično loše držao sa svojom stomacinom. Nakon nekoliko šapata, dva-tri šamara i guranja, Fitim je polako krenuo ka crkvi.

Znoj od letnje noći počeo se pretvarati u led koji mu prožima nerve i parališe ga u hodu. Ne oseća više noge; ne zna ni kuda hoda ni zašto, ne seća se ni šta je trebalo da uradi. Hodao je prema crkvi tako da iskorači dva puta, pa zastane na par sekundi. Nakon nekoliko koraka se osvrtao prema ocu koji je, iskolačenih očiju, pogledom pokazivao na otvorena vrata crkve; pritom je pomerio usne tako da je Fitimu bilo jasno da govori da će da ga istuče ako zabrlja.

Polagano je nastavio. Stigao je već do predvorja i njegov znoj se sad pretvori u teške ledenice. Uzdrhtao je i steglo ga je u grudima. Uplašio se i nije smeo dalje. No, strah je lakše prevazići no očeve šamare. Krenuo je ka vratima i... sunovratio se unazad i pao!

Počeo je da kopa zemlju trčeći nazad ka ocu, iako ga je ovaj gledao kao da će ga zaklati.

- Beži! Beži! Ima... nešto tamo! Pusti me!

Baškim je gledao sina i nije verovao da vidi toliki strah u njegovim očima. Taj strah je bio toliko zarazan, da nije smeo ni da ga udari. Gledao je nemo u njega i nije mogao da se pomeri. Njegovo lice bilo je uplašeno kao nikad. Ni posle njegovih batina do krvi takav nije bio.

Pustio ga je, a mladić je otrčao do reke i tamo pao u san.

Baškim je prišao Fitimu, koji je velikim, tamnim očima, gledao nebo.

- Ne spavaš, sine?

- Ne.

- Šta te je to toliko uplašilo sinoć?
- Ne znam.
- Šta... čekaj, kako ne znaš?
- Ne znam! Hoćeš da ti nacrtam da ne znam?! – viknu vidno uzdrman

Fitim.

Baškimu je bilo jasno da je neki ogroman strah bio u pitanju. Nije bio siguran može li uopšte da ga dotakne, a kamoli udari.

- Šta si osetio, sine?
- Sine... ha, sad si se setio da sam sin. Osetio sam dah. Izdah. Kao da je neko izdahnuo svom snagom. Kao umorni starac koji hvata poslednji vazduh u životu. Oslepeo sam na trenutak od siline i... ne znam. Pao sam na zemlju i počeo da bežim.

- I... šta ćemo sad?

- Šta ćemo? Ništa. Ja tamo da ulazim neću. Ako ti se ulazi, ti samo napred. Meni ne pada na pamet. I da ti nije palo na pamet da pokušaš da me udariš; vratiću ti za sve!

U očima mu je gorela vatra koju Baškim nikad nije video. Znao je da će noćas on morati da proba da uđe u crkvu. Iako je duboko u sebi bio jedna velika kukavica, nije smeo da dozvoli sebi da večeras to ispadne i pred sopstvenim sinom. Celog života je samo batinama znao da govori, i to samo da bi se sam njih spasio. Sada je bio trenutak da položi roditeljski ispit. Znao je to.

- Ući ću večeras ja. Ako i to... – nije uspeo ni da završi rečenicu, Fitim se zacenio od smeha kao da mu priča neki vic koji niko nikad nije čuo, a toliko smešan da bi osmeh izvršio revoluciju oko glave da nema ušiju.

- Ti da uđeš?! Ti?! E, ajde i to da vidim.

- Slušaj, mali, mnogo si ti bezobrazan! – krenuo je rukom k njemu, međutim Fitim mu uhvati i obori ruku.

- Sledeći put ću je slomiti.

Baškim je gledao u neverici. Znao je da večeras to mora učiniti sam.

Baškimu se ubrzalo disanje dok je čekao da dođe vreme. Više puta se šetao okolo, dok je Fitim samo ležao na travi, gledao u nebo, smeškao se, gurkao travku među zube i cerekao se sam sa sobom. Kad god bi osetio Baškimov pogled, mrštio se.

- Vreme mi je. Idem ja.

- Čekaj, čekaj! Hoću da gledam to!

Zabolele su ga očinski ove reči nepoverenja sopstvenog deteta. I kad niko ne veruje u njega, trebalo bi on da ga podrži. Da uvek bude uz njega, sin mu je. Pa i kad sam ne veruje u sebe, on da bude tu, njegova snaga. Krenuo je.

Hodao je prema vratima i više se trudio da se ne primeti koliko se plaši nego da stigne tamo gde je namerio. Korak mu beše krivudav, ni levo ni desno, kao da ne zna kuda će a ima dva puta, te ne ume da se odluči. Hodao je prema vratima crkve polako, sigurno opipavajući zemlju nogama posle svakog koraka.

Stao je ispred crkve. Duboko uzdahnu, dok mu srce ludački bije kao da hoće i ono samo da pobegne bez obzira. Kako je zakoračio, noga mu ostade u vazduhu. Par santimetara se odiže od zemlje obema nogama, i snažan vetar odbaci ga za celu njegovu visinu od vrata.

Ležao je nepomičan, nije smeo da se pomeri od straha. Mislio je da je gotovo. Podigao je glavu, nije smeo ni da beži. Mislio je – Fitim je bio u pravu. To nije bio običan vetar. Nije mogao da razazna, da shvati, da li je struja koja ga je oduvala bila uzdah ili reč. Činilo mu se da je vetar šapatom vrisnuo „ne!“. Ustao je. Morao je da sazna. Straha više nema, morao je da zna šta se dešava.

Krenuo je da zakorači i čuo je kako nešto jako udara po žbunju. Okrenuo se i nije video Fitima. Video je samo kako se žbun pomera, ali od Fitima ni traga. Suza mu krenu. Okrenu se ka žbunu i poče da trči tamo. Fitim se grčio, nije prestajao da se grči; uspravio se poput mosta na pete i glavu, i grčio se. Baškim je plaćući pokušavao da ga obuzda, držao ga je dok se Fitim tresao. Iz usta mu je izlazila pena. Pena crvena od krvi.

Sedeo je pored reke. Dovukao je Fitima koji je nepomično spavao. Oprao mu je penu sa usta i ostavio ga da spava po strani. Nije znao šta da radi. Plakao je. Plakao je kao kiša, kao da nikad u životu pre nije plakao. Prokleta crkva! Ona je za sve kriva!

Prišao je reci da se umije. Zahvatio je vodu koja je bila hladna, iako je veće bilo pozno prolećno, skoro letnje. Pljusak po licu bio je okidač za njegov bes. Kako je spustio ruke i otvorio oči, video je svoju senku i iznad nje Fitima. Ludački sjaj izbijao je iz očiju Fitimovog odraza. Baškim samo skoči unazad, okrenu se. Fitim je spavao.

- Prokleta bila! Prokleta da si i sto puta proklete da su ti kosti tvoje!

Dohvatio je ogromno deblo koje je tu bilo i krenuo ka crkvi. Kako je trčao ka crkvi, čuo je da su vrata škljocnula.

- Šta je?! Sad više nisi tako opasan! A?!

Udarao je deblom po vratima, udarao, udarao dok ga snaga nije izdala. Bacio je deblo i pao na zemlju. Iscrpljen od svega pao je poražen od tog vetra crkve. Nije smeo to da dopusti; okrenuo se i video Fitima kako i dalje nepomično leži. Zaleteo se i, u mesto gde je deblom udarao, udari nogom iz sve snage. Vrata se odvališe.

Crkva je bila kao iz snova. Freskoslikarstvo je bilo zapanjujuće i skoro nemoguće savršeno. Sveće su gorele i miris voska širio se kroz crkvu. Nigde ni traga od zadaha tog izdaha kog su i Baškim i Fitim osetili. U kraju prostori je stajao je kovčeg, a pokrovom behu pokrivena mošti sveca koji tu počiva.

Baškim je uleteo unutra i od besa počeo da udara po svemu što se našlo na putu. Po oltaru, po freskama. Sveće su pale u pesak koji ih je držao. Prišao je moštima i krenuo da ih gurne iz sve snage ali je stao. Zagledao se u pokrov i nije mogao da skine oči s njega.

To je ono po šta je došao. Znao je da su to te „koske što mnogo vrede”. Fitimu je Kuštrim rekao da se za njih u Italiji može uzeti celo bogatstvo, a i da bi Srbi dali velike novce da se te kosti vrate u Srbiju. Znao je, ako tu „vreću kostiju” ponese sa sobom moći će da se prehrane. Vratit će svojoj Blerini. Fitimu će biti bolje. I konačno će biti bogat kao što celog života zaslužuje.

Počeo je da zamotava u pokrov mošti, ne pazeći preterano na njih. Sveće se ugasiše. Urlao je iz sveg glasa: „Nećeš me uplašiti, prokletinjo! Nećeš!”. Snaga je letela uz njegovo telo; odvukao je vreću od prekrivača načinjenu i došao do Fitima.

Sine! Vidi! Vidi, uzeo sam! Našao sam, bio si u pravu! Sine, probudi se, molim te.

Držao je vreću u ruci, a drugom je pridržavao Fitima kog je nosio na ramenu. Morali su da pređu reku, pa će uzvodno moći da se sakrije, da ga niko ne nađe. Kad se Fitim probudi, krenuće polako ka Lješju, a odatle... Možda Italija, možda Kosovo, a možda i Crna Gora. Čuo je da se te koske mnogo cene i tamo.

Nosio je svoje terete i mislio na Blerinu i devojčicu u njenom stomaku. Nije znao da li je devojčica, ali je želeo da jeste. Kada više ne budu siromašni, moći će da bude dobar prema Fitimu, moći će zajedno da provode vreme bez svađe, besa, urlanja. Promeniće se. Biće mnogo bolji čovek. I ako mu preostane, drugima će dati. Njegovo je bogatstvo i svačije.

Stavio je Fitima na travu, a vreću na kamen koji je bio pored reke. Znoj mu se slivao sa tela, a osećao je kao da na svojim plećima nosi ceo svet. Seo je i gledao u Fitima. Oči mu se napuniše suzama. Gledao je dečaka kako nepomično leži, plitko diše i ne budi se.

- O, Bože, samo neka se probudi već jednom. Samo neka se probudi. Nek mu bude dobro.

Nagnuo se da se umije u reci. Dok je spirao prljavštinu sa lica, primeti da je mesečina nešto jača nego što je bila. Nikad ranije mu se nije desilo da mesečina bude toliko jača u trenutku. Okrenuo se, i dah mu je zastao.

Vreća je blještala jakom belom svetlošću a Fitim je, uzdignut na laktu, gledao u nju širom otvorenih očiju. Otvorio je usta i nemo posmatrao šta se dešava.

- Fit... – nije ni izgovorio njegovo ime, vreća je izgubila svetlost, i on je ponovo pao u san kao pokošen.

Ležao je Baškim na tvrdoj steni. Nije hteo da zaspi, plašio se da mu neko ne ukrade njegovo blago. Njegov već isplanirani ugodan i udoban život. Plašio se da neko ne pronade njega i Fitima, pa je morao biti na oprezu.

Gledao je u nebo koje je počelo da sivi, da se utapa u maglu i rastapa pod njegovim kopcima. Zvuci utrobe zemlje odzvanjali su oko njega. Šetao je ne pomerajući noge, opipavao je nebo ne pomičući ruke, mirisao je Božje nektare. Osećao je neopisivo blaženstvo. Kao da ga je dodirivala njegova radosna budućnost koju je toliko priželjkivao. Mazila ga po licu, tepala mu i šetala s njim ruku pod ruku. Ruku pod kojom je...

- Ne! Gde je vreća?! Gde, gde?! Gde?!

- Mene tražiš?

Okrenuo se i video kako mu se svetlost obraća. Nije smeo da gleda direktno u nju; plašio se slepila.

- Ko si ti?

- Vrati me! Vrati me, molim te!

- Gde? Šta? Da te vratim?

- Vrati me u crkvu, veruj mi!

- Ne, to nikako, ne. Neću...

- Desiće se nešto strašno.

- Neću da se vraćam nikad više tamo!

- Hoćeš!

- Neću!

- Hoćeš, ili će tvoj sin...!

Svetlost nestade i on se trgnu. Ležao je i dalje na steni, i vreća je bila tu. Fitim je i dalje ležao nepomično. Obrisao je znoj sa čela i pogledao u nebo. Slaba mesečina je još bila tu, a od jutra ni traga.

Ležao je i mislio o ovome što je sanjao. Nije znao šta da radi. To je bio samo san, ne može to biti ništa strašno. Sada se neće uspavati! Prevario se i zaspao.

Iz sna u toplom prolećnom jutru probudio ga je hladan prasak vode po njegovom licu. Skočio je kao da je u koprivama spavao i video Fitima kako nasmejan baca u šakama vodu k njemu. Potrčao je ka Fitimu kao nikad ranije, kao što nije trčao kad se Fitim rodio, kad je prohodaio, progovorio, kad je uradio bilo šta što je bilo u redu, i kad je uradio bilo šta loše..

- Sine!

- Šta je? Beži od mene!

Gledao je u Fitima, praznina je bila u njegovim očima, i kao da ga nije zanimalo što je otac krenuo da ga zagrlji i poljubi od radosti što je živ. Izvadio je iz džepa osušenu koru hleba. Pružio je Fitimu koji ju je gledao sa nepodnošljivom dozom odvratnosti. Bacio ju je u reku. Baškimu samo kliznu suza niz lice.

- Šta je? Sad i sliniš. Mator čovek, sram te bilo.

Ignorisaio je njegove uvrede. Samo je želeo da se reši vreće, da uzme novac i sve će biti u redu, sve će biti dobro. Bar jednom.

- Sine, moramo da krenemo.

- Pa kreni, ko ti brani? Razvlačiš se po kamenu do podne, a treba da krenemo. Kreni, kreni! Daj tu vreću ovamo.

- Sine, slab si, ja ću to da nosim.

- Ne, nećeš.

- Sine, nećeš nositi vreću.

- Da! Da, hoću! – Fitim je pogledao u Baškima tako da mu je istog trenutka zamalo ispala vreća. Proleteše ga trnci i zadrhta.

- Sine, ne možeš da nosiš vreću, i to je sve. Kad ojačaš, daću ti je.

Baškim je sam krenuo sa vrećom na leđima a Fitim je stajao nepomično i gledao u njega. Hodao je već neko vreme i stalno se osvrtao za sobom, a Fitim je išao za njim tako da je kasnio taman koliko da starcu da prednost.

Noć je počela da se spušta i došli su do neke kamene litice. Sa nje se pružao najlepší pogled na čitavom prostoru južno od Prokletija. Baškim je spustio vreću i seo. Gledao je u daljine i jedva čekao da se vrati kući. Bilo mu je dosta Šin-Đona, tereta, svih onih strahova koje je tamo preživeo. Želja za kućnim pragom ga je vukla.

Fitim je stigao i seo nedaleko od njega. Nije želeo da mu prilazi. Bili su obojica gladni. Baškim je poslednju koricu hleba dao tog jutra, no, sada više ni nju nemaju. Stavio je vreću na kamen, okrenuo se i zagrljio je.

Dok je pokušavao da zaspi, utišavao je svoje disanje, da bi oslušnuo šta Fitim radi. Nije čuo apsolutno ništa i to mu je davalo nadu da se i Fitim uspavao. Samo neka je dobro, samo neka je on njemu dobro. Zagrljio je vreću i

plašio se da je neko ne ukrade. Nadao se da to niko neće učiniti. Njemu je ona potrebija nego ikome. Lično njemu, da reši sve probleme.

Nije čuo ništa. Sad je mogao konačno da zaspi bar na trenutak. Zatvorio je oči i osetio toplotu. Čelo je počelo da se znoji, vrat, stomak, bilo je jako toplo; isuviše toplo za noć. Otvorio je oči i ugledao svetlost a nad njim stajao je Fitim iskolačenih očiju sa crnim noktima uperenim k njegovim očima.

- Šta to radiš?! – viknu i odgurnu Fitima od sebe.

Fitim pade na zemlju i njegove se kosti i meso raspadoše u momentu. Baškim je samo okretao glavu otvorenih usta držeći vreću. Okrenu se levo i vide iza kamena Fitimove blatnjave prste. Krenuo je k njima.

- Fitime! Sine! Jesi li tu?!

Ruka sa vrećom uzdrhta i pred njim zasvetle jače nego ikad. Pokrio je oči i vikao iz sveg glasa Fitimovo ime. Krenuo je kroz svetlost do blatnjavih prstiju Fitimovih i video da ih nema – iza je bila samo praznina, litica. Svetlost bljesnu i šapat vrisnu: „On je tu! Juri te!”

Baškim se okrenuo i video Fitima kako trči ka njemu. Na litici je ostao samo deo iscepane vreće...

Svanulo je jutro. Jutro Šin-Đona. Kroz razbijena vrata mošti Jovana Vladimira zasvetleše pod Suncem što prodire kroz pukotine od vrata.

Pala je noć. Noć straha. Kroz razbijena vrata trošne kuće Mesec obasjava ženu u krvi. U Draču moštiju nema...

Nema...

ZNAMENJE IZ SAMOSTANA COLLEGIUM SACRARUM VIRGINIUM

Od kad je zašla 2103. godina, svake nedjelje, oko podneva, stasiti knez dukljanski, Jovan Vladimir Drugi, pratio je svoju životnu saputnicu, ljepoorku knjeginju Kosaru Teodoru Drugu, od Prečiste Krajinske ka Rumiji. Odlazila je tihonosna učiteljica da obiđe svoju školu staroveza i krasnopisa koju je podigla na obroncima Kozjaka, sa sjeverne strane, nekih četiri stotine metara niže od njegovog vrha i u koju je smjestila jedanaest učenica. To, zapravo i nije bila građevina, već pećina koja je bila uređena da se u njoj može sasvim normalno živjeti, a njene stanarke su bile djevojke manekenske građe, ali sasvim odlučne da svoja izazovna tijela izoluju i sačuvaju od znatizeljnih pogleda na javnim mjestima, kojima su bile itekako izložene dok su pristajale da budu dio svakodnevnne metežne i blještave dukljanske stvarnosti.

Dok bi Teodora Kosara Druga ostajala da se uvjeri koliko su njene učenice uznapredovale u podražavanju tehnike veza i lijepog pisanja starih više od hiljadu godina, Jovan Vladimir Drugi se penjao nekad stotinu, a nekad dvjesto metara visočije, i prepuštao se dubokoj meditaciji, smještajući se u jednu od kamenih stolica, više prirodom nego ljudskom rukom podešenih, i na isti način od kiše i žege zaštićenih. Na tim mjestima, sa kojih je mogao motriti na sami vrh Kozjaka, donosio je sve ključne odluke koje je nametao narodu u svojoj kneževini Duklji, kojom je upravljao najbolje što je znao, a on ga bez opiranja slijedio. Kako se on i litice Kozjaka dogovore tako se narod ponašao u državi jer drugačije, i da je poželio, nije umio. Knez dukljanski je bio zadovoljan svojim podanicima, a oni svojim knezom. Podanike je najviše oćaravala odanost koja je vladala između kneza i knjeginje, a njihov dvoje pokornost koju je podćinjeni narod prema njihovoj vlasti gajio.

Navršavala se osma godina vladavine kneza Jovana Vladimira Drugog kada je prvog ljetnog popodneva, po mnogo ćemu i za njega i za Duklju ćudesne, 2111. godine prvi put na vrhu Kozjaka primijetio nešto neuobićajeno. Na najistaknutiju pontu okomitog vrha spustilo se krupno jato golubova. Krasnokrile ptice su tijelima prekrile stijenu, nalik na šareni tepih. Od tog

veličanstvenog prizora Jovan Vladimir Drugi ništa ljepše u životu nije vidio. Gledao je netremice u golubove i beskrajno uživao. Fantastični spoj raznobojnog golubinjeg perja oblivenog jarkim zapadnim suncem sasvim ga je obuzeo. Bio je beskrajno očaran i do te mjere srećan da se, kad su golubovi uzletjeli, umalo nije stropoštao sa stijene, nekontrolisano raširivši ruke i zakoračivši u pravcu u kom su se uputili. Teško da bi mu i kap mozga ostala u lobanji da se omakao niz okomitu stijenu. Zahvaljujući se Svevišnjem što ga je spasio najgroznije smrti, čvrsto se zarekao:

- U čitavoj državi naseliću golubove! Šarenjeće se Duklja kao malo prije što je vrh Kozjaka - i samouvjereno dodao - neka je blagosloven ovaj dan koji mi je ukazao što treba da uradim da bih zauvijek usrećio namučeni i jedva preživjeli dukljanski narod.

Nije se Jovan Vladimir Drugi ni počeo oslobađati od tek doživljenog prizora kad se na isto mjesto sa kog su uzletjeli golubovi spustilo jato gavranova. Predivno šarenilo je zamijenila odbojna crnina. Prvi put je vidio te tamne i žutokljune ptice na okupu. Do tada je imao prilike da vidi najviše dvije zajedno, a i to je bila rjetkost. Kozjak je obično nadlijetao samo jedan gavran, a drugi bi se pojavljivao tek kad bi prethodnik sasvim nestao iz njegovog vidokruga. I svaki gavran je dolijetao sa zapadne strane, a nestajao u pravcu istoka ili juga. Ovi malopredašniji, učinilo mu se, da su pristigli sa svih strana i nekako prije izronili na Kozjak nego što su na njega slećeli. I ne samo to, ovi gavranovi su mu, iako na popriličnoj udaljenosti od njega, izgledali znatno krupniji od onih koji su ga, tokom prethodnih godina, mnogo puta na svega nekoliko metara visine nadlijetali. I svaki put mu se učinilo da bi rado oprobali meso i krv sa njegove lobanje. Gavranovi, „te netomile ptice”, su mu naniželi više jeze i straha od svih poskoka, kojih je bila puna svaka špilja u Prečistoj Krajinskoj, i svih gospodara okolnih država i državica koji su, bez izuzetka i ničim izazvani, neprekidno izduživali vratove put njegove malene kneževine.

Na prostoru iznad Kozjaka imalo je mjesta samo za jednog gavrana - bar tako je bilo do tada. Uvijek je nad njegovim liticama kružila samo jedna crna ptica. I nikad se nije ni pojavila ni nestala bez graktaja. Iz daljine bi najavila dolazak, iz daljine bi i odjavila boravak nad Kozjakom. A ako bi crne ptice i naišle u paru nestajale bi brže nego što bi pristigle; naprosto su silile jedna drugu da što prije prelete Kozjak. I nikad nije doživio da gavran počine na liticu. Kad bi se neki, obično poslije desetak krugova nad Kozjakom, i pripremio za slet na jednu od njegovih čuka, preinačio bi odluku čim bi joj se približio i jako zamahnuvši krilima, kao da je hvatao najgoreg neprijatelja, udaljivao se što je najbrže mogao od nesuđenog mjesta za slet. Vrh Kozjaka su svi gavranovi zbog nečega u zadnjem trenutku i na isti način izbjegavali. Razlog tome nije mogao ni da nasluti, „neko čudo jest, a koje to samo gavranovi znaju”; najvjerojatnije, dobrim dijelom potaknut tako nejasnim razmi-

šljanjem, je tog jutra, prvog dana ljeta 2111. godine, i rezignirano prosudio:
 - Gavranovi na Kozjaku, još cijelo jato, i još poslije jata golubova. Nešto neće biti dobro ljudskom ili golubinjem rodu. A ponajprije i jednom i drugom.

Nemir među gavranovima bio je očit. Sa naduvenim ogrlicama i narogušenim krilima razmetali su se nervozno po najistočnijoj ponti Kozjaka, zauzimajući jedan drugom mjesto bez ikakvog reda i obzira. Izgledalo mu je da svakog trenutka među njima može izbiti incident i pretvoriti se u opšti rat. I kad je njihova, podjednako nevoljna i nervozna, skupština dostigla tačku ključanja, gavranovi su se, na glasan i naređujući krik glavnograktajućeg, koji je prednjačio na najistaknutiji i najoštriji vrh ponte, naglo ukočili na mjestima gdje su se zatekli i svi, osim pet koji su se našli među posljednjima na drugom i donjem kraju ponte, podigli su desnu kandžu i dohvativši njome kljun, graknuli istovremeno, toliko složno da su se njihovi glasovi slili u jedan, otegnuti i odobravajući.

Gavranovi koji se nijesu složili sa prvograktajućim, pa bilo da su od njegove strane izopšteni ili sami nijesu pristali da ga slijede, bez imalo oklijevanja su uzletjeli, napravili nekoliko skladnih krugova iznad Kozjaka, kojima su potvrđivali potpunu ravnodušnost prema svemu što se maločas dogodilo, a onda naglo odletjeli ka jezeru, što je kod preostalih izazvalo pojačano oglašavanje, ali više nalik na ispuštanje krikova nego graktaja.

Jovan Vladimir Drugi je prvi put čuo kako se gavranovi krikovima oglašavaju, što je kod njega izazvalo veću jezu od one koju mu je donijelo njihovo pojavljivanje na vrhu Kozjaka. Nametalo mu se u mislima da oni tako ispraćaju one koji od njih moraju da odu jer su nešto grešno napravili u svom gavranskom narodu, ali ne i toliko strašno da bi ih većina linčovala, ili su se opredijelili da služe samo svojoj pameti, a ostali jednounci su to jedva i dočekali; no, kako krikovi nijesu jenjavali ni nakon što se pet odletjelih gavranova izgubilo u jezerskom prostranstvu, bilo mu je jasno da se među ovim pticama nešto sudbonosno događa i da se po ponašanju malo razlikuju od ljudi. Najprije će biti – prosuđivao je - da su se oni odvojili da traže spas ili su izabrali dobrovoljno stradanje, a preostali ne znaju na koju stranu da krenu, pa izigravaju lažno jedinstvo i u već nastali kaos unose još veći nered.

- Samo moja prepametna Teodora Kosara Druga bi ovo znamenje znala rastumačiti. Ona je postupcima ptica uvijek pridavala veliki značaj i po njima precizno tolkovala buduće događaje i uspješno prozirala što očekuje njegovu kneževinu? – prostrujalo je kroz glavu Jovana Vladimira Drugog, što ga je potaklo da još pomnije prati dalje ponašanje gavranova, kako bi ga do najsitnijeg detalja preslikao svojoj vidovitoj supruzi, ali niti je na tome potrošio puno vremena niti je išta novo zapazio, prije nego je prizor sa vrha Kozjaka nestao.

Jednako kao kad su stigle na njega, u potpunom besporetku, crne ptice su se rasule na sve strane.

- Moram ih tačno prebrojiti! – kriknuo je panično Jovan Vladimir Drugi, znajući da će Teodori Kosari Drugoj baš taj podatak biti od presudne važnosti da bi pronikla u njegovu i njenu sudbinu, a time i u sudbinu njihove kneževine.

Učinio je to sa krajnjim naporom, jer su se ptice uporno preplitale u letu i jedna drugoj preprečivale put, ali mu je laknulo kad je i iz trećeg pokušaja dosegao do istog broja crnih letaćica kao u prethodna dva. Izvadio je pobjednički plišani notes, od koga se nije razdvajao tokom čitave svoje vladavine, bilježeći u njemu samo presudna zbivanja, i pod datumom 22. jun 2111. godine, zapisao. „Zbor četrdeset i šest gavranova na Kozjaku. Pet su napustili zbor, ostali su se rasuli svaki na svoju stranu, a ponajviše u pravcu u kom sunce zalazi.”

Jovana Vladimira Drugog vratila je u stvarnost ruka njegove odane knjezinje Teodore Kosare Druge, koja mu je dlanom pokrila orošeno čelo. Njen dodir ga je prenuo iz potpune zanesenosti, u koju je bio poduže i čvrsto zapao, čim u uobičajeno vrijeme nije napustio mjesto meditacije. Do tada se uvijek vraćao do pećinske učionice svoje supruge prije nego što bi ona stigla da provjeri stečeno znanje svojih učenica i podijeli im nove zadatke i strpljivo je sačekao da mu se pridruži u povratku za Prečistu Krajinsku. Uplašena da mu se nešto loše dogodilo, a ponajprije ga zahvatio san iz koga ne može bez njene pomoći da izađe, ispenkala se do njega, savlađujući jednako smjerno sve tri oštre kose koje su je od njega dijelile, iako se prvi put preko njih kretala, i, bez imalo oklijevanja, povukla ga nazad za sobom.

- Gavranovi su se sjatili na Kozjak! I to poslije golubova! – buncao je za njom, a ona ga je razuvjeravala da je to bio samo san, jer se gavranovi nikad ne pojavljuju u jatu u stvarnosti, već samo u lošim primislima, a i da se to doista dogodilo opet ne bi značilo nikakvo loše predskazanje čim su se crne ptice rasule na sve strane.

- I bili su jako krupni, sasvim izbezumljeni i puno ratoborni – navaljivao je Jovan Vladimir Drugi, ne bi li od svoje pronicljive knjezinje iskućio kakav sud o budućnosti kneževine, a prije svega svojoj, jer njega se najviše i tiče čim je baš on bio glavni sudionik tog svakako predosjećujućeg događaja.

- To ti se samo učinilo! – smirenim glasom tješila ga je Teodora Kosara Druga, uspješno skrivajući da je i sama silno zastrepjela od njegovog kazivanja.

- Onih pet žutokljunih crnaca što su se prvi udaljili sa Kozjaka, čini mi se da su to učinili sa izvrsnom lakoćom i da je njihov graktaj ličio na smijeh – otkrio je knez bitnu činjenicu, od koje je ona strekla i skoro ostala bez daha, što mu, čitavom predatom njenoj moći prosuđivanja, nije moglo

promaći neprimijećeno, zbog čega je odmah zasuo pitanjem – nijesu li baš oni, dezterteri i podsmješivci, nosioci lošeg predskazanja?

- Nije do njih, nego do onih ostalih. Mnogo bolje bi bilo da se suprotno dogodilo, i da su četrdeset četiri prvo i ravnopodušno odletjeli, ali ni ovih pet nije malo – nije mogla, nenavikla na neiskrenost, drugačije da mu odgovori.

Iako je poslije toga, kao i uvijek kad su znamenja na loše slutila, Teodora Kosara Druga pokušala da blagim riječima nekako utješi dukljanskog kneza ona je ovim odgovorom naselila led oko njegovog, a ništa manje ga nije slegla i oko vlastitog srca. Kad su stigli ispred manastira Prečiste Krajinske stasiti i snažni knez Jovan Vladimir Drugi se jedva održavao na nogama. Teodora Kosara ga je unijela u ženski samostan Collegium sacrarum Virginium, pored samog manastira i zapovijedila monahinjama da se pred ikonom Majke Božje do zore mole za njegovo zdravlje, a sama se skrušeno sklupčala pored njegovih nogu i svu noć provela u molitvi. Svih sedamnaest monahinja je kleklo ispred ikone i do svitanja provelo u bdenju.

Ujutru je knez Jovan Vladimir Drugi ustao iz postelje i izašao pred manastir. Dan je bio vedar i vrlo prijatan. Dvadeset metara visoki manastir je blještao na suncu i vraćao mir u njegovo srce. Osjećao se sasvim zdrav. Nastojao je da što upornije potisne gavranove iz misli, a sliku golubinjeg jata održava što svježije u sjećanju. I imao je dovoljno uspjeha u tom duhovnom treningu. Gavranova se, doista, nije mogao sasvim osloboditi, oni su mu bili vidljivi i kad bi ih u mislima poklopio potpunim mrakom, ali slike golubova su ih nadmoćno pritiskale i potiskivale u svakom trenutku. Šareni golubinji plašt povijao se po krovu manastira Prečiste Krajinske jednako kao prethodnog dana po visu Kozjaka. Ta divota ga je sasvim osvojila. Osjetio je čudesnu moć i spremnost za podvig. Bez oklijevanja je skinuo veliki drveni krst sa vrata manastira, poljubio zemlju, upio njen miris duboko u sebe i, s pogledom uprtim u plavetno nebo, pritvrdio zaricanje od prethodnog dana:

- Ovo će biti zemlja golubova! – ali i pored istinskog truda da ni riječ više ne izusti, nije mu se dalo da ustane dok nije dodao - ako ne budem bio hude sreće da mi taj naum osujete gavranovi!

Sjutradan je knez Jovan Vladimir Drugi, nakon što je skoro cijelu noć proveo u potrazi za zapisima o golubovima u starim crkvenim knjigama, ponovo išetao ispred velelepnog manastira. I prvo što je zapazio bio je veličanstveni prizor plašta od živih golubinjih tijela na krovu manastira. Razdragane ptice su se njihale i radosno gućale, a kad su uzletjele premrežile su nebo iznad njega, ali bez imalo spremnosti da se udalje. Srce mu je zaigralo od ogromne radosti. Krenuo je ka samostanu Collegium sacrarum Virginium da pozove svoju knjeginju, da zajedno uživaju u tom veličanstvenom prizoru, ali se ona prije nego je i izašao iz sjenke manastira stvorila pored njega. Oči su joj izgubile onaj neobični žar, sa kojim je uvijek stizala pred supruga.

I svih sedamnaest monahinja koje su za njom išetale imale su utuljen sjaj u očima.

Golubovi su već osvojili Prečistu Krajinsku! - pokazao je obijema rukama Teodori Kosari Drugoj veličanstven proizor iznad manastira.

Baš kao što je prije jedanaest stoljeća zapisala Teodora Kosara – sa puno nespokoja u glasu saopštila mu je Teodora Kosara Druga i pružila mu ovalnu srebrnu kutiju.

Otkuda ti to znamenje? – prenerazio se Jovan Vladimir Drugi.

Pronašle smo ga sinoć u zidu samostana – otkrila mu je i predala mu srebrnu kutiju.

Silno mu se zamutilo u glavi dok je sa zečje kože isčitavao: „Kad Dukljom, kroz puno vjekova, bude vladao novi Jovan Vladimir, golubovi će premrežiti nebo nad Prečistom Krajinskom, ali ne zadugo, jer će ih gavranovi nadjačati.”

U glavi mu se munjevitom brzinom naselila slika zbora gavranova sa Kozjaka od prije dva dana. Jedva se uzdržao na nogama. Sve što mu je tada bilo nejasno i maglovito sad mu se sasvim odgonetnulo. Ipak, nije se suzdržao da ne upita svoju odanu suprugu:

- A kad će se to dogoditi?

- Ne zadugo – jedva je izustila Teodora Kosara Druga.

KRVLJU VEZANA, SRCEM BRANJENA, U BUDUĆNOSTI SPAŠENA

Već stotine godina čekam da se pojaviš. Da zrcališ univerzum i uzmeš svu bol iz mene. Tek tada ću, zemljo moja, počinuti i ostaviti ove rdave kosti. Tek tada ću otići odavde i čekati onaj zadnji, Sudnji dan. Toliko dugo, kao kakvo stvorenje noći sjedim na bezbrojnim gorama i pokušavam proniknuti u značenje ove zadaće. U početku, kada ništa nisam mogao učiniti za moj narod bijah na strašnim mukama. Moguće da su me i živi čuli, jer moji krikovi zasigurno razmaknuše opne između dviju stvarnosti. Tada sam bol za svoje zemljane mogao izražavati samo na taj način. S vremenom, počeo sam se sve više radovati čovjeku koji će me zamijeniti, i ova polja izbrazdana nedaćama i mukom zamijeniti onima radosti i slobode.

Bijelo Polje, sadašnjost

Mina je jučer napunila 21 godinu. Nakon proslave je, kao i obično, otišla na krov zgrade. To je bila njena uobičajena rutina za kasne sate ljetnih večeri. Tamo je često održavala koncerte za zvijezde, ili pak neka druga bića koja bijahu privučena njenom glazbom. Od kada je znala za sebe mogla je iz ničega prizvati svakakve moguće i nemoguće stvari. Najdraže joj je bilo zamišljati tipke klavira. Same, ogoljene i bez ikakve druge uobičajene konstrukcije kakvu on obično ima. Veselile su je te okomite linije koje je gledala pred sobom kako bi se praktički iz ničega stvarale i dopuštale njoj, jednoj običnoj smrtnici, da im upravlja kako god umije. Da budemo iskreni, njoj je to jako dobro išlo. Zato je njena publika uvijek bila brojna, iako zbog različitih postavki ona neka od tih bića nije mogla vidjeti. Oni su svakako bili zahvalni na njenoj glazbi koja je prožimala stvarnosti i vraćala natrag ono, nekoć oduzeto. To su stvari koje je tek trebala otkriti, ali takvim ljudima njihov utjecaj nije toliko bitan. Bitno je samo ono što ide iz tebe, iz onog dijela koji kao radosno dijete gleda svijet svojim nevinim očima.

Ako se, namjerniče, ikada pitaš što su stari pjesnici zazivali u svojim pjesmama, to je bilo da se vrate vatre iskona u srcima ljudi, onih neokaljanih duša

koje su prve hodale zemljama i u sebi nosile plamteće zvijezde jer oni bijahu izašli iz rajske noći, nada Čovjeka.

Bića su znala koju moć djevojka ima i osim što su joj se divila na neki način su je branili i čuvali. Najdraže joj je bilo svirati po kiši zato što bi tada tipke upijale kišne kapi, a njoj se sviđala ta neobična igra kojoj još nije znala izvor. Da sada možete vidjeti našu junakinju do nje bi vidjeli i njenu čuvaricu, malenu i vižljastu vilu. Osim što je bila jako pronicljiva, kao što to vile obično i jesu, imala je i jednu manu. Naime, odazivala se na svako ime koje bi čula. To bi je ponekad smetalo u obavljanju dnevnih zadataka, ali se vremenom navikla na taj neuobičajeni poklon koji su joj roditelji ostavili u naslijeđe. Njeno ime bilo je Lilith. Još se nije predstavila djevojci, ali se svakako uvijek pobrinula da njeni dani prolaze u sreći i blagostanju. Zbog toga je Mina propustila jednu jako bitnu stvar. Ona nije vidjela puno od mračnih stvari koje jedan svijet, koji je tek u nastanku sa sobom i nosi. A, ako želiš biti dio tog svijeta, zasigurno moraš znati i za njegove, ne tako dobre dijelove. Jer, prije ili kasnije s njima se moraš i susresti.

Upravo to se dogodilo jednog sasvim običnog utorka. Vila je prvi put u svom dugom životu bila bolesna, a to je za nju bio jako veliki udarac. Trebalo joj je nekoliko dana da se odluči kako će izaći na kraj sa svim zagonetnim posljedicama bolesti. Po tijelu joj se pojavio osip a svako jutro bi se probudila natečena. Ako bi uopće i uspjela zaspati. Prolistala je nekoliko starih prašnja-vih knjiga koje svi vilenjaci drže negdje u blizini, i naravno pronašla način da se zaliječi. Dok bolest nije do kraja pokazala zube nabrala je ljekovitog bilja a potom se u potpunosti posvetila ozdravljenju. Naime, svaki pripadnik nje-nog naroda je imao svoju zadaću dok su pomoć zvali u rijetkim situacijama. Po cijele dane je bila u krevetu a ustajala je samo da spravi nove napitke i juhe i čajeve. Ponekad bi joj ti pripravnici išli strašno na živce, ali je primijetila da se osjeća sve bolje pa je nastavila sa „terapijom”. Promjene u njenom tijelu su joj uspjele odvratiti misli čak i od povjerenog joj zadatka. Začudila se kakav utjecaj slabost može imati na pripadnika vilinskog naroda.

Kada se nakon tjedan dana konačno počela osjećati bolje nervozno je po-žurila do Mine. Čim je ugledala primijetila kako je ona drugačija osoba nego što je to donedavno bila. Činila se pomalo tužna, čak i oprezna. Ljude više nije gledala u oči, već ih je izbjegavala želeći što prije doći do svoja četiri zida. Vila je bila jako uznemirena i krivila je sebe za ovaj nagli preobražaj njene drage prijateljice. Što li se to dogodilo da se tako povukla u sebe? Njena obitelj se ponašala jednako kao i prije, i nisu niti primijetili promjenu na svom djetetu. Čak bi gore na krovu samo sjedila i promatrala noćno nebo. Više nije svirala i zapravo se činilo da se odjednom postarala. Podočnjaci su odjednom osvo-jili njeno lice, a vila se samo pitala zašto se ovo sve dogodilo baš kada je ona izbivala. Ta, gdje li je ona djevojka za koju je brinula tolike godine? Danima

ju je pratila, ali nikako nije uspjela otkriti što se to zapravo dogodilo. No, jedne večeri prije spavanja, Mina je progovorila o svojim planovima. Prisjetila se sile koja ju je pozvala k sebi dok je vila zajedno s njom prošla kroz turobna sjećanja. Išla je prema vrhu jedne od planina u kanjonu Morače a na trenutke se činilo kao da leti, biva privučena nekim silama izvan ovoga svijeta. Kroz kamene gromade su odzvanjale poruke iz prošlosti, glasovi nesretnika koji su, na ovaj ili onaj način bili nedužne žrtve u obrani roda jedinoga. Sada je vidjela da kruže oko Mine i dotiču je, a nakon toga, spokojni odlaze dalje - ka drugom životu. Što se više približavala vrhu odozgo su dopirali sve snažniji zvuci. Od vibracija ovog glasa sve je vrištalo, kao da je propitkivao postojanost cijele okoline. Djevojka nije ustuknula, krenula je još i brže prema svom cilju. Koga sam ja to čuvala? - upitala se vila. Kada je došla do vrha prvo je ispitivački promotrla mjesto kao da želi zapamtiti svaki pojedini detalj. Ili joj je zbog nečega ta informacija trebala? Nakon toga je dlanove uobličila u piramidu i podigla ruke visoko gore. To je radila instinktivno, kao da istodobno priziva tuđa, bolna sjećanja. To mora da je bio znak, vrsta uspostavljanja veze. Sada se činilo da negdje u oblacima tutnji, a onda, malo po malo, netko se počeo i pojavljivati.

Odozgo se spuštao čovjek a ona je osjećala strahovit pritisak od njegova tijela, energije koju je odašiljao. Kada je došao pokraj nje, cijela se planina na trenutak zatresla. Pogledao je Minu kao da odobrava njen dolazak i potom počeo crtati po zemlji. Od njegova djela nastalo je malo jezerce a zatim je u njemu prikazana sva povijest ovog čudsnog lika koji oduvijek promatra i upozorava stanovnike svoje zemlje. Uglavnom istog, nepromjenjivog lica, tako umjerenog, a opet, ponekad tako strašnog. Njegov glas je zasigurno mogao izazivati i potrese i stravične kataklizme, ali takvim glasom nikada nije govorio prema zemlji. Kada bi bio ljut usmjerio bi ga daleko gore i proklinjao što ne može braniti voljeno - svoju zemlju. Promatrala je Minu kako gleda njegovu prošlost i prima taj teret koji je on predugo nosio sam. Ali, zašto ona? Zašto? Vila je znala tko je on; Jovan Vladimir - vjetar neslomljivi, čuvar zemlje svoje. I, sada je predao svoju ulogu nekom drugom. Tek izraslom djetetu. Što li je ovo? - pitala se vila. No, djevojka je gledala čovjeka ispred sebe i uzimala svu njegovu bol koju je držao u sebi sve godine od kada je promatrao sudbinu vlastitog naroda. Niti jednom nije pokleknula, samo je govorila da će sve biti dobro. Kako može prihvatiti takvu zadaću? Nije li upravo zbog toga slomljena? Treba joj pomoći, ako bude moguće.

Čovjek je na kraju gledao prema nebesima i objašnjavao ono što je bilo samo za Minu. Taj dio razgovora bijaše utišan, tako to obično i bude kada duše pričaju i razmjenjuju ideje o čovjeku budućnosti. Njihov jezik je svet a riječi su pukotine u tkanju vremena koje uzimaju dijelove te budućnosti ispunjavajući sebe njihovim svjetlom. Čuvari znaju što ta budućnost nosi, ali čak i oni ponekad trebaju lijek, jer tama je jaka i zna umoriti i one naj-

hrabrije. Tada bude dozvoljeno da u sebe prime nešto što zapravo i nije njihovo jer potomci rado daju dio sebe onima koji su zaslužni. Bez njih ne bi niti postojali. Ljudi moraju znati da nikada ne umiru, njihove nade i želje se prenose na buduće naraštaje koji prihvaćaju zadatak i pobjedonosno stoje na vrhovima svijeta. Kao bakljonoše koji odašilju poruku da tu živi čovjek, da se bori i ne odustaje, da u njemu živi bol i čežnja predaka i svjetlo onih koji će tek doći. Kada je izgovorio svoje posljednje riječi, poljubio je u čelo i otišao.

Za vilu, ovo je mijenjalo sve planove za budućnost. Kakva je uopće ona? Nepoznata. Vizija je prestala, a Lilith je došla do Mine i predala joj dio sebe. Znala je da će barem djelomično pomoći.

- Hvala ti - odgovorila je nova čuvarica.

Vila je samo zaprepašteno gledala i pitala se kako je ona vidi. Nju nitko ne bi trebao vidjeti. To je smisao, da pomaže bez ičijeg znanja.

- Svetac mi je dao tu moć. Ne brini, prilagodit ću se. No, sigurno će potrajati da se priviknem na ovaj teret.

Vila je vidjela što taj teret zapravo i jest i istog trenutka odvrtila pogled. Ni Bogovi zacijelo ne bi to mogli držati i nositi kroz život. Kako onda ona može?

Djevojka se nasmijala.

- Što ti je on rekao?

- Samo da se borim i živim svoj život punim srcem.

- Ali, zašto je to sve predao tebi?

- Slušao me kad sam svirala. Rekao je da ga je moja glazba izliječila. A, pošto sam ja njemu dala dio sebe odlučio je da će on učiniti isto.

- Nemoguće! Ta pogodba je loša za tebe, vjeruj mi. On je...

- Ne brini. Nije li predugo bio opterećen ovim zadatkom? Nisi li ti iz istog razloga bila uz mene sve ove godine? Zbog toga nisam vidjela jedan dio svijeta, ali sam na neki način bila pripremljena za ovaj drugi.

Vila je samo gledala prema njoj i pitala se kada je ona zapravo odrasla. Nadala se da je djelomično pomogla u tome. Ne iznenadi li nas život ponekada, i to kada se najmanje nadamo. Dok je nestajala primijetila je kako joj lice sve više svijetli, kao da je sama iskra života progorjela njenim tijelom. Lilith je shvatila poruku i otišla dalje, njen zadatak bijaše završen.

Svoj teret nikad neću ostaviti, upisivan je u mene već odavno preko mojih predaka. Krvlju vezana, srcem branjena, u budućnosti spašena. Krećem prema tebi, i ne pitaj me da uzmem odmora. Kada sve bude gotovo, tek tada ću opet sjesti. Što li je ovaj teret prema svim drugim koji su ga nosili prije mene? Ovaj put ću nastaviti sa osmijehom na licu i uvijek raširenih ruku. Premalo je toga u današnjem svijetu, i treba ga pripremiti za one što dolaze u budućnosti. Oni će se otisnuti u zvijezde i biti sve ono što nam je odavno namijenjeno. Mi samo trebamo udariti dovoljno dobre temelje.

Tatjana Milivojević

VERA , NADA, LJUBAV

Vera

Gluvo doba u gradu. Svetlost uličnih svetiljki rasteruje senke. Čak i utvare beže pod svetlom velegrada. Sve, osim onih u meni. Moj bol ih stvara, znam. Po ko zna koji put sam odlučila da je vreme da srušim svoje zidove i pustim bol koji me guši. Sutra ću pozvati Sonju. Ona je uvek umela da me smiri.

- Otkud ti tolika upornost? Dokle ćeš više pokušavati? – Sonja je bila zabrinuta za mene.

- Dok ne iscrpim sve mogućnosti – mirno sam odgovorila.

- Ali Vera, četrdeset ti je godina, zar ne misliš da je krajnje vreme da odustaneš? – Sonja me je sažaljivo pogledala.

- Ne. Neću podneti saznanje da sam jalova! – povisila sam ton.

- O Bože! Kako si tako staromodna! Pa većina današnjih žena svojom voljom ne želi da postane majka!

- Da, ali ja želim! – viknula sam toliko glasno da su svi gosti kafane u koju smo Sonja i ja svratile na piće okrenuli glave u našem pravcu.

- Dobro, dobro, nemoj da se nerviraš. Gledaj na sve to sa malo vedrije strane. Imaš divnog muža, dobar posao, često putujete. Živiš životom o kom sanja svaka današnja devojka. Jednostavno, Bog ti da sve ono što ti treba, nekom manje, a nekom više.

- Ne spominji Boga! Neću da čujem za tog izmišljenog šalabajzera! Čak i da postoji, zar ne misliš da bi se smilovao na mene, kada „voli” sve ljude i „zna” šta im treba? E pa meni treba dete i tačka!

- Dobro. Ostavićemo Boga po strani. Da li si kontaktirala nekog u inostranstvu? – Sonja je naučila da se povuče kada sam besna i tvrdoglava i da mi povlađuje. Volela sam je zbog toga i ponekad pomišljala da ne zaslužujem takvu drugaricu.

- Jesmo. Miloš je zvao svog druga iz Los Anđelesa. Na leto idemo kod njih pa ćemo pokušati.

- Sigurno će uspeti, videćeš – Sonja me je pomilovala po ruci.

- Hoće, oni su najbolji. Na zimu ću biti debela trudnica i obećavam da neću biti toliko džangrizava – rekla sam sa osmehom.

- Jedva čekam! – Sonja se osmehnula šeretski, pokazavši red biserno belih zuba. Lako je njoj. Ona ima sina i ćerku. Ali znam da me razume.

Vera, zovem se Vera. Kakav apsurd, jer ne verujem u Boga. Kada malo bolje razmislim ne verujem ni u šta. Taj mi je stav pomogao da kroz život koračam oprezno i izbegnem zamke koje donose zanesenost i iluzije, ali je istovremeno doneo i usamljenost. Ne verujem mnogo ni u ljudsku iskrenost, jer svi lažu. Sve sam oterala od sebe. Ostala mi je samo Sonja, njoj verujem bezgranično. Bila je uz mene i kada sam se radovala i kada sam plakala. To cenim.

Miloš je moja ljubav, moj muž. Volim ga toliko da se ponekad uplašim. Pred njim sam gola do kože, samo ovaj bol za detetom ne mogu da podelim sa njim. Hoću da ga zaštitim od svog bezdana.

-

- Dušo, nije sve tako crno. Ja te volim. Nije mi važno da li ćeš mi roditi dete. Izabrao sam tebe – Miloš je pokušavao da me smiri.

- Nemoj ni pokušavati da me utešiš. Znaš da je to uzaludan posao! – kiptela sam od besa.

- Ali govorim ti istinu! – Miloš je molećivo rekao.

- Istina je da sam jalova! I da znaš da neću da ti upropastim život. Nisi dužan više da živiš sa mnom. Nisam ti podarila naslednika. Nađi sebi ženu koja će te učiniti ocem! – uzviknula sam da ugušim bol. Suza je krenula, ali sam je krišom obrisala. Neću da vidi koliko sam uplašena.

- Neću drugu ženu! Hoću tebe! – Miloš me je gledao razrogačenih očiju. – Šta ti je? Šta to pričaš?

- To što si čuo. Kada se vratimo u Srbiju ostaviću te. Odglumila sam odlučnost, mada mi je glas podrhtavao. Ni američki lekari nisu mogli da me učine majkom i to me je slomilo.

- Hajde smiri se. Otići ćemo na more, opustiti se i razmisliti o svemu. Neću da razgovaramo o tome kada si tako ljuta. Miloš me je zagrlio kao i uvek kada nije znao šta treba da kaže. A činio je upravo ono što je trebalo. Voleo me je.

- Dobro. Otići ćemo na more. A posle kud koji mili moji! Bila sam uporna, ali je sekunda nedostajala da se razbijem na komade dok me je nežno držao u naručju.

Nemam više snage. Sve sam pokušala. Vreme je da odustanem. Rešila sam da ostavim Miloša. Dok ovako spokojno leži pored mene shvatam koliko ga volim, ali njegova sreća mi je važnija. Noćas sam ponovo imala košmare. Dok sam gledala more u svitanje, shvatila sam da moram naučiti da tečem i postojim bez obzira na buru. Sama. U trenutku kada sam opet počela da tonem u san sobu je ispunila bela svetlost. Ispred mene se lebdeći u vazduhu ukazala prikaza u dugačkoj belojoj haljini. Progovorila je bez glasa, ali ja sam je čula. Rekla je da se zove Kosara i da je ona svog muža volela kao i ja Miloša, a zatim mi je pokazala manastir gde se nalaze njegove mošti.

- On će ti pomoći – rekla je i nestala.

Šta je sad ovo? Znak od Boga? Tričarije, pomislila sam. Ali, ipak, zar to nije moja slamka spasa? Šta mogu da izgubim?

Vera koja nije verovala veruje priviđenju u belom! I evo me vozim se u pravcu Bar-Tirana. Milošu sam rekla da želim da posetim prijateljicu sa fakulteta. Bio je uporan da pođe sa mnom, ali ja sam mu rekla da je to prilika u kojoj će se dve drugarice na miru ispričati posle toliko godina i da nam muško društvo ne treba. Jedva je pristao. Obecala sam mu da ću se redovno javljati i da ću se već sutra vratiti u Bar. Ne mogu da verujem šta ja to radim! Veru u Boga još nisam usadila u svoje srce, ali veru u začće imam više nego ikad!

Nada

Da li bol čoveka toliko očvrсне da izgubi mekoću duše? Moju je okamenio za sve, osim za moje najmilije. Da li je to sebično? Možda, a možda je to način da me zidovi štite od nekih novih udara, od bujice koja će jednog dana porušiti moju stenu. Milice, nadam se samo da kamena ruka neće dotaći tvoje srce, pomislih u sebi.

Epidermolysis bullosa - Bulozna epidermoliza. Dijagnoza mog jedinog sina. Dete leptir! Moj anđeo! Kako samohrana majka da se nosi sa tim niko me nije naučio. Radim ono što osećam i radim sve punim srcem, samo se umorim ponekad. Nađu u izlečenje imam, iako svi lekari kažu da leka nema. Mora ga biti! Moja duša ne zaslužuje da živi takvim životom. Anđelko ima samo pet godina, a tako je zreo i pametan! Ceo geografski atlas zna napamet. Može časove da daje! A tek što lepo crta! Kupujem mu suvi pastel, njim ne može da povredi svoje bolne šake. Uramila sam sve njegove slike. Krase naše krive i čađave zidove. Samo da imamo malo više dnevne svetlosti bolje bi došle do izražaja.

Bol je lakši kada možeš sa nekim da ga podeliš. Imam brata koji je moj stub, moja podrška. Žao mi je samo što mi pomaže i što sam mu na teretu. Više bih volela da mogu sve sama.

- Koliko ti treba novca? - Brat me je pitao.

- Ma samo da kupim blender. Olakšao bi mi spremanje hrane. Znaš da Anđelko ne može da guta čvrstu hranu. – rekla sam skrušeno. Teško mi je da mu tražim novac.

- Znam. A imaš li para za hranu? – Milan je vadio novčanik pogledavši me očima u kojima su bili pomešani i ljubav i sažaljenje, mada nikada nije hteo da mi kaže da me žali. Zna da to ne bih podnela.

- Pa nakrckam. Štedim od svake porudžbine. Mušterije me ponekad časte. A ima ih, hvala Bogu, a i pokojnoj majci što me je naučila da šijem. Šta bih ja sad da moram da idem na posao i odsustvujem od kuće po osam sati? Ko bi brinuo o mom zlatu? – prstima sam uvtala kraj bluze.

- Evo ti za blender i nešto hrane. Ne moraš da vratiš – tutnuo mi je svežanj novčanica u ruku.

- Ne možeš ni ti da mi daješ stalno. Vratću ti – insistirala sam.

- Nećeš. Uzmi i ćuti. Brat sestri ne pozajmljuje – poljubio me je u obraz i žurno se vratio poslu.

Milan je tako dobar. Daje meni i iako treba i njegovoj deci. A ni on kao mehaničar ne zarađuje mnogo. Da mi nije njega ne znam šta bih. Nadam se boljem, nadam se čudu. Šta mi drugo preostaje osim nade.

Verujem u Boga i idem u crkvu. Vera mi donosi mir koji mi je potreban da preguram svaki dan.

- Sestro, priđite – sveštenik je sačekao da ostanemo sami u maloj crkvi.

- Izvolite, Oče – rekoh skrušeno i poljubih mu ruku.

- Recite mi, kakva je vaša vera?

- Ne razumem šta me pitate – povila sam glavu.

- Pitam jer nisam sreo odaniju vernicu u današnje vreme. Godinama ne propustate nijednu jutarnju službu, ali se odmah po završetku izgubite i ne ostanete na besedi. Danas ste prvi put ostali. Zato vas pitam kakva je vaša vera.

- Moja je vera jaka. Oprostite mi što ću ovo reći, ali nada je veća. Bogu se molim svesrdno svaki dan, a jutarnja služba mi leči dušu. Ali nada ne napušta nijednog trenutka moje srce. Sa službe žurim kući, jer se moj sin budi u to vreme i ne želim da me ne zetekne.

- Razumem. Odavno želim da razgovaram sa vama. Imate li nešto da mi kažete?

- Nemam oče. Svi se sete Boga samo kada im je teško. Ja ga nikada nisam zaboravila i znam da će ispuniti moju želju jednog dana. Samo se nadam da će mi dati snage da to dočekam.

- Hoće! Moliću se za vas. Idite s mirom! – sveštenik je iznad moje glave načinio znak krsta.

Na putu do kuće našla sam neku sličicu i drveni krstić. Gle, ikonica! Sveti Jovan Vladimir! Moraću da pročitam njegovo žitije. Hvala kumi Svetlani što mi je poklonila „Prolog”. Neko će biti veoma tužan što ju je izgubio, ali ja sam srećna. Krstić je sigurno od tisovine, poznajem je. O hvala ti Bože! Čuvaće mog sina!

Te noći čula sam anđele. Pevali su mi dok sam u krilu držala usnulog sina. O kako su divnu pesmu pevali! Radovali su se mojoj sreći, znam. To nije bio prvi put da ih čujem. Pevali su i kada se moj Anđelko rodio, zato sam ga tako i nazvala. Samo, tada sam ih videla iznad bolničkog kreveta, a sada sam samo čula njihovu pesmu. Čudo! Sada znam gde ću ga pronaći, ali kako da odem u Albaniju? Nemam ni pasoš ni novac za put! Moraću više da štedim.

Moja porodica ima kumstvo staro skoro ceo vek. Svetlana je krstila Anđelka, ćerka kuma koji je krstio mene. Ona je moj glas razuma. Njene savete uvek rado slušam i volim je jer je obična i iskrena. Uvek je ćutke podnosila moj bol, smejala se i plakala sa mnom. Znam da se u crkvi molila za mene i mog sina.

- Hvala vam što ste mi to ispričali. Svakako će crkva pomoći. Budite bez brige – sveštenik je blago pomilovao Svetlaninu ruku.

- Hvala vama Oče. Nisam imala kome da se obratim. Kuma Milica bi me ubila da zna da sam bila kod vas. Ona je tako ponosna i jaka, ali plašim se da joj ponestaje snage. Roditelje nema, brat joj pomaže koliko može, ali to nije dovoljno. Od kada je pronašla onu ikonici veruje da je izlečenje njenog sina sigurno.

- Ne brinite, organizovaćemo pokloničko putovanje tako da neće ništa posumnjati. A Isus je rekao: „Ko traži naći će”. Biće sve kako treba. Bog se stara o svom stadu.

- Mama, vidi ovce!

- Vidim sine. Da li ti je udobno na tom sedištu? Boli li te?

- Ne boli, dobro mi je. Vidi šta je ptica na onoj njivi! Hoće li čika vozač

stati negde da ti popiješ kafu? Nisi stigla jutros, boleće te glava – oči su mu sijale dok je govorio.

- Hoće dušo. Hvala ti što misliš na mene – privila sam ga na grudi.

- A koliko još treba da se vozimo?

- Pa još malo sine. Hoće ti biti teško da izdržiš?

- Ma kakvi! Ja baš uživam! Sviđa mi se putovanje. Voleo bi da češće putujemo mamice – osmeh je ozario njegovo lice.

- Hoćemo sine, putovaćemo na kraj sveta ako treba! Ti i ja!

Zagrlila sam ga i krišom obrisala suzu. Još malo pa smo stigli. Još malo i sve će biti u redu! Sada su anđeli pevali u mojoj glavi.

Ljubav

Kako samo miriše devojačka duša! Kada prođe pored mene i vazduh za njom miriše! Video sam je u snovima. Čitavog života sam je želeo pored sebe i evo je! Ali ona je dama, a ja siromah, ne ide to. Verujem u svoje snove. Nikada me nisu prevarili. Deda me je naučio da ih „čitam”. Rekao mi je da će me oni odvesti do sreće. Svaki čovek bi trebao to da zna, jer u snovima žive naši čuvari duša. Moji čuvari su me doveli ovde, u gazdinsku kuću da im sredimo baštu, Pera i ja.

- Šta bleneš Vuče? – Pera me je začikavao.

- Ne blenem, zamislio sam se – odgovorio sam.

- A video sam ja kako ti nju gledaš – osmeh je titrao na njegovim usnama.

- Ništa ti nisi video! Bolje ti je da gledaš u tu lopatu i požuriš sa poslom.

Nećemo završiti na vreme – rekao sam nabusito.

- Dobro, šta se odmah ljutiš!

- Ne ljutim se, požuri. Ne pruža nam se često ovakva prilika da radimo kod takvog gazde.

- Ne pruža nam se zato što se ti bakćeš onim svojim nakitom! – Pera je odbrusio.

- Ne diraj mi u zanat! Samo da imam više novca da uložim u alat, video bi ti kako bih ja živeo! – povisio sam ton. Zlatarski zanat je moj poziv. Znam to, snovi su mi rekli. Samo u njima vreme ne igra nikakvu ulogu. Mogu se ostvariti za dan ili godinu, svejedno. Zato sam naučio da budem strpljiv. U nakit sam utkao svu svoju čežnju i ljubav, kao u pesmu.

- Ma daj, ko još danas ceni zanat? A ni zlato više nije u modi. Nego, gledaj ti da razgovaraš sa gazdom kad završimo, neka nas preporuči još nekome – Pera je ostavio lopatu i zapalio cigaretu.

- Znaš kad će nas preporučiti kad te vidi kako zabušavaš! – nabusito sam odgovorio.

- Pa i ja imam dušu! Ti radiš bez pauze, kao da te neko navio! Ja ne mogu tako, moram da predahnem malo.

- Radio bi i ti da se staraš o bolesnoj majci pa da ti treba svaki dinar – odbrusio sam.

- Pa dobro, mogu li samo minut bez pridika da završim cigaretu?

- Možeš – odgovorio sam i nastavio sa poslom.

Pera je umeo svojski da zapne sa poslom, ali samo kada je on to hteo. Znao je da ja uvek pogodim dobar posao i solidnu dnevnicu pa se zato držao mene. Nismo bili drugovi, Pera je voleo da laže, a ja sam to mrzeo. Međutim, teško je danas naći poštenog radnika, a on je to bio. Nikada ništa nije ukrao i posao nije ostavljao. Doduše, umeo je da bude aljkav i spor, ali moje kritike je uvažavao. Bili smo dobar spoj za sve vrste baštenskih radova. Volim cveće, ali još uvek učim o njegovom aranžiranju i često eksperimentišem, a Pera je razumeo sve što ja zamislim, kao da je bio u mojoj glavi.

Odlučio sam da ponudim svoj nakit jednoj zlatari u gradu. Možda je to način da ostvarim svoj san, mislio sam.

- Pa znate kako, moći ću da izložim samo neke komade, nikako sve. Možda samo one koji liče na moje, mada je vaš rad za oko profesionalca potpuno drugačiji. Kažite mi šta koristite od alata? Ovo mi liči na starinski rad i ima mnogo cvetnih motiva – zlatar najviše i najčuvenije zlatare u gradu je okretao i pažljivo zagledao jedan od mojih prstenova.

- U pravu ste. Koristim stari alat mog dede. Učio me je kada sam bio mali, ali umro je kada mi je bilo deset godina. Ne sećam se mnogo, što znači da sam uglavnom samouk.

- O, pa onda ste veoma talentovani!

- Hvala vam! - odgovorio sam sa ushićenjem - pohvala jednog majstora veoma znači meni početniku.

- Nema na čemu. To je istina. Videćemo da li će i kupci uočiti vašu jedinstvenost. Onda ćemo se dogovoriti šta dalje.

Ona je kupila moj prsten! Ona! Gazdinska kći! Video sam ga na njenoj ruci jutros kada je bila u bašti. Crveni kamen se presijavao na svetlosti dok je stajala među ružama. Da je znala da sam mislio na nju dok sam ga pravio, nisam siguran da bi mu se tako divila.

Jasna je bila gazdina kćerka, svojehlava i ponosna. Za mnoge momke je bila nedostižna, ali njene oči su krile nežnost i iskrenost koju su retki mogli

da otkriju. Gledao sam je krišom mesecima, kupovala je u radnji blizu moje kuće. Čuo sam da je prema ocu ponekad bila gruba, ali i da ga je silno volela. Ona je bila njegova mezimica i ispunjavao joj je sve želje, dok je ona u njemu videla svog zaštitnika, iako je ponekad umeo da pretera u tome.

- Oče, nemoj navaljivati sa udajom! Znaš da se neću udati za onog kog ne volim! - Jasna je drsko odgovorila ocu dok su u letnjikovcu pored bašte pili čaj.

- Ali kćeri, star sam, a ti si moja jedinica, moje zlato! Moraš mi uskoro podariti unučiće ako misliš da im se radujem! – otac je molećivo odgovorio.

- Hoću oče, ali kada upoznam onog pravog!

- A kada će naići taj pravi?

- Ko zna, možda sam ga već pronašla – Jasna se šeretski nasmejala pogleda uperenog u svoj novi prsten. Uhvatio sam taj pogled. Srce mi je za trenutak zatreperilo u grudima.

- Stvarno? A čiji je? Poznajem li njegovog oca? Od koje je familije? Da li se kreću u našem društvu? - gazda Jova je glasom punim nade pitao svoju kćer.

- Oče! Ljutiš me! I ti i tvoje „krem” društvo! Bogatstvo mi nije važno, važno je kakav je čovek i da ima zlatne ruke! – Jasna je odgovorila nabusito.

- Dobro, šta se ljutiš. Ne bi bilo od viška ako bi i on bio bogat. A sad, ako nije, nema ni veze, ti ćeš imati dovoljno za oboje. Pod uslovom naravno da nije baraba, raspikuća i neradnik! E tog bih izjurio iz kuće, pa makar ga ti volela kao oči svoje! – gazda Jova je počeo da crveni.

- A ko ti je rekao da bismo mi živeli ovde? Ja neću da se ženim, već da se udam! – Jasna je ustala i ostavila oca u čudu.

- A za koga onda ja toliko uređujem i kuću i ovu baštu? – Jova je pitao samog sebe.

Gazda Jova je bio težak čovek, perfekcionista u poslu. Cenio sam to, jer sam i sam bio takav. Kuća i bašta su mu odisale ukusom i bogatstvom. Svaka biljka je bila uredno aranžirana, ukrasni grmovi potkresani, staza obložena belim i crvenim kamenjem. Lično se starao o svojoj bašti. Peru i mene unajmio da mu sazidamo žardinjeru od kamena sa sezonskim cvećem.

- Na šta ovo liči? Zašto je ovaj zid kriv? – gazda Jova je kipteo od besa.

- Ovaj, pa tako ste ga valjda zamislili – Pera je zbudjeno promućao.

- Ja ga zamislio tako krivog? Jesi li ti normalan? – Jova je počeo da crveni, a iz očiju samo što mu nisu sevale munje.

- Pa Vuk je rekao da radimo po vašoj volji – Pera je promrljao kroz zube.

- Vuk? Ko je taj Vuk? Jesam li ja vama pošteno platilo avans da sve uradite kako treba, a?

- U čemu je problem? - umešao sam se.

- Zid je kriv! Žardinjera stoji nakrivo! Jesi li ti rekao da sam ja tako zapovedio? – gazda Jova je vikao.

- Ne. Ostavio sam Peru da završi zid dok ja priprelim sadnice.

- Pa on mi je upravo rekao da si ti kriv! – Jova je besneo poput oluje. Znao sam o čemu se radi. Pera je lagao da bi izbegao gazdin bes. U redu, neka mu bude.

- Ispravićemo to gospodine odmah – rekao sam mirnim glasom.

- Nego šta ćete! Inače ćete kući ići praznih džepova! – gazda se okrenuo i odjurio u kuću.

Nisam prekorio Peru, dovoljno mi je bilo što sam video stid u njegovim očima. Dan je već bio na izmaku kada smo završavali posao. Jasna je stajala na pragu pogleda uperenog ka bašti.

- O, gospođice! Da li vam se sviđa vrt? – Pera je pitao Jasnu koja je prišla da se divi novom cveću.

- Da, mnogo mi se sviđa. Moj otac baš ima ukusa! Tako su skladno pomešane sve boje i vrste – Jasna je govorila koračajući ka bašti.

- Pa varate se. Vaš otac neosporno ima ukusa, ali cveće je aranžirao Vuk. Vidim da ste se već upoznali čim vam je poklonio svoj prsten.

- Prsten? O čemu vi to pričate? – Jasna je gledala Peru u čudu.

- Pa taj na vašoj ruci. Poznajem ja njegov rad. Taj prsten je Vuk napravio.

- O čemu se radi pa me spominjete? – pojavio sam se sa cvećem u rukama.

- Želela bih da vas pozovem na večeru. O tome sam pričala sa vašim kolegom. Nama je, znate, danas slava i bila bi mi čast da budete moji gosti – Jasna se nasmejala i biseri su se prosuli. Dok sam je gledao opčinjen, Pera je odgovorio umesto mene.

- Naravno! I nama će biti čast. A, izvinite, koji je danas svetac?

- Sveti Jovan Vladimir.

Ramael, Hamied i Hadraniel su lebdeli u svetlosti. Iznad planine vazduh je iznenada postao gust formirajući oblak beličastoroze boje. Vetar je svirao visoke tonove. Anđeli radosti, ljubavi i čuda su razgovarali.

- Misliš li da smo im preneli poruku? - prvi se oglasio Ramael. On je donosio radost.

- Nadam se da jesmo. Samo, možda smo se otkrili više nego što nam je On dozvolio – odgovorio je Anđeo čuda, Hamied.

- Ne, nismo im bili suviše blizu. Ljudima se javljamo na međi sna i jave, u velikoj radosti ili bolovima, u patnji, u snovima, onda kada im je razum pomućen. Još uvek neće shvatiti istinu, dobili su znak koji će pratiti. Ispunili smo volju Njegovu – Hadraniel, anđeo ljubavi je zasijao purpurnom svetlošću.

Svetlosna bića su lebdela još nekoliko trenutaka iznad planine, a onda su nestala bez traga. Vetar je raspršio oblak. Samo su, po prvi put na dnevnoj svetlosti, bljesnule tri zvezde.

VLADIMIR I KOSARA

Konji njište, propinju se na zadnje noge. Huk ratnika u jurišu talasa Svetom dolinom. Zastave se prepliću. Sablje sijekavaju, metalne oštrice sablasno zveče pri svakom sudaru. Krici ranjenih i umirućih povremeno nadjačaju buku, a onemoćala tijela zemlju natapaju krvlju. Teška bitka za Svetilište ratnika ponovo traje.

Knez Vladimir hrabro predvodi Goričane u odbrani Doline. Mladić je na rođenju dobio ime po drevnom ratniku iz mitskih vremena, kada su sveci još hodali zemljom. Nastoji biti dostojan imena i svog porijekla. Na preljepom, bijelom, konju ulijeće među suparničke vojnike Kraljevine Gorštaka koji stupaju podržani regimentama Egejskog Carstva. Vladimir je mnogo sitniji od Gorštaka, ali izuzetno vješto barata mačem. Kao snoplje reže protivničke pješake. Strijelci pokrivaju ovog mladog ratnika, strelice fijuču oko Vladimirove glave, ali pogađaju samo Gorštake. To daje snagu Goričanima da zaustave osvajače u kraju koji je nerijetko mijenjao gospodare, tako da je gotovo opustio od ljudi.

Sačuvana su i sjećanja na davna vremena Velike tame, i na najteže bitke koje su vođene u Svetoj dolini, kada su i zemlja i nebo gorjeli, a čelična, leteća kola, neizmjerne dugo, igrala ples smrti sa paklenim mlazevima. U tim vremenima, uništeni su svi veliki gradovi i ogromno znanje koje su posjedovali nekada moćni ljudi...

Knez Vladimir hrama oko okruglog stola svog nevelikog dvora. Na zidovima gore baklje. Miris tamjana širi se kraj ikone Sveca zaštitnika. Vladimir je zaradio ranu na nozi, u borbi u kojoj je zaustavio prodor neprijatelja. Čini se, samo privremeno. Gorštaci i Egejci gomilaju nove snage na drugim pravcima prema Gorici, a Egejci su svojom flotom blokirali cijelo primorje.

Mladić pažljivo sluša riječi svog savjetnika, starca duge bijele kose i brade, blagih, mudrih očiju.

- Gospodaru, to su njihovi uvjeti.

- Od braće ne možemo očekivati pomoć, teške bitke biju dolinom Vegrine, od Vegapolisa, sve do Belog grada, u tom ratu sa Panoncima” - tiho je govorio Vladimir.

Iako već iskusan ratnik, mladićevo lice bilo je nježno i djevojački lijepo.

- Ne, gospodaru, možemo se samo moliti da se odbrane od Panonaca.

- Snage za nove, otvorene bitke mi teško da imamo. Ako se zatvorimo u gradove izdržaćemo nekoliko mjeseci, u pećinama iz vremena Velike tame, možemo se skrivati i godinama, ali narod ćemo prepustiti bijesu Gorštaka, pljačkanju i patnjama.

- Gorštaci daju besu, Egejci nude carsku povelju, da ćete imati tretman kraljevskog zatvorenika. Gorica će opstati, iako vazalna, neće biti ni poražena, niti ponižena. Vlastela će i dalje držati lokalnu vlast. A vi ste jedina braća ili sestara nemate, a roditelje ste sahranili, da se za njih da brinete.

- Gorčilo moj vjerni, lakše mi je da sam na neprijatelja jurišam, nego na ove uslove da pristanem.

- Znam gospodaru, ali hrabrost se na razne načine ispoljava.

- Šta mi savjetujete?

- Sa vama u zatočeništvu, znaju da će Gorica biti mirna. Ali, ono što ne znaju, to je da vrijeme sudi svemu. Treba biti mudar i strpljiv. Ni jedno zlo nije dovijeka. Braća će se odbraniti od Panonaca. Savez Egejaca i Gorštaka, na klimavim je nogama. Sunce slobode ponovo će zasjati nad Goricom.

- Ne bojim se smrti, ni mučenja.

- Potrebni ste im živi i zdravi.

- Moja tajna ne smije biti otkrivena!

- Biće sačuvana, gospodaru moj jedini.

Vladimir sjedi za stolom, pored prozora kule u kojoj su smješteni on i njegov Gorčilo. Kroz prozor visoke građevine, pruža se pogled na prestolni grad Kraljevine Gorštaka. Ulice, trgovi, hramovi. Mnoštvo se komeša, sa visine, sićušni kao mravi. Tu negdje, znao je Vladimir, postojalo je mjesto, u vremenima prije Velike tame, odakle su ljudi odlazili put nebesa. Nikada ranije nije bio ovdje, ali slušao je priče da su ostaci tih moćnih sprava ponegdje još uvijek vidljivi. Ni sada ih vidjeti neće, na prozoru Vladimirove kule čelične su rešetke!

Mladić je nad hartijama. Mač je zamijenio pisaljkom. Vješt看 potezima povlači poteze po papiru i bilježi svoja sjećanja na sve važnije događaje, i doživljava iz svog kratkog, ali burnog života. Sve je datirano na četrnaest hiljada i neku godinu, ali ne od Hristovog rođenja, već od kraja Velike tame. Knez ispunjava vrijeme, bježi iz zidina tamnice, ali i od bola u desnoj, ranjenoj

nozi. Posljednih dana osjeća vrućicu. Gorčilo je od straže zahtijevao pomoć ljekara, iako se Vladimir tome protivio.

Lokot na vratima bučno se otključa. U prostoriju stupi krupan stražar. Povika:

- Njeno visočanstvo, princeza Teodora!

U prostoriju uđe djevojka u kraljevskoj odori, povisoka, štrkljasta, ružnjikave glave. Sa njom u pratnji starija gospođa.

Gorčilo se klanjao, Vladimir tek blago klimnu glavom.

Djevojka mu priđe, ljupko se nakloni:

- Čestiti kneže, hrabri ratniče, učinite mi čast i dozvolite da vam pogledam ranu. Boljeg vidara od mene u cijelom kraljevstvu, teško da imamo.

- Da li biste vidali rane i običnom ratniku, pješaku?! - zapita Vladimir.

Lice mu je orosilo od fibre.

- Ne jednom, već uvijek - umiješa se u razgovor djevojčina pratilja, kruna žena širokih kukova - sad lezite tamo u krevet i oslobodite ranu, vremena za priču nemamo.

Vladimir začuđen odgovorom, nijemo poslušao. Gorčilo na usnama zaigra osmijeh.

- Oštrica nije otišla preduboko, ali je očigledno bila pogana. Otrovi sada struje vašim tijelom - govoraše princeza - očistiću vam ranu, premazati ljekovitim mastima, uviti travama. Onda ću vam dati trave za čaj.

Narednih dana, djevojka je stalno dolazila, uvijek u isto vrijeme i negovala Vladimira koji se hrabro borio sa ranom i otrovima. Teodora je sve češće zapitkiivala mladića o njegovoj domovini, planinama i dolinama, gradovima i životu plemstva i puka. Knez je sa puno ljubavi pričao o svojoj zemlji. Koliko god ga je zatočeništvo boljelo, razgovor sa djevojkom bio mu je melem na ranjenoj duši. Barem kroz priču, ponovo je bio u svojoj lijepoj Gorici i jahao svog bijelog pastuva.

- A, kako to, čestiti kneže, da jedan tako hrabar i lijep vladar nije oženjen? - zapita Teodora.

- Hm, da, pa, ja sam.. ratnik i.. nemam vremena...

Djevojka se hitro baci Vladimiru u naručje, poljubi ga sočno i bučno, a onda izjuri van. Vladimir ostade potpuno zbunjen. Čutaše neko vrijeme, a onda zabrinuto pogleda Gorčila.

Gorčilo se klanjao, gotovo ležao na podu. Vladimir je iz poštovanja kleknuo na desnu nogu. Bio je potpuno zdrav, rana je zacijelila. U velikoj dvorani kraljevske palate gorjele su svijeće i baklje i obasjavale zlatne ukrase po zidovima, ali i nakit i krunu čovjeka pred njima.

- Moja kćerka je za mene sve! I sve sam zarad nje spreman učiniti! - grmio je Rama, kralj Gorštaka.

- Vaša kćerka je plemenito biće - potvrdi Vladimir.

- Njegovala te je, život ti je spasila, rizikujući svoj i protiveći se mojoj volji.

- Njen sam dužnik.

- I niko ne smije da skrnavi njenu dobrotu i njenu ljepotu! A, ti nevjerniče! - Rama prstom upre u Vladimira - ti nevjerniče, protuvo jedna, oskrnavio si je svojim poljupcem!

- Ali, vaše veličanstvo...

- Ni jedne! - kriknu Rama - najradije bih ti glavu zvijerima bacio! Ali, besa je besa, poštovati se mora.

Rama ljutito korača oko mladića i tek ponekad baci oko na Gorčila koji se prostro po podu. Vladimir je pokušavao shvatiti čemu sva igra. Rama se postepeno primiri. Nastavi govoriti tišim glasom, sebi se obraćao:

- Postoji jedan način da se sačuva čast naše divne gospe.

- A to je, gospodaru? - zapita Vladimir.

- Oženićeš se mojom Teodorom. Biće tvoja kneginja zauvijek, svojom čašću ćeš mi se zakleti. Učinićeš je srećnom. Vratiću te u tvoju Goricu, bićeš slobodan, a zavladaće mir među našim narodima.

- Ali, gospodaru, vaše veličanstvo...

- Nema ali! Ili ćeš biti njen ili ničiji! Hoćeš li da te kastriram i natjeram vlastita jaja da pojedješ?!

- Neeeeeeeeee...

Četa Gorštaka, Kraljevska garda je na konjima, u bijelim odorama, sa brojnim ukrasima. Prate kneza Vladimira i njegovu nevjestu kneginju Teodoru. Dobro naoružani i obučeni, spremni su osujetiti svaku prijetnju na putu za Goricu.

- Jesi li ljut na mene? - upita Teodora.

- Ne, nisam, zaista - mirno odgovori Vladimir - pokazala si da si spremna da se boriš za svoju ljubav, mada ti lukavstvo nije vrlina.

- Ružna sam, ti me nikada ne bi htio.

- Tvoja ljepota je mnogo veća od običnog izgleda. Ti si posebna, tvoja ljepota je naročita.

- Ne izgledaš mi srećan?

- Druge brige me more, gospo moja.

- I mene nešto muči. Moram ti priznati, ljubavi. Molim te, nemoj se ljutiti.

- Reci.

- Ja, Vladimire, ja sam muško - Teodora spusti pogled.

Knez je gledaše ćutke. Dugo, dugo su nijemo jahali. Najzad Vladimir progovori:

- Znaš, Teodora, i ja tebi nešto moram priznati. Znaš, ja sam jedino dijete mojih roditelja, ja sam po svaku cijenu morao nastaviti kneževsku lozu i sačuvati Goricu od građanskog rata. A, ja, takav sam rođen, ja... ja sam žensko!

USPENJE VLADIMIRA

Svanulo vedro jutro nad Rumijom, a visoki vrhovi, mahom krševiti, vire iz plavih nebeskih dvorova. Ni jedan jedini oblačak se nije usudio da naruši lepotu plavetnog neba tog jutra, kao da je predosetio da taj dan treba biti savršen u svojoj svetosti. Ni dašak vetra se nije mogao osetiti, poj ptica kao da je zamro, a tek bi se iz retkih travnatih mesta, začuo po neki cvrčak, samo na tren rušeći planinski mir.

Mala koliba, označena svetim oblikom na velikim drvenim vratima, odolevala je vremenu, zaklonjena velikim granama hrasta. Niko ne pamti kada je podignuta, osim starog Duke, koji u njoj živi i obavlja svete obrede. Kako se u podnožje Rumije sve više doseljavaju, Duka često ima i posete. Proučulo se za njega još dok je bio momak, a tek sada, kada su ga vetrovi vremena išibali, niko nije sumnjao u priče o njemu. Ta koliba je vekovima stajala i prkosila snažnim mećavama, kišama, sušama, i nikada niko nije popravljao ni jedan njen deo, i ako se činilo da će se svakog trenu urušiti.

Duka je još rano jutros primetio tri prilike kako se penju planinskim prevojem, ali zbog daljine nije razaznao njihove likove.

„Možda su pošli u šetnju...” – pomislio je Duka dok je nožem deljao drvo, oblikujući ga po likovima Bogova, bar onako kako ih je on video. Smešak mu je zaigrao na usnama, pri pomisli da će ga možda posetiti. Skoro dve nedelje se niko nije popeo na tu planinu samo zbog njega. Zima je bila veoma hladna, pa je on ta zimske mesece iskoristio da odmara, obavlja molitve, i izbegava da izlazi napolje na hladnoću, osim kad mora. Sada je proleće, i dan je duži. Sve je više onih koji će ga posećivati, do jeseni, dok ne počnu kiše.

Duka se više nije trudio da razmišlja o putnicima, koji su bili sve bliži vrhu, kako je dan polako zamirao. Povremeno bi ih ispratio pogledom, nehajno pregledajući krajolik. Predosetio je da oni nisu pošli u običnu šetnju, neki nemir mu nije davao mira, od kada ih je ugledao na prevoju, ali nije želeo da razmišlja o tome.

Zašto bi se neko na ovaj sveti dan penjao čak do vrha?

Obično bi se ljudi penjali na vrh zbog njega, ili u retkim slučajevima zbog dokazivanja snage. Nekada su se važni dvoboji odigrali baš na tom

vrhu. Ratnici bi se penjali celoga dana, uz pratnju nekoliko svedoka, pa bi tek sutradan, sa prvim suncem megdan otpočeo. Verovalo se da je planina sveta, i svaki valjan ratnik je želeo svoje kosti da ostavi baš na toj planini, na samom vrhu, gde bi ga bogovi dotakli i preneli u svoje carstvo.

Mrak je obuhvatio krajolik, pa se stari Duka povukao u svoju trošnu kolibu. Podložio je vatru, pristavio vodu i čekao. Znao je da i ako ih je tama progutala i on nije više mogao da ih vidi, negde tumaraju tražeći put do njegove kolibe. Bio je strpljiv, godine samoće su ga naterale da se nauči strpljenju, i da ne donosi zaključke, već da čeka do ključnog momenta, pre nego što progovori.

Sedeo je ispred ognjišta i grejao se. Voda u kazanu je taman počinjala da vri i pravi mehuriće pri vrhu, dižući tanku paru, kada je Duki leva ruka počela da trne. Pridigao se i umesto da doda bilje i meso koje je spremio za čorbu, okrenu se i produži nekoliko koraka do vrata. Otvorivši ih, zatekao je dva iznenađena lica koja su izbuljenih očiju gledala ka njemu.

- Gde vam je treći? – upita ih Duka.

Dvojica mladića su ga zbunjeno gledala, dok onaj niži rastom ne reče:

- Nema trećeg. Nas dvojica putujemo.

- Dobro. Možda su me stare oči prevarile – reče Duka pa im pokretom ruke pokaza da uđu.

Posedali su na drvenu klupu kraj ognjišta, a Duka je u mali limeni kazan dodao zečije meso, jednu šaku usitnjenih oraha i začinsko bilje.

- Starče, došli smo... - započe jedan od pridošlica, ali ga Duka prekinu, pokazujući rukom da bude tih.

Duka je mešao sadržaj u kazanu, odmerenim pokretima, na desno, pa na levo, pažljivo pripremajući čorbu. Kada je završio sa mešanjem, okrenu se prema prozoru, iza glava pridošlica, sklopi ruke i pomeri usne nekoliko puta. Probao je malo čorbe što se zadržala na drvenoj kašici, pa je spusti skoro svečano, privuče tronožac, i sede naspram ove dvojice.

- Večera će biti uskoro gotova. Dok čekamo hranu, recite mi zbog čega ste ovde.

- Poštovani Duka, najveći među svima, ti što pomažeš i u najtežim trenucima, čuli smo mnoge priče o tebi... - započe onaj višnji, sa bradom.

- Laskavac, je li? Dobro, navićiću se i na to – prekinu Duka govor, ne bi li se nasmejao i pokazao niz belih zuba. Nastavi, nastavi. Star sam, pričam i kad treba i kad ne treba.

- Starče, moramo da te zamolimo za pomoć. Namera nam nije da te uvredimo, ni da te povredimo. Došli smo, kao i mnogi što su dolazili pre nas, da te molimo, tebe, duhovnog čoveka, tebe što ti se bogovi obraćaju, za savet, jer nas je teška muka pritislala, a rešenje ne možemo naći.

- Lepe su reči kojima me nazivaš, ali ja sam samo čovek. Ime mi je Duka odvajkada, ne trebaš dodavati ništa, već prosto reci šta je to što vas muči.

Bradati mladić je jedva čeka da progovori o svom problemu, ali ga preduhitri njegov prijatelj.

- Moram Duka da te priupitam za savet, znam da ćeš mi pomoći. Moja žena Jelica je nerotkinja. Bejasmo obećani jedno drugom još od kad smo se rodili na isti dan, ali dve godine od kako smo se venčali i ništa. Iako pokušavamo, ona nikako da svije plod. Ne želim da se moje ime zatre, moji preci su vekovima imali posede u ovim krajevima. Molim te Duka da joj pomogneš kako umeš i znaš. Zamoli bogove, pokušaj sa bajalicama i vradžbinama, ti se u to sve razumeš, spravi joj neke trave, ali potomke moram imati.

Mladić završi za izlaganjem, dok je Duka zamišljeno ćutao, i gledao ga pravo u oči, čineći da mu bude neprijatno.

- Kako te zovu?

- Vojin, poreklom sam...

- Dobro, poreklo me ne zanima. Ime je dovoljno! – oštro ga prekinu Duka. Možemo čuti problem tvog prijatelja. Izvoli sinko, reci ime pa predoči problem.

- Hvala, zovem se Dobrivoje. Želeo bih da vam ispričam o mojoj porodici. Nadničim po ceo dan, noću šijem čakšire i gunjeve, spavam svega nekoliko sati, a sve da bi moja dva brata imala da troše po kafanama. Otac nas je napustio kada smo deca bili, a mati je preminula proleto. Pokušavao sam na sve načine da ih odvratim od batinjana, pijančenja, problema, ali oni kao da traže kavgu. Nema gde nisam krio novce, uvek bi našli i potrošili sve do poslednje kovanice. Vreme nam je da se poženimo i da svako krene na svoju stranu, ali oni mi prete. Ako prestanem da zarađujem ubiće me.

- Znam da nemam gde da pobegnem, familija nam se rasula po belom svetu, nikog ne bih mogao da nađem. Možeš li nekako da mi pomogneš, da se njima nešto desi, napravi neku zamku, vradžbinu, samo da ih skinem s grbače i da živim život normalno. Ovako više ne ide, cenjeni Duka.

- Dobro. Saslušali smo i tvoj problem. Kakav problem ima vaš prijatelj?

Njih dvojica se međusobno pogledaše. Niko nije progovario ni reč. Neprijatna tišina se uvuče između njih a Duka ih je pažljivo posmatrao i dalje čekajući odgovor. Da im je na početku rekao da zna da se nešto desilo njihovom prijatelju oni ne bi predstavili svoje probleme. Zbog toga je morao da bude strpljiv i ako je od početka gajio nepoverenje prema njima.

- Znači vi poričete da je sa vama iz podnožja krenula još jedna osoba? – upita ih Duka.

- Cenjeni Duka, da objasnim – reče bradati mladić, a njegov prijatelj ga stegnu za ruku.

- Ništa ne govori – reče mu. Lepo smo ti rekli da smo samo nas dvojica.

- Ja sam možda star, ali vidim veoma dobro. Tri prilike su pošle iz podnožja! Gde je treća osoba, što je krenula sa vama?

Obojica se pridigoše sa klupe, a Vojin poteže mač i uperi ga prema Dukinim grudima.

- Ima da nam pomogneš i da ne postavljaš nikakva pitanja! Je li ti to jasno čiča? - upita Vojin besno.

- E pa neće moći! U mom domu na mene potežeš mač. Na šta to liči? Marš napolje, i dok mi ne dovedete treću osobu što je sa vama putovala, nema ni pomoći, ni pitanja.

Duka se rasrdio, ali oni nisu reagovali. Kao da ga nisu uzimali za ozbiljno. Vojin je i dalje držao mač uperen u Duku. Vatra u ognjištu zatreperi i u sobi se oseti oblak dima. Utom, se začu kucanje. Na Vojinovom i Dobrivojevom licu se pojavi belilo kao da ih je neko krečom namazao. Jednim pokretom, Vojin pokaza Duki da otvori.

- Ako pisneš o ovome mrtav si – zapreti mu.

Njih dvojica posedaše na klupu, kao i ranije, a Vojin zadenu mač za pojas. Duka je polako otišao do vrata i otvorio, smiren, kao da mu nisu pretili smrću do pre nekoliko sekundi. Na vratima ugleda priliku u ritama. Poucepan čovek stajao je na pragu i tresao se.

- Pomoć – jedva je uspeo da progovori pre nego što se srušio pred Dukinim nogama.

Duka se sagnuo da ga podigne, a Dobrivoje mu je pomogao, da ga unesu i smeste na krevet.

- Ko je on? Da li je on putovao sa vama?

Obojica su ćutali, gledajući u skoro beživotno telo koje je ležalo u ritama, krvavih stopala, sa ranom na glavi. Duka je doneo malo vode i očistio ranu na čelu došljaka. Oprao mu je krvave ruke, i umio ga. Pokušao je da mu da malo vode, kada se on osvesti i poče da preklinje Duku.

- Pomози mi Duka, molim te. Podigni me malo, sve ću ti objasniti.

Duka i Dobrivoje su mu pomogli da se uspravi na krevetu. Vojin je i dalje sedeo na klupi nezainteresovano za dešavanja oko njega.

- Moramo razgovarati Duka. Nasamo. Preklinjem te, važno je.

Dobrivoje i Vojin izađoše iz kolibe, bez reči. Napolju je hladan vetar šibao, ni traga više nije bilo od onako toplog i lepog dana. Vrh planine se isticao lepotom, osvetljen mesečinom.

- Misliš li da će mu reći? – upita Dobrivoje.

- To je njegova odluka – kratko mu odgovori Vojin.

Vatra je tinjala u ognjištu, dok je Duka sipao čorbu u dve male, drvene, činije. Uzeo je i po parče pogače i nadrobio unutra, pa jednu činiju dodao ranjenom čoveku, a drugu zadržao za sebe. Čovek nije osećao glad, želeo je da razgovara sa Dukom, a starac kao da je to predosetio punih usta reče:

- Jedi prvo. Trebaće ti snaga. Razgovaraćemo tek kad pokušaš to iz činije.

Pridošlica je morao da ga poslušaa. U njegovoj je kući, ne želi da ga uvredi. Zna koliko je ozbiljna stvar o kojoj će razgovarati. Kada je završio sa jelom, pruži Duki činiju i zahvali se.

- Sada možeš reći kakve te muke more. Saslušaću te – reče mu Duka, pa pripali duvan u luli, kao da će slušati kakvu dečiju priču, a ne teške probleme.

- Zovem se Vladimir. Nemam više poverenja ni u koga. Sve koje sam voleo i poštovao, izdali su me, prevarili, pokrali. Čak i ova dvojica što sam im verovao, od danas nemam poverenja. Kada su mogli da me gurnu sa donjeg prevoja i da mi razbiju glavu, moći će da urade još gore stvari. Duka, nepohodna mi je tvoja pomoć, posavetuj me, reci mi šta da radim.

- Znao sam ja odmah da nešto nije u redu. Znao sam i da vas je trojica pošlo iz podnožja, ali njih dvojica su govorili samo o sebi, a nisu spominjali tebe, čak su pokušali da me naprave na budalu, tvrdeći da su samo oni putovali ka vrhu.

- Sve to što su oni pokušali, samo je mali deo onoga što se dešava u naselju. Pritisak je prevelik, primećujem da ne mogu da donosim ispravne odluke, kao da mi je neko vradžbinama mozak zamutio. Godinama pokušavam da se isko-beljam iz mreža koje pletu oko mene, ali sada, kada moj um više ne radi kako bi trebalo, moram nešto da preduzmem.

Duka je zamišljeno gledao kako se dim iz lule povija naviše, prema tavanici, da bi neprimetno nestao u mrežama pauka. Znao je mnogo toga o ovom čoveku. Bio je primoran da zna. Zbog toga se i preselio na ovu planinu, da bi njemu bio bliži. Nije još uvek želeo ništa da otkriva, već je pustio Vladimira da završi svoju priču.

- Duka, ja bih samo malo mira. Da me svi puste, da proživim ove godine što su mi namenjene, bez problema i muka. Razmišljam i da krunu predam nekom mlađem od sebe. Oduvek sam mislio da vladavina nije nešto što bi meni leglo. Trudio sam se, jer mi je bilo nametnuto, da uvek ispravno postupam, da ne sudim nikome, da pazim na svoj narod. Postajem umoran moj Duka.

- Slušaj sinko, da tebi tvoj Duka nešto kaže. Ti si rođen da vladaš. Samo tvoje ime kazuje o vladavini. Ali nije vladanje samo ono što su tebi rekli da radiš, i ono čime si se godinama bavio. Vladanje moraš primeniti i na sebe. Znam te dobro, od kada si se rodio one olujne noći, gore na brdu, više reke.

Od tog trena bio sam u obavezi da brinem o tebi. Iz bliza, ili sa određene razdaljine to sada nije važno. Važno je da si ti svoje obavio kako treba. A to što ti o glavi rade, to samo dokazuje da si veoma bitan, da si uticajan, i da si vladao pravedno. Uvek će se oni nezadovoljni pobuniti, ali i oni kojima ne dozvoljavaš da pljačkaju, ubijaju, skrnave. Svaka priča ima više uglova gledanja. Ja, koji sam te posmatrao na način na koji su bogovi od mene zahtevali znam samo jedan ugao. Onaj ko ti pehare vinom puni, ima drugi ugao. Tvoji neprijatelji tebe i tvoju vladavinu vide drugačije. Ali sinko, ne haj za to. Sve je to prolazno. Čak i oni koji su bili protiv tebe, okrenuće se na tvoju stranu.

Duka je završio svoje izlaganje, a Vladimir je gledao sedog starca, uz kog je odrastao.

- Kada su me kao malog poslali tebi, to nije bilo samo da bih ja učio kako da vladam, ili da bi me ti učio čitanju i pisanju? Osećam Duka, da mi nešto prećutkuješ...”

- Tako je. Mnogo pre nego što si se rodio, zamoljen sam od strane bogova da dođem na ovu planinu. Predskazali su da će se važne stvari za naš narod, ali i za bogove odigrati baš ovde. Rečeno mi je da pazim na tebe, da te spremim za život. Kada te slušam kako govoriš, osećam da sam omanuo u tome.

- Možda ti tako misliš. Ja smatram da sam sve svoje odluke donosio pravedno, da niko nije oštećen, i da sam za svoje vladavine bio poštovan. Ono što me brine je moj narod. Ne brinu mene oni što bi da me ubiju, ili prevare, već šta će sa mojim narodom biti nakon što mene više ne bude?

- Vidiš Vladimire, ti si krenuo kod mene sa dvojicom prijatelja. Na tom putu, shvatio si da su se prijatelji pretvorili u neprijatelje. Tako je sa mnogim ljudima. Jedan od njih mi je govorio o poslu, o pijanstvima, o tome kako će ostati sam. Drugi mi je govorio o svojoj ženi, kako ne može da ima decu. Brinuli su se samo za sebe. Ni jedan od njih se nije zabrinuo za druge, da možda razmisle malo da nisu oni krivi što je sve tako. Da možda nije problem u toj ženi, već možda u njemu? Da nije problem u pijanstvu njegove braće, možda oni tako jedino mogu da ga podnesu. Tu je razlika, Vladimire. Zato njima nisam pomogao, a tebi ću pomoći. Jer ti brineš o drugima, i od kada te znam, uvek su ti drugi bili važniji nego ti sam.

- Žao mi je Vojina i Dobrivoja. Gledao sam na njih kao na najrođenije. Nisam ni sanjao da bi me tako izdali – reče Vladimir, pa se zaplaka.

Suze su mu tekle niz lice, a Duku je to podsetilo na Vladimirovo detinjstvo i vreme koje su njih dvojica provodili u istoj toj kolibi, na vrhu planine.

- Samo oni čiste duše zaslužuju pomoć bogova. Odvajkada je tako bilo, i tako će i biti. Ti je, Vladimire, zaslužuješ. Mnogo puta si dokazao da si dobar i pravedan. Zato će ti tvoj Duka pomoći poslednji put.

- Zašto poslednji? – upita začuđeno Vladimir.

- Zato što je vreme da putujem.

- Da putuješ? Gde?

- Na jedan put bez povratka. Sve više čujem šapat vetra koji me poziva da se vinem u njegove skute. Dovoljno sam godina boravio na ovom svetu, a kada tebi budem rekao šta da činiš, to mi jedino preostaje.

Vladimir i Duka su se gledali, tužni, što će doći tren njihovog rastanka.

- Moraćeš da se vratiš svom domu. Još je života pred tobom, i vremena da ga provedeš u vladavini. Budi pravedan kao i do sada, budi pažljiv i biraj mudro sa kim sklapaš prijateljstva. Daću ti jednu knjigu da poneseš. Kada me više ne bude, otvori je i pročitaj. U njoj je zapisano sve šta će se zbiti. Prati smernice, čitaj između redova, poštuj sećanje na mene i bićeš veliki Vladimire. Postaćeš slavan, niko ti ravan biti neće. Pamtiće te kada umreš, po tvojim delima.

Duka mu predade knjigu u kožnoj torbi.

- Hvala ti Duka.

- Nemoj mi zahvaljivati. To je ono božansko što ti sleduje Vladimire. Da se rastanemo kao ljudi, bez suza i nepotrebnih reči – reče mu Duka pa ga zagrlji jako, kao što otac grli svog sina.

Duka je seo na krevet, a Vladimir je polako otvorio teška drvena vrata. Od Vojina i Dobrivoja nije bilo ni traga, pa se Vladimir polako uputio naniže, ka svom domu. Brinuo je da li će ga možda negde sačekati i napasti, ali kako je zora dolazila i sunce obasjavalo Rumiju, tako je Vladimir sve manje brinuo i bio sve bliže svom domu.

Dugo godina nakon poslednjeg susreta Vladimira i Duke, narod je bio zadovoljan. I ako je čuo da nema više kolibe na vrhu Rumije, da ju je jedne olujne noći vetar poneo u nebesa, dugo se Vladimir dvoumio da li da poslušati Dukine reči i pogleda knjigu. Kada je oluja besnela nad njegovim naseljem, razvezao je kožnu torbu i izvadio knjigu. Otvorio je i ugledao prazne stranice. Prelistao je, i tek na zadnjoj strani prepoznao Dukin rukopis.

- Za vekove da te pamte Vladimire, sine Dukljanski, piši sve što naučiš, da pokolenjima ostane.

U ZMAJEVOM GNEZDU

Bilo je to maleno selo. Kamene kuće, više nalik kolibama, njih dvadesetak, rasute su po proplancima. U letnje doba, šume su prekrivale njegovu okolinu i skrivale mu vidik ka dalekim vrhovima gorostasnih planina. Negde iza te šume, nalazi se more, duboko i plavo, čiju tišinu bi poremetila glasna vika mornara sa vizantijskih trijera koje su po njemu krstarile. U tih dvadesetak kuća bilo je pregršt dece, nešto mladića stasalih za boj i isto toliko devojaka spremnih za udaju.

Jana, sedamnaestogodišnja čobanica, ćerka lani poginulog kneževog vojnika, živela je sa majkom i tri malodobna brata. U nju se zagledao Balša, godinu dana stariji mladić, koji je snivao snove da će ga knez uzeti u svoju gardu i da će videti sveta. Sići do mora i služiti svom gospodaru. A dok se to ne desi, čuvaće stada sa Janom i drugim čobanima. Pogledi koje su njih dvoje razmenjivali pričali su više od reči, i bili su svedoci ljubavi koja se rađala.

Kada bi došla zima, i oštri mrazevi lomili i najtvrdi kamen, selo bi nekako utihnulo, skoro bi prestajalo da živi. Već sa prvim mrakom seljaci bi zatvarali kapke na svojim malim prozorima, pokušavajući da čak ni odsjaj svetla sa ognjišta ili svetiljke ne izađe iz kuće. Zimi je selo živelo u strahu. Već je prošla druga godina kako je Jana poklonila srce Balši. Krišom su se sastajali kad god su mogli, pokušavajući da njihova tajna ostane skrivena od ostatka sveta. On se i dalje nadao da će postati knežev vojnik, a ona je plela snove da će biti njegova žena. Toga dana Jana je izašla da svom stadu baci naramak sena, kad joj se Balša prikrao iza leđa i tiho joj šapnuo: Volim te! Srce joj je zaigralo, a osmehom mu je dala odgovor: I ja tebe! Topli zagrljaji i poljupci, učinili su da izgube pojam o vremenu. Napolju je već padao mrak, a mesečev sjaj na belom snegu davao je nekakav sablasan izgled. Balša, idi... Znaš da ne smeš ovde mrak čekati. Idi kući, tako se bojim... Ne boj se mila! Doći ću opet sutra! – Dođi... čekaću te! Dok je odlazio, Jana je osluškivala škripu njegovih opanaka po smrznutom snegu.

Gde li je? Što je nema? Da joj se nešto nije dogodilo? Teško nama – nabrajala je Janina majka, dok je čekala ćerku da se vrati. Ali noć je uveliko pala, a nje nije bilo. Već sa prvim zracima zubatog planinskog sunca čitavo

selo je odzvanjalo Janinim imenom. Ona kao da je u zemlju propala. Svi su slutili ono najgore, ali niko nije smeo ni da pomisli a kamoli izusti ono što mu je bilo na pameti.

Dani su prolazili, već je prolećno sunce obasjavalo ozelenele proplanke. Šuma je oživela, a seljaci su odahnuli. Prošla je još jedna strašna zima. Strah koji ih prati preko zime sada je mogao da ode i čeka da se sa prvim zimskim danima opet useli u njih. Svi su spominjali Janu, koja je nestala zimus. Balša je lutao za stadom, svirajući u svoju frulu neku tužnu, samo njemu znanu melodiju. On je čekaio, nadao se da će se njegova Jana odnekud pojaviti, zaleteti mu se u zagrljaj, iako je znao da je svaki dan značio više, da je nikada neće videti. Dok je malom britvom tesao neko drvece, bez ikakvog cilja da nešto i napravi od njega, začuo se topot konjskih kopita. Nije uspeo ni da podigne oči i pogleda, a već su pred njim stajali naoružani ljudi sa znamenjem njegovog kneza.

- Momče, mi smo kneževa garda, naš svetli knez traži vojnike, mladiće spremne da ginu za njega!

- Taj sam - odgovori Balša, misleći u sebi kako je samo to i čekaio, ali kako ga i od Janinog nestanka ovde više ništa ne drži.

Dvorana u koju su ga doveli bila je ogromna. Balša takvu odaju nikada do tada nije video. Bila je to prostorija u kasarni u kojoj će postati vojnik, gde će živeti i u koju će se vraćati iz ratnih pohoda, ukoliko preživi.

- Voleo bih da vidim našeg svetlog kneza. Od oca sam slušao o lepoti, mudrosti i hrabrosti kneza Vladimira. Čuo sam da u njemu ima mudrosti lisice, hrabrosti vuka i sokola. Pričao mi je otac i o njegovoj ljubavi sa knjeginjom Kosarom. I ja sam imao jednu ljubav, lepšu od svih, moju Janu – jadao se Balša svom drugu Bogojuu...

Dani su Balši brzo prolazili. Mačevanje, jahanje konja, gađanje strelom odvlačili su mu misli. Ali noći. Noći su bile besane. U mislima je milovao i ljubio svoju Janu. Brao joj cveće na livadama i pleo joj vence da se njima zakiti. Svake noći isto!

Dok su vojnici u dvorištu započinjali svoje dnevne rituale, odjednom se začula bojna truba. I pojavio se on – knez Vladimir. U punoj ratnoj opremi, sa zlatnim šlemom na glavi i dragim kamenjem optočenim koricama dugog mača. Ne, nije to knez, to je sami Arhangel sišao sa neba! Ovo je svetac koji zemljom hodi. Čovek ne može biti ovako lep. Ne može za života oreol da ima – mislio je Balša.

Pedeset odabranih vojnika, među kojima je bio i Balša, pratilo je kneza na svojim konjima. Sve do gradske kapije, kolone ljudi išle su za njima i

klicale su svom knezu i njegovim vitezovima. Činilo se da samo Balša ne zna kuda su krenuli. Pogledao je ka kneževom dvoru i tada je prvi put video knjeginju Kosaru. I ona je bila gospa sjanog lica, koja mašući, prati svog voljenog u boj. Tek što je knez sa svojom pratnjom napustio gradsku kapiju, već su njihovi konji kopitima parali kamene oblutke brda koje ih je vodilo u njedra planini kojoj su se zaputili. Knez Vladimir jahao je konja belog poput snega, bez ijednog znaka na njemu. Govorilo se da je knežev konj krilat, da mu vatra iz očiju seva. Negde oko podne, na poslednjem proplanku pre ulaska u gustu, crnu, šumu, koja se prostirala u nedogled, knez i njegova pratnja napravili su pauzu. Balša je bio istovremeno i nervozan i radoznao, tresao se od neke jeze, a istovremeno znojio od uzbuđenja. Vrzmao se okolo, kako bi što bolje osmotrio svog kneza, ali kako bi i iz priče njegovih najbližih iz pratnje saznao kuda su se to uputili. Mislio je da će saznati cilj njihovog putovanja, ali bezuspešno. Svi su bili nekako tajnoviti. Ono što je mogao da oseti u vazduhu bila je neka zagonetna tišina, koju su parali neki retki kruci iz šume. Odavde sa proplanka ta šuma u koju su se zaputili izgledala mu je nekako zloslutno, ali ga je neobično podsećala na šumu u blizini njegovog sela, u koju niko nije zalazio ni danju, a kamoli noću. Sve šume kriju neku tajnu, mislio je Balša, tako mora i ova. Sigurno su u šumi neki razbojnici koje knez ide da zarobi. Možda je tamo i neko blago, skriveno od ko zna koga.

- Krećemo, na konje! – uzvikivao je knežev štitonoša. Svi su pojahali konje i po ustaljenom poretku krenuli prema šumi. Tih nekoliko stotina koraka do šume, Balši se činilo kao večnost. Strepeo je šta ih tamo čeka, ali se nadao da će brzo dobiti željeni odgovor. Pred sam ulazak u šumu, na čelu kolone došlo je do male izmene. Ubrzo se ispred kneza Vladimira koji je do tada jahao na čelu kolone, nadoše dva njegova viteza. Knez je jednom rukom držao uzdu, dok mu je druga ruka bila na balčaku dugog mača, u trenutku spremna da ga istragne iz korica. Svi su ćutali, ali i ta tišina, bila je nekako jeziva i hladna.

Balša je rukom načinio znak krsta, pomislivši, kakva li je ovo crna šuma kad se u njoj ni cvrkut ptice ne čuje. Nije dugo potrajalo konji pod njima počеше da frkću, jedan poče da njišti kao da ga neko koljperm ubada. Knez je i dalje davao znak da se nastavi. Nakon tri četvrti sata, kolona se zaustavi ispred jednog hrasta. Taj hrast je bio toliko veliki da ni četvorica ljudi nisu mogli da obrle njegovo deblo. Na istočnoj strani, metar od zemlje, bio je urezan znak krsta. Knez naredi da svi sjašu sa konja, kleknu na zemlju i pomole se Bogu. Nakon molitve, knez diže pogled iznad sebe.

- Braćo – uz uzdah izgovori knez – Došlo je vreme da vam kažem gde i kuda idemo. Poveo sam vas da se danas suočimo sa svojim najgorim strahom! Negde u ovoj šumi, skriva se naš najveći krvnik. Onaj koji je mnoge u crno zavio, i koji mojjoj kneževini mira ne da. Svake zime nanosi nam mnogo zla. Lu-

kav je, opasan, krvoločan... Budite pribrani! Ono što vidite danas ovde, nikada nikome ne govorite. Ljudi to nikada neće moći da shvate... a možda je i bolje. Zato, junaci moji, neka vas muško srce ne izda, a mač u desnici bude oštar!

Nakon kneževog govora, kolona je peške krenula dalje, ali nekako sporo i oprezno. Knez je zastajkivao i tako zaustavljao čitavu jedinicu. Balši se činilo da nisu odmakli ni pola milje, kada odjednom poče da duva neki zlokoban vetar, koji je ledio krv u žilama. Pogledao je oko sebe, ali ni jedna travka, niti jedna grana od stogodišnjih debala nije se povila, a vetar tako jako duva. Nedugo potom začuo se strašan krik, sličan rikanju medveda. Ali ovaj medved – mislio je Balša – mora da je toliko veliki, kao drvo, kad ispušta tako glasno rikanje. Sve je začutalo, a u tren pred knezom i njegovom vojskom pojavilo se čudnovato biće. Prekriveno krljuštima kao riba, glave na kojoj je bila njuška kao u vuka i dva crvena, plamteća oka. Na telu je imao krila, ali ne kao kod ptice, drugačija, kao da su od nekog metala napravljena. Kada se izvio jasno su se videle kandže kao u planinskog orla, ali velike kao pola koplja. Kneževi vojnici zauzeše borbeni položaj i sa mačevima i kopljima stajahu čekajući da ova neman prva napadne. Tako se i desilo. Počeo je neravnotežan boj – boj ljudi i zveri. Zver je već svojim kandžama kidala utrobu jednom po jednom kneževom vojniku. Neki su ostali paralisani prizorom koji su videli. Balša je sa mačem već trčao u prvi red da i on napadne, kad se odjednom, knez izvi glavom unazad. Neka blještava svetlost obasja kneza i poče se širiti oko njega. U trenutku knez promeni svoj oblik. Postade nešto nalik biću protiv koga se bori. Iz mača u njegovim rukama bljesnu munja.

- Došao si kneže! prolomio se strašan krik iz usta zveri. – Došao si ponovo da se okušamo! Ovoga puta nema ti povratka! Nećeš živ otići odavde, ni ti, ni ovi tvoji pratioci, pa da vas je deset puta toliko. U to knez koga je i dalje obasjavala neobična svetlost, uze koplje iz ruku skamenjenog vojnika i snažno zamahnu njime. Zver je pogođena pravo u grudi. Ranjena i razjarena krenula je ka knezu, koji nekako poskoči kao da i sam imaše krila, i mahnu mačem. Glava zveri pade na zemlju. Nekoliko trenutaka, vladala je potmula tišina, a onda strašan prasak otvori zemlju i ukaza se jazbina ubijene zveri. Balša pritrča knezu, koji je već primio svoje ljudsko obličje.

Jazbina je bila memljiva, prljava, nalik brlogu pacova. U tamnom kutku čulo se nečije ubrzano disanje. Bio je to dečak, prebledeo i zanemio od straha. Samo jedan blagi pogled govorio je koliko je bio srećan jer je spašen. Dalje, u tamnim prostorijama jazbine, nađeno je mnoštvo devojaka i mladića. Izgladnelih, prljavih od zadaha zveri koja ih je otela. U jednom kutku, sedela je i lepa Jana. Kada ju je Balša ugledao, suze su mu krenule.

- Jano, Jano moja - tiho joj je govorio - Spasao sam te!

- Čestiti kneže, vaša svetlosti - ovo je moja Jana. Ova neman ju je otela pre dve zime....

Na crkvi u gradu zvonila su zvona u znak pobedonosnog povratka kneza Vladimira i njegovih vitezova. Činilo se da se knjeginja Kosara nije pomakla sa mesta sa koga je ispratila svog voljenog kneza. Samo, sada joj je lice bilo veselije. A knez Vladimir... Oko njegove glave sijao je oreol, kao što sija kod svih onih koji su Bogu dragi.

VLADIMIR

Vani vriska vranaca Vladislavljeve vojske. Vitezovi se vrpolje. Vijećaju. Višeglasje prekida Vladimir. Nakon molitve Višnjemu ustaje i govori:

- Varljiva je vjera velmože Vladislava. Ali nadam se da će vas pošteđeti, ako ja u zalog dadem svoju glavu.

Vojvoda Vojislav na to kaza:

- Vaše veličanstvo, vrli Vladimire, vitezovi vaši ne mogu puštiti da poginete. Spremni smo da izginemo za svoga vladara.

- Vrsni vrsnici, vrijedno bijaše biti sa vama i uživati u vašim vrlinama. Kao što pastir čuva svoje stado od vukova, tako i ja moram sačuvati svoj narod od bespotrebne pogibije.

- Izadite, kukavice, i borite se! - začu se vika ispred vrata crkve.

Vratnice popuštiše, a vojske se pomiješale.

- Viđecemo vaše viteštvo! - viknu vojvoda Vojislav dok vitla mačem. Pokosi nekolicinu na pragu.

Navališe neprijatelji unutra. Jedan od njih provuče se kroz gomilu, primače se knezu i uspije da ga rani, ali tu pade od ruke knezovog čuvara. Mačevi su se ukrštali, varnice i škripa ispuniše unutrašnjost crkve. U tom opštem metežu neko gurnu kneza kroz jedan skriveni otvor i on nestade. Napadači poslije duže bitke i hrabroga otpora Vladimirove vojske, uspješe da ih pokore. Koga nisu uspjeli ubiti odmah, zarobili su, pa onda pogubili.

Vladislavljeva vojska gleda vješane vratove vrljih Vladimirovih vitezova. Na odlasku popalili su sve što su stigli oko crkve na planini. Vatreni veo vijuga vrhovima višegorja.

Sveštenik crkve volšebno je prurušio jednog od palih vojnika u kneza, tako ne izazivajući sumnju zapovjednika Vladislavljeve vojske. Mislili su da je glava koju nose svom vladaru Vladimirova. Tako je mislio cio svijet toga vremena.

A Vladimir? Vladimir vranim vilajetom vijugaše vjekovima...

Velelepni vinogradi Virpazara. Vični vještinama vinogradarstva Virani su se vazda družili sa vinom. Hljeba je moglo faliti, ali vina ne.

Sve je bilo mirno te noći. Najednom iz kule Balšića istrča vagabund. Ne znade ni sam otkuda, a ni kako se tu stvorio.

Vedro večer vrati mu već viđene vidike. Vrleti su iste kao nekada, ali višespratne vikendice i kuće zbunjuju ga.

- Volijah se više vratit Virpazaru nego većim varošima - promrlja.

Nastavi da se osvrće oko sebe i da upija pogledom kraj u kojem je nekada često boravio.

Noć je bila mjesečna, pa je mogao da vidi dosta toga.

Vidovnjak Vido iznenada se probudi iz sna. Vremešne vjeđe nabraše se u ovoga visprenoga starca. Nešto mu je govorilo da je ova noć posebna, znatno drugačija od ostalih, ali još uvijek nije mogao da dokuči po čemu. Obično je imao neke predznake kada trebalo da se desi nešto važno i vidio je to prije od drugih. Imao je vizije koje su mu vrata budućnosti otvarale. Ovoga puta nije jasno vidio šta dolazi, ali pouzdano zna da se nešto veliko sprema.

Ustade bez riječi. Uze iz vitrine voštanicu i šibicom je uždi. Obuče se na brzinu. Prođe kroz volat i krenu vijugavom stazom. Voštanicom vrijeba večernje vragove. Pođe prema ostacima stare kule o kojoj je još u djetinjstvu slušao mnoge nevjerovatne priče. Ljudi su znali da nestanu u toj kuli i da se više nikada ne vrate. Među njima je bio i jedan od njegovih susjeda.

Nadomak kule ugleda jednu priliku kako se okreće oko sebe. Poznavao je svakoga ko je živio u ovom kraju, ali ovoga nije srijetao. Kada se primače, ne može da vjeruje šta vidi. Pogledi se sretoše. Vidove vilice vibriraju. Vrto-očje...

Ali ne bi on taj koji se onesvijesti, nego stranac. Vido se prenu i brže bolje priđe onesvijješćenom. Bio je još živ, ali ranjen. Gorio je od groznice.

Vojin viljuškom jede varenu vadžolu iz vagana. Vrata zaškripaše. Vide Vida na vratima, pa viknu:

- Viđi, viđi! Veselo večer, Vido! Vala više vakat bi za vizitu.

- Ne budali, Vojo, ozbiljna je stvar. Vladimir se vratio!

Vojin skoči:

- Vido, da ti nije godina koliko imaš, rekao bih ti da ne trabunjaš. Naš Vladimir je odavno nestao.

- Ne vaš Vladimir, nego sveti Vladimir, vladar dukljanski!

- Vid te prevario, Vido! Opet si jeo neko varljivo varivo - prasnu u smjeh Vojin.

- Varka, veliš? Vidi svojim očima!

Pomjeri se Vido u stranu i Vojin ugleda čudno obučenog stranca kako leži na Vidovom vrancu. Spuštiše ga s konja i položiše na travu. Razmakoše kosu i ugledaše lice mladoga čovjeka koji je strašno ličio na pomenutog sveca. Vojin se zapanji od iznenađenja, ali ga Vido prodrma i upita đe je Vidak. Vidak, Vojinov đed, spavao je u drugoj sobi. Vojin se trgnu, pa poskoči po prostoriji. Uleće u sobu da probudi đeda. Đed skoči na noge kao da je čekao svakog trena da ga pozovu. Kad mu je Vido rekao o čemu se radi, naredi da dovedu Vukana. Vojin pođe za brata Vukana.

Visoki Vukan vulkansku vatru vignja vatraljem razgori. Varnice vatre obasjaše vinodrum. Vedro vode visi o verige. Vidar Vidak vatruštinu vida vodicom vilinskih vrela.

Vremeniti vrač vrh vatre viče:

- Vatra viganjska! Voda vilijska! Vazduh vrsutski! Vino virpazarsko!

Vukan donese Vidaku vrč vina. Vrištanje vranca vrh vinčaše. Vinodah vinoduha vinu se ka tavanu. Vidak nagnu čašu i vino poče da se sliva niz grlo Vladimira. Ostatak prosu po rani. Venama vino vri, vida vene vadeći venom. Vino vrati vis vitalis. Vaskrsnu Vladimir!

U tom trenutku zbi se nešto nenadano. Vihor se vozdiže vrhovima Vrsutinih višegorja.

Krova vinodruma nestade, a prisutnima vihor poče da se poigrava s kosom i odjećom.

Na vrhu vihora ukaza se veliki vasijski brod.

Neka treperava svjetlost poče da vuče Vladimirovo tijelo prema brodu. Ne mogu ništa da učine sem da nijemo posmatraju.

Viđevši ukazanje, Vido viknu:

- Veličavog vida, vaistinu!

Vanzemaljski vremeplov vinu se vasseljskim vijaduktom...

Virpazar, kao ni ostatak svijeta, ne bijahu još spremni za ponovni dolazak svetog Jovana Vladimira.

KOSARA I VLADIMIR

Dok ležim na krevetu u svojoj sobi ispunjava me jasna misao. Ne želim više da budem verujuća. To je tako bolno. Ko veruje i nada se, mora i da pati. Ko željno iščekuje čudo, za njega je svaki novi dan bez tog čuda izgubljen.

Da postanem majka to je moja najveća želja. Moje čudo koje svakog dana priželjkujem. Nekad toliko jako, da mi celo telo bolno trne zbog neispunjenja.

Radim kao vaspitačica. Nisam udata. Vaspitavam tuđu decu, svoju nemam. U četrdesetim sam godinama. Sa svih strana čujem opomene da mi vreme ističe. Možda misle da mi pomažu, da će me time osvestiti. Da ću pozajmiti novac, kupiti kartu sa Prag i otići na kliniku za vantelesnu oplodnju. Da ću iskoristi sve i jednu šansu koja mi se nudi da bi postala majka. A ja? Ne radim ništa od toga. Ne želim veštačku oplodnju, ne želim veštački brak. Čekam i nadam se čudu.

A onda, u danima kao što je ovaj, želim da se otrgnem od potrebe da verujem, da se nadam, da volim. Čemu sve to kada je sve samo fikcija. Kada ću ponovo biti ranjena neispunjenom željom. Neko poput mene, nedovoljno jak, izmislio je Boga. Tada je svima kojima je bila potrebna uteha i nada da su čuda moguća bilo bolje. Oni koji su sami imali su u koga da se uzdaju, kome da se obrate. Govorim to sebi da bi ubila nadu. I tako, kada krenem da osporavam veru ona se u meni rađa življa i jača nego što je bila. Pred očima mi se vne slika koju nosim još iz detinjstva. Slika sveštenika koji u ruci nosi krst. Iza krsta vidim dve svetleće tačke i ikonu. Godinama vidim tu sliku kad zatvorim oči, kad slušam prazne razgovore, kad plačem. U početku sam videla samo sveštenika kako nešto drži u ruci, a onda krst i te dve svetleće tačkice. U poslednje vreme ikona mi je sve jasnija, ali i dalje ne mogu da odredim koji je svetac u pitanju.

Okrećem se na drugu stranu u krevetu. Ruku prebacujem nehajno. Zakačila sam knjigu koja je pala dole sa police. Moja mala garsonjera bila je prepuna polica sa knjigama. Poslednju, pre nekoliko dana, ubacila sam tik uz krevet, znajući da će mi smetati.

Nevoljno se okrećem, gledam u pod i knjigu koja je pala. „Srpski običajni kalendar”, prepoznajem purpurne korice. Vrlo neobično, knjiga je pala na najuži deo, onaj deo gde su listovi povezani, i tako ostala. Pridigla sam se sa kreveta, naprosto ne mogavši da poverujem da je tako nešto moguće. Kada sam se nadvila nad nju, stranice su se najednom otvorile preda mnom. U desnom uglu vidim ikonu. Na njoj je prikazan svetac u kraljevskom ruhu i krunom na glavi. Knez Vladimir. To je ikona koja se nazire u mojoj slici i koja se sada otvorila pred mojim očima poput te knjige. Puna nekog nadolazećeg straha, uzimam knjigu u ruku. Čitam...

Jelena i ja smo pet godina zajedno. Poslednje tri godine pokušavamo da dobijemo dete. To je moja svakodnevna misao, najveća radost i strepnja. Gušim je ponekad sa tom željom, osećam to. Ali, jača je od mene. Siguran sam da će i ona biti srećna kada postane majka. Ne mogu šminka, garedroba i putovanja da ispune jedno žensko srce koliko bi mogla jedna čupava glava sa prelepim osmehom. Verujem u to.

Ona je kod komšinice. Jedva čekam da dođe i da ponovo probamo. Samo to mi je u glavi.

Koliko se nadam, toliko osećam i strah. Pomisao na neuspeh stvara mi nervozu. Za mnom su ostale tri godine nadanja i isto toliko razočarenja. Dok je čekam osećanja mi se mešaju.

Skrećem pogled sa televizije i ustajem sa fotelje. Na malom elektronskom budilniku priše 22:05h. Zavrteo sam nemoćno glavom. Ponovo vidim te brojeve. Nekoliko godina unazad je tako. Jelena je već više od tri sata kod komšinice, shvatam u tim trenucima. Hvata me jača nervoza. Počinjem da mislim da će se zadržati dok ne zaspim. Gledam na sat i dalje stoji 22:05h. Protežem se da dohvatim kabal i isključim sat. Ne želim više da vidim te brojke. Kabal se teško izvlači. Dobijam nagon da ga snažno povučem i iščupam iz zida. Neće. I neće! Čupam ga. Jelenina torba, koja se nalazila pored budilnika, sa svim sadržajem se prosipa na pod.

Bar su brojke nestale, pomislio sam sa dozom olakšanja. Kupim sadržaj njene torbe žurno. Pod prstima osetim šuškanje folije. Gledam u tablu sa lekovima. Vraćam je u kutiju iz koje je ispala. Znam da Jelena ne voli lekove, sa interesovanjem gledam u naziv leka.

- Pilule za kontracepciju - izgovaram u šoku. - Pilule za kontracepciju! - neverica je i dalje prisutna.

Najednom počinje da mi zuji u glavi. Misli jedna drugu stižu. Optužujem je, počinjem da je krivim za sve moje nezadovoljstvo i neispunjenost proteklih godina. Moja osećanja su toliko snažna da me guše. Šetam po

našem malom iznajmljenom stanu i pokušavam da shvatim zašto je to radila.

Stajem ispred ikone Kneza Vladimira. Dobio sam je od majke. Nakon teškog porođaja mama je upala u komu. Iz nje ju je probudio Knez Vladimir, dozivajući je. Bila mu je celog života zahvalna. Insistirala je da imam njegovu ikonu u svom stanu jer je verovala da je on naš zaštitnik. Tražim od njega pomoć. Molim ga da mi pomogne da razumem njeno ponašanje. Da je ne zamrzim u tim trenucima.

U svom tom haosu isprepletenih misli i emocija javila se jedna jasna misao. Knezu Vladimiru je glava pogubljena dvadeset drugog maja; 22:05h je bilo vreme koje sam stalno viđao na satu. On me pozivao kod sebe! Srce mi je zatrepalo.

Počeo sam da gledam na stvari drugačije. Jelenu sam pritiskao sa svojom željom. Nije znala kako da se izbori sa tim, a nije htela da me razočara. Saznanje da je pila pilule za kontracepciju više nije bilo tako bolno. Knez Vladimir je bio naš spas.

Jelena je tiho ušla u stan. Mislila je da spavam. Videla je da sam u nekom posebnom raspoloženju, zato se samo nesigurno osmehnula i upitno podigla obrvu.

- Idemo u Elbasan - rekao sam razdragano. Nije mogla ni da zamisli kakvo sam olakšanje osećao. Pronašao sam sigurnost, oslonac, nadu i veru da će ovog puta sve biti drugačije, bolje. Bilo je potrebno samo da odemo u mesto gde su se nalazile njegove mošti.

- Gde je to - oči su joj zasjajile. Volela je da putuje. Posle mode to je bila njega druga strast.

- U Albaniji.

- Da idemo u Albaniju? - nestala je iskra iz njenih očiju. - Da li si siguran da želiš da idemo tamo?

- Više nego išta na svetu.

- Kada? - prošla je pored mene i zaputila se u spavaću sobu. Čula je kako iza nje govorim.

- Krećemo za nedelju dana. Bićemo tamo na vreme.

Ništa više nije pitala. A ni ja nisam imao potrebu da objašnjavam. Samo jedan pogled na moju ozarenu dušu, koja je isijavala kroz moje oči, joj je sve govorio.

Znao sam celu legendu o Knezu Vladimiru. Majka mi je više puta pričala. Dvadeset drugog maja su se njegove mošti iz Tirane prenosile u Elbasan. Tog dana je bio pogubljen. Ja sam, ipak, najviše voleo kada mi je pričala o velikoj ljubavi između Kneza i njegove žene, Kosare. I sada su me te misli ispunjavale novom nadom.

Put do Albanije se odužio. Jelena je sve vreme bila neraspoložena i ćutljiva. Kada sam joj rekao da idemo u manastir još više se povukla u sebe. Verovao sam da će je sve to proći kada uđu u crkvu. Zato sam želeo što pre da stignem.

Gledao sam je ispod oka. Bila je savršeno našminkana, imala je predivnu plavu dugu kosu i pučaste usne. Bila je obučena po poslednoj modi i nije se svojom pojavom uklapala u ljude koji su nas okruživali. Žene su nosile marame preko glave, dugačke i široke suknje, kako su propisi manastira nalažali. Ona je na sebi imala uzane pantalone, košulju sa kratkim rukavima i cipele sa visokim potpeticama.

- Koliko će ovo dugo trajati? - pitala je. Bilo joj je neprijatno. I sama je primećivala koliko svojom pojavom odskače od ostalih.

Nalazili smo se u krugu manastira. Očekivali smo svakog trenutka da stignu mošti Kneza Vladimira.

- Sigurno nekoliko sati. Održaće se liturgija i biće nam potrebno vreme da pridemo moštima. Velika je gužva.

- Neću moći da izdržim na štiklama - imao sam utisak da želi da ode što pre odatle.

- Hajdemo - nisam hteo da odustanem. Kao i uvek, kada sam imao neku nameru, odustajanje nije bilo opcija. - Moći ćeš da ih izuješ. Dan je lep, nije hladno.

- Ne pada mi na pamet - njena nervoza je bila sve očitija. Imao sam utisak da je nisam držao za ruku da bi otišla. Zato sam je stezao sve jače. Znao sam da Knez Vladimir ima rešenja za nas. Trebalo je samo da sačekamo na neki znak, put kojim bi trebalo da krenemo.

Put do Tirane je prošao kao u snu. Bila sam ispunjena verom i nadom. Pročitala sam sve što sam mogla o knezu Vladimiru. Od trenutka kada sam videla njegovu ikonu u knjizi, sve vreme sam koristila da bi saznala što više o njemu. Znala sam da prenose njegove mošti iz Tirane u Elbasan. Potražila sam autobus za to mesto.

Prenos moštiju je trajao dugo, ali ja nisam osećala ni umor, ni glad, ni žeđ. Tek kada se završila liturgija i kada je određen broj vernika celivao mošti svetog Vladimira i izašao napolje u dvorište, mogla sam da uđem u crkvu.

Slika koja me je proganjala godinama izronila je iz podsvesti u stvarnost. Videla sam sveštenika kako nosi krst, isti onaj koji je knez Vladimir nosio kada su ga pogubili. Gledala sam kao opčinjena u tu relikviju, a dve sjajne tačke su se prikazale iza krsta. Sjaj se polako utišavao i sada sam mogla da vidim dva bistra, plava oka. Sjaj u njima je bio neopisiv. Sve vatre ovog sveta su gorele u njima. Prepoznala sam u njima veru i nadu. One su bile te koje su obasjavale čovekov život čineći ga lepšim.

Čovek ranih četrdesetih godina, krupne građe i pitomog lica je bio vlasnik tih vrelih fenjera. Grejali su mi srce. Zacrveneli su mi se obrazi od vreline koja je preplavila moje telo. Osetila sam se kao šiparica kada ugleda svoju simpatiju.

Pogled mi je pao na njegovu ruku u kojoj je čvrsto držao devojčinu. Ona je stajala pored njega kao da ne pripada ni ovoj svetini, ni njemu. Ipak, njegov čvrst stisak ju je zadržavao na tom mestu. Štrecnula sam se jer sam počela da osećam i da mislim nešto što nije trebalo o čoveku koga nisam poznavala i koji je bio zauzet. Pomislila sam da je bolje da izađem u dvorište i dođem kasnije da se poklonim moštima i krstu.

- Stežeš me - prigovorila mi je Jelena - boli me.

- Izvini, nisam hteo - znao sam da umem da se zanesem. Da ne primjećujem ništa u svojoj okolini osim onoga što je ostavljalo snažan utisak na mene.

Osećao sam vrelinu u grudima. Ljubav me je celog preplavila. U očima su mi se pojavile suze. Zadržavao sam ih. Zato sam je i stiskao za ruku.

- Ja bih izašla. Ne mogu da podnesem ovu gužvu.

- Ali sada dolazi najbitniji deo. Vrlo važno je da celivamo krst i mošti - nisam mogao da izađem iz crkve. Sve vreme sam iščekivao dodir sa višom silom koja će obasjati moj život. Naše živote.

- Ne mogu - odmahivala je glavom. - Ne mogu - polako je izvlačila ruku iz njgovove.

- Jelena, znam da koristiš kontraceptivne pilule - zastala je iznenađeno.

- Ovde smo da bi prebrodila svoje strahove. Mojoj majci je pomogao...

- Ne želim decu - rekla je odsečnim glasom. - Zato ih koristim. Ja ne pripadam ovde. Ne pripadam tebi. Ne znam ni zašto sam došla - izvukla je ruku, jer je moj stisak sasvim popustio.

Okrenula se od mene i otišla. Moj san je bio srušen, ali se nisam osećao slomljeno. Imao sam veliku potrebu da se se poklonim moštima. Stao sam u red i strpljivo čekao. One će mi dati potrebnu snagu.

Nakon što se poklonio moštima izašao je u dvorište da zapali sveću. Jelena je bila otišla, znao je to. Nije je tražio pogledom. Njen odlazak je mnogo lakše prihvatio nego što je mislio da će. Ovo sveto mesto mu je davalo potrebnu snagu. Neće je zateći ni u Beogradu. Otići se iz stana pre nego što se on vrati. Sve je to znao i sve mu se to sada činilo kao jedino rešenje.

Vetar je zaduval. Nečija marama je preletela preko njegovog lica. Uspeo je da je zadrži rukom. Pogledom je potražio vlasnicu. Jedna devojka crne kose i tamnosmeđih očiju se nesigurno osmehnula. Podigla je ruku da bi je uočio. Prišao joj je, pružio maramu a ona je samo klimnula glavom.

- Vladimir - predstavio se. Pružio joj je ruku.

- Kosara - osetila je kako se njena ruka utopila u njegovoj velikoj toploj šaci.

Osmehnuo se. Majka mu je dala ime po knezu, a sada ga je on doveo do Kosare. Da li je mogao da se nada da je ta lepa devojka ono za čim je tragao. Majka njegove dece.

- Vetar opet duva - Kosara je pokušala da obuzda svoju maramu. Ona se obavila oko njihovih ruku koje nisu pustili.

Nije mogla da ne primeti da je to podseća na peškira sa kojim se mladenčima ruke umotaju tokom venčanja.

Njegove misli su bile identične.

- Da li je ovako nešto moguće, Kosara? - sa posebnim akcentom je izgovorio njeno ime.

- Čuda su moguća, Vladimire.

Nasmejali su se od srca oboje. Nisu ni pokušali da raspletu maramu. Jače sile su ih vezale.

TREPTAJ BUDUĆNOSTI

Otvorio si oči. Osjetio bol. Oštru i britku. Svjetlost sunca bila je njen izvor. Trenutak bi kratak i bol je uskoro nestala. Vidio si jasnije. Svijet oko tebe bio je tu. Modrina nebeskog svoda, zelenilo krošnji i livada, sivilo stijena na obroncima planina. Miris proljetna cvijeća, svježina rosom prelivene trave, britki dodir planinska vjetra. I još nešto, meko i toplo. Osjetio si sigurnost i ugodu. Na nebu se ukazalo sunce. Tople zrake dirnule su ti lice, prešle preko očiju budeći život u tebi. Bilo je vrijeme za buđenje, tvoja životna snaga se uzdizala, tvoje vrijeme stjecanja znanja započinjalo. S njime i dug put do potpune moći i odgovornosti koju sa sobom nosi. Strah je nestao u toplini ruku čovjeka koji i bogu bijaše mio. Bile su to ruke Vladimira Dukljanskog.

Dani su prolazili. Jedan za drugim poput vjetra što huči niz padine kršnih planina. No, tebi su bili prekratki. Jer morao si učiti. Toliko toga si htio znati, dodirnuti, osjetiti, vidjeti, čuti, namirisati. Sve oko tebe ticalo je tvoja čula, rasplamsalo njihovu vatru. U tebi je gorio nemir. Živio si novim životom i sve što si htio je da osjetiš njegov žar, njegov vječni plamen. Jurio si iznad vlati livadnih trava, dirao krošnje stabala, smiono promatrao vrhove planina sa obronaka strmih stijena. Iznad sebe vidio si samo oblake, od paperjastih bijelih pruga, do tustih sivih nemani što prelamali su se na padinama. Pored tebe je uvijek bio taj poseban čovjek. Onaj isti koji te primio k sebi dok si se osjećao tako malenim i bespomoćnim. Ali, nije te hranio i pazio već učio. Učio, kako hvatati plijen i njime se nahraniti, kako naći vodu i iste se napiti, kako živjeti s prirodom i uživati u njoj.

Nisi mogao stalno biti s Vladimirom jer poput svakog vladara i on je morao voditi i slušati svoj narod. Niti te smetalo što većinu vremena provodi s pukom. Prirodu si otkrivao na vlastiti način, no o ljudima si morao učiti tako da budeš među njima, da vidiš što rade, kako se odnose prema sebi, prema onima do sebe i oko sebe. Promatrao si njihove pokrete, njihov govor, njihovo ponašanje. Gledao njihove burne svađe, bučna veselja, naporne radove, krvave ratove i dječje igre. Sve si upijao svojim punim velikim očima i ništa ti nije promicalo. Pa, ipak, najviše si promatrao svoga dobročinitelja Vladimira, njegove odluke, njegovo ponašanje i mirnoću s kojom je zračio.

Svaku raspravu bi saslušao, svaku prepirku smirio, i na koncu donosio odluke koje bi bile pravedne i poštene. I nije bilo problema kojeg Vladimir Dukljanski ne bi znao riješiti svojom mudrošću i razboritošću.

Sve do dana kad je jedan od brojnih sukoba završio loše po Vladimira. Njegova vojska je pretrpjela poraz, a on bijaše uhvaćen i zarobljen. Po prvi puta si osjetio strah. Strah za život dragog bića. Za osobu koja ti je bila oslonac i zvijezda vodilja kroz tvoj još uvijek kratak život. No, više od svega si osjetio bespomoćnost. Ovo nije bila obična bitka. Po prvi puta si vidio kako je onaj kojeg si toliko volio i cijenio sad završio u mračnim zidinama na dnu dvorca poražen i ponižen. I ti si nemoćno gledao kako nestaje sav oslonac koji si imao pod sobom. Tvoj svijet se počeo rušiti, nestajati pred vlastitim očima. Očaj se ušuljao u tvoj um. Kako? Kada? Gdje? Pitanja su se redala jedna za drugim, a odgovora nigdje. Danima si promatrao utvrdu u kojoj bijaše zarobljen, nadajući se da ćeš vidjeti njegovo lice, ma kakvo ono bilo, osjetiti njegov dodir makar iz daljine. Ali uzalud. Vladimira nije bilo. Nisi se mogao pomiriti sa svojom nemoći. Svim osjetilima si tražio izlaz. Nisi ga nalazio. I napokon, nakon tko zna koliko vremena pomislio si da ćeš odustati. Osjećao si umor, jad i očaj. Čak i na licima ljudi kojima je pomogao nisi vidio nikakvu nadu, nikakav znak da će sutra biti dan kad će izaći iz tame. Svi su nastavili živjeti svojim malim životima, vratili se dnevnoj rutini što bijaše tek puko preživljavanje. Djeca su trčala po livadama, muškarci okopavali njive i pazili na blago dok su žene kuhale i prale njihove odore. U jednom od tih prizora svakodnevice ugledao si tihu ženu, čvrsta i ponosna držanja. Pored nje je bio njen gospodar, vladar koji je porazio Vladimira. Poželio si ga napasti i izvaditi mu oči, rastrgati dušu i baciti je u bezdan. No, mržnju Vladimir nije dopuštao. Mržnja je oduvijek bila razarač svega dobrog i pokretač sveg zla. Jednom kad se pokrene poput mlinska kola neumorno drobi sve pred sobom. Ne, mržnja nije mogla spasiti Vladimira, ali nešto drugo jest. Ljubav. Ljubav koju si vidio u očima te tihe ponosne žene. Tog trenutka si znao da tami mora doći kraj. Te večeri došao si pred prozor njene sobe i promatrao je dubokim očima. Čim te ugledala prepoznala je tvoj znak, tvoju moć i ono što predstavljaš. Osmijeh joj prekrije lice, toplina joj obuzme srce. U njoj je bila dobrotu, ista ona koju i Vladimir imaše. Njihova srca uskoro su bila jedno i ti si našao svoj mir. Vladimir i njegova draga Kosara zagrljeni su izašli na svjetlo dana. Harmonija je ponovno uspostavljena i ti si osjetio spokoj. I mnogo više od toga. Spokoj i mir su bili tvoje djelo. Ti si ih stvorio. Više od mira osjetio si zadovoljstvo, ali i moć. Moć neovisnu o drugom. Moć nastalu u tebi. Moć koja je stalno rasla.

Otkrivši snagu ljubavi otvorio ti se novi svijet. Svijet mira, dobrote i radosti, istinske sreće i ispunjenosti. Uživao si u njemu. Pomogao si čovjeku koji ti je pokazao put u život. Na neki način si osjećao da si mu se odužio za

sve ono što ti je on pružio. Provodio je vrijeme u društvu voljene Kosare ne skidajući osmijeh sa lica. I nije ti smetalo što si manje vremena bio u njegovoj blizini. Znao si da i on mora osjetiti ljepotu punog življenja. Više nije bio na vlasti, ali je i dalje vodio brigu o malim ljudima i njihovim potrebama kad god je mogao. Dijelio je savjete u dilemama, rješavao sukobe, slavio rođenja, tješio unesrećene. Ostalo je samo da ga promatraš i paziš na njega. Tjedni su prolazili u idili, no negdje na obzorju kao da su se gomilali sivi oblaci. U početku tek pokoji zalutali oblačak, no s vremenom sve veći i brojniji. To nisu bili oblaci što naviještali su jesen i dosadne tihe kiše, već teški, olovni oblaci sudbine. Tamo negdje na istoku stvarala se mračna sila, netko sa zlim i okrutnim namjerama približavao se Vladimiru. Osjećao si to duboko u sebi. No, nije to bilo zlo koje se vidjelo i koje bi neuki čovjek odmah prepoznao. Ne, bilo je to puno gore zlo, prepredeno i skriveno iza lica uljuđenosti i velikodušnosti. Zlo koje do sada nisi iskusio. Tjedni su postajali dani. Iščekivanje u tebi ključalo je poput nabujala potoka. Dani su se pretvarali u sate i prisustvo zla je bilo već tu. Na licu opipljivo. I s dolaskom prvih vjetrova stiglo je pred Vladimira. Osmijeh hijene, pokreti lije, pogled vuka i snaga medvjeda bujali su iz mračne duše glasnika zla. Slatkoća njegovih riječi bila je neodoljiva i te večeri vidio si Vladimira kako odlazi sa njim. Pozdravio se s Kosarom ne znajući da je više neće vidjeti. Predao se tami nesvjestan da će u nju kročiti. Više nisi dvojio. Pratit ćeš ga svugdje, pa i u smrt ako bude trebalo. Odluka je pala, krenuo si za njim ne ispuštajući ga iz vida. Pratio si svaki korak, svaki pokret, svaki topot njihovih konja. Sve do grada u kojem je glasnik zla vladao. Uveo je Vladimira u svoj dvor, namamio u svoje odaje i kriomice naredio svojim vojnicima da ga zgrabe i bace u okove. Sve se odvijalo munjevitom brzinom. Ni trepnuo nisi, a Vladimir je iste večeri na središnjem trgu kleknuo sa svojom glavom na panju. Rulja je urlala od veselja jer po riječima sljedbenika zla on je bio izdajnik naroda. Poput glupih ovaca raja je upijala njegove riječi, ne sumnjajući u njihovu istinitost. Gledao si u daljini te posljednje trenutke nemoćan da išta napraviš. Mučnina te obuzela vidjevši tu izobličenu masu što nekoć bili su ljudi, njihov životinjski bijes i mržnju bez povoda. I vidio si njihova vođu, oličenje zla, ali u biti samo odraz njihova divljaštva. S osmijehom na licu mahnuo je sjekirom. Dok se oštrica spuštala vidio si pogled svog vladara, mirnoću njegovih očiju, predanost njegova uma, veličinu njegove duše. Znao je da došao je kraj. Vrijeme je tada stalo, suze su ti napunile oči. Vratio si se u dane kad si s njim počeo živjeti. Dane kada ste uživali u životu. U toj dugoj sekundi proletjela je vaša životna priča. Već u slijedećoj došao je kraj. Te divne oči čovjeka što volio je ljude i život oko sebe ugasile su se s dolaskom noći. Iz tebe se prolomio užasan krik. Toliko glasan, toliko moćan da silna galama što napravi pobješnjela rulja netragom nestane. Zavladao je tišina. Svi su se okrenuli put tebe. I vidjeli su

bijes, moćan i snažan što izviraao je iz srži tvoga tijela. Tajac se uvukao među to stado bezglavih ovaca. No, ne zadugo jer krvnik koji ubiše Vladimira prepoznao te. Znao je tko si i čiji sluga si bio. Lakoćom samoga vraga nahuškao je svoje bezglave ovce na tebe. Razularena horda zgrabila je što god joj je pod ruku došlo. Od stijena do grana, od mačeva do bodeža. I jedva si došao sebi prije negoli je kiša predmeta počela letjeti prema tebi. Pokušao si pobjeći, no jedan zalutali kamen pogodio te ravno među oči. Pomislio si da gubiš svijest. Krv je potekla iz rane, ali ona uzavrela krv što kiptjela je u tebi bijaše jača od udarca stijene. Prkos i bijes držali su te budnim. I tada si čuo zlokoban fijuk oštra metala koji parao je zrak. Oštrica crna poput mraka rasiječe ti čelo tamo gdje kamen te već ranio i ostavi dubok rez u suprotnom smjeru. Pao si na tlo. Krv je tekla među očima, spuštala se niz tijelo i natapala zemlju pod tobom. Ponosni urlik razularene mase prolomio se mjestom. Pohrlili su za tobom. Htio si ostati na mjestu, prepustiti se tami i pridružiti se Vladimiru. Podigao si glavu i ugledao krvnika, njegov oholi smijeh, njegovo oličenje zla. Promatrao si njegovo stado bezglavih ovaca što nalikovali su na ljude. Njihovu mržnju što on je stvorio. I tada si shvatio da moraš živjeti. Jer takvi ljudi su otrov što sije mržnju, smrt i uništenje. Njih treba zaustaviti. S njima se treba boriti. Oduprijeti se zlu, po svaku cijenu i na svaki način. S tom novom snagom nestao si u šumi. Zavladao je mrak. Doba svjetla tek je trebalo doći.

Vrijeme je odmicalo. Dani su prolazili, nestajali sa godinama. Novi ljudi su dolazili, rađala se nova djeca, umirali stari i nemoćni. Vladari su se mijenjali, ali netko poput Vladimira nije se rodio. Mnogi su te zaboravili. Ostale su samo priče o Vladimirovom vjernom pratitelju. Priče koje su se mijenjale i sa svakim novim pokoljenjem pretvarale u mit. Vrlo brzo od tebe je ostala samo legenda. S vremena na vrijeme dopustio bi malim smrtnicima da te ugledaju, tek toliko da ne zaborave da još si bio tu. Ali, oni su te se bojali, ne razumijevajući tvoju moć, tvoje istinsko biće. Tek poneki bi smogli snage da te pogledaju, potom bi se brzo prekrížili i zahvaljivali ti što si im dopustio da žive. U njihovim očima vidio si samo strah. Nije bilo istinske vjere, ni nade, ni ljubavi. Život im se svodio na puko preživljavanje i služenje nekom od vladara. Vjere u čuda više nije bilo. Tražila se poslušnost i odatnost. Svijetom su odzvanjala nova oružja, novi izumi, pod izlikom napretka. Istovremeno, ljudski duh je polako nestao, stapao se sa materijom i gubio u zemaljskim blagodatima. Stotine godina su prošle dok se jedan mudar vladar nije sjetio svetog Vladimira i u njegovu spomen izgradio kamenu crkvu, mjesto gdje će se njemu klanjati, gdje će ga štovati, ne kao sveca, već prvenstveno kao čovjeka. Njegove mošti krasile su oltar. Taj mali broj neukih ljudi vratio je nadu u povratak humanosti. Nikad ih nisi ometao. Prepustio si ih njihovim običajima duboko vjerujući da će pronaći pravi put ka izvornom duhu čovječanstva. Mirno si ih promatrao iz dubine šume. Čim bi se uputili

svojim domovima došao bi do te kamene građevine i prisjećao se dana kad si sa Vladimirom uživao u životu. No, jedne večeri čuo se tihi žamor u noći. Nepoznata lica prišla su crkvi tražeći način da uđu unutra. Vidno opijeni alkoholom i bijesom razbili su ulazna vrata. Lude pijane glave razbijale su oltar i sve što se unutra moglo naći. Nijemo si ih gledao žaleći ih tako bijedne i nesvjesne svoga hira. Posuda sa moštima Svetog Vladimira postala je igračka za nabacivanje među budalama. Predmet sprdnje i bezumlja ubogih barbara. Više nisi mogao mirno stajati i gledati to bezumlje ljudske bestijalnosti. Svega par sekundi trebalo je da stvoriš oluju. Munje i gromovi parali su nebo. Vjetar je čupao stabla, ali u bezumlju vandalizma mračni um divljaštva još više se raspirio. Taj bezočni trenutak pomrčine ljudskog uma bila je kap koja je prelila čašu. Crkvicu je pogodila eksplozija svjetla. Sekundu poslije začu se silovit prasak. I na mjestu gdje se rađala nada u bolji život stajala je samo hrpa ugljeno crnih stijena. Nije ti bilo žao, niti si osjećao krivnju. Ovaj svijet više nije bio za tebe. Beskrajno tužan u dubini duše napustio si to mjesto nade. Domogao si se vrhova planina i smjestio u jednu od mnogih skrivenih špilja. Uputio si kratak pogled u daljinu i odlučio. Možda ljudima ipak treba više vremena da spoznaju što su na ovome svijetu. Stoga si odlučio započeti san. Dovoljno dug da te probudi u novom dobu, eri ljudske renesanse. Zaboravio si svu pretrpljenu bol i zatvorio oči.

*

Otvaraš oči. Vidiš svjetlo dana. Ne osjećaš bol. Nema ugone, nema veselja, nema ni straha. Izlaziš iz tamne špilje. Nebom plove oblaci. Suncu ni traga. Samo beskrajno sivilo. Spuštaš pogled niz planinu. Šuma je i dalje tu, ali daleko manja. Od gustih krošanja tamnih stabala ostali su tek šturi redovi razbacanih borova i poneki suhi grm. Među njima se cakli surova golet vapnenačkih stijena. Malo dalje u pozadini gdje izvire potok čuješ podmuklu tutnjavu. Žubor svježe izvorne vode koja te stoljećima osvježavala sada se jedva čuo u kakofoniji zvukova koju nisi razumio. Hitro se spuštaš niz strmu padinu i prilaziš izvoru. Žubor je sada jasan, ali tutnjava je sve bliža. Nešto veliko se približava. Dopire iz utrobe planine, klopoče u ritmu. Struganje metala i pucketanje elektriciteta javljaju dolazak grdosije. Iz mračne rupe urezane u srcu planine izvire golema zvijer. Napeto promatraš metalno čudovište čije tijelo još izlazi iz planinska ždrijela. Vineš se iznad nje, te goleme čelične zmije što izašla je iz brda i pratiš je kako vijuga duž obale rijeke. Pratiš čeličnu nit po kojoj se kreće i promatraš njen vijugavi put. Gledaš kroz njena staklena okna. U njenoj utrobi sjede ljudi. Mirni, tihi, pogleda uperenih u daljinu. Dovoljno si vidio. Vrijeme je za nešto drugačije. Napuštaš golemu metalnu zmiju i pogledom pratiš oblake. Negdje među njima začuješ buku.

Zastaješ na vrhu litice i čekaš dok vibracije postaju sve jače. Za par sekundi će biti tu, čuješ pulsiranje s druge strane brijega. Zrak oko tebe se uznemiri, stabla zanjšu i počnu se divlje savijati. Trenutak potom, golemi metalni vilin konjic preleti iznad tebe. Strelovito odleti prema zapadu ostavljajući te zapanjenim. Kakav je ovo svijet? Goleme metalne zmijske, bučni metalni insekti, a u njihovim utrobama ljudi. I još nešto. Buka! Stalna nesnosna buka. Žubor rijeke i njenih brzaka, pjev šumskih ptica, nježan šušur krošanja stabala jedva se nazire u strašnoj buci metalnih čudovišta što stalno su izvirala odatsvud. Visoko na nebu čuješ još jedan nestvarni potmulji huk, nalik grmljavini pred oluju. Među oblacima vidiš njegov obris. Još jedna metalna zvijer, ali ova je nalik ptici. Ptici koja ne maše krilima, samo jedri nebeskim svodom bukom tjerajući sve oko sebe. Ovo je bio neki novi svijet. Bučan, izopačen, siv i hladan. Svijet umjetnih metalnih divova. Najgore od svega, u njima si vidio ljude. Osjećaš blagu mučninu. Pitaš se je li do buke kojoj si maloprije bio izložen. Ne, nije do toga. Nešto puno suptilnije ometalo je tvoja osjetila. Nježan dodir vjetra preko nozdrva razbistri ti um. Zrak! Tako je, nešto sa zrakom nije bilo kako treba. Osjetio si težinu, vlagu i nedostatak svježine. Imao si osjećaj da se gušiš. Tiho i neprimjetno, poput nečujna ubojice. Poriv da se udaljiš od ovog mjesta bio je dovoljno moćan da ga trenutno napustiš. Krenuo si prema moru. Topao slani zrak te mamio. Možda i ugledaš nešto ljepše i prirodnije. Možda je ovo samo ružna promjena koja je prekrila kraj koji si tako volio. Put je bio kratak, možda par minuta. I još prije nego si ugledao modro prostranstvo pred tobom se ukaza zastrašujući prizor. Tamo gdje su nekad bile sjenice i kolibe te mala crkva sad se prostire nepregledno leglo golemih zdanja za koje si znao da ljudskih ruku su djelo. Nije bilo sumnje. Ljudi su potpuno zaposjeli svaki kutak svijeta u kojem si živio. Razmnožili se poput virusa razarajući sve pred sobom. U nevjerici promatraš njihovo leglo, kamene kuće u koje ulaze i izlaze, velike metalne žohare kojima se odvoze, U daljini vidiš onu golemu metalnu zmiju koju donedavno si pratio. Na nebu čuješ riku metalnih ptica. Buka koju čuješ je grozomorna. Što se dogodilo s ljudima da su napravili ovakav užas? Duhovnost je nestala u zidinama utvrda, skrivena od života. Životinje su odbacili ili od njih napravili sluge poslušne, nimalo drukčije od svojih metalnih mašina. Biljke odbacili i stvorili umjetne tvorbe kojima se hrane. A sami se nakotili do te mjere da im je i cijeli planet malen postao. Samo ljudski razvrat ostade nepromijenjen. I dalje su ostali oni koji vladaju, i oni koji za njih robuju. Gledaš niz njihove putove što utabali su im strojevi, njihove metalne žohare što mile po njima, zavlache se u svaku rupu, i ona treperava svjetla što njima upravljaju. Gledaš kako nestaje čovjek među naslagama kamenja i metala jer ti isti strojevi, što mali, što veliki, preuzeli su njihove živote. I vrlo skoro nestati će svaki dodir sa onim što ih je stvorilo. Kako žalosno. Na rubu te njihove začahurene jazbi-

ne mirno stojiš razmišljajući o svojoj svrsi. Jesi li što krivo napravio? Možda si se trebao ranije probuditi iz svoga sna.

Topot koraka sa tvoje desne strane trgnu te iz razmišljanja. Par metara od tebe pojave se tri mladića. Ugledali su te. Usta razjapljenih od čuda prestali su disati. Započnu žustru raspravu. Jedan od njih podigne stijenu, drugi izvadi metalnu ploču veličine svoga dlana i uperi je prema tebi. Treći svoju metalnu ploču prisloni uhu i započne razgovor sa njom. Nekada davno, ljudi su te štovali, potom te se bojali, a sada se ova mala grupica ponaša poput razmaženih hijena. Bez imalo poštovanja. Nisu vrijedni tvoje pažnje. Vraćáš pogled na grad, no tvoj oštar vid primijeti što smjeraju. Mladić s kamenom u ruci zamahne snažno i baca ga u tvom smjeru. Kamen je putovao ravno prema tvojoj glavi, točno tamo gdje si osjetio bol kad su ubili Vladimira svetog. Zaustavi se ispred tvojih očiju. Vrijeme je stalo, ljudi su stali, život u gradu se zaustavi, priroda se ukoči. Dovoljno si vidio. U ovom trenutku vremena gledáš taj kamen pred svojim očima. Sjećaš se trenutka koji ti je nanio bol. Ne onu fizičku, već bol u duši. Dana kad su ubili zadnjeg čovjeka. Čovjeka za kojeg je vrijedilo život dati. I sada gledáš te iste ljude, isprazne u srcu i umu, ljude bez duha, koji život mjere mrtvim strojevima. Slijepi pored vlastitih očiju. Dolaziš do mladića što drži metalnu ploču. Kroz nju promatra mjesto na kojem si maloprije bio. Pored vlastitih očiju on gleda kroz mrtvo staklo i metal. I ne vidi tebe, ne vidi život. Vidi samo prikaz života. Za njega je to tek zamrznuti trenutak, običan odraz na površini vode. Ništa više. Ne želiš ih više vidjeti. Napuštaš ih i nastavljaš potragu za čovjekom, pravim čovjekom. Uvjeren da negdje u silnoj gomili mora postojati barem jedno biće koje se može uistinu nazvati ljudskim. Vrijeme i dalje stoji dok se ti daješ u potragu.

Ljudi su posvuda. U beskrajnaju kamenja, metala i novih materijala koje ne poznáš nalaziš sitne duše i beživotna tijela. Čak i radost na licima djece je umjetna. Obilaziš grad od početka do kraja, svaki kutak pregledavaš dvaput. Ništa. Samo gomila tijela i njihovih pomagala. Za ovaj svijet se ne vrijedi boriti, a kamoli umrijeti. S tugom u srcu razmišljaš o smislu. Možda je sve ovo uzalud. Možda je uistinu došao kraj. Vrijeme za konačni počinak. Pogledom pratiš sunce što netom se pojavi na zalazu. I tada ugledáš maleno biće kako leži na travi na pragu pred vratima stare oronule kapelice. Približiš mu se da bolje ga promotriš. Pred tobom je djetetašće čovjeka. U njenim očima zrcali se strah i želja za toplim ljudskim dodirrom. Želja za sigurnošću pred surovom stvarnošću. I još nešto mnogo dublje i vrjednije. U tim predivnim modrim očima vidiš odraz samoga sebe, krhko biće što tek je na život došlo i traži sigurnu luku. Vrijeme oko tebe ponovno krene. Te nježne dječje oči gledale su te s divljenjem i nadom. Osmijeh se razvi na njegovm licu, a ručice tople ispruže k tebi.

Tamo negdje na drugom kraju grada tri mladića zbunjeno su gledala put krošnje visoka stabla kako stijena pada na tlo. Drugi je snimao taj isti isprazni prizor, dok treći prekinu razgovor. Njihova zbunjenost potraja kratko. Slika za kojom su vapili nestane im pred očima. U svojim zakrzljanim mislima to je bilo sve što su htjeli. Samo slikovni prikaz, trag na ekranu. Nikakav doživljaj im nije bitan, samo taj isprazni moment što ubrzo nestaje. Tebi, pak, jedno nevino, drago biće pruža ruku. S njom i nadu da čovjek nije nestao, da svijet ipak može biti bolji. Pružaš svoje već umorno krilo i diraš to meko toplo biće. I dalje se smiješi iako ne vidi čovjeka. Pred sobom ono vidi životinju ponosnu i smjelu, snažnu i nježnu, što među očima nosi svoj križ. Križ uspomene na ranu koju su ti nanijeli Vladimirovi krvnici. Podsjetnik na bol i muku koju sa sobom od tada nosiš. Križ s kojim si postao moćniji od čovjeka koji se skrbio o tebi dok si bio poput djeteta što sada te promatra. Na tebi je sad red da pokažeš djetetu put ka boljem čovjeku, put ljubavi i nade, put do punine života. Prekriješ krilima dijete i osjetiš mir i spokoj za kojim vapi. U tebi je pronašlo mirnu luku gdje krenut će na svoj životni put. Tišinu prekine tihi bat koraka u blizini. Priđe ti čovjek sa mirom u srcu i dušom na mjestu. Gledaš ga kako se križa i kleči pred tobom. Prepoznao te. Tebe, orla iz Duklje, Vladimirova vjerna pratioca i nositelja nade i vječna svjetla. Sad napokon znaš da ovo dijete pred sobom ostavljaš u sigurnim rukama. Prepuštaš ga čovjeku i letiš u visinu. Visoko na nebu podno sivih oblaka nad napaćenom zemljom odlaziš put mora prema suncu što taman je zašlo. Za sobom ostavljaš izmrcvareni svijet onima koji su ga takvim napravili u nadi da će ga znati ponovno oživjeti. Vjera u jedno biće možda ne bude dovoljna, ali jedna iskra je sve što treba da zapali plamen nade koji vječno će gorjeti. S mirom u srcu prepuštaš se vjetru i zauvijek zatvaraš oči.

KO JE GLUP SADA?

Omalovažavanje i potcenjivanje je mogao da podnese. Ionako je trpeo to ceo svoj život. Takvo mu je lice valjda da izaziva nepoverenje kod ljudi, mislio je. Čak i pre nego što bi ga upoznali ljudi su mu se obraćali sa rezervom. A nakon što bi ga upoznali i shvatili da poseduje određene kvalitete, ta rezerva je ipak ostajala prisutna. U školi su igre prolazile bez njega. Kada je bilo baš neophodno, biran je poslednji. Često je od svojih vršnjaka, ali i onih malo starijih dečaka dobijao šamare iz čista mira.

„Ružan si k'o lopov, Trajkovski”, govorili su mu. Morao je da se nasmeje, uprkos napetosti koju je trenutno osećao, na ovu uspomenu svestan ironije života. Šamari su eventualno prerasli u pesnice i šuteve, a strah i zbuđenost nisu bili ništa naspram razočaranja koje je Simon Trajkovski doživljavao kod kuće. Majčini prekori zbog modrica na licu i lečenje istih novim šamarima bili su više nego što je mogao da podnese.

„Mora da si im nešto rekao da ih isprovociraš, čim su te napali”, vikala bi. Jadnica nije shvatala ništa. Pretpostavljao je da u Vasilevu, gde je odrasla, niko nikoga nije premlaćivao bez razloga. Ili je u njenim očima njen sin zaista bio najlepší na svetu. A otac? Otac mu je pljunuo u lice na dan kada je otišao od kuće. Nakon toga strah i zbuđenost su se pretvorili u gnev, šamare je krenuo da vraća udarcima, i lagano je sve otišlo dođavola.

Prvo što je ukrao bila je kriška sira na pijaci u Kumanovu. Ništa nije jeo danima i gonjen očajem počinio je taj sitan zločin bez dvoumljenja ili griže savesti. Ubrzo potom počeo je da upada ljudima u kuće iznoseći vrednije stvari koje je prodavao na crnom tržištu. Tako je i upoznao Mirka koji ga je vukao po regionu nalazeći ozbiljnije poslove u Skoplju, Tirani, Prištini, Nišu, Kragujevcu, Budvi i Baru tokom leta, i kad god je bilo prilike Beogradu, koji je bio najslabiji, ali i najrizičniji za rad. Naučio je zanat odlično pored Mirka, Čaćanina koji je sa svojih četrdeset i kusur godina prošao sve što se može u ovom poslu, i po njegovim rečima „živeo i kao prosjak i kao grof” i koji je, pored srpskog, toliko dobro govorio i makedonski i albanski da ako nije znao, njegov sagovornik nije mogao proceniti koji od tih jezika mu je maternji. Simon je srpski naučio tečno pored svog mentora, ali albanski mu je

predstavljao problem. Za pet godina koliko su operisali zajedno, odradili su gomilu posla uglavnom uspešno. Uvek ispod radara, a opet na dobrom glasu u njima značajnim krugovima. I koliko god uspešni bili uvek je jedna stvar bila konstanta. Nepoverljivost na licima ljudi kada bi ga videli u Mirkovom društvu.

To je bilo ok. Omalovažavanje i potcenjivanje je mogao da podnese, ali nazvati ga glupim bilo je prosto neoprostivo. I ljudi su vremenom naučili da izbegavaju takve komentare u njegovom prisustvu jer kako je Simon Trajkovski rastao, tako je njegovo strpljenje slabilo. A izrastao je u velikom momka kome se napetost konstantno ocrtavala na večito ozbiljnom licu koje je krilo tinjajući gnev ispod.

- Ko je glup sada, a? - izgovori poluglasno klateći se napred nazad.

Sedeo je na ivici kreveta u motelskoj sobi u kojoj se krio, pogleda uprtog u crni putnički kofer koji je stajao na sred sobe. Ruke su mu se nekontrolisano tresle i on se obgrli zavukavši ih pod miške ne bi li ih malo primirio.

- Ko je glup sada.

Nestrpljivo je bacio pogled na mobilni telefon pored sebe, te ga doirnu po ko zna koji put, ne bi li pobudio displej. Još ništa. Po treći put za proteklih minut je ustao ne bi li pokvasio lice u wc-u i napio se vode. Grlo mu je bilo toliko suvo da ga je peklo. Ostavio je vrata wc-a otvorena da ne bi izgubio kofer iz vidnog polja. Pio je direktno sa česme usmeravajući mlaz u usta, zatim ispljuska lice hladnom vodom. Odraz u ogledalu uzvraćao mu je pogled čoveka koji je video više nego što bi ijedno ljudsko biće trebalo da vidi. Izgledao je prestrašeno i ranjivo i to ga je izbacivalo iz takta, ali pored panike koja mu se gnezдила u srcu nije bilo mesta za bes. Najviše od svega što je iskusio u proteklih par dana ga je izluđivao zvuk. Ni zločin koji je počino sa Mirkom i Jordanom, ni ludilo koje im se desilo nakon toga nije ga uznemiravalo koliko taj nesnosni zvuk. Kao nisko brujanje na granici sluha koje je gotovo mogao fizički da oseti. Brujanje od koga mu se sama duša tresla, i koje je počelo od samog trenutka kada su se domogli svog nesrećnog plena. Znao je u startu da je to što rade pogrešno. Čak je i Jordan na kraju priznao da je plan čista ludost, svestan da nije trebalo da prihvate posao, ali ne. Mirko je bio neumoljiv.

Jordana su upoznali pre nekoliko godina u Bitoli, otkupio je neku ukradenu tehniku od njih i uputio ih na par kuća imućnih ljudi koji su u tom trenutku bili laka meta. Zaradivši gomilu love ostali su u kontaktu i dobrim odnosima, obavivši još par poslova zajedno u naredne tri godine. Kada ih je posle dugo vremena Jordan pozvao rekavši da ima jedan odličan posao za njih, ali da se moraju naći u Tirani, te da će iz Albanije preći u Crnu Goru da ga obave, Mirko i Simon krenuli su istog dana bez oklevanja, očekujući dobru zaradu. Već su dolazili u Tiranu ranije, Mirko je imao i par žena u gradu

koje je upoznao na svojim proputovanjima i koje su ih uvek rado dočekivale.

- Kada je Sv. Jovanu Vladimiru odsečena glava u Prespi, svetac knez je u ruci držao drveni krst. Isti krst na kome se njegov ubica car Jovan Vladislav zakleo da neće knezu učiniti ništa našao, pa mu je svejedno odfikario glavu čim je ovaj stigao u Prespu, ispričao im je Jordan u jednom od mračnih kutaka Lollipop kluba u Tirani dok im je DJ Sardi bombardovao čula svojom nepodnošljivom bukom.

Simon je mrzeo ovakva mesta, bilo je isuviše bučno i ogroman broj prisutnih euforičnih ljudi ga je činio paranoičnim. Ali nekako, imali su privatnost u toj kakofoniji elektronskih zvukova i gomili glasova koji su se mešali u zagušljivom vazduhu kluba. Njihov razgovor na srpskom prolazio je nezapaženo. Simon je krivio glavu napinjući se da bolje čuje Jordana, stiskajući pesnice svaki put kada bi se neko od posetilaca kluba nehotice, u prolazu, očešao o njega.

- Kakav gad, reče Mirko posprdno.

Blue explosion koji je pio već mu je navlačio osmeh na lice i prisustvo žena oko njega ga je zabavljalo preteći da mu potpuno odvuče pažnju, ali uprkos šeretskom stavu koji je imao, Čaćanin je posao uvek stavljao na prvo mesto.

- Krst je eventualno posrebn i dodata mu je mesingana kugla na dnu, na koju se pričvršćuje štap kada se nosi. Moji klijenti žele taj krst, reče Jordan.

- Čekaj, zar knez nije živeo tamo u srednjem veku, kad li? Jel krst sigurno postoji?

- Ubijen je 22.5.1016. i krst već 900 godina čuva porodica Andrović iz Velikih Mikulića. S kolena na koleno ga prenose.

Mirko se nije dao ubediti da se krst nalazi u posedu jedne obične crnogorske porodice. Ta mu priča jednostavno „nije pila vodu”. Čak ni kada mu je Jordan pustio trejler za dokumentarni film o Androvićima sa Youtube-a na svom smartfonu.

- Sve je to fol! - vikao je - crkvena propaganda. Ako krst postoji, onda je tamo gde i knez. Gde su mošti?

- Ovde u Tirani, reče Jordan.

Simonu se sledeće što je Mirko predložio nije nimalo svidelo. Nikada nije bio nešto religiozan. Detinjstvo puno nasilja i prezira postaralo se da Simon izgubi veru u postojanje bilo kakve sile koja bi se mogla nazvati milostivom. Niti su mu uvrežena moralna načela i etički principi upravljali životom. Ali neke stvari su jednostavno bile pogrešne.

- Slušaj mali, krao si kobasice po špajzovima u Kumanovu kad sam te ja upoznao, a vidi se sad! - urlao je Mirko na njega unoseći mu se u lice, preteći da nadjača muziku.

- Šta si se usr'o sad, a? Jel si slušao šta Jordi kaže? Si čuo koliko će da plate za to? Ako si toliko glup da preskočiš ovo ili nemaš muda da radiš, kapija brate! - Simon je napetih žila stajao odgovorivši samo škrgutanjem zubima.

- Nisam glup, reče potom tiho u Mirkova leđa dok se ovaj okretao ka Jordanu.

- Hoćeš li nam reći ko su klijenti ili šta? - upita Mirko Jordana sa nestrpljenjem, ne čuvši Simona.

- Ne. Ne želite da znate, odgovori Jordan.

Jordan je mislio da je Mirkov plan čisto gubljenje vremena, ali je poklekao pred njegovim euforičnim ubeđivanjem i već sutrašnje noći upali su u pravoslavnu katedralu u Tirani i ukaljali svoje duše.

Telefon je konačno zazvonio. Simon potrča ka krevetu mokrih ruku i lica. Uspaničio se nemogavši da se javi istog trenutka pošto touch screen telefona nije reagovao na mokre prste. Mahnito je obrisao ruke o sebe psujući i konačno uspe da uspostavi vezu.

- Da! - reče u slušalicu naglo.

Par sekundi nije bilo odgovora i taman je pomislio da se prekasno javio kada začu stalozhen, naizgled stariji muški glas.

- Vi niste Jordan.

- Ne, reče Simon, pomislivši da će se desiti ono čega se pribojavao.

Da će klijent jednostavno odustati pošto Jordan više nije bio u igri. A on nije imao pregovaračke veštine dovoljno razvijene da ih ubedi da on jednako dobro može da im završi posao. Bar mi ne vide lice, pomislio je u očaju.

- Jordan.. nije dostupan trenutno.

- Gospodin Trajkovski, pretpostavljam, da?

- Da... Simon je bio zatečen ovim pitanjem i strah i napetost koju je osećao počеше da mu stežu grlo.

Brujanje koje mu je morilo čula od kako su krenuli iz Tirane pre par dana, kao da se pojačalo.

- Vaš srpski je odličan, ali ipak oštrom uhu ne može pobeći severoistok Makedonije u vašem glasu.

- Da...ovaj.. Jordan je morao da se vrati za Bitolu, hitno, reče Simon hrapavo i krajnje neubedljivo.

- Gospodine Trajkovski, ...to se mene ne tiče.

Simon se mogao zakleti da se osoba sa druge strane linije osmehuje.

- Imam robu, reče Simon, iznenada ohrabren.

- Gde?

- Motel „Eukaliptus”.

- Ibarska?

- Da.

- Sat vremena gospodine Trajkovski, reče glas i veza se prekidе.

- Ko je glup sada! - Simon dreknu u telefon iz sveg glasa, sroza se sa kreveta na pod ispred kofera i poče da rida iz sveg glasa.

Pritisak situacije je bio neizdrživ, a uspomena na proteklu noć kidala mu je dušu bolom kakav nije do sada osetio, a svašta je prošao u životu. Nije bio ne naviknut na fizičko povređivanje drugih, ali ubistvo je nešto sasvim drugo. Ostavilo mu je ranu na duši koja, znao je, nikada neće zarasti.

Stali su pored puta kada su izašli iz sela Adrani kod Kraljeva, na Jordano i Simonovo insistiranje. Putovali su isuviše dugo bez ikakvog odmora i uprkos smenjivanju za volanom, umor i neprospavana noć su uzimali danak. Pored toga, raspoloženje im je bilo izuzetno mračno. Nije im se dopadalo to što su učinili i nekakav teret im je pritiskao duše, što ih je uz niski potmulu zvuk koji još nisu bili ni svesni da čuju činilo potpuno razdražljivim. Jordan i Simon su jedva dve reči progovorili tokom celog puta, ali je zato Mirko pričao bez prestanka. U njegovom umu akcija je prošla izuzetno uspešno. Niko nije ni primetio šta su uradili, i od trenutka kada su se zaputili ka crnogorskoj granici sa ciljem da kod Brodareva pređu u Srbiju ne bi li se sastali sa klijentom u Beogradu, Mirka je počela da hvata euforija. Pričao je besmislice glasno se smejući i vičući poput kakvog rodeo jahača. Doslovno je poskakivao u sedištu sa mahnitošću jasno vidljivom na licu. Jordan je pokušao da ga smiri par puta, ali to se samo pretvaralo u svađu i Mirkova preterana ushićenost za tren oka bi se pretvorila u nekontrolisan bes. Posle par prepirki Jordan se trudio da ga ignoriše što je bolje mogao, sedeo je pogleda uprtog u krajolik, ili u put ispred sebe kada je bio njegov red da vozi, ušiju konstantno crvenih od besa. Simon je patio u tišini. Kada su se konačno zaustavili, Simon je momentalno zaspao na vozačevom sedištu, spuštenom koliko god je to bilo moguće unazad, prepustivši Jordanu udobnost zadnjeg sedišta pasata. Mirko je izašao i koračao u neposrednoj blizini automobila pričajući sam sa sobom.

Sanjao je da je u svojoj staroj kući u Kumanovu. Stajao je u kuhinji gledajući u majčina leđa. Okrenula se lagano prema njemu i Simon vide da ona drži srebrni poslužavnik na kome je sedeo zec beo kao sneg. Majka ga je gledala bezizražajno, ali je pogled životinje bilo izuzetno teško podneti.

- Zakleo si se na krstu svetom, rode, reče mu zec majčinim glasom.

Talas straha koji ga je preplavio gušio ga je poput omče koja mu se stezala oko grla. Čuo je škripu očeve stolice na ljuljanje iza sebe i Simon se lagano okrete da bi umesto svog oca, video čoveka bez glave u srednjevekovnoj kraljevskoj odori kako mu preti prstom ljuljajući se u stolici.

Probudio ga je prigušen zvuk krkljanja, ljuljanje automobila i udarci Jordanovih ruku i nogu po unutrašnjosti vozila. Ustao je i okrenuo se da bi na svoj užas ugledao Mirka kako lovačkim nožem divljački seče Jordanov vrat izvukavši ga napola van automobila. Sve se desilo u nekoliko trenutaka. Jordan je nekontrolisano mlatarao udovima. Simon je bio šokiran količinom

krvi koja je u mlazovima istekla iz čoveka. Izleteo je iz automobila i suočio se sa prizorom okrvavljenog Mirka koji se manično smejaio držeći nož u jednoj, a Jordanovu glavu u drugoj ruci.

Kada razmišlja o tome, ne može sa sigurnošću da kaže da je sasvim svesno postupio kada je, našašvši „tetejac” zadenut za Jordanov pojas dok su pomerali lež iz „pasata”, ispalio svih osam metaka kalibra 7,62 Mirku u lice sa pola metra razdaljine potpuno mu razneviši glavu sa ramena. Bacio je pištolj dole, uzeo Jordanov telefon, vratio se mirno do automobila, seo i odvezao se dalje uz Ibarsku magistralu ostavivši ih obojicu tu gde su se nalazili. Užas svega što se odigralo stigao ga je nekih sat vremena kasnije. Uzeo je sobu u prvom motelu na koji je naišao i čekao gledajući u kofer čije prisustvo mu je pritiskalo dušu.

Zavese se naglo razmaknuše i jarko pre podnevno svetlo trglo ga je iz dremeža u koji je plaćući utonuo na podu sobe. Napravio je grešku i otvorio oči naglo se uspravivši pogleda uprtog ka prozoru. Sunčevi zraci bolno su mu se zarili u oči trenutno ga oslepljujući. Ustao je naglo i napravio korak unazad ne bi li se udaljio od osobe čiju je siluetu ugledao ispred prozora naspram svetlosti dana, i naišavši na krevet nehotice seo.

- Dobro jutro gospodine Trajkovski, reče glas njemu s desna.

Simon je prepoznao glas osobe sa kojom je razgovarao preko telefona. Čovek u poslovnom odelu izgledao je znatno mlađe nego što je to glas nagoveštavao. Sedeo je na stolici prekrštenih nogu, osmehujući se blago. Simonova zbunjenost bila bi komična da situacija u kojoj se nalazio nije uzrokovana tako mračnim okolnostima.

- Sa Vama sam razgovarao... - poče Simon nespretno.

- Pretpostavljam da se u koferu nalazi ono što me zanima, da?

- Da, reče Simon pročitivši grlo.

Čovek u stolici klimnu glavom i silueta kraj prozora se pomeri ka sredini sobe pretvorivši se u čoveka od nekih metar devedeset, širokih ramena, čiji je svaki pokret bio test izdržljivosti za odelo koje je nosio. Zastao je ispred kofera, bacio letimičan pogled prema Simonu i ne čekajući njegovu odobrenje spustio se na jedno koleno kako bi otvorio kofer.

- Treba da znate da je došlo do određenih komplikacija, prilikom... ooovaj... obavljanja posla - Simon je postajao sve nervozniji.

Još uvek je bio pod utiskom uznemirujućeg sna. U ušima mu je brujalo i plašio se da neće biti isplaćen kako je želeo i da će sav trud i bol biti uzaludni.

- Krst je jedino što moje kolege i mene zanima, gospodine Trajkovski. I za to ćete biti plaćeni kao po dogovoru. I to, mogu dodati, više nego dovoljno budući da je iznos bio dogovoren sa Vašim saradnikom, a ne sa Vama.

Ton čovekovog glasa bio je izuzetno smiren i Simona je pomalo uznemiravalo to što ga ne interesuje šta se desilo sa Jordanom.

- A što se tiče eventualnih... neprijatnosti koje ste možda imali prilikom nabavke onoga što Vam je poručeno, pa... to je stvar Vaše loše organizacije.

- Stvar je u tome, Simon zakrklja prinoseći ruku grlu koje je bilo suvo do granice bola, što Vam nismo doneli krst.

U tom trenutku grmalj je otvorio kofer, i on i čovek koji je do tada delovao kao da ga ništa na ovome svetu ne može uznemiriti, skočiše unazad užasnuti prizorom onoga što se nalazilo u koferu.

- Šta ste to uradili, budale? - dreknu čovek, bacajući uznemirene poglede od Simona do unutrašnjosti kofera. Grmalj se povukao do prozora gnevnihi očiju prikovanih na Simonu.

Simon je hiperventilirao. Kako je kofer otvoren, niski vibrirajući zvuk koji ga je morio obrušio se na njega poput lavine. Bio je na ivici paničnog napada.

- Krst nije... bio tamo... ovo je bolje...zar ne? V..vrednije...

- Da li si toliko glup? - urlao je čovek iz sveg glasa, da li ste toliki bezumni idioti da donesete OVO?

- Nisam... glup, Simon je osećao bes kako narasta u njemu.

Prelazio je granicu tolerancije i njegova sposobnost da se nosi sa ovakvim pritiskom i nabojem emocija bila je uveliko prevaziđena.

- Jesi li ti svestan posledica koje ovaj čin nosi? Bili ste angažovani da donesete krst! Krst! Bilo vam je rečeno i gde se nalazi! Dobili ste sve na tacni i vi idioti mi donesete ovo? Vi ste najveći kreteni koji su ikada hodali zemljom! Ja ne mogu da verujem da neko može da bude toliko jebeno GLUP!

U deliću sekunde Simon je urlajući skočio na čoveka, praktično prelevši tri metra prostora koji ih je razdvajao i obori ga na zemlju stežući mu grlo čeličnim stiskom. Istog trenutka grmalj se stvorio pored njega i počeo da ga udara pesnicom u glavu i bubrege, vukući ga drugom rukom kako bi ga skinuo sa svog poslodavca, ali Simon se nije mogao pomeriti.

- Nisam glup! - vikao je iz sveg glasa ne osvrćući se na udarce.

Gonjen nekim mračnim ludilom ulagao je svu snagu u stisak kojim je drobio dušnik čoveka ispod sebe, čije je zajapureno lice počinjalo da modri dok mu je pljuvačka penila na ustima.

- Da ti ebam se živo! Ke ti ja ebam majkata!

Čovekove oči se okrenuše u dupljama, i udovi mu se opustiše kada Simona silovit udarac uz zvuke pucanja drveta odbaci unazad. Čula mu preplavi oštar bol u čelu i topla krv poče da mu se sliva niz lice zatvarajući mu desno oko. Grmalj je čučao pored svog šefa držeći u ruci ostatke slomljene stolice, bezuspešno tražeći na njemu znake života. Simon iskoristi ovaj trenutak i skočivši naglo na noge pojuri napolje iz sobe želeći samo da se što pre udalji odatle. Strčao je niz stepenice praćen povcima i teškim koracima gnevnog telohranitelja. Projurio je kroz hol oborivši recepcionara koji se za-

putio gore ne bi li proverio nastalu buku, i istrčao iz motela što je brže mogao. Telohranitelj je počeo da ga sustiže na parkingu i Simon uloži poslednje atome snage da poveća rastojanje između sebe i svog progonitelja koji je za čoveka te veličine bio izuzetno agilan. Istrčao je direktno na magistralu za dlaku izbegavši vozilo koje mu je dolazilo s leva kada, dva koraka kasnije, oseti udarac po stopalu desne noge, dovoljno jak da mu poremeti ravnotežu i obori na kolovoz. Video je dok je padao, krupnog čoveka kako se u raskoraku zaustavlja odmah iza njega, i udarivši glavom o drum ogroman točak šlepera kako uz škripu kočnica i urlanje sirene juri ka njegovom licu.

KOSARA I VLADIMIR

Tog proljeća silna vojska cara Samuila kretala se najplodnijim dijelom Duklje, dolinom Bojane. Pričalo se da je to samo zato što je njihov mladi knez Vladimir simpatizirao Bizantiju, odnosno pokušavao s njima sklopiti savez kako bi izbjegao Samuilov svezladni bijes.

Vladimir nije s vojskom izašao pred Samuilovu armada nego se povlačio zajedno s narodom. Njegov stričević Vojsal tek je uzeo šesnaestu godinu. Na sebe je nabacio sjajan oklop i s nestrpljenjem čekao boj da pokaže svoje junaštvo.

- Vladimire, brate, kad ćemo u okršaj. Stalno bježimo od bitke?! Shvatio sam da čekaš da se naše snage okupe i organiziraju. Sve što u Duklji ima da može nositi oružje sada je tu...

- Slušaj Vojsale, bitku treba izbjegavati kad na tebe udari veća sila. Nije dovoljno junačko srce da se dobije boj. Nama sad nitko ne može priskočiti u pomoć. Mi smo jedna mala kneževina na koju je nasrnula golema sila. Možemo se junački tući, ali mi rezerve nemamo. Možemo svu Samuilovu vojsku potući, ali ćemo i mi izginuti, Samuilo će poslati druge čete. Ako mi izgine ovu nejač nema tko drugi braniti...

- Govoriš mudro, ali kukavički... - nestrpljiv je bio dječarac - što će nam da ostanemo živi ako nas popljačkaju, popale i u roblje odvedu?

- Brate moj, svaka vojska pali i pljačka. Stare kuće pale, stoku pljačkaju. Velike vojske ne mogu postojati bez toga. Od te pljačke naš narod će se oprovati za dva tri ljeta, a ako nam sad izginu mladići mi smo u narednih dvadeset godina osuđeni da kao narod budemo sluge moćnijih gospodara. Ako pak sada izbjegnemo rat i sačuvamo naše ratnike, poljodjelce i majstore, Duklja će biti sve jača. Dužnost mudra vladara je da izbjegne rat i sačuva svoje stado za buduće uspjehe... Onaj narod koji je stalno u ratu ne živi sretno. A onaj koji izbjegne samo jedan rat ima svoje izgleda u budućnosti...

- Svi ovdje vjeruju da si ti vidovit. Baš me zanima kako vidiš moju budućnost?!

- Moja duša je samo otvorena iskustvu naših starih, a ona duša koja uči iz iskustva predaka može pogledati i u budućnosti našega naroda. Ne vidim

ja ništa posebno, ali moja duša sluti da poslije ovoga dolazi jedno novo doba. Nekako vidim tebe kao starca slavom ovjenčana, sinovima okruženog - izreče Vladimir ne znajući je li to stvarno vidi ili samo želi dječaka sačuvati od pogibelji.

Vladimir se s vojskom i narodom na kraju povukao na brdo Oblik, vrlo pogodno za odsudnu obranu, ali nepogodno za duže obitavanje stanovništva. Dolinom Bojane kroz Duklju već deset stoljeća nije prošla tolika vojnička čizma. Mladi knez Vladimir lako shvati da je tu svaki otpor uzaludan. Prije odlaska u ruke moćnog napadača cara Samuila, koji je i brata ubio kako bi bilo po njegovoj volji, Vladimir se obrati svojim snuđenim vojnicima i zabrinutom narodu riječima punim evanđeoskog duha: Dobar pastir će dušu dati za svoje stado. Bolje je braćo da ja dam dušu za sve vas i svojevolumno dam svoje tijelo da ga čereče, nego da se svi vi izložite opasnosti od gladi i mača.

Predao se Samuilu. Odmah je okovan i poveden u sužanjstvo.

Glas o knezu Duklje Vladimiru, stigao je prije njega na otok svetog Ahileja u jezeru Mala Prespa. Iaklo su ga tog 997. ljeta od rođenja Isusova dovodili kao sužnja, o njemu se pripovijedalo s posebnim zanimanjem. Sviju, baš sviju, od najviših vojskovođa i činovnika na dvoru cara Samulija do običnih dvorskih slugu i sluškinja, dojmila je njegova dragovoljna predaja, njegov viteški čin, nešto što je tom svijetu bilo malo poznato. Ako su se i sjećali kakvog sličnog događaja on je već izbljedio u kolektivnom zaboravu dvorskih dodvornika.

No, do mile i pametne Samuilove kćerke Teodore Kosare dođoše glasovi da mladog kneza Vladimira Dukljanina, osim mudrosti i plemenitosti, smirenosti i krotkosti, krasi ljepota i stasitost. Princezinu dušu prože neka slutnja, neka dvojba. Duboko u duši pitala se bi li to mogao biti princ kojega je često viđala u svojim snovima tako zorno da mu je i vonj zapamtila.

Sudbina princeza uvijek u rukama viših interesa. Ti državni, dinastički interesi često ih odvedu u ložnicu kakva staroga moćnika koji do poznih godina nije stekao sina nasljednika pa njegovoj moći podmeću mlade dijeve da ih pobude u posljednjem pokušaju. Zato princeze uvijek sanjaju kako će se pojaviti kakav princ za kojega će poći iz ljubavi.

Kosara tu nije bila izuzetak. Sa tihom strepnjom iščekivala je da vidi je li to ona samo snatri ili njezini snovi doista dolaze iz neke više sfere koju je svojim molitvama umolila, svojom vidovitošću vidjela.

Ali, kada je o sanjanju i snovima riječ Kosara ipak bijaše izuzetak. Od malih nogu ona je bila somnambulna. Na dvoru su zazirali od te mjesečarke koja hoda u snu otvorenih očiju, ali nitko to nije smio pokazati prema Samuilovoj kćerki. Zapravo, ona sama je znala da ima nekakve čudne doživljaje u snu, ali uopće nije znala da mjesečari, da spava otvorenih očiju, hoda u snu. Naprosto, ujutro kada bi se probudila ničega se nije sjećala. Samuilo je prema

njoj imao neuobičajen očinski obzir, neku posebnu naklonost u odnosu na drugu djecu. Čitav dvor je preuređen i osiguran da kad ona prilikom svojih mjesečarenja izide iz sobe ne bi dolazila u opasnost. U hodniku je uvijek barem dvoje slugu stražarilo cijele noći. Jedan sluga je glavom platio klonuće glave na stražarskom mjestu.

Nekoliko dana po očevom povratku Kosara ugleda neobičnu barku sa vojnicima. Među oniskim makedoncima i krivonogim bugarima stršila je Vladimirova glava i lice na kojemu ponos nisu mogli satrti nikakvi lanci kojima su ga okovali. S divljenjem je gledao moćnu utvrdu i impozantnu crkvu sv. Ahileja. Svjetina na doku je znatiželjno promatrala iskrcavanje. Kosara se probi u prvi red da bi bolje pogledala zaslužjenog kneza, koji je sve vidio svojim bistrim očima, a ni u koga nije gledao. No, na nekoliko koraka od Kosare, Vladimir podiže pogled. Njihovi pogledi se susretoše, prožeše i isprepletoše nekom čudnom magijom.

Te oči, taj pogled ona je već vidjela. U svojim snovima. Barem je ona to tako protumačila.

Hromi Vasil, isluženi vojnik kojemu je za uspomenu na vojevanje ostala ranjena noga, svake druge večeri je stražario pred princezinom sobom. Hodnici u dvoru su bili osvijetljeni bakljama i njegova glavna zadaća je bila da čitavu noć osigura dovoljno svjetla po holovima utvrde. Nije princeza svake noći mjesečarila, ali bijaše pun mjesec i on je nekako slutio da će ustati. Imao je on iskustva s tim.

I doista Kosara je poslije dva sata spavanja ustala. Kretala se uobičajeno, a onda krenu kuda obično nije. Strmim stepenicama prema tamnici. Hromi Vasil se zaledi od straha, ali stisnu zube i poče kliziti za njom. Vande, stražar na ulazu u tamnicu se zbuni ali ugleda Vasila koji mu rukom daje znak da otvori. Baklje u okruglom holu osvijetljavale su unutrašnjost ćelija. Kosara pođe pravo prema ćeliji kneza Vladimira, kao da joj je nešto reklo u kojoj od desetak ćelija se nalazi. Vasil i stražar Vande su šutke išli pored nje. Vasil daje znak da otvori, ali njegovom vještom oku nije promaklo ono što bi svakom promaklo. Knez Vladimir je sjedio na svojoj tvrdoj postelji i gledao onim pogledom koji stvarno ne vidi ono što se vidjeti da, nego upravo ono što mjesečari vide. To Vasilu nije moglo promaći ni u škrto osvijetljenoj tamnici.

Svako drugi bi se tu tri puta prekrizio, ali Vasil shvati da su se dva mjesečara srela i da tek sada nije trebalo ništa nepromišljeno činiti, a doista nije znao ni što bi mogao učiniti. Dobio je strogu zapovijed da Kosaru ne smije buditi iz nezina sna, a za Vladimira mu nitko ništa nije rekao.

Kada Kosara uđe Vladiir ustade.

- Mila moja već sedam godina te čekam ovdje da dođeš u moj zagrljaj – reče kao da je sasvim budan i raširi ruke.

- Mili moj već sedam godina sanjam ovaj dan i evo me. Došla sam čim se pružila prilika – odgovori i pride mu, te se spojiše u poljubcu kao da to ne čine prvi put već sedam godina.

Vande uhvati dršku mača, ali Vasil ga spriječi da povlači mač, te ga odgura nazad.

- Kuku lele, izgubićemo glavu – prosikta Vande.

- Ako Kosaru probudimo onda nam je glava na panju sasvim sigurno.

- Što ćemo sad?!

- Ništa. Vidiš da je njih sudbina spojila, a protiv sudbine se ne može ništa. Ostani ti ovdje i nemoj da netko slučajno uđe, a ja odo' do sobarice Stane da je probudim. Njezina je glava sada već sa omčom oko vrata. Ona će nešto smislit'.

Pametna Stana izgubi pamet kad joj Vasil, onako bunovnoj, saopći što se događa. I ona zakukuleleka, ali je Vasil smiri.

- Od kukanja sada nema vajde. Morat ćeš djevojci ujutro objasniti da je mjesečarka i što se dogodilo. A onda je sve u rukama Svevišnjega.

- I u Samulovim. Žive će nas zadaviti...

- Neće ako prije obavijestiš caricu majku. Gospa Agata će znati kako sa carem.

Kada je Kosara otvorila oči umjesto sunca ugleda zabrinute oči svoje majke I svoje sobarice Stan pokraj nje. Ništa joj nije bilo jasno, otkud majka tako rano u njezinoj sobi, kada se pomjeri osjeti u dnu trbuha neku bol kakvu do tada nije osjećala. Tada se zabrinu.

- Što se događa? – upita dok je sjedala na rub kreveta.

- Reci mi, jesi li noćas izlazila? – pokuša je majka lagano uvesti u problem.

- Koliko se ja sjećam, nisam.

- A je li tko tebi ulazio u sobu?

- Kol'ko ja znam nije, a kol'ko znam pred vratima uvijek netko stražari. Što ne pitaš Stanu? – odbrusi Kosaara već zbunjena i ustade.

Tada ugleda krv na svojoj izbjeljenoj spavaćici od finog lana. Vrijeme mjesečnice još nije bilo ni blizu, te ona kriknu i ponovno sjede.

- Ne brini, nego reci mi jesi li nešto teško sanjala?

- Paaaa, jesam. Sanjala sam kneza Dukljanskog. Od kada sam ga vidjela ne izlazi mi iz pameti. Danas sam mislila ići u tamnicu da ga obiđem... - odgovori ona, ali ne reče im da ona kneza Vladimira sanja zadnjih sedam godina, iako ga nije vidjela do jučerašnjeg dana.

- Slušaj Kosara, moramo ti nešto reći – umješa se Stana. – Ti si noćas u snu posjetila kneza Vladimira i koliko mi vidimo po trgovima ti si postala žena. Nisi više djeвица...

- Paaaaaa, kkkako je to moguće???!!! – začudi se Kosara i poče gledati po svome tijelu ne bi li vidjela tragove silovanja...

- Samo polako – smiri je Stana, i onda joj ispriča da mjesečari od malih nogu.

- Shvatila sam, ali kako je knez Vladimir mogao ne vidjeti da nisam pri svojoj svijesti??? Gad jedan...

- Tako smo i mi mislili, ali Vasil dobro zna prepoznati somnambulni pogled. Godinama tebe čuva. On kaže da je knez Vladimir mjesečar i da se se vi spojili a da ne znate što ste radili. No, Vasil nije dovoljan kao svjedok, a Vande je skroz nepouzdan jer je prepadnut. Zato smo odlučili noćas pro-matrati je li to istina. Ako jeste na knezu nema ljage, a vas dvoje kao da je sudbina spojila.

- A što ako nije?

- Onda će ga Samuilo rasčtvoriti živa. Ti danas ne izlazi, a mi ćemo noćas to obaviti.

Slijedeće noći Agata, Stana i Vasil su doista utvrdili da je knez dukljan-ski somnambulan. No, nitko nije primijetio da je Kosara spavala sasvim normalnim snom i nije mjesečarila.

Okupirani činjenicom da nekako moraju Samuila nagovoriti da poštedi život mladom knezu i da je za carstvo najbolje da uda Kosaru za njega, nisu primijetili da se ona u sred dana uputila u tamnicu. Vandetu je tutnula dukat u ruku i rekla da nikoga ne pušta. S upaljenom bakljom ušla je u mračnu ćeliju u koju se tek provukla mala zraka sunca i napravila svijetlu točku na podu u koju je stasiti knez stao i gledao gore. Kada je čuo otvaranje vrata spustio je glavu, ali njegove oči su se jasno vidjele. Kosara shvati da je budan i da zna tko je na vratima. Podigla je baklju licu da vidi njezine oči. Njihovi pogledi se ponovno isprepletoše.

- Kneže Vladimire, došla sam vidjeti kako vam je. Donijela sam nešto za jelo.

- Princezo Kosara, neobična mi je radost da se zimate za mene. Nadam se da niste ovdje iz puke znatiželje da vidite kakvi su uvjeti u uznici.

- Nisam kneže, razlozi su mnogo važniji – reče i približi se onom krugu svjetlosti u kojemu je stajao - recite mi iskreno, jeste li vi mene ikada ranije vidjeli prije nego ste došli na otok sv. Ahileja?

- Eh – uzdahnu mladi knez – nisam vas vidio, ali sam vas prepoznao kao neku poznatu osobu. Kao da sam vas viđao u svojim snovima... - htjede on dalje objašnjavati, ali Kosara mu stavi prst na usne.

- I ja sam vas viđala u svojim snovima... Zato vam moram reći ono što su meni jučer rekli. Bolje da sjednemo – pođe prva ka memljivom ležaju.

Tad je ispričala što je trebala ispričati. Vladimir ustade i uhvati je za ruku da se podigne.

- Draga moja Kosara, jeste li vi budni?

- Jesam – reče ona podižući svoje oči prema njegovim.

- Dobro me uštinite da budemo sigurni da sam budan, jer ja sam ovdje u mraku izgubio osjećaj za dan i noć.

Kosara ga doista uštinu da se morao otrgnuti.

- I ja sam sasvim sigurno budan. I velim vam da niste izišli iz mojih misli od kada sam vas vidio na pristaništu. A ako smo učinili to što smo učinili u snu ja ti sada rečem da te toplo ljubim u svom srcu i ne bi ga žalio samo da mi ta ljubav bude uzvrćena.

Mlada princeza Kosara Teodora klonu od tih riječi. Rukom se dočeka na njegove grudi. Vladimir je prigrli. Njihove usne se spojiše u tišini tamnice koju malo poslije, kada su se uvjerali da doista ne sanjaju, tek propara uzdah strasti.

Njima više nije bilo važno što će se zbiti. A kada su zaplovili mekim oblakom ljubavi bilo im je sasvim svejedno sanjaju li.

DODATAK

Dragan Popadić

VLADIMIR, KOSARA I STATISTIČAR

Samuilu srce zaigra. Tako mu se uvijek dešavalo kad bi ugledao kćerku Kosaru. Ona uđe u sobu tihim, gracioznim korakom. Sobu kao da objasja sunce:

- Mili oče, vidjet mi te drago

ti si moje sve na svjetu blago.

Glas joj je bio kao poj slavuja.

- Mila kćerko, ti si moja sreća

i od zemlje i od neba veća.

Što te jutros u dvore dovodi

Dal se nešto u mom carstvu zgodi?

Kosara se osmjehnu i bljesnuše bijeli zubi:

- Ja sam jutros sužnjim noge prala

i snaga me gotovo izdala.

Kad ja vidjeh Vladimira mlada

što od meda većeg ima slada.

Saumilo se namršti:

- Vladimir će u Prespi skončati

već sad može da mu kuka mati.

Kosara vrisnu, a Samuilo se trže:

- Vladimir će moj muž dragi biti

Il ću mlada u jezer skočiti.

Biraj oče, jedno ili drugo

nemoj mi se premišljati dugo.

Saumilo se ponovo namršti, razmisli za trenutak i onda nemoćno raširi ruke.

- Kakva da je nek je sreća tvoja

To je želja ponajveća moja.

Nek si srećna sa tim Vladimirom

otputujte sa Božijim mirom.

Blagoslov vam otac daje sada

nek u domu vašem sreća vlada.

Kosara ga zagrla i poljubi u oba obraza.

Samuilu srce zaigra. Tako mu se uvijek dešavalo kad bi ugledao kćerku Kosaru. Ona uđe u sobu tihim, gracioznim korakom. Sobu kao da objasja sunce:

- Mili oče, vidjet mi te drago
 ti si moje sve na svjetu blago.
 Glas joj je bio kao poj slavuja.
 - Mila kćerko, ti si moja sreća
 i od zemlje i od neba veća.
 Što te jutros u dvore dovodi
 Dal se nešto u mom carstvu zgodi?
 Kosara se osmjehnu i bljesnuše bijeli zubi:
 - Ja sam jutros sužnjim noge prala
 i snaga me gotovo izdala.
 Kad ja vidjeh Vladimira mlada
 što od meda većeg ima slada.
 Saumilo se namršti:
 - Vladimir će u Prespi skončati
 Već sad može da mu kuka mati.
 Kosara vrisnu, a Samuilo se trže:
 - Vladimir će moj muž dragi biti
 il ću mlada u jezer skočiti.
 Biraj oče, jedno ili drugo
 nemoj mi se premišljati dugo.
 Saumilo se ponovo namršti, razmisli za trenutak i onda odlučno reče:
 - Neka glasnik po svom carstvu više
 jer se carska nikad ne poriče.
 Ja sam otac al i care svima
 u tom sreće no i tuge ima.
 Tebe volim ko i oči moje
 al se cari drugačije kroje.
 Opšta sreća vodi našu ruku
 i spreman sam na svakakvu muku.
 Kosara ponovo vrisnu i naglo istrča iz sobe.

Statističar je bio zadovoljan. Sve mu se lijepo uklopilo. Osmjehnu se i reče pomoćniku:

- Eto, tako. Radno vrijeme još nije isteklo, a ja završih. Jedna mogućnost Samuilo blagosilja Kosaru i Vladimira. Druga, Samuilo ostavlja Vladimira u tamnici.

Pomoćnik ga pogleda sa puno poštovanja:

- Kako ste to dobro uradili. I spakovali u nebesku arhivu. Ali, šta sada? Hoće li Kosara zaista skočiti u jezero: i hoće li Samuilo smaknuti Vladimira? - tiho ga upita pomoćnik.

- Mlad si i još mnogo toga ne razumiješ. MI smo za danas posao završili. Mnogo je mogućnosti. Ali, ni mi ne možemo da kontroliramo sve. Zato pratimo samo glavne tokove. Sjutra nastavljamo posao. Jedna je mogućnost da Kosara skoči u jezero, a druga je mogućnost da se pokunjeno vrati ocu. Prekosjutra ćemo pratiti Samuila. Hoće li pogubiti Vladimira ili će ga ostaviti u tamnici - sa puno ponosa odgovori statističar.

- A što ne pratimo još tokova. Zašto pratimo samo glavne? - upita ga pomoćnik.

- Zato što nema dovoljno statističara. Pa, mogućnosti ima beskonačno. Kao što je beskonačan ovaj naš svemir. I ovako posla imamo preko glave.

- Ali, zašto sve to radimo? - uporan je bio pomoćnik.

- Kako zašto? Pa, statistika je oduvijek bila važna. Sve što nije u statistici kao da se nije ni dogodilo. Kasnije to analiziraju analitičari. Oni su na višem nivou od nas. A na najvišem su donosioci odluka. No, svega toga ne bi bilo da nije statistike. Nego, dosta o tome. Pripremi se za teleportovanje. Idemo kući. Vrijeme je za ručak - odgovori statističar i očinski potapša pomoćnika po ramenu.

VLADIMIR - SVETI KNEZ

Okamenjeni svijet na ostavljenom temeljištu Prečiste drhti na balkanskom korijenu. Sakriven i sam nakon toliko vjekova. U zapretanom ognjištu kneževog dvora ima, međutim, tihe vatre, koja se kao luč sa Hristovog groba raznese po obližnjim vretima. Vladimiru su, istina, raznijeli Krajinu, presložili je, obukli u rite ostavljenog sužnja. Raspolućen od Bugarske, Albanije, Crne Gore, popločao je stradanjem kamene staze i dvorišta kamenih palata. U njegovom slučaju, hiljada godina je slovenska renesansa, trajni savez sa glasnincima Rima i Vizantije.

Hristoliki stradalnik zakiva drveni krst na granice malih balkanskih državica kao posljednji svjedok Samuilove moći i pada. Iznad Skadarske pučine u molitvi je i dalje kćer moćnika i stradalnika, Teodora-Kosara, šapuće: „Ostavljaj mi, premili, drveni krst, onaj na kojem su ti svjedočili život lažnom zakletvom, moji, Vladimire, nedorasli u carstvu, raskućnici, pohlepnici na Samuilovom zgarištu.

Raznijeli su vatru, da bi i sami gorjeli, premali za svetu Riječ i Božiju vjeru, premoćni u zlu, zalutali u vrijeme potonje kao zli dusi! Duša moja, Kneže, u kapi je ove rose ispred opustjelog doma u Krajini. Ni svijetla, ni vjetra da je raznese do Prespe da ih pogledam u oči, moje a tuđe. Nema više Samuilove sile i carstva zemnog najvećeg među Slovenima, tvorevine za istoriju najvećih. Jedino ga ti, stradanjem uznosiš kroz vrijeme što ti zlati drveni krst i ljudski trag, nad mojim praznim dvorom lete još samo ptice i sa jezera donose mokra kriza umjesto suze. Poznajem, prečasnai taj skriveni znak, jer je ovdje iznikla rumijska rumen-trava na koju povremeno slijecu. Bude me mirisom, uspavljaju tvojim dahom u času izdaje i umiranja, kod roda mi, kod izdajnika. „Od veličine se i ne nadaj časti, ali u časti se ne povijaj pred silom”, kao da čujem tebe u stabljici oporog pelina što ti je milovao stope na odlasku.

Tajna o Samuilovoj sili i porijeklu samo je u tvom imenu. Neki ga privajaju kao svoga, ali nema mi ni oca bez tvoje smrti. On Kneže, umro je i sam od bola, kad mu je sabrat po maču, Vasilije, oslijepio vojsku i za svjedočanstvo poraza ostavio im samo odrškrinuti vid na jednoj zenici.

Istom tom potamnjelom dušom i zenicom, Samuilov sinovac, moj brat, je dokrajčio svjetlost ljubavi. Zato mi kroz vodu skadarsku promiče moj oćinji vid, veliki Kneže. Sve mi se, u omami, prićinjava da pristizeš u Zetu, lijep i nanovo krunisan iz Prespe, prićešćen tvrdom vjerom u koju se svijja Balkan u tvoj lik. Od smakuća do Vaskrsnuća se pod Rumijom kuje zavjera u kamenu, vodi, vjetru i rumen-travi. Miriše na tebe! Vrijeme je nad ovim prostorom raspolutilo tvoju žrtvu. Izdjelilo ti svete mošti od Bugarske do Albanije, Travunije ili Zete.

Ništa nije slučajno u svetoj tajni. Osvitala sam nakon tvog smaknuća u molitvi, izdana i prevarena odiva kao „sirak tužni“, „slamka među vihorovima“.

U Krajini su ti razvlastili krunu ali tvrdo ti ime. Razdjeljen je zemni imetak ali se neda „bogatstvo vjere“.

Oslonjena na kamenu zid, monahinja Kosara, pratila je drveni ćun na jezeru. Povijen ribar nije mario za ćudnovatu, iskrićavu, svjetlost, sjenku, što je u trenu obasula plicćak. Iz nećeg što je izvijalo i iskriilo blago se nazirao lik. Taj titraj dlana ruke u vodi, lelujanje, prenulo je zanijetu monahinju:

„Možda jedino Vladimirova žrtva može spasiti sva ova Samuilova jezera, rijeke, vrtaće i strnjišta, palate i beskućišta. Možda ...“ prošaptala je!

Silan car umro je od tuge pred vojskom, Krajinski knez razapet poput Issusa, zavjetnik ne oprašta izdaju i kada ćuti. Rukom na drvenom krstu svjedoći o promjenjivoj, ljudskoj ćudi. ćudljivo vrijeme sabralo je hiljadu svojih ljeta i još računa. Zemni račun slaže se u stijenje iznad jezera a kamen jedino pećatira sveti trag neumrlog sveca i viteza.

Viteška je prića obrasla mahovinom najnježnijeg treperenja sjenki, svjetlosti i bola. U prepletu, poput nevjestinske dijademe ćuva se istina o princezi, ćerki i monahinji. Vladimir i Kosara su istiniti Ep. Pletisanka u dugu iznad dva jezera i dvije povijesti. Svaka u svom umiranju i vaskrsnuću, poput propetog anćela na krilima vremena i trajanja.

Zemna su blaga premalena, trošna, razvaline, traje samo neuhvaljivo, toplo i svemoguće carstvo žrtve i ljubavi.

SPASENJE

U tamnici Jovan Vladimir Dukljanski moli se Bogu. Nije ga bilo briga za samog sebe, svu pažnju posvetio je rodnoj Duklji. Molio je za rješenje i mir za svoj narod.

Odjednom zasjaji svijetlo. Vladimir je otvorio umorne oči, gotovo zaslijepljene snažnim svijetlom anđela.

»Vladimire, za tvoju dušu postoji plan Božiji. Vaša iskrena vjera dirnula je do suza srce Božje. Bog te voli i za tri dana i tri noći, vrata će se otvoriti, ti ćeš otići na slobodu. Otići ćeš sa ženom, princezom, koja će te voljeti kao i ti nju. Oslobođen si uz Božiji blagoslov ali, na kraju, dočekaćeš smrt mučeničku.«

Vladimir je posmatrao siluetu anđela i pokušao je nešto reći, ali se anđeosko svijetlo ugasi. Vladimir je ostao sam i sa još više žara se molio Bogu za spas. Zakleo se, uradiće sve što Bog traži.

Car Samuilo se našao u neprilici. Njegova je kći, princeza Kosara, podlegla tom čarobnjačkom strancu? Tuđinčeve prodorne plave oči buljile su negdje pokraj njega. Mekan glas tuđinca zvučao je poput osjeha koga je imao na licu:

- Vjerovatno se pitate ko sam i zašto sam ovdje? Ne znate kako sam se našao u vašim privatnim odajama.

Car klimnu glavom. Stranac se nasmiješi:

- Moje ime i moja uloga su potpuno nevažni. U tamnici imate kneza Jovana Vladimira Dukljanskog.

Car klima glavom:

- Knez je moj zatvorenik. Izdajnički se pokušao dogovarati sa vizantijskim carem. Pobijedio sam ga i ubrzo ću razmisliti o njegovoj sudbini. Kćerka Kosara od mene traži milost i želi ga za muža. Znae, knez je zgodan muškarac, ali moja kćerka je - zastao je na trenutak - moja kćerka

Tuđinac ozbiljno odvrati:

- Vladimir će ići. Udovoljite vašoj kćerki i Vladimir će biti temelj Božji vašeg carstva. Vaša kćerka Kosara, princeza, neće više prati noge tamničarima.

- Zašto mislite, da ću vas slušati? Ja sam car.

Tuđinac pruži ruku protiv cara, koji počinje ubrzano da hvata vazduh. Sila strašna caru dah zaustavi, srce je počelo da ubrzava.

- Vladimir je važan za naše, moje planove. Njegov duh je tamo gdje je Duh Sveti. Vjerni ljudi su ognjište i temelj naroda.

Sila čudesna popusti i car duboko uzdahnu. Crvenilo, koj mu oboji lice, odmah je nestalo. Htio je pozvati stražare, ali tuđinac ga spriječi:

- Ovdje sam potpuno bezbjedan, kao i vi sa mnom. Ako bi želio nešto da uradim sa vama, vi mi ne bi mogli spriječiti. Neću lagati. Oslobodite Vladimira, neka se vjenča sa Kosarom i vaše carstvo će opstati. Ako se odlučite za neki drugi način, da zbog prkosa ispoljite svoju carsku volju, - rekao je tvrdo i glas zadobi strašan, tamni prizvuk - carevina će iduće godine biti pretvorena u hrpu ruševina a ljudi će biti odvezeni u ropstvo. Vladimir je u samilosti anđela Božjih.

Car se zagledao u tuđinca i lice se mu razvedrilo:

- Ti to meni pretiš? Ja sam car Bugarske, od crkve blagoslovljen sam car.

Tuđinac je ostao ravnodušan:

- Ja vas ne ugrožavam, samo sam iskreno rekao, što vas čeka. Ako Vladimir odavde ne ode kao vaš zet i vazal.

Car skoči na noge:

- Slušao sam vas - ali rečenica nije bila dovršena. Misao je ostala neizgovorena. Tuđinac se opet nasmiješi:

- Odluka ne bi trebala biti teška. Vaša carevina ili Vladimirova glava? Možete birati. Sve ili ništa.

Car je pokušao da skoči na noge, ali bio je zaustavljen od strane neke sile. Htio je pozvati stražare, ali reči su odbijale da izađu. Tuđinčeve oči su zasijale vlastitom vatrom:

- Iako ste car u središtu svoje carevine, nikoga ne možete prizvati. Baš nikoga! Stvarno ste car, ali ste vi i sve vaše snage zemaljske bespomoćne protiv povjetarca nebeskih snaga.

Tuđin je skinuo šešir, stavio ga na stol i pokazao šiljaste uši. Car je sav otromljen izlanuo:

- Ti si ...

Tuđinac je odgovorio:

- Ja pripadam rodu vilenjaka i ja sam jedan od Vladimirovih čuvara na ovom svijetu.

Car je uspio da široko otvori oči. Vilenjak je ispario. Car zaboravi na vilenjaka, ali nije zaboravio što treba uraditi.

Vladimir i Kosara su živjeli u blizini manastira Pročista Krajinska, na južnoj obali Skadarskog jezera. Odatle je vladao rodnom Dukljom kao carev vazal.

Ali oštrica proročanstva se nadvila nad Vladimirom, knezom Dukljanskim. Car Samuilo je prkosio Vizantiji do samog kraja. Nakon strašnog gubitka u ratu, vizantijski car Vasilije II je nazvan Bulgaroktónos, prestalo je kucati srce Samuilovo.

Na carskom prijestolu ga je naslijedio Radomir, koji je bio godinu dana uklonjen od strane uzurpatora Vladislava. Sjetio se novi car Vladislav Vladimira i u njegove ruke je dopalo ispunjenje druge polovine proročanstva anđeoskog. Jovan Vladimir Dukljanski morao je umrijeti mučeničkom smrću. Umro je Jovan Vladimir sa krstom u rukama.

Njegova udovica se zavještala u manastiru. I prije nego što je umrla, sjaj božji obasjao je dušu mučeničku Vladimirovu, jer on nikada nije umro.

I duh, obasjan sa svjetlom Spasenja, Jovana Vladimira Dukljanskog ponio je do nebeskog prestolja i jednog dana, na kraju vremena, on će se vratiti u svijet uz pjesmu anđela.

BIOGRAFIJE

Hrvoje Prčić je rođen 22. maja 1954. godine u Subotici. Živi i radi u Zagrebu gdje je glavni urednik je časopisa National Geographic Hrvatska. Piše prozna djela i publicistiku, a prevodi i djela sa stranih jezika (preveo je „Ostatke rata” Josepha Brodskog). Bio je višegodišnji urednik Siriusa, časopisa za znanstvenu fantastiku iz Zagreba. Sin je pisca Ive Prčića mlađeg, a unuk poznatog pisca i skupljača bunjevačkih narodnih umotvorina Ive Prčića.

Relja Antičić je rođen 17. decembra 1988. godine u Šapcu gde se školovao i gde radi i stvara nakon neupisanih studija filmske režije i neokančanih studija grafike i dizajna. Crta, slika i piše, objavljivao je stripove i pripovetke po časopisima, zbornicima i antologijama u regionu. U redakciji je časopisa Emitter i Omaja, pozvan je u redakciju Znaka Sagite gde čeka dalje instrukcije, i učestvuje na nekoliko web-stripova. Član je Esnafa V i redovni član žirija. Objavljivao je priče u više zbirki, zbornika i časopisa među kojima su Nešto diše u mojoj torti II, Emitter, Omaja, Helly Cherry, Libartes, Kad regent u vinu zapeva, antologiji HAARP i druge priče o teorijama zavere i u zbirci Nešto diše u mojoj tor3. Priče su mu objavljene u zbirka festivala REFESTICON, Đavolji prst (2015) i Makrokozma 21 (2016). U ovoj godini mu je objavljena priča u SFeraKon-skoj zbirci SFumato.

Slavica Čosić Bigren, rođena je u Majdanpeku, odrasla u Lazarevcu. Završila master studije, a studirala je englesku i holandsku književnost i jezik na univerzitetima u Beogradu, Gentu i Beču. Piše kratke priče, fantastične priče i poeziju. Priče su joj objavljene u zbirci najkraćih kratkih priča sa XIII konkursa izdavačke kuće Alma. Objavljivana je u regionalnim zbornicima kratkih priča i poezije, između ostalih i u zbirka festivala REFESTICON, Đavolji prst (2015) i Makrokozma 21 (2016).

Dragić Rabrenović je rođen 1979. godine u Podgorici, živi i radi u Bijelom Polju. Diplomirao je novinarstvo na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, gdje je i magistrirao na smjeru Komunikologija. Direktor je Radija Bijelo Polje i predsjednik Upravnog odbora Unije lokalnih javnih emitera Crne Gore (ULES CG). Jedan od pokretača i organizatora Regionalnog festivala fantastične književnosti REFESTICON. Sekretar udruženja Umjetnost bez granica. Piše pjesme, kratke priče i kolumne. Priča su mu objavljene u zbirka Bosanska kraljica Katarina (FFK Zekon, 2011), Priče o vinu (FFK u Pazinu, 2012), Psiho pita (Istrakon, 2013), Bosna srebrena (Zekon, 2014), u antologijama Slavin poj (2013) i Regia fantastica I i II (2015, 2016), kao i u zbirka Nevidbog, Prsten sa one strane sna i Makrokozma 21 (Refesticon 2013, 2014. i 2016).

Goran Ćurčić rođen je orvelovske 1984. Četvrtog marta, baš na trideset deveti rođendan sportskog društva Crvena Zvezda. U rodnom Zrenjaninu završava osnovnu školu i gimnaziju, a na novosadskom PMF-u diplomira sa zvanjem profesora geografije. Objavio je naučno fantastični roman *Potomstvo*, u izdanju Književne omladine Srbije. Priče su mu objavljene u zbirka *Suze za Velosa*, *Nevidbog*, *Prsten s one strane sna*, *Regia fantastica* i *Savremene srpske priče*. Dok su mu pesme u zbornicima *Magija*, *Vrata Ponišavlja*, *Trijumf pesme i vina*, *Kad regent u vinu peva*, *Rane pesmom vidane*, *Vino je poljubac postojanja*. Osvojio prvo mesto na konkursu za pesmu o vinu srpske čitaonice iz Iriga. Slobodno vreme provodi sa prijateljima, koji su nepresušni izvor inspiracije, a kad je sam onda čita i piše. Voli fantastiku: naučnu, epsku, istorijsku, slovensku mitologiju, stripove i noćne priče uz logorsku vatru.

Jasmina Malešević je rođena 18. oktobra 1962. godine u Beogradu. Po profesiji je doktor veterinarske medicine. Član je Udruženja književnika Srbije i samostalni umetnik. Do sada su joj objavljene knjige: *Rođeni iz iste smrti* (koautpr Vojislav Brković, Sfairos, 1990. - poetski dijalog o ljubavi); *Skarabeg* (Sfairos, 1992. - poezija u prozi); *Adame ne ljuti se* (koautor Aleksandra Slađana Milošević (Draslar Partner, 2001. - proza); *Jadi mladog anđela* (Asocijacija Ars et Norma, 2010. - poezija); *Dnevnik urbane sirene* (Draslar Partner, 2013. - poetski roman); *Čarna šuma* (Print 2 Print, 2014. - lirsko-erotska poezija u prozi); *Mačkaste priče* (Print 2 Print, 2015. - knjiga za decu).

Mirko Grdinić je rođen 16. aprila 1969. godine u Puli. Odrastao u srcu Istre u Pazinu. Srednju i osnovnu školu završio u Pazinu, gdje se tijekom veselih 80-tih bavio mnogim hobijima. Radi kao Samostalni policijski inspektor u Policijskoj upravi Istarskoj. Diplomirao na Fakultetu kriminalističkih znanosti i na Fakultetu političkih znanosti. Jedan od utemeljitelja Istrakona i predsjednik SF kluba „Albus” i jedan od utemeljitelja i član „Jules Verne Kluba” u Pazinu. Od početka izdavanja Istrakonskih i zbirki Festivala fantastične književnosti u Pazinu bio je urednik i član komisije za odabir priča. Više puta član žirija za odabir priča Regionalnog festivala fantastične književnosti Refesticon. Autor je više kratkih priča, od kojih su neke objavljene u zbirka *Priče o starim bogovima* (FFK, 2007), *Priče o Divovima* (FFK, 2008), *Priče o dinosaurima* (FFK, 2009), *Priče o zvijezdama* (FFK, 2010.); *Kulin ban po drugi put* (priča „Dug za dug“ iz ove zbirke objavljena je i prevedena na poljski jezik) i *Tragovima bosanskog kraljevstva* (Festival fantastične književnosti u Zenici 2008., 2009., 2011., 2012. i 2013. u sklopu Zeničkog

proljeća), kao i u Godišnjoj zbirci priča izbora iz fanzina u BiH, Hrvatske i Srbije (Festival fantastične književnosti u Zenici 2010. u sklopu Zeničkog proljeća), te u zbirci priča Horor priče za laku noć 2 (Zagrebačka naklada), Istromancer (ICR) i u zbirkama priča Nevidbog i Prsten sa one stranu sna (REFESTICON 2013. i 2014.). I da, tata mu je brđanin sa Sinjajevine, a i on ima nešto od te krvi.

Alma Zornić je rođena 1975. godine u Sarajevu. Do sada ima više objavljenih, pohvaljenih i nagrađivanih radova među kojima su: Stari mlin – časopis Sarajevske sveske br. 49/50 (2016), Sarajevke vrane – zbirka Grad ukletih (2016), Ašik – Mrguda (2016), Aferim – zbirka Djed Bajro (2016), Različak & Balkonska ljubav – elektronska zbirka Otvorena knjiga ljubavi (2016), Mušmula – Zlatno pero (2016), Iblis Azazilaj – Argus Books & Magazines br. 16, sa temom Multiverzum (2017), Sanjam – zbirka Poslednji cvetovi zla (2017), Duša sa usana – zbirka Paralelni svetovi (2017), Šeftelija – konkurs Musa Ćazim Ćatić (2017).

Stjepo Martinović rođen je 10. travnja 1945. u Dubi, u Konavoskim brdima. Dugogodišnji novinar, iz ljubavi prema glazbi skladatelj mediteranskih balada i dizajner trzalačkih instrumenata. Nakon gimnazije u Dubrovniku, završava 1970. studij filologije u Beogradu, u Zagrebu se 1973. zapošljava u marketingu, a 1974. upisuje studij novinarstva. Zbirka pripovjedaka Oči svete Lucije (VBZ, lipanj 2009.), njegovo prvo objavljeno književno djelo, nagrađeno je priznanjem Društva hrvatskih književnika „Slavić“, kao najbolja debitantska proza u Hrvatskoj 2009. godine. Također je dobitnik nagrada za kratku priču „Fran Galović“, 2012. godine i „Broda priča“ za 2013. godinu. Dosad je objavio dvanaest naslova: četiri zbirke pripovjedaka (Oči svete Lucije, Kap krvi s lovorova lista, Tabu, Žena-oganj-more), sedam romana (Zidar đavoljeg mosta, Akropolis Express, Zbogom utopijo, Sirene pjevaju fado, Ariadna isprekidane niti, Gospina trava, Gabrijela ne smije umrijeti) i jedan fenomenološki esej (Self-help? Bull-shit!), te „posijao“ desetak priča po zbornicima raznih natječaja u Hrvatskoj i susjednim zemljama. Bavi se prevodenjem s engleskog, njemačkog i talijanskog jezika. Do sada su mu objavljene priče u REFESTICON-ovim zbirkama Nevidbog, Đavolji prst i Prsten sa one strane sna.

Tihomir Jovanović je rođen 11. septembra 1955. godine u Smederevu. Piše i prevodi djela iz oblasti SF-a. Urednik SF almanaha Regia Fantastica, koji okuplja pisce iz regiona. Sekretar je udruženja Fanovi naučne fantastike Sci&Fi i član književnog udruženja Posada iz Beograda. Iz štampe mu je 2016. godine izašla zbirka priča „Palisade i čadori“ o jedinom nepokorenom

selu na balkanu za vreme otomanske imperije. Učestvovao na regionalnim konkursima i do sada su mu priče objavljene u zbirkama sledećih manifestacija: Zekon (BiH), Refestikon (Crna Gora), Istrakon i Festival fantastične književnosti Pazin (Hrvatska), kao i u regionalnoj antologiji fantastike Regia fantastica (Beograd 2014). Priče su mu objavljene i u časopisima Sirijus, Galaksija, Orbis, Signali, Kikindske novine, Ulaznica, Naši tragovi, Omaja i drugim. Nekoliko priča prevedeno na slovenački jezik, za fanzine Jašubeg En Jered i Supernova. Kao član društva ljubitelja fantastike Lazar Komarčić uredio mnoge brojeve fanzina Emitor, koji je na Eurokonu u Plovdivu 2004. godine dobio nagradu za najbolji fanzin.

Marijan Mašo Miljić rođen je u selu Luka, opština Žabljak 1951. godine. Profesor svjetske književnosti, književnik, publicista i bibliograf. Na Filološkom fakultetu u Beogradu diplomirao je na Grupi za opštu književnost sa teorijom književnosti, 1977. godine. Radio je kao profesor u Obrazovnom centru na Cetinju i kao bibliotekar u Centralnoj narodnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“. Trenutno je rukovodilac Biblioteke Istorijskog instituta Crne Gore u Podgorici. Objavio je dvije knjige poezije: Đavolje lazi (1982) i Vrijeme taštine (1995). U oblasti književnosti pripremio je knjigu Otkrivanje crnogorske Atlantide: savremena kritika o književnom djelu Jevrema Brkovića (Podgorica 2006). Bio je autor i koautor brojnih knjiga o crnogorskoj istoriji među kojima su Vladika Danilo (Cetinje, 1997), Povjesnica Crnogorska – odabrane istorije Crne Gore do kraja 19. vijeka (Podgorica 1997); sa prof. dr Branislavom Kovačevićem: Dr Jožef Bajza, Crnogorsko pitanje (Podgorica 2001); sa Draganom Kujovićem Ban crnogorski Novica Cerović (Podgorica 2005); sa akademikom Brankom Pavićevićem Dušan Vuksan, Građa za istoriju Crne Gore do 1851 (Podgorica 2006); sa Ilirom Čapunijem Medova 1916-2008 (Podgorica 2008); sa akademikom Božidarom Nikolićem priredio je tri izdanja: Doktor Sekula Drljević, Da je vječna Crna Gora (2011), Jožef Bajza, Crnogorsko pitanje (2011); Erik af Edholm, Crnogorska skadarska epopeja (2011); sa Gordanom Stojovićem Crnogorci u Južnoj Americi (2012). U časopisima i novinama objavljivao tekstove iz oblasti književne i likovne kritike, publicistike, kulture, historiografije i bibliografije. Između ostalih objavljene su mu priče i u zbirkama festivala REFESTICON: Đavolji prst (2015) i Makrokozma 21 (2016).

Tamara Babić je rođena u Beogradu 1986. godine. Na Odeljenju za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu odbranila je master rad 2010. godine nakon završenih osnovnih studija. Za sada je objavila jednu stručnu monografiju "Barke u svakodnevnom životu i religiji Egipta Starog carstva", 2014. godine i više naučnih radova. Završila je novinarsku praksu, te piše i novinske članke. Osvojila treće mjesto za najbolju priču u regionu 2015. na

konkursu časopisa „Avlija”. Učestvuje aktivno u Književnoj radionici Značka Sagite koja se bavi žanrovskom književnošću (F/SF/H). Učestvuje u online projektu Poezija danas. Živi i radi u Rijeci. Priča Iza horizonta događaja je objavljena u zbirci Makrokozma 21 (REFESTICON 2016).

Borislav Cimeša je rođen na Cetinju 16. maja 1953. godine. Po obrazovanju je ekonomista, a po zanimanju menadžer u kulturi. Kao slobodni i nezavisni intelektualac živi kao profesionalni književnik, naučni istraživač i publicista. Predsjednik je Crnogorskog kulturnog foruma sa Cetinja, urednik njegovih izdanja i direktor časopisa Crnogorski anali. Jedan je od osnivača Crnogorskog Pen centra, Crnogorskog udruženja nezavisnih književnika, Crnogorskog udruženja nezavisnih novinara, Matice crnogorske, Matice muslimanske, saradnik Foruma Bošnjaka, Dukljanske akademije, sekretar Instituta za crnogorski jezik, Crnogorske pravoslavne crkve, član Mitropolitiskog savjeta i urednik njenog časopisa Lučindan. Član je brojnih udruženja u regionalnom kontekstu. Njegova bibliografija sadrži više od 2500 jedinica, a bio je urednik i izdavač više od 120 izdanja. Bio je pokretač, urednik, sekretar, član redakcije niza listova. Dobitnik je brojnih nagrada za književnost, a priče, eseji i radovi su mu prevedeni na engleski, albanski, rumunski i druge jezike. Zastupljen je u više pregleda, izbora, panorama i antologiji jugoslovenske haiku poezije „Grana koja maše”. Do sada su mu objavljene brojne knjige među kojima i roman “S one strane života”, a roman “Kratka istorija vječnosti” je u štampi. Njegova priča Peto godišnje doba duše je objavljena u zbirci Makrokozma 21 (REFESTICON 2016).

Ivan Teodorov Srdanović rođen je sredinom prošlog veka (1959) u Beogradu. Drugi sin u porodici zanesenjaka, revolucionara i robijaša. Na bolešljivo detinjstvo u stanu zatrpanom knjigama u Kopernikovoj ulici tačku stavila velika ljubav. Osetivši da rečima nakupljenim iz mnogo knjiga može da zavede, počeo da piše (tu i tamo i objavljuje) lažne vesti nepouzdatih izveštača, prikaze i kritike nepostojećih knjiga izmišljenih autora... Zajedno sa Dejanom Ajdačićem napisao i objavio zbirku pripovedaka „Izabrana dela” (Beograd 1986). Zbirka pripovedaka „Čitanka za drugi razred brzog voza” izašla je iz štampe 1995. Roman o leku protiv smrti: „Oko vrha” (Beograd 2002). Roman o iznenadnom dolasku ledenog doba: „Zumuru” (Beograd 2010). Roman o zduhovima koji u snovima vedre i oblače: „Vetrogonci” (Beograd 2011). Roman „Vesele avanture kritičara izmišljenih knjiga” objavljen je 2015. u Beogradu. Pored navedenih priredio dve očeve knjige: „Legende i predanja Durmitoraca” (Žabljak 2007) i „Partizanski dnevnik Teja Kosorića” (Beograd 2012) - Teodora Savova Srdanovića (1921-1991) i „Izveštaje o doživljajima Simeona Stepanova Piščevića” (Beograd 2016).

Nela Baričević rođena je 30. marta 1990. godine u Zagrebu. Vezano uz datum, možda je dovoljno referirati se na horoskop prema kojemu je Ovan s podznakom Jarca. Što li je potrebno dodati duplim rogovima? Vjerojatno činjenicu da piše praktički od kada zna za sebe i za olovku u svojoj ruci. S devet je godina napisala prvu kraću priču, da bi s nepunih 15 izdala prvu zbirku novela. Dvije godine kasnije u ladici joj se nađu još dva romana. Paralelno pisanju dužih djela, uživa pišući kraće priče za različite natječaje, a jedan je od tih natječaja odvodi u Otzenhausen gdje širi svoj krug zaljubljenika u književnost. Svijet koji je do tada „samo” voljela, od toga trenutka živi i obožava. Uživljavajući se u tuđa stanja, nerijetko više nego li i u svoja vlastita, piše o ljudima i za ljude. Katkada u tim lutanjima zagradi i u druge, paralelne, svjetove. Nesumnjivo, najdraža joj je Relata, ali o njoj će vam rijetko pričati, kao i o FB stranici koju vodi, a naći ćete ju upišete li: „potpisuje N.B.”

Nikola Nikolić rođen je 16. marta 1994. godine u Nišu. Student je Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu. Od srednjoškolskih dana bavi se pisanjem. u pričama uglavnom obrađuje socijalni i psihički aspekt čoveka i promene u ljudskom ponašanju kroz prizmu naivne strave, rata, nemaštine i tuge. Zanimaju ga istorija, međunarodne odnose, fantastiku i horor. Omiljeni pisci su mu Gogolj, Lavkraft, Edgar Alan Po, Dostojevski, Tolkin, Kardelj, Čehov i Laza Lazarević.

Radojica Radović je rođen na Cetinju 1956. godine, gdje i sada živi. Magistar je ekonomije. Član je Udruženja književnika Crne Gore. Do sada su mu objavljene knjige poezije: Bude da nema pjesme, I nema te više, Jahač na bijelom konju i Na konjima psi, kao i roman Sura Gora. Autor je i zbirke satiričnih priča Žaoka i naučne knjige iz pčelarstva Crna Gora – pčelinji raj. Kao mladi pjesnik bio je učesnik je skoro svih festivala poezije u nekadašnjoj Jugoslaviji. Dobitnik je brojnih nagrada za poeziju i prozu. Inicijator je veoma zapažene savezne književne manifestacije “Studentske staze” koja jepovodom Dana studeneta 4. aprila organizovana na Cetinju osamdesetih godina prošlog vijeka.

Ivan Barić je rođen 26. juna 1983. godine u Splitu gdje je završio računarstvo na Odjelu za stručne studije. Pisanjem se bavi petnaestak godina i za njega nema boljeg načina da upoznaš sebe, kao ni da tu istu jedinku predstaviš drugima. Smatra da je dosta toga već rečeno, ali svaki pisac sa sobom donosi svoj stil otkrivajući tako nove i neistražene dimenzije. Nada se da će s vremenom mnogobrojni čitatelji uživati u njegovim svjetovima i u njima pronaći ponešto za sebe. Priče obično smješta u povučeniije kutke zemlje, poput pustinja. U njima nerijetko glas svijeta biva utišan, iliti nadjačan

glasom istaknutog pojedinca ili skupine. Najčešće upravo kroz jednu od tih individua u prvome redu sagledamo, odnosno uviđamo elemente fantastike. Posebna se pažnja pridaje opisu unutarnjeg stanja pojedinca i njegova odnosa sa okolinom. Voli čitati Bradbury-a,

Asimova, Tolkiena, Roberta Reeda. Priče su mu objavljivane u Sferakonskoj zbirci, Marsonicu, Ubiqu te zbirci Makrokozma 21 festivala REFESTICON u Crnoj Gori.

Tatjana Milivojčević je rođena 23. oktobra 1975. godine u Sremskoj Mitrovici. Završila je gimnaziju, društveno-jezički smer, zatim studije na *Visokoj školi za obrazovanje vaspitača* u Sremskoj Mitrovici i specijalizirala na *Visokoj školi za vaspitače* u Šapcu i stekla zvanje strukovni vaspitač-specijalista za likovno vaspitanje. Pisanjem proze se bavi više godina, a poezijom od nedavno. njena priča Ekspelada je objavljena u zbirci Makrokozma 21 (REFESTICON 2016). Ljubav prema fantastici neguje još od detinjstva. Radi deset godina kao vaspitač. Udata je i majka dve devojčice.

Dinko Osmančević rođen je 24. jula 1971. godine. Živi i radi u Banjaluci. Pisac kratkih formi, (naučno)fantastičnih priča, satiričnih priča, pjesama, aforizama. Za SF priču "Povratak vođe" dobio prvu nagradu časopisa Galaksija (2000.). Naučnofantastične priče i crtice objavljivao u časopisima: Galaksija, Orbis (Kanjiža), Faros (Bela Crkva), Grad (Kruševac), Emitor, u internet časopisima i portalima: Helly Cherry, Beleg, Setna, SF Vektor, Art Anima, Nosorog, Šipak..., kao i u zbirkama priča i crtica (Trenutak inspiracije, Đavolji Prst, Makrokozma 21...). Dobitnik je brojnih nagrada na festivalima satire i humora i konkursima. Aforizmima zastupljen u desetak bosanskohercegovačkih, ex jugoslovenskih i balkanskih antologija, kao i u brojnim zbirkama aforizama i kratkih priča. Priče su mu objavljene u zbirka-*ma Đavolji prst i Makrokozma 21* (REFESTICON 2015 i 2016).

Milena Stojanović rođena je 21. marta 1988. godine u Paraćinu. Diplomirala je na Fakultetu za menadžment. U 2016. godini joj je objavljen roman Petruški zmaj, prvi deo trilogije Proročanstvo bogova, inspirisan slovenskom mitologijom i legendama iz njenog kraja. Dobitnica je brojnih nagrada za kratke priče, a do sada ih je objavila više od 100 na sajtovima, u zbornicima i časopisima u Hrvatskoj, Makedoniji, Sloveniji i Crnoj Gori. ... Priče su joj prevedene u Makedoniji, Sloveniji, Bugarskoj i Rusiji. Član je Društva za negovanje tradicije, kulture, umetnosti, turizma i ekologije „PETRUS” Zabrega, i književnih klubova „Mirko Banjević” i „Dušan Matic”. Priprema i uređuje online časopis Kreativni magazin i aktivno piše za portale paraćin. info i fantastivodivodiv.

Vladimir Kaljević je rođen 1976. godine, a po zanimanju je profesor istorije. Živi i radi u ravnom Selu u Srbiji. Do sada je objavio četiri monografije i desetine naučnih i žurnalističkih radova u stručnoj periodici i dnevnoj štampi. Član je dva međunarodna udruženja: Stihom govorim i IGSBi. Predmet interesovanja su mu istorija Crne Gore i Srbije. Učesnik osam međunarodnih stručnih konferencija u zemlji inostranstvu. Piše prozu i poeziju.

Marko Vujović je rođen 7. maja 1981. godine u nekadašnjem Titogradu. Studirao je engleski jezik i književnost u Nikšiću. Živi i radi u Podgorici. Voli poeziju, sve vidove fantastike, mitologiju, jezike, etimologiju i onomastiku. Tautograme, pjesme čije riječi počinju istim slovom, piše od 1999. godine. Iste godine su tri objavljena u časopisu „Znak” Filološke gimnazije koju je pohađao. Sakuplja tautograme na drugim jezicima (latinski, ruski, poljski, francuski, italijanski itd). Do sada su mu stihovi objavljeni u časopisima „Znak”, „Script”, „Quest”, „Zvezdani Kolodvor” i na portalima časopisa „Književnost uživo”, „Kvaka” i „Strane”.

Marijana Pandžić je rođena 10. novembra 1978. godine u Sremskoj Mitrovici, gde živi i radi. Profesor je razredne nastave u OŠ “Jovan Jovanović Zmaj”. Pisanjem se bavi dugi niz godina. Objavila je više od sto ljubavnih vikend romana i isto toliko priča za časopise. U skorije vreme počela je sa pisanjem priča za decu koje još nije objavljivala.

Branimir Vukovac je rođen 1975. godine u Splitu gdje živi i radi. Sretno oženjen i otac 12-godišnjeg klinca. Pisanje mu je samo hobi kojim se bavi tek povremeno i kad nađe dovoljno vremena. Do sada nije objavljivao priče, ali je ljubav prema fantastici prevagnula da se prijavi za konkurs. Osim toga je i prijatelj Ivan nahvalio Refestikon na kojem je bio i uspio ga nagovoriti na napisem priču za 2017. godinu.

Nenad Vulić je rođen u Kovinu 25. juna 1980. godine. Osnovnu školu završava u Kovinu, a srednju tehničku u Smederevu. Zaposlen je kao grafički dizajner/fotografski radnik u jednom kovinskom foto studiju. Jedan je od osnivača umetničke grupe SMUK Teatar iz Kovina. Napisao tri pozorišne predstave, od kojih su dve za decu (100 godina ljubavi, Paradrakuloza) izvedene od strane dramske sekcije OŠ „Đura Jakšić” Kovin, i jednu za odraslu publiku (Sve Po Spisku) izvedenu od strane umetničke grupe SMUK Teatar Kovin. Snimio nekoliko kratkih filmova (Forsaken Ishtar, K.R.T.) i jedan dokumentarni film (Tamo i Opet Nazad) dobitnik specijalne nagrade na festivalu kratkog filma „Zlatna Buklija” 2017. Svirao u nekoliko bendova kao

mladić (Don't Ask, Enjoy Sarma, Ambush), komponovao muziku za desetak pozorišnih predstava, kako dečijih tako i amaterskog pozorišta iz Kovina.

Anto Zirdum rođen je 4. juna 1956. godine u Derventi, živi u Vitezu. Osnovnu i srednju školu završio u Zenici, Pedagoški fakultet u Rijeci. Živi u Vitezu a radi u Travniku kao kantonalni inspektor za pitanja prosvjete, znanosti kulture i sporta. Član predsjedništva Društva pisaca u BiH. Objavio četiri zbirke pripovijetki, (legende, fantasy i SF priče); 12 romana (od čega jedan SF roman Elkastrandin kompleks); jednu zbirku poezije, dvije knjige antropoloških eseja. Priredio dvije antologije od kojih je jedna antologija fantastičnih priča iz slavenske mitologije "Slavin poj". Zastupljen je u velikom broju zbornika SF&F priča i nekoliko antologija (tri antologije SF&F). Priče su mu objavljene u zbirkama Nevidbog, Prsten sa one strane sna i Đavolji prst (REFESTICON 2013, 2014 i 2015).

Dragan Popadić je rođen 1961. godine u Zrenjaninu. Srednju školu je završio u Kotoru, a Fakultet političkih nauka, smjer novinarstvo u Beogradu. Direktor je Radio Tivta gdje je stalno zaposlen od 1986. godine kao novinar. Potpredsjednik je Upravnog odbora Unije lokalnih javnih emitera Crne Gore. Bio je dugogodišnji dopisnik RTV Crne Gore iz Tivta. Do sada je objavio dvije knjige "Grčka trilogija" (Jelena od Sparte, Rat za Troju i Agamemnon i Klitemestra) i sa Ivanom Toskićem knjigu dječije poezije na crnogorskom i romskom jeziku „Što se ne bi mjesec jeo”. Priče su mu objavljene u zbirkama Nevidbog, Prsten sa one strane sna i Đavolji prst Regionalnog festivala fantastične književnosti REFESTICON i zbirci Regia fantastika (Beograd, 2014). Ima titulu FIDE majstora i pet godina je bio selektor muške šahovske reprezentacije Crne Gore. Oženjen je i otac dvoje djece.

Šeki Musić je rođen 1948. godine u Godijevu kod Bijelog Polja, živi i radi u Baru. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu i na Fakultetu organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu. Radio u Farmaceutsko-hemijskoj industriji Galenika, zatim u Ozebihi i Basketingu u Baru. Piše kratke priče i blogove. Književne radove objavljivao u mnogim časopisima ondašnje Jugoslavije među kojima su i Književne novine, Književni klub Iskra, Ošišani jež, Mozaik. Objavljene su mu knjige Neradni dan, Glupost je vječna, Pretvoreni u poruke, Zapisi sa Zlatibora i Priče iz Kozjeg doła. U zbirci Prsten sa one strane sna objavljena mu je Hanska priča (Refesticon 2014). Za sajt Radija Bijelo Polje objavljuje blog pod nazivom Bezvremene priče. Priče su mu objavljene u nekim od elektronskih časopisa na internetu. Po njegovoj priči Đuro i Abaz snimljen je istoimeni kratki dokumentarni film u režiji Gorana Musića. Jedan je osnivača i predsjednik skupštine udruženja Umjetnost bez

granica i u izdavačkom savjetu istoimenog časopisa. Član je književnog kluba Scena Crnjanski u Beogradu.

Bojan Ekselenski je rođen 1964. godine u SFR Jugoslaviji, a sada živi u Sloveniji, iako nije mijenjao kraj u kome živi – Celje. Zaposlen u celjskom preduzeću Cinkarna Celje. Ozbiljniji književni rad počeo je krajem prošlog vijeka sa epskom fantazijom Vitezi i Čarobnjaci (Vitezi in Čarovniki). U nekoliko stvari bio prvi u Sloveniji (prva epska fantazija, prva web stranica književnog projekata, prvi fanzin projekta, ...). Njegov prvi roman Vitezi i Čarobnjaci: Indigo deca (Vitezi in Čarovniki: Indigo otroci) je izašla 2007. Do kraja 2012 je Pro Andy s.p od Andreja Ivanuše izdao još dvije knjige iz tog fantazijskog univerzuma: Špilja tajni (Votlina skrivnosti) i Indigo novi svet (Indigo novi svet). 2008. godine počeo sa fanzinom Jašubeg en Jered. 2015. godine je objavljena Atlantida: Carstvo sunčanog boga (Atlantida: Imperij sončnega boga), sa kojim se dotakao alternativne istorije. Godine 2016. je izdao tri štampane i dvije elektronske knjige. Novembra 2016. je kod Pro Andy s.p. izašla najznačajnija knjiga epa Vitezi i Čarobnjaci, posle Špilje tajni - Uspon indigo deca (Vzpon indigo otrok), koja donosi na novo ispričanu priču Indigo otrok (Indigo deca iz godine 2007). Priče su mu prevedene na njemački, engleski, hrvatski i srpski. Od 2016. godine je urednik časopisa za spekulativnu fikciju Supernova, a od 2017 sam predsjednik Celjske književne udruge (Celjskega literarnega društva), kojem sam dodao aktivan rad u spekulativnoj fikciji.

sadržaj

<i>Predgovor - Marijan Mašo Miljić</i>	
Skiptar, ljubav i svetost u oreolu fantastike	5
<i>Hrvoje Prčić</i>	
SVE PIŠE U KRIŽU	9
<i>Relja Antonić</i>	
TROJIČIN DAN	14
<i>Slavica Ćosić Bigren</i>	
KAD BISMO ZNALI.....	21
<i>Dragić Rabrenović</i>	
TEODORINO ZAVJEŠTANJE.....	26
<i>Goran Ćurčić</i>	
VILENJAK.....	30
<i>Jasmina Malešević</i>	
ZAŠTITNIK LJUBAVI.....	35
<i>Mirko Grdinić</i>	
ZAMJENA.....	39
<i>Alma Zornić</i>	
BLAGO	44
<i>Stjepo Martinović</i>	
REX JE OTPLOVIO U MRAK.....	51
<i>Tihomir Jovanović</i>	
POSLEDNJA LUKA – DRAČ.....	56

<i>Marijan Mašo Miljić</i> APOKRIFNI ZAPIS.....	60
<i>Tamara Babić</i> VLADIMIROV IZBOR	67
<i>Borislav Cimeša</i> LET SVETOG VLADIMIRA.....	73
<i>Ivan Srdanović</i> VLADIMIR U TAMNICI.....	80
<i>Nela Baričević</i> BORBA NESAGLEDIVA KRAJA	87
<i>Nikola Nikolić</i> KLETVA.....	92
<i>Radojica Radović</i> ZNAMENJE IZ SAMOSTANA COLLEGIUM SACRARUM VIRGINIUM.....	100
<i>Ivan Barić</i> KRVLJU VEZANA, SRCEM BRANJENA, U BUDUĆNOSTI SPAŠENA.....	106
<i>Tatjana Milivojčević</i> VERA , NADA, LJUBAV	110
<i>Dinko Osmančević</i> VLADIMIR I KOSARA	120
<i>Milena Stojanović</i> USPENJE VLADIMIRA	125
<i>Vladimir Kaljević</i> U ZMAJEVOM GNEZDU.....	132

<i>Marko Vujović</i> VLADIMIR.....	137
<i>Marijana Pandžić</i> KOSARA I VLADIMIR.....	140
<i>Branimir Vukovac</i> TREPTAJ BUDUĆNOSTI	146
<i>Nenad Vulić</i> KO JE GLUP SADA?	154
<i>Anto Zirdum</i> KOSARA I VLADIMIR.....	162
DODATAK	
<i>Dragan Popadić</i> VLADIMIR, KOSARA I STATISTIČAR	171
<i>Šeki Musić</i> VLADIMIR - SVETI KNEZ	174
<i>Bojan Ekselnski</i> SPAŠENJE	176
BIOGRAFIJE	179

Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN
COBISS.CG-ID